

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

**ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ,
ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ»
(MASTER OF PUBLIC ADMINISTRATION)**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΕΙΔΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ
ΔΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ**

ΜΙΑ ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ Ν. ΑΓΡΙΟΥ

A.M. 06030

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ Μ.Π.Σ. : ΑΝ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ Π. ΔΙΑΡΓΚΟΒΑΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: ΑΝ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ Π. ΔΙΑΡΓΚΟΒΑΣ

ΤΡΙΠΟΛΗ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2008

Σταυρούλα Ν. Αγρίου

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η υλοποίηση αυτού του μεταπτυχιακού προγράμματος που απευθύνεται σε στελέχη της Δημόσιας Διοίκησης, ήταν μια καινοτομία , μία βέλτιστη πρακτική, απ αυτές που πραγματικά αναβαθμίζουν την Δημόσια Διοίκηση , έτσι ώστε να μπορεί να επιτελέσει το έργο της με γνώση, κύρος, και αξιοπιστία.

Αξίζουν συγχαρητήρια στο Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, που μαζί με την ΑΔΕΔΥ και το ΥΠΕΣΔΑ , υλοποίησαν αυτό το πρόγραμμα και έδωσαν την δυνατότητα σε στελέχη της Δημόσιας Διοίκησης, να αποκτήσουν την εξειδικευμένη γνώση που απαιτείται, για να ανταπεξέλθουν στις απαιτήσεις μιας σύγχρονης Δημόσιας Διοίκησης

Αισθάνομαι την ανάγκη να ευχαριστήσω τον Πρόεδρο αυτού του μεταπτυχιακού, Αναπληρωτή Καθηγητή κ. Παναγιώτη Λιαργκόβα, που υπήρξε και επιβλέπων στην εργασία μου , τόσο για την καθοδήγηση που μου παρείχε, όσο και για την ομαλή και απρόσκοπτη λειτουργία του μεταπτυχιακού τμήματος, σε μια εποχή που τα Πανεπιστήμια ευρίσκονται σε κρίση.

Επίσης τους καθηγητές και διδάσκοντες , για την πολύτιμη γνώση και πείρα που μας μετέφεραν , τον κ. Θάνο Κριεμάδη σε θέματα οργάνωσης και διοίκησης ,τον κ. Νίκο Κωσταντόπουλο στην κατανόηση του ανθρώπινου παράγοντα στη διοίκηση , τον κ. Δημήτριο Θωμάκο για το πολύτιμο εργαλείο της στατιστικής στην έρευνα και στην γνώση , τον κ. Χρήστο Διαμαντόπουλο σε θέματα προγραμματισμού , την κ. Γεωργία Χονδρολέου σε θέματα δημόσιας πολιτικής ,τον κ.Δημητρη Βλασσοπουλο σε θέματα Ευρωπαϊκού Δικαίου.

Ακόμη τους συμφοιτητές μου ,που καθώς προέρχονταν από διαφορετικούς εργασιακούς χώρους και γνωστικά αντικείμενα , με βοήθησαν στην διεύρυνση του τρόπου σκέψης μου ,με την πλούσια ανταλλαγή απόψεων ,

Σταυρούλα Ν. Αγγίου

εμπειριών , προβληματισμών ,αλλά και για την φιλία που αναπτύχθηκε ανάμεσα μας, καθώς περάσαμε όμορφες στιγμές που θα μου μείνουν αξέχαστες

. Επίσης την Υπηρεσία μου ,που με την έγκριση του υπηρεσιακού συμβουλίου και του Νομάρχη Μεσσηνίας κ.Δημητρη Δρακου, της απουσίας μου μια μέρα την εβδομάδα, παρα τις αυξημενες υπηρεσιακες μου υποχρεωσεις, μου δόθηκε η δυνατότητα να παρακολουθήσω ανελλιπώς το μεταπτυχιακό αυτό πρόγραμμα.

Τέλος , θα ήθελα να ευχαριστήσω ιδιαίτερα την οικογένειά μου για την πλήρη ηθική στήριξη και συμπαράσταση της .

ΕΙΔΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΓΙΑ ΤΟΝ
ΤΟΥΡΙΣΜΟ - ΜΙΑ ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Σταυρούλα Ν. Αγρίου

Στον Πατέρα μου...

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	II
ΑΦΙΕΡΩΣΗ	IV
ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	V
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	VIII
ABSTRACT	IX

<u>ΠΡΟΛΟΓΟΣ</u>	<u>1</u>
-----------------------	----------

1. ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α ΕΛΛΑΔΑ ΔΟΜΗ - ΑΝΑΠΤΥΞΗ

1.1 Γενικά	4
1.2 Η Διαμορφωμένη τουριστική ανάπτυξη στην Ελλάδα	6
1.3 Σκοπός της παρούσας μελέτης.....	10

2. ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β Η ΧΩΡΟΤΑΞΙΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

2.1 Εισαγωγή	13
2.2 Ορισμοί	
• Τι σημαίνει Χωροταξία.....	13
• Χωροταξική πολιτική.....	15
2.3 Θεωρίες σχεδιασμού	17
2.4 Χωροταξικός σχεδιασμός στην Ευρώπη Ιστορική επισκόπηση.....	21
2.5 Οι Εθνικές παραδόσεις Χωροταξικού σχεδιασμού στην Ευρώπη.....	31
2.6 Συγκριτική αποτίμηση της Ευρωπαϊκής εμπειρίας	35
2.7 Το πρόβλημα της Ορολογίας.....	38
2.8 Διαδικασία διαβούλευσης στην Ευρώπη.....	42

3. ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ	Η ΧΩΡΟΤΑΞΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
3.1 Εισαγωγή	55
3.2 Ιστορική προσέγγιση.....	56
3.3 Κανονιστικό Νομοθετικό πλαίσιο.....	59.
3.4 Ιεραρχικά επίπεδα.....	63
3.5 Σχέση Χωροταξικού και Πολεοδομικού σχεδιασμού.....	65
3.6 Σχέση Χωροταξικού σχεδιασμού και αναπτυξιακού προγραμματισμού.....	66.
3.7 Πολιτικό-κοινωνικό υπόβαθρο του Χωροταξικού σχεδιασμού.....	70
3.8 Διαδικασία διαβούλευσης στην Ελλάδα.....	75
4. ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ	ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ
<u>ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΑΕΙΦΟΡΙΑ</u>	
4.1 Εισαγωγή	78
4.2 Τουριστική ανάπτυξη και Οικονομία.....	78
4.3 Τουριστική ανάπτυξη και περιβαλλοντική προστασία (αειφορία) ...	89
4.4 Χωροταξικός σχεδιασμός και οικολογία (αειφόρος ανάπτυξη).....	102
4.5 Συμπεράσματα.....	107
5. ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε	ΕΥΡΩΠΑΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ
<u>ΓΙΑ ΕΝΑΝ ΑΕΙΦΟΡΟ ΚΑΙ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟ</u>	
5.1 Εισαγωγή.....	111
5.2 Ατζέντα για ένα αειφόρο και ανταγωνιστικό Ευρωπαϊκό τουρισμό	113
5.3 Πολιτικές για την αειφορική ανάπτυξη παράκτιου τουρισμού	125
5.4 Μεσογειακό πρωτόκολλο για την ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων ζωνών	128.
5.5 Ευρωμεσογειακή συνεργασία	131
5.6 Ευρωπαϊκό δίκτυο για τον προσβάσιμο τουρισμό	135
5.7 Το παράδειγμα της Ισπανίας – ένα παράδειγμα προς αποφυγή για την Ελλάδα.....	137.

6. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ ΕΙΔΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

6.1 Εισαγωγή	152
6.2 Στρατηγική μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων.....	153
6.3 Ειδικό πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό	156
6.4 Κριτική των φορέων.....	169.
6.4.1 Θέματα περιεχομένου της Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων.....	169
6.4.2 Θέματα περιεχομένου Ειδικού Χωροταξικού Πλαισίου για τον Τουρισμό	173

7. ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ ΚΡΙΤΙΚΗ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΒΕΛΤΙΣΤΕΣ
ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ

7.1 Γενική τοποθέτηση – κριτική	192
7.2 Κριτική κατ άρθρο	205
7.3 Ανάλυση των πλεονεκτημάτων και των αδυναμιών της σημερινής τουριστικής ανάπτυξης	229
7.4 Προτάσεις για Βέλτιστες Πρακτικές - best practices	232

<u>8. ΕΠΙΛΟΓΟΣ</u>	<u>253</u>
--------------------	------------

<u>9. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ</u>	<u>261</u>
------------------------	------------

<u>10. ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ</u>	<u>264</u>
---------------------------	------------

<u>11. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α</u>	<u>265</u>
------------------------	------------

Ειδικό πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης
για τον Τουρισμό Σχέδιο Κοινής Υπουργικής Απόφασης (ΚΥΑ)

<u>12. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β</u>	<u>317</u>
------------------------	------------

Στρατηγική μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων (ΣΜΠΕ)

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Αναγνωρίζοντας τις προσπάθειες ανάπτυξης της χώρας μας, ως προς όλες τις οικονομικές δραστηριότητες και εργαζόμενη για χρόνια στον χώρο της πολεοδομικής και χωροταξικής ανάπτυξης, διαπίστωσα ότι η τουριστική δραστηριότητα είναι ένας ραγδαία αναπτυσσόμενος τομέας, που όμως η ανάπτυξή του αυτή, έχει άμεση σχέση, με μια σειρά επίσης σημαντικών παραγόντων.

Έτσι αποφάσισα, να εστιάσω στην σχέση του χωροταξικού σχεδιασμού και της αειφορίας με τον τουρισμό και στο πως αυτά μπορούν να συμβάλλουν στην υγιή ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας και της κοινωνίας, με αφορμή μάλιστα, την πρόταση για την δημιουργία ενός Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης.

Ο βασικός σκοπός λοιπόν, της ποιοτικής αυτής έρευνας, είναι η μελέτη του χωροταξικού και τουριστικού περιβάλλοντος της χώρας μας, δομικά, οικονομικά και αναπτυξιακά, η μελέτη του υπάρχοντος χωροταξικού πλαισίου, και η διερεύνηση των αντιστοίχων πρακτικών και πολιτικών που ακολουθούν και τα άλλα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Στη συνέχεια, η ανάλυση του προτεινόμενου Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης, θα αποτελέσει τον στόχο της έρευνας αυτής, ως μια προσπάθεια αξιολόγησης της συγκεκριμένης πρότασης και των αναμενόμενων αποτελεσμάτων της, αναδεικνύοντας τα δυνατά και τα αδύναμα σημεία της, βοηθώντας τον ερευνητή να διατυπώσει συγκεκριμένα συμπεράσματα και να διαμορφώσει πιθανά εποικοδομητικά σχόλια και προτάσεις.

Σταυρούλα Ν. Αγγρίου

ABSTRACT

Having in mind the attempts of Hellas for increasing and improving the level of development of all the industries and the economic elements of the Hellenic Economy and also, been working for many years for the city and country planning of my country, I realized that the tourism industry is a fast growing economic sector, strongly related to other activities of the state economy and planning.

Therefore, I decided to study and focus on the relationship between country planning and sustainable development with tourism and on the way that they can contribute to the development of the Hellenic Economy and for the benefit of the society, based on the proposal for the creation of a “Special Framework for Country Planning and Sustainable Development”.

So, the basic aim of this qualitative research, is the study of the current situation of the country, regarding country planning and tourism, from an economic and legal point of view, in relation to the developmental elements and to identify positive and negative elements of the relevant policies followed by the other member-states of the European Union.

Following, the analysis of the proposed “Special Framework for Country Planning and Sustainable Development”, will be the most important objective of this study, being an effort to evaluate this proposal in relation to the expected results, highlighting its most strong and weak points, supporting the researcher to form its conclusions and to express positive proposals from its own point of view.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Είναι κοινή η διαπίστωση, ότι η Τουριστική δραστηριότητα ,αποτελεί έναν απ τους σημαντικότερους οικονομικούς πυλώνες. με ιδιαίτερη συμβολή στο ΑΕΠ των χωρών που αποτελούν ιδιαίτερους τουριστικούς προορισμούς

Η χωρική οργάνωση αποτελεί μια από τις αναγκαίες προϋποθέσεις για την ορθή ανάπτυξη της τουριστικής δραστηριότητας ., Οι παράμετροι που καθορίζουν την δυναμική του τουρισμού, την ποιότητα και την πληρότητα του ,την συμβατότητα του με τους πόρους που επιχειρεί να αξιοποιήσει , την αποδοτικότητα του και το βαθμό διάχυσης των αποτελεσμάτων του στην κοινωνία , θα πρέπει να διαμορφώνονται στην βάση ενός ολοκληρωμένου σχεδιασμού που τον αποφασίζει και τον υλοποιεί η πολιτεία μετά από επιλογή της βέλτιστης λύσης μέσα από την μελέτη , έρευνα εναλλακτικών λύσεων .

Ωστόσο η βιοποικιλότητα, η λειτουργία των οικοσυστημάτων, οι φυσικοί πόροι και η μη ανανεώσιμη πολιτιστική κληρονομιά, ή ακόμα και η λειτουργία των αστικών περιοχών, μπορεί να απειληθούν από την ανεξέλεγκτη ανάπτυξη του τουρισμού.

Η προβληματική αυτή, αποτελεί το κίνητρο εκπόνησης αυτής της εργασίας Κατ αρχήν στο κεφάλαιο Α γίνεται μια προσπάθεια καταγραφής των δεδομένων της χώρας μας και του περιβάλλοντος μέσα στο οποίο διαμορφώνεται η τουριστική της εικόνα

Στο κεφάλαιο Β, ακολουθεί, μια αναλυτική παρουσίαση των εννοιών της χωροταξίας, του χωροταξικού σχεδιασμού, των μεθόδων σχεδιασμού και της πορείας του χωροταξικού σχεδιασμού στην Ευρώπη, καθώς και των μεθόδων και διαδικασιών συμμετοχής των πολιτών , στον χωροταξικό σχεδιασμό στις χώρες της Ευρώπης

Στην συνέχεια στο κεφάλαιο Γ, επιχειρείται η ανάλυση του χωροταξικού σχεδιασμού στην Ελλάδα, το νομοθετικό πλαίσιο μέσα στο οποίο κινείται, η σχέση του με τον πολεοδομικό σχεδιασμό και τον αναπτυξιακό, καθώς και η διαδικασία διαβούλευσης που ακολουθείται στην χώρα μας

Επειδή όμως η δημιουργία μιας σωστής ισορροπίας μεταξύ των τουριστών, των αναγκών του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, καθώς και της ανταγωνιστικότητας των τόπων προορισμού και των επιχειρήσεων, απαιτεί μια ολοκληρωμένη και ολιστική προσέγγιση, όπου όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη θα επιδιώκουν τους ίδιους στόχους, στο κεφάλαιο Δ αναλύεται η τουριστική εικόνα της Ελλάδας, τόσο από οικονομικής πλευράς όσο και περιβαλλοντικής. Στόχος θα είναι να διαπιστωθεί η ισορροπία που θα πρέπει να επιτευχθεί, ώστε η οικονομική ανάπτυξη να είναι βιώσιμη, αφού ο τουρισμός μπορεί να γίνει θύμα της ίδιας του της επιτυχίας, αν δεν αναπτυχθεί με αειφόρο τρόπο

. Με δεδομένο ότι η Ελλάδα είναι μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στο κεφάλαιο Ε, θα γίνει έρευνα των πολιτικών, πρακτικών και προγραμμάτων που έχει υιοθετήσει η Ευρωπαϊκή Κοινότητα για την αντιμετώπιση των προκλήσεων, όπως ο εξωτερικός ανταγωνισμός, η ανάγκη βιωσιμότητας και η ζήτηση ειδικών μορφών τουρισμού, προκειμένου να συμβάλει στις προσπάθειες για την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας.

Κάτω από αυτά τα δεδομένα η δημιουργία ενός ειδικού χωροταξικού πλαισίου για τον τουρισμό, δεν είναι αυτοσκοπός, αλλά έρχεται να καλύψει μια μεγάλη ανάγκη, που αναγνωρίστηκε με μεγάλη καθυστέρηση

Έτσι στο κεφάλαιο ΣΤ αναλύεται το Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό, που έρχεται σαν πρόταση της πολιτείας να καλύψει αυτό το κενό, καθώς και η Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων που το συνοδεύει

ΕΙΔΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΓΙΑ ΤΟΝ
ΤΟΥΡΙΣΜΟ - ΜΙΑ ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Σταυρούλα Ν. Αγρίου

Μετά από αυτή την ανάλυση στο κεφάλαιο Ζ γίνεται προσπάθεια αξιολόγησης του Πλαισίου, εξαγωγής συμπερασμάτων και υποβολής προτάσεων για βέλτιστες πρακτικές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α

ΕΛΛΑΔΑ ΔΟΜΗ - ΑΝΑΠΤΥΞΗ

1.1. ΓΕΝΙΚΑ

Η Ελλάδα βρίσκεται στο Νοτιοανατολικό άκρο της Ευρώπης, με επιφάνεια 131.957 τ. χλμ. και πληθυσμό 10.964.020. .

Βρίσκεται στο νοτιότερο άκρο της Βαλκανικής χερσονήσου, στην Ανατολική Μεσόγειο. Συνορεύει στην ξηρά, βόρεια με την Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας και την Βουλγαρία, στα βορειοδυτικά με την Αλβανία και στα βορειοανατολικά με την Τουρκία. Βρέχεται ανατολικά από το Αιγαίο Πέλαγος, στα δυτικά και νότια από το Ιόνιο και από την Μεσόγειο Θάλασσα.

Είναι από το 1981 μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Θεωρείται λίκνο του Δυτικού πολιτισμού. Η Ελλάδα έχει μια μακρά και πλούσια ιστορία, κατά την οποία άσκησε μεγάλη πολιτισμική επίδραση σε τρεις ηπείρους.

Η Ελλάδα έχει μήκος ακτών 15.021 χιλιόμετρα,, που θεωρείται εξαιρετικά μεγάλο, και οφείλεται στον πλούσιο οριζόντιο εδαφικό διαμελισμό, καθώς και στο πλήθος των αναρίθμητων νησιών, τα οποία είναι πάνω από 1500. Έχει μήκος συνόρων που πλησιάζει τα 1.181 χιλιόμετρα. Περίπου το 80% του εδάφους της χώρας είναι ορεινό ή λοφώδες. Μεγάλο μέρος του είναι ξηρό και βραχώδες, μόνο 28% του εδάφους είναι καλλιεργήσιμο.

Η Ελλάδα έχει μικτή καπιταλιστική οικονομία, με τον δημόσιο τομέα να συνεισφέρει περίπου στο μισό του Α.Ε.Π.. Δεσμεύεται από τους κανόνες των διεθνών οργανισμών στους οποίους μετέχει όπως το ECOFIN και το WTO.

Ο Τουρισμός αποτελεί μία πολύ σημαντική βιομηχανία, που συνεισφέρει κι αυτή σε μεγάλο ποσοστό του Α.Ε.Π., αφού παρέχει 15% του ΑΕΠ και επίσης αποτελεί πηγή συναλλάγματος.

Η ελληνική οικονομία αυξήθηκε κατά περίπου 4.0% μεταξύ 2003 και 2005, κατά ένα μεγάλο μέρος λόγω της αύξησης των επενδύσεων και υποδομών για τους ολυμπιακούς αγώνες της Αθήνας του 2004. Η οικονομική ανάπτυξη επιβράδυνε σε περίπου 3% το 2005. Η Ελλάδα δεν έχει ικανοποιήσει τα κριτήρια δημοσιονομικού ελλείμματος σύμφωνου ανάπτυξης και σταθερότητας της ΕΕ 3% του ΑΕΠ από το 2000. Το δημόσιο χρέος, ο πληθωρισμός, και η ανεργία είναι επάνω από το μέσο όρο της ευρω-ζώνης.

Η Ελλάδα είναι αποδέκτης οικονομικής βοήθειας από την Ευρωπαϊκή Ένωση, ίσης περίπου με το 3,3% του Α.Ε.Π. Η συνέχιση τόσο γενναιόδωρων ενισχύσεων από την Ε.Ε. όμως είναι υπό αμφισβήτηση. Η διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την είσοδο χωρών πολύ φτωχότερων από την Ελλάδα σε συνδυασμό με την ανοδική πορεία της ελληνικής οικονομίας θα βγάλει πιθανότατα πολλές περιοχές από τον λεγόμενο Στόχο 1 του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης στον οποίο κατευθύνονται και οι περισσότερες επιδοτήσεις και στον οποίο ανήκουν περιοχές με Α.Ε.Π. κατά κεφαλήν μικρότερο του 75% του ευρωπαϊκού μέσου όρου. Με τα στοιχεία του 2003 από τον Στόχο 1 έχουν βγει οι εξής περιοχές: Αττική, Νότιο Αιγαίο, Στερεά Ελλάδα, Κεντρική Μακεδονία, Βόρειο Αιγαίο και οριακά η Πελοπόννησος.

Η εθνική κεντρική τράπεζα του κράτους της Ελλάδας είναι η Τράπεζα της Ελλάδος (ΤτΕ), η οποία όμως έχει παραχωρήσει τις περισσότερες αρμοδιότητές της στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (Ε.Κ.Τ.), μετά την είσοδο της στην ζώνη του ευρώ το 2001.

Τις τελευταίες δεκαετίες η Ελλάδα έχει δεχτεί ένα μεγάλο κύμα μετανάστευσης. Ο συνολικός αριθμός των μεταναστών υπολογίζεται περίπου στο 10% του συνολικού πληθυσμού ή στις 950.000 ανθρώπους.

Νόμιμοι κάτοικοι της χώρας είναι περίπου οι μισοί αν και οι αριθμοί έχουν μεγάλη διακύμανση λόγω της έλλειψης επίσημης μεταναστευτικής πολιτικής και της αστάθειας στις γειτονικές χώρες πηγές μεταναστών. Οι μεγαλύτερες πληθυσμιακές ομάδες σύμφωνα με την απογραφή του 2001 φαίνεται να είναι οι προερχόμενοι από Αλβανία, Ρουμανία, Βουλγαρία, Πακιστάν, Ουκρανία, Πολωνία, Αίγυπτο.

Πέρα από τους αλλοδαπούς μετανάστες έχουν έρθει μετά την πτώση του Τείχους και αρκετοί ομογενείς από περιοχές της πρώην Ε.Σ.Σ.Δ. και από τα Βαλκάνια. Οι μεγαλύτερες ομάδες παλιννοστούντων είναι από την Αλβανία, την Ρωσία και την Γεωργία.

1.2. Η ΔΙΑΜΟΡΦΩΜΕΝΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ο τουρισμός αποτελεί μια πολύ σημαντική βιομηχανία, που στηρίζει μαζί με την ναυτιλία, την Ελληνική οικονομία, αφού αποτελεί σημαντική πηγή συναλλάγματος και συνεισφέρει σε μεγάλο ποσοστό στο ΑΕΠ της χώρας. (φτάνει στο 15% περίπου)

Ο Τουρισμός είναι διατομεακός κλάδος και περιλαμβάνει μεγάλη ποικιλία υπηρεσιών και επαγγελμάτων, που συνδέονται με πολλές άλλες οικονομικές δραστηριότητες. Έχει επίδραση σε κλάδους όπως οι μεταφορές, ή τα οικοδομικά και τεχνικά έργα, το λιανικό εμπόριο καθώς και σε πολυάριθμους τομείς παραγωγής προϊόντων που έχουν σχέση με διακοπές.

Η χώρα μας έχει το συντριπτικό πλεονέκτημα, να διαθέτει επάρκεια και ποιότητα τουριστικών πόρων. Συγκεκριμένα το κλίμα, ο πολυνησιακός χαρακτήρας, το μήκος και η ποιότητα των ακτών, η ποικιλία και η έντονη εναλλαγή των περιοχών ιδιαίτερων φυσικού κάλλους και το τεράστιο πολιτισμικό κεφάλαιο, αποτελούν τα στοιχεία που συνθέτουν το

συγκριτικό πλεονέκτημα της χώρας, έναντι των υπολοίπων προορισμών της Μεσογείου.

Βεβαίως εκτός από τα στοιχεία που αφορούν τους παράκτιους πόρους (μήκος αυτών, πολλά και ιδιαίτερης φυσιογνωμίας νησιά) οι υπόλοιποι παράγοντες δεν είναι μοναδικοί, αλλά συναντώνται και σε άλλες ανταγωνίστριες χώρες. Η συνδυασμένη όμως παρουσία τους στον ελληνικό χώρο, πολλαπλασιάζει την αξία του εν «δυνάμει» τουριστικού προϊόντος της χώρας. Το τρέχον ωστόσο ελληνικό τουριστικό προϊόν, αυτό που σήμερα διατίθεται προς κατανάλωση, δε χαρακτηρίζεται μόνο από την επάρκεια και την ποιότητα των πόρων του εθνικού χώρου. Η ποιότητα των υποδομών του, η ποικιλία προσφερομένων επιλογών, οι διατιθέμενες εναλλακτικές μορφές εκτός από το μοντέλο ήλιος – θάλασσα, ο βαθμός εκσυγχρονισμού των εγκαταστάσεων, ο τρόπος εξυπηρέτησης, η ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών με κριτήριο το σεβασμό στο περιβάλλον, η ενσωμάτωση και υιοθέτηση τεχνικών και πρακτικών που προωθούν τον οικολογικό τουρισμό και την προστασία του περιβάλλοντος, είναι παράγοντες που επηρεάζουν σημαντικά την κατάταξη του στην διεθνή τουριστική αγορά.

Και οι παράμετροι αυτές, έχουν σημαντικά περιθώρια βελτίωσης, ώστε το ελληνικό τουριστικό προϊόν, να καταστεί ανταγωνιστικό. Το τρέχον πρότυπο τουριστικής ανάπτυξης, στηρίζεται σχεδόν αποκλειστικά στην αξιοποίηση του κλίματος και την ακτών (μοντέλο ήλιος – θάλασσα). Οι δύο αυτοί πόροι αποδείχτηκαν αυθεντικοί, ώστε να καλύψουν τα κενά που δημιούργησε η ασχεδίαστη ανάπτυξη, η μέτρια ποιότητα των υποδομών, φαινόμενα αυθαιρεσίας στον χώρο αλλά και κερδοσκοπία απέναντι στον επισκέπτη. Ο διεθνής ανταγωνισμός όμως, καθώς και η ευαισθητοποίηση των πολιτών διεθνώς σε θέματα περιβάλλοντος και οι ολοένα αυξανόμενες απαιτήσεις προς νέους θεματικούς τομείς και εναλλακτικές μορφές τουρισμού, δημιουργούν την αναγκαιότητα της διεύρυνσης και

εμπλουτισμού της τουριστικής δραστηριότητας η ακόμα και της εξ' αρχής ανάπτυξης άλλων μορφών τουρισμού.

Το βασικό πρόβλημα του τουρισμού στην χώρα ,ανάγεται στην διαδικασία ανάπτυξης του. Το ότι ο τουρισμός είναι μια κερδοφόρα δραστηριότητα ,η οποία δεν απαιτεί σημαντικές επενδύσεις ,ούτε ιδιαίτερη εξειδίκευση, υπήρξε μια γενικευμένη αντίληψη, που εκ των υστέρων αποδεικνύεται επιπόλαια.

Από την πλευρά της πολιτείας, η αυτόματη λειτουργία της οικονομικής δραστηριότητας, που σχετιζόταν με τον τουρισμό, γέννησε αφενός ανεκτικότητα σε γενικευμένες ενέργειες, υποβαθμίσεις και αλλοιώσεις των πόρων και αφετέρου την βεβαιότητα, ότι η ενίσχυση με δημόσια φροντίδα ήταν περιττή, αφού η οικονομία του τουρισμού εμφανιζόταν ως αυτοτροφοδοτούμενη. Με τον τρόπο αυτό παγιώθηκε το τρίπτυχο <<φτωχό πρότυπο τουριστικής ανάπτυξης , ανεπαρκείς δημόσιες δαπάνες, χαμηλή ποιότητα υπηρεσιών>>, το οποίο δεν απαιτούσε ούτε ένα σθεναρό και συνεπές πρόγραμμα προβολής, ούτε όμως και την εξασφάλιση εκείνων των προϋποθέσεων στη λειτουργία της αγοράς που θα μπορούσαν να την καταστήσουν σύγχρονη και ανταγωνιστική. Κυριάρχησε η λογική της εύκολης αγοράς, που δεν απαιτούσε ούτε υψηλή εξειδίκευση του προσωπικού , ούτε επαγγελματισμό, ούτε την καλλιέργεια αντανακλαστικών στην οικονομία ,ώστε να αναγνωρίζει και να προσαρμόζεται στις διαμορφούμενες τάσεις. Σε αυτό το οικονομικό περιβάλλον, την έλλειψη σχεδιασμού, ήρθε να καλύψει η δυναμική είσοδος των μεγάλων τουριστικών γραφείων του εξωτερικού (tour-operators) στη διαδικασία παραγωγής, προώθησης και κατανάλωσης του τουριστικού προϊόντος της χώρας, η οποία τελικά επέτρεψε τη μετατόπιση του κέντρου διαμόρφωσης σημαντικών παραμέτρων της τουριστικής ανάπτυξης, προς φορείς εκτός της ελληνικής οικονομίας.

Οι επιπτώσεις στην οικονομία, τους πόρους, αλλά και την ίδια τη βιωσιμότητα του τουρισμού, είναι ορατές πια, τόσο σε σχέση με τους οικονομικούς δείκτες, όσο και με τα φαινόμενα αλλοίωσης των πόρων, έντονης εποχικότητας και θεματικού εγκλωβισμού σε ένα φτωχό πρότυπο τουριστικής ανάπτυξης.

Η έλλειψη χωροταξικού σχεδιασμού για την ανάπτυξη του τουρισμού στην Ελλάδα, από την εμφάνιση της τουριστικής δραστηριότητας στον εθνικό χώρο και ιδιαίτερα από τις αρχές του '70, όπου το φαινόμενο απέκτησε εντονότερα χαρακτηριστικά, μέχρι σήμερα, είναι εμφανής. Μάλιστα, όπου αυτό συνέβη, ο όποιος σχεδιασμός εκπονήθηκε και υλοποιήθηκε κυρίως από μεγάλους ιδιωτικούς τουριστικούς οργανισμούς, οι οποίοι αξιοποίησαν το έλλειμμα τουριστικής πολιτικής και το ελαστικό καθεστώς προστασίας των πόρων, καθόρισαν τις προδιαγραφές των καταλυμάτων, και επηρέασαν τη διαμόρφωση της μορφής(αρχιτεκτονική, απαιτήσεις εξυπηρέτησεων, μεγέθη κλπ.) και της ποιότητας των καταλυμάτων, διευκολύνοντας ακόμα και οικονομικά τις επενδύσεις.

Όπως είναι αναμενόμενο, ο σχεδιασμός αυτός, παρά το γεγονός ότι μεσοπρόθεσμα ωφέλησε την οικονομία ορισμένων περιοχών του εθνικού χώρου, δε φρόντισε ούτε για την προστασία των πόρων, ούτε για την ισόρροπη ανάπτυξη της τουριστικής δραστηριότητας ούτε και για την σύνδεση της με τους υπόλοιπους τομείς της οικονομίας. Από την πλευρά της πολιτείας, το φαινόμενο απέκτησε χαρακτήρα προβλήματος με την εμφάνιση των πρώτων στοιχείων ύφεσης της τουριστικής δραστηριότητας, αλλά η αντιμετώπιση του, παρ'όλο που στόχευσε σε υπαρκτά προβλήματα, εντούτοις λόγω του παρεμβατικού – αμυντικού και όχι στρατηγικού της χαρακτήρα, ρύθμισε μόνο ορισμένα δευτερογενή αποτελέσματα του κυρίαρχου μοντέλου τουριστικής ανάπτυξης, ενώ δημιούργησε και ορισμένα νέα προβλήματα.

Είναι καιρός πλέον αξιοποιώντας και την ευρωπαϊκή εμπειρία να προχωρήσουμε ενσωματώνοντας και τις Ευρωπαϊκές πολιτικές, στην χάραξη ενός Πλαισίου, που να αποτυπώνει και να περιλαμβάνει ρυθμίσεις, που έχει ήδη ψηφίσει η χώρα μας, όπως το Μεσογειακό Πρωτόκολλο για τις Παράκτιες περιοχές, η Ευρωπαϊκή Ατζέντα για ένα αειφόρο και ανταγωνιστικό τουρισμό, η Ευρωμεσογειακή συνεργασία, την συσσωρευμένη πληροφορία και εμπειρία από τα προγράμματα URBAN, INTERREG

1.3. ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΑΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Ο χωροταξικός σχεδιασμός στην Ελλάδα υπάγεται στην ρυθμιστική αρμοδιότητα και στον έλεγχο του κράτους και κατοχυρώθηκε συνταγματικά ήδη από το 1975, με το καινοτόμο για την εποχή του άρθρο 24 του Συντάγματος. Παρόλα αυτά δεν αποτέλεσε την ικανή και αναγκαία συνθήκη, για την διαμόρφωση μιας συστηματικής και δεσμευτικής χωροταξικής πολιτικής στην Ελλάδα

. Στην πραγματικότητα ο χωροταξικός σχεδιασμός (αρμοδιότητα ΥΠΕΧΩΔΕ) για μια 25ετία δεν ήταν συνδεδεμένος, ούτε επηρέαζε ουσιαστικά, τις τομεακές πολιτικές των άλλων Υπουργείων (π.χ. Υπουργείο Οικονομικής Ανάπτυξης, Μεταφορών, Τουρισμού, Γεωργίας κ.α.) ενώ το θεσμικό πλαίσιο (Ν. 360/76) παρέμενε ανενεργό. Ο νέος νόμος 2742/99 για τον χωροταξικό σχεδιασμό και την αειφόρο ανάπτυξη, που ψηφίστηκε με ευρεία συναίνεση στη Βουλή και υποστηρίχθηκε από ολόκληρη την επιστημονική κοινότητα των χωροτακτών στη χώρα μας, υποσχέθηκε μια νέα, ολοκληρωμένη και δεσμευτική χωροταξική πολιτική που στηρίζεται σε νέους θεσμούς διαλόγου, συμμετοχής και διαβουλευσης και σε σύγχρονες δομές και μηχανισμούς τεχνογνωσίας, με αύξηση των διαθέσιμων πόρων (ανθρώπινο δυναμικό, χρηματοδότηση).

Δυστυχώς όμως για πολλά χρόνια μετά την ψήφιση του νόμου, όχι μόνο δεν προχώρησαν οι νομικές διαδικασίες που προβλέπονται (Υπουργικές Αποφάσεις, ΠΔ κ α), αλλά διαπιστώθηκε και μια συνεχιζόμενη απραξία, σε σχέση με τη διαμόρφωση και άσκηση μιας σύγχρονης χωροταξικής πολιτικής. Μόνο τα τελευταία δυο χρόνια, άρχισαν να τίθενται σε δημόσια διαβουλευση, ορισμένα χωροταξικά σχέδια, αλλά και αυτά χωρίς καμιά λογική σειρά και ιεράρχηση, όπου τα υπερκείμενα σχέδια να προηγούνται των υποκειμένων

Είναι επιτακτική η ανάγκη για προώθηση Έγκριση και Εφαρμογή ενός ολοκληρωμένου χωροταξικού σχεδιασμού στην Ελλάδα.

Είναι όμως στρατηγικής σημασίας για την χώρα μας, η προσπάθεια αυτή να καταλήξει στην αποτελεσματική στρατηγική διαχείριση του χώρου, καθοριστική για την προστασία του περιβάλλοντα και την αειφόρο ανάπτυξη της χώρας.

Ο χωροταξικός σχεδιασμός δεν είναι αυτό σκοπός. Είναι σημαντικό εργαλείο για την άσκηση χωροταξικής πολιτικής, εφ' όσον γίνεται μέσα από αντικειμενικές και αξιόπιστες διαδικασίες, εφαρμόζει το κεκτημένο της επιστήμης και χαράζει κατευθύνσεις για αειφορική διαχείριση των πόρων. Γι' αυτό τον λόγο πρέπει να υπάρξει διάλογος, συνεργασία και συντονισμός μεταξύ των δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, της επιστημονικής κοινότητας και των μη κυβερνητικών οργανώσεων, για την προώθηση και την επίτευξη ενός σχεδίου που θα προωθή την εδαφική συνοχή της χώρας, την πολυκεντρικότητα, την ανάπτυξη ενός αειφόρου βιώσιμου ανταγωνιστικού τουρισμού

Η μελέτη αυτή θα προσπαθήσει να συμβάλλει

- με την μελέτη και παρουσίαση του Ειδικού Πλαισίου του Τουρισμού,
- την διερεύνηση της σύνδεσης του με τα ευρωπαϊκά χωροταξικά κείμενα και τις κατευθύνσεις της ευρωπαϊκής χωροταξίας, όπως αυτά αποτυπώνονται στο ΣΑΚΧ (Σχέδια Ανάπτυξης Κοινοτικού Χώρου) στην Ευρωπαϊκή Ατζέντα για ένα Αειφόρο Τουρισμό, στο Μεσογειακό

ΕΙΔΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΓΙΑ ΤΟΝ
ΤΟΥΡΙΣΜΟ - ΜΙΑ ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Σταυρούλα Ν. Αργίου

πρωτόκολλο για τις Παράκτιες περιοχές και σε πλήθος άλλα ευρωπαϊκά προγράμματα (interreg , Urban)

- την επισήμανση αντιφάσεων και σημείων που χρήζουν περαιτέρω διερεύνησης η ακόμα και αναθεώρησης και την κατάθεση προτάσεων για βέλτιστες πρακτικές

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β

Η ΧΩΡΟΤΑΞΙΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

2.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η χωροταξία στην Ευρώπη ,δεν αποτελεί επίσημη πολιτική της κοινότητας. Είναι ένα πλέγμα διαδικασιών, θεσμών και πρακτικών, που έχει διαμορφωθεί στην Ευρωπαϊκή Ένωση, για την οργάνωση και ανάπτυξη του ενιαίου ευρωπαϊκού χώρου. Οι λόγοι που ώθησαν την Κοινότητα και τα κράτη μέλη να ασχοληθούν με τα θέματα της ευρωπαϊκής χωροταξικής οργάνωσης, σχετίζονται με τις νέες διαπεριφερειακές και ενδοπεριφερειακές ανισότητες και διαφοροποιήσεις, που παρατηρηθήκαν από τα μέσα ήδη της δεκαετίας του 80 και οι οποίες υπερβαίνουν τα εθνικά σύνορα.

Φαινόμενα όπως η συγκέντρωση δραστηριοτήτων σε κεντρικές περιοχές της κοινότητας και η συνακόλουθη περιθωριοποίηση των περιφερειακών και απομονωμένων περιοχών, (π.χ νησιά και ορεινές ζώνες), η ενίσχυση των μητροπόλεων και των μεγάλων αστικών κέντρων και η εγκατάλειψη της υπαίθρου και των παλιών βιομηχανικών περιοχών , οι πιέσεις στη πολιτιστική και φυσική κληρονομιά έγιναν αντιληπτά την περίοδο αυτή ως νέες απειλές για την ισόρροπη και βιώσιμη ανάπτυξη του ευρωπαϊκού χώρου.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση αντιμετωπίζει τη χωροταξία σαν μια από τις μεθόδους για τη χάραξη πολιτικής πάνω στην προετοιμασία της αυριανής κοινωνίας.

2.2. ΟΡΙΣΜΟΙ

- **Τι σημαίνει ΧΩΡΟΤΑΞΙΑ**

Η **χωροταξία** (γαλλικά: Aménagement du Territoire, γερμανικά: Raumordnung), είναι μια διαδικασία επέμβασης του πολιτικού στοιχείου στις διάφορες βαθμίδες ενός κοινωνικού σχηματισμού, που έχει ως στόχο να ρυθμίσει τις αντιθέσεις στο χώρο και να εξασφαλίσει την αναπαραγωγή του συστήματος εξουσίας και του κυρίαρχου τρόπου παραγωγής .

Ο όρος εμφανίστηκε μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και προήλθε από την απαίτηση εξισορρόπησης των ολοένα αυξανόμενων αναγκών της κοινωνίας και του ατόμου με τα δεδομένα του υπάρχοντος χώρου. Ως όρος είναι αρκετά αφηρημένος γι' αυτό και έχουν διατυπωθεί κατά καιρούς αρκετοί διαφορετικοί ορισμοί ανάλογα με τη σημασία που δίνεται στον τεχνοκρατικό ή κοινωνικό της χαρακτήρα.

Σε συνάρτηση με τον Σχεδιασμό ή Προγραμματισμό (Planification) η χωροταξία, ορίζεται ως η επιστήμη που έχει αντικείμενό της την κατανομή, διάρθρωση και ανάπτυξη των φυσικών πόρων, των οικονομικών, κοινωνικών, πολιτιστικών και δημογραφικών δεδομένων, δραστηριοτήτων και λειτουργιών και την εφαρμογή των προγραμμάτων Ανάπτυξης στο δεδομένο χώρο. Η χωροταξία δηλαδή ,συμπίπτει με το Φυσικό σχεδιασμό ,αν εξαιρεθεί η κοινωνικοοικονομική βάση της. Μια τέτοια εξαίρεση είναι ανεπίτρεπτη ,αφού η χωροταξία θέτει ως γενικό στόχο την κατασκευή της αυριανής κοινωνίας. Ακριβώς επειδή η χωροταξία διαμορφώνει το παρόν και προγραμματίζει το μέλλον, εντάσσεται στους πρωταρχικούς σκοπούς του σύγχρονου κοινωνικού κράτους.

Έτσι πέρα από την ευρεία αυτή αντίληψη της χωροταξίας, δηλαδή της εναρμόνισης του δεδομένου χώρου (φυσικού περιβάλλοντος) και του κοινωνικοοικονομικού γίνεσθαι, υπάρχει και μια άλλη διεθνής αντίληψη. Η Ευρωπαϊκή Ένωση την αντιμετωπίζει, ως μια από τις μεθόδους για την χάραξη πολιτικής, πάνω στην προετοιμασία της αυριανής κοινωνίας.

- **Χωροταξική πολιτική** θεωρείται το σύνολο των ενεργειών, που αποσκοπούν στην ανάπτυξη και διαχείριση των συγκεντρώσεων των ανθρωπογενών δραστηριοτήτων. Η χωροταξική πολιτική είναι στενά συνδεδεμένη με το χωροταξικό δίκαιο και τους κανόνες του, οι οποίοι έχουν ως σκοπό να διευκολύνουν την πρώτη, προσδιορίζοντας νομικά εργαλεία για την άσκησή της.

Κύριος στόχος της χωροταξικής πολιτικής, είναι ο συντονισμός όλων των ενεργειών που επιδρούν στο χώρο και προέρχονται από τους φορείς άσκησής της όπως το κράτος και οι Ο.Τ.Α από τη μια και τους ιδιώτες από την άλλη, στους οποίους μάλιστα απευθύνεται και τους οποίους επηρεάζει άμεσα η πολιτική αυτή. Έτσι, η χωροταξική πολιτική συντονίζοντας με τα μέσα που της παρέχει το χωροταξικό δίκαιο, τις κρατικές παρεμβάσεις και την ιδιωτική δραστηριότητα, στα πεδία της πολεοδομίας, της περιφερειακής οικονομικής ανάπτυξης, της αγροτικής πολιτικής, της διαμόρφωσης και επέκτασης των συγκοινωνιακών δικτύων, της προστασίας του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, ουσιαστικά διαμορφώνει το ανθρωπογενές και το φυσικό περιβάλλον και ενσωματώνει τις αναγκαίες δράσεις για μια βιώσιμη-ολοκληρωμένη ανάπτυξη

Για τη χωροταξία έχουν δοθεί διαχρονικά από το 1950 αρκετοί ορισμοί μετρικούς εκ των οποίων παραθέτουμε.

Σύμφωνα με τον ορισμό που ο ίδιος ο Claudius Petit, αρμόδιος Γάλλος υπουργός Ανοικοδόμησης και Πολεοδομίας της περιόδου 1954-1957, έδωσε και ο οποίος αποτυπώθηκε και στο πρώτο Εθνικό χωροταξικό σχέδιο που δημοσιεύθηκε το έτος 1950 ως Χωροταξία (*amenagement du territoire*) ορίσθηκε « αναζήτηση, στο γεωγραφικό πλαίσιο της Γαλλίας μιας καλύτερης κατανομής των ανθρώπων, σε συνάρτηση με τους φυσικούς πόρους και τις δραστηριότητες »¹.

¹ « *Pour un plan national d'amenagement du territoire* » Communication faite en fevrier 1950 στο Madiot, Y. & Le Mestre, R. (2001), *Amenagement du Territoire*, Paris Armand

Χωροταξία κατά τον Sibieude (1996) είναι το σύνολο των ενεργειών που συμβάλλουν στην οργάνωση , σχεδιασμό και προσανατολισμό των ανθρώπινων δραστηριοτήτων που ασκούνται πάνω σε αυτόν .

Χωροταξία κατά τον Λουδοβίκο Βασενχόβεν ορίζεται ως ο προσχεδιασμένος μετασχηματισμός του κοινωνικοοικονομικού γεωγραφικού χώρου , που εκφράζει τους στόχους μιας οργανωμένης κοινωνίας.²

Η Χωροταξία κατά τον Y. Madiot και R. Le Mestre παραδοσιακά επεδίωκε την προσαρμογή του (γεωγραφικού) χώρου στις απαιτήσεις και τις ανάγκες της κοινωνίας . Εφεξής αναζητεί την συναρμογή του με την κοινωνική ευημερία σε μια προοπτική συνολικής και ολοκληρωμένης ανάπτυξης.³

Η Χωροταξία είναι άλλο πράγμα από την πολεοδομία με την έννοια την ήδη παραδοσιακή του όρου. Είναι δηλαδή άλλο πράγμα από μία συλλογή , μια σειρά λεπτομερών σχεδίων ρύθμισης και επέκτασης των οικισμών . Η Χωροταξία διακρίνεται από το σχέδιο παραγωγής και υποδομών, από το γεγονός ότι δεν αφορά τόσο σε προβλήματα παραγωγής, όσο σε προβλήματα κατανομής και καλύτερης χρήσης του εδάφους.

Ο Χωροταξικός λοιπόν σχεδιασμός ,προηγείται του πολεοδομικού, περιέχει τις πλέον γενικές ρυθμίσεις και τοποθετείται στις υψηλότερες βαθμίδες των διαφόρων σχεδίων προγραμμάτων και μελετών . Δηλαδή ο Πολεοδομικός σχεδιασμός στα πλαίσια της αειφόρου ανάπτυξης προϋποθέτει την ύπαρξη ολοκληρωμένων χωροταξικών σχεδίων και προγραμμάτων , τα δε πολεοδομικά σχέδια θα πρέπει να ευθυγραμμίζονται με τις προβλέψεις και τους στόχους του Χωροταξικού σχεδιασμού .

Colin (4e edition) σ. 2

² Βασενχόβεν Λ. (1995) Χωροταξία και η υπαίθρος χώρα (ή το απαραβίαστο της εκτός σχεδίου δόμησης) στο *Περιφερειακή ανάπτυξη ,Χωροταξία και Περιβάλλον στο πλαίσιο της Ενωμένης Ευρώπης* ,Πρακτικά συνεδρίου , Τόμος II, Σύνδεσμος Ελλήνων Περιφερειολόγων και «Τόπος» (Επιθεώρηση Αστικών και Περιφερειακών Μελετών) , Αθήνα 1995 σ. 13-27.

³ Madiot,Y.& le Mestre,R. (2001) ;ό.π,σ.7.

2.3. ΘΕΩΡΙΕΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ

- Συστημικές και Ορθολογικές Θεωρίες Σχεδιασμού

Όπως επισημαίνει ο Taylor (1998) υπάρχει μια τάση που επιδιώκει την συγχώνευση του συστημικού και του ορθολογικού σχεδιασμού σε μια ευρεία κατηγορία διαδικαστικής θεωρίας σχεδιασμού (Procedural Planning Theory) (PPT) και αυτό επειδή υπάρχουν μερικές σημαντικές επικαλύψεις μεταξύ αυτών των δύο περιοχών που επιτρέπουν να εξεταστούν από κοινού.

⁴ Όπως οι ορθολογικές θεωρίες του σχεδιασμού το ίδιο και η συστημική προσέγγιση ενδιαφέρεται για την παραγωγή και την αξιολόγηση εναλλακτικών λύσεων πριν από την πραγματοποίηση μιας επιλογής.⁵ Ωστόσο και οι δύο προσεγγίσεις διαφέρουν σημαντικά μεταξύ τους. Σύμφωνα με τον Faludi ο ορθολογικός σχεδιασμός κάνει την σημαντική διάκριση μεταξύ της επίσημης (μέσα) και ουσιαστικής ορθολογικής ικανότητας (σκοπός) όπου ο συστημικός σχεδιασμός αποτυγχάνει. Εν τούτοις η PPT είναι η ετικέτα που καλύπτει και τις συστημικές και τις ορθολογικές προσεγγίσεις του σχεδιασμού. Και οι δύο αυτές προσεγγίσεις εμφανίστηκαν στην δεκαετία του 60 και στις αρχές τις δεκαετίας του 70 όπου ο σχεδιασμός αντιμετώπιστηκε σαν μια γενική πολιτειακή διαχειριστική διαδικασία.⁶ Η συστημική θεωρία σε ένα σοβαρό βαθμό καθορίζει τον τρόπο που ο σύγχρονος σχεδιασμός προσεγγίζει τα θέματα των αλληλεπιδράσεων μεταξύ πόλεων και περιφερειών δίνοντας έμφαση στα μοντέλα εξομοίωσης. Αναλύσεις επιπτώσεων λιανικού εμπορίου, ανάλυση επιπτώσεων κυκλοφοριακών φόρτων, περιβαλλοντικές αξιολογήσεις και επιπτώσεις είναι μέρη της συστημικής προσέγγισης.

⁴ P.Allmendiger καθηγητής του Πανεπιστημίου του Aberdeen <<συστημικές και ορθολογικές θεωρίες του σχεδιασμού>> από το <<Συγκριτικές προσεγγίσεις στη θεωρία και τη φιλοσοφία του Αστικού Σχεδιασμού>> Δημήτρης Γεωργούλης 2006 σ. 87

⁵ Faludi, 1987, σ.43

⁶ Healey, McDougall και Thomas, 1982

Αντίστοιχα ο ορθολογικός σχεδιασμός έχει μια ισχυρή επιρροή καθότι υποστηρίζει ότι επιδιώκει την υποστήριξη του σχεδιασμού με επιστημονικές και αντικειμενικές μεθόδους που μπορούν να εφαρμοστούν σε όλες τις πτυχές της εφαρμογής του σχεδιασμού. Η συνεχής χρήση της διαδικασίας του ορθολογικού σχεδιασμού υποστηρίζει ότι ο σχεδιασμός μπορεί να είναι μια επιστημονική επιχείρηση συνοδευμένη από φήμη και αξιοπιστία. Αυτό που έχει αλλάξει είναι ο τρόπος με τον οποίο η συστημική προσέγγιση και οι ορθολογικές θεωρίες υιοθετούν πολιτικά και αξιολογικά στοιχεία που εμπλέκονται στην θεωρία και στην πρακτική του σχεδιασμού.

- **Η συστημική θεωρία**

Οποιαδήποτε κοινωνία και αν σκεφτούμε θα δούμε ότι αποτελείται από μια ευρεία ποικιλία γεωγραφικών, κοινωνικών, οικονομικών και πολιτιστικών δομών που στο σύνολο τους επιδρούν και αλληλεπιδρούν σχηματίζοντας την φύση και τους όρους της κοινωνικής διαμόρφωσης. Η σχέση μεταξύ αυτών των διαφορετικών δομών αλλάζει συνεχώς δημιουργώντας νέους και διαφορετικούς όρους, μερικοί απ αυτούς είναι ευεργετικοί για την Κοινότητα και μερικοί είναι επιβλαβείς. Ο ρόλος του Πολεοδόμου είναι να κατανοήσει τον πολύπλοκο ιστό αυτών των σχέσεων και όπου χρειάζεται να οδηγήσει, να ελέγξει και να αλλάξει την σύνθεση τους. Για τον σχεδιασμό αυτού του έργου χρειάζεται να κάνει προβλέψεις όχι μόνο για την εξέλιξη των πληθυσμιακών μεγεθών και των χρήσεων γης σε καθορισμένες περιοχές αλλά και των ανθρώπινων αναγκών και των συναφών δραστηριοτήτων.⁷

Ο σχεδιασμός επιδιώκει να ρυθμίσει η να ελέγξει την δραστηριότητα των ατόμων και των ομάδων με τέτοιο τρόπο ώστε να ελαχιστοποιηθούν τα αρνητικά αποτελέσματα που μπορούν να προκύψουν και για να προωθήσει καλύτερα την <<απόδοση>> του φυσικού περιβάλλοντος σύμφωνα με ένα

---

⁷ Ratcliffe 1974 σ. 104

σύνολο ευρέων στόχων και πιο συγκεκριμένων σκοπών του σχεδίου.

Η συστημική αντιμετώπιση του σχεδιασμού εμφανίστηκε στα μέσα της δεκαετίας του 60 στην Αγγλία και οφείλεται κατά ένα μεγάλο μέρος στην εργασία του Brian McLoughlin (1969) και George Chadwick (1971). Οι εργασίες αυτές είχαν επηρεαστεί από την ανάπτυξη των συστημάτων των βιολογικών επιστημών όπου υποστηρίχθηκε ότι τα συστήματα υπάρχουν σε όλους τους τομείς του φυσικού και ανθρώπινου περιβάλλοντος και ότι τα συστήματα θα μπορούσαν να ελεγχθούν με την ρύθμιση της επικοινωνίας μεταξύ των διάφορων συνθετικών τους παραγόντων. Και οι δύο και ο McLoughlin και ο Chadwick συνδέουν με ένα έντονο τρόπο τα ανθρώπινα συστήματα όπως είναι οι πόλεις και τα οικολογικά ή φυσικά συστήματα ώστε απ την μελέτη των φυσικών συστημάτων μπορούμε να μάθουμε αυτά που αναμένεται να συμβούν στα ανθρώπινα συστήματα.

Το πρόβλημα είναι ότι όταν προσπαθούμε να λάβουμε υπ όψη τις αλληλεξαρτήσεις που δημιουργούν πάνω από μια δωδεκάδα παραγόντων ή τα αποτελέσματα άμεσων παρενεργειών τους όπου οι εκατοντάδες των έμμεσων αποτελεσμάτων συγχωνεύονται και επικαλύπτουν η μία την άλλη σε διαφορετικούς χρόνους διαπιστώνουμε ότι ο ανθρώπινος εγκέφαλος δεν μπορεί να αντιμετωπίσει αυτές τις διαμορφώσεις χωρίς βοήθεια. Δεν μπορούμε να διαμορφώσουμε την πόλη στον νου μας .Η πολυπλοκότητα μας συντρίβει.⁸

- **Ορθολογικές θεωρίες της διαδικασίας του σχεδιασμού**

Όπως οι McLoughlin και Chadwick είναι συνώνυμοι των συστημικών σχεδιασμών έτσι και το όνομα του Andrea Faludi συνδέεται με τις ορθολογικές διαδικαστικές θεωρίες του σχεδιασμού. Ο όρος <<ορθολογισμός>> "rational" έχει την ετυμολογική του ρίζα στην λατινική λέξη ration που σημαίνει αιτία. Ορθολογιστής θεωρείται κάποιος που θέτει

---

⁸ McLoughlin, 1969: σ.82

την έμφαση στις λογικές δυνατότητες και μπορεί να αιτιολογήσει κάποια ιδιαίτερη άποψη.

Ο ορθολογισμός συνεπάγεται την αποσαφήνιση των πολιτικών στόχων της συστηματικής ανάλυσης ,την λογική της δημιουργίας εναλλακτικών προτάσεων , συστηματική αξιολόγηση των εναλλακτικών και την παρακολούθηση εκτέλεσης τους.⁹ Όμοια ήταν και τα ενδιαφέροντα του Γερμανού οικονομολόγου και ιστορικού της κοινωνιολογίας Max Weber ο οποίος εκτιμώντας τις υποκειμενικές κρίσεις ,υποστήριζε ότι «τα στοιχεία αίσθησης συνήθως επηρεάζουν πάντα λίγο έως πολύ τις αποφάσεις, επιδιώκοντας να αναλύσουν και να ορίσουν την γραφειοκρατική λήψη λογικών αποφάσεων, που διαχωρίζουν την πραγματικότητα απ τις αξίες». Η ορθολογική αντίληψη της λήψης των αποφάσεων, πρέπει να σχετίζεται με πραγματικά γεγονότα. Η πολιτική αποτελείται από αξίες στόχους μέσα κλπ . Αυτός ο δυισμός οδήγησε τον Weber, να διαχωρίσει τον τυπικό από τον ουσιαστικό ορθολογισμό. Ο τυπικός ορθολογισμός ενδιαφέρεται για τα μέσα και την αποδοτικότητα. Δεν σχετίζεται με τους στόχους. Η συνθετότητα των τεχνικών γνώσεων και η μυστικότητα με την οποία η γραφειοκρατία περιβάλλει την υπεροχή της επαγγελματικής πληροφόρησης , μειώνει την δυνατότητα άσκησης ελέγχου από την πολιτική ηγεσία.¹⁰ Από αυτή την σύγκρουση προβάλλει το ζήτημα της έντασης μεταξύ τυπικού και ουσιαστικού ορθολογισμού. Οι άνθρωποι προσπαθούν να χαρακτηρίζονται οι πράξεις τους από τον τυπικό ορθολογισμό. Αλλά όσο περισσότερο προσπαθούν, τόσο πιο πολύ θα οδηγούνται σε προβληματικές καταστάσεις. Δεν είναι η κοινωνία μια λογική δομή, σχεδιασμένη από μηχανικούς , αλλά συναποτελείται από λογικά ανορθολογικά στοιχεία και σχέσεις .¹¹

⁹ Healey et Al 1982 σ. 8

¹⁰ Low 1991 σ. 98

¹¹ Friedman 1987 σ.72

2.4. ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ - ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

Η συζήτηση για την ανάγκη και τον τρόπο καθιέρωσης μιας Ευρωπαϊκής δράσης για την χωροταξία, αποτελεί προϊόν της τελευταίας εικοσαετίας . Στην ιδρυτική συνθήκη της ΕΟΚ, (συνθήκη της Ρώμης) δεν είχαν συμπεριληφθεί ειδικές διατάξεις για την ανάληψη μιας κοινής ή κοινοτικής χωροταξικής πολιτικής . Οι διαδοχικές διευρύνσεις της Ευρωπαϊκής κοινότητας ,αλλά και η ίδια η εμβάθυνση της διαδικασίας οικονομικής ολοκλήρωσης ,έφεραν αντιμέτωπη την Κοινότητα με νέα οικονομικά και γεωγραφικά δεδομένα. Ταυτόχρονα νέες διαπεριφερειακές και ενδοπεριφερειακές ανισότητες και διαφοροποιήσεις παρατηρήθηκαν την ίδια περίοδο, ως αποτέλεσμα της διεθνοποίησης της οικονομικής δραστηριότητας της εισαγωγής νέων τεχνολογιών και των διαρθρωτικών αλλαγών που επήλθαν στην οργάνωση των επιχειρήσεων. Οι μεταβολές αυτές ώθησαν τόσο τα κοινοτικά όργανα όσο και τις Εθνικές κυβερνήσεις, να εντάξουν από τα τέλη της δεκαετίας του 80 στην ημερήσια διάταξη των συζητήσεων τους, τα θεμέλια του Ευρωπαϊκού χώρου και της ισόρροπης ανάπτυξης του .

Η δημοσίευση από την Επιτροπή των στρατηγικών χωροταξικών κειμένων <<Ευρώπη 2000>> και <<Ευρώπη 2000+>> καθώς και η αντίστοιχη επεξεργασία από τα κράτη μέλη ενός <<Σχεδίου Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου>> ,αποτελούν απτά δείγματα του Χωροταξικού προβληματισμού που αναπτύχθηκε σε Ευρωπαϊκό επίπεδο κατά την δεκαετία του 90.

Ενδεικτικό της σημασίας που έχει λάβει για την Ευρώπη η χωροταξική διάσταση ,είναι το γεγονός ότι στο κείμενο του Ευρωπαϊκού συντάγματος ,συμπεριλήφθηκε η εδαφική συνοχή ,ως Τρίτη συνιστώσα της κοινοτικής πολιτικής συνοχής . Η διάταξη αυτή, φαίνεται να διατηρείται και στο κείμενο της νέας μεταρρυθμιστικής συνθήκης .Εφόσον η συνθήκη επικυρωθεί από τα κράτη μέλη και τεθεί σε εφαρμογή το 2009, θα σημαίνει

την αναγνώριση της εδαφικής συνοχής ,ως καταστατικού στόχου της Ένωσης και κατ επέκταση την δημιουργία ειδικής νομικής βάσης ,για την άσκηση χωροταξικής πολιτικής σε κοινοτικό επίπεδο.

Κατά την διάρκεια πολυετών διεργασιών, ποικίλες μορφές συνεργασίας και δράσης στο πεδίο της Χωροταξίας δρομολογήθηκαν, είτε με πρωτοβουλία της Επιτροπής ,είτε με πρωτοβουλία των κρατών μελών . Μέσα από τις πρωτοβουλίες αυτές, προβάλλει ιστορικά η εικόνα μιας συνεχώς διευρυνόμενης κινητικότητας για τα χωροταξικά θέματα σε Ευρωπαϊκό επίπεδο ,που θα μπορούσε να διεκδικήσει ακόμα και τον χαρακτηρισμό μιας άτυπης Ευρωπαϊκής πολιτικής .

Μπορούμε να διακρίνουμε τέσσερις περιόδους στην εξέλιξη των πολιτικών και των θεσμών συνεργασίας για την χωροταξία στην Ευρώπη, που συμβαδίζουν σε αδρές γραμμές με την πορεία της ίδιας της διαδικασίας Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης .

- **Από την Συνθήκη της Ρώμης στην ενιαία Ευρωπαϊκή πράξη**

Το προοίμιο της Συνθήκης της ΕΟΚ και η χωρική ισορροπία στο πλαίσιο της κοινής αγοράς .

Σύμφωνα με την φιλοσοφία της Συνθήκης της Ρώμης ,η ουσιαστική σύγκλιση των γεωγραφικών ανισοτήτων μεταξύ των κρατών μελών, θα προέκυπτε ως συνέπεια της λειτουργίας της κοινής αγοράς και του ανταγωνισμού, παρά μέσα από μια πολιτική ανακατανομής και μεταβίβασης πόρων, προς τις λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές της κοινότητας . Οι μόνες έμμεσα προβλέψεις για την χωροταξία, εμπεριέχονταν στα άρθρα 92-3 και 130 της Συνθήκης της Ρώμης. Και οι δυο αυτές προβλέψεις ,απείχαν πολύ απ το να συγκροτούν έστω εν σπέρματι μια Ευρωπαϊκή πολιτική για την χωροταξία. Αντίθετα υποδήλωναν ότι <<οι συντάκτες της συνθήκης, ενώ αναγνώριζαν το πρόβλημα των περιφερειών και την ανάγκη προσφυγής σε

ειδικά μέσα για την αντιμετώπιση του ,είχαν αποφασίσει να αφήσουν ουσιαστικά την σχετική ευθύνη στις εθνικές αρχές ¹²

- **Η ίδρυση του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης.**

Θεσμοθετήθηκε το 1975. Μεταξύ των σκοπών του ,περιλαμβάνονταν η αξιολόγηση των περιφερειακών επιπτώσεων των κοινοτικών πολιτικών, ο συντονισμός των περιφερειακών επιπτώσεων των κοινοτικών πολιτικών των κρατών μελών και η παροχή βοήθειας στις λιγότερο αναπτυγμένες περιοχές της κοινότητας. Η ίδρυση του ΕΤΠΑ πρέπει να αναγνωρισθεί περισσότερο ως προϊόν πολιτικού και δημοσιονομικού συμβιβασμού, μεταξύ των παλαιών και των νέων κρατών μελών της τότε ΕΟΚ, παρά ως εκδήλωση μιας αυθεντικής παρέμβασης της κοινότητας στο πεδίο της περιφερειακής ανάπτυξης και της χωροταξικής πολιτικής ¹³ .

- **Το αίτημα για χωροταξικό συντονισμό των κοινοτικών πολιτικών.**

Αυτή την περίοδο σημαντικές είναι οι αλλαγές που συνέβησαν στο πεδίο της πολιτικής περιβάλλοντος , μιας πολιτικής που όπως και η περιφερειακή έχει πρόδηλες χωρικές επιπτώσεις . Η εισαγωγή της οδηγίας 79/409 για την προστασία των ενδιαιτημάτων των αγρίων πτηνών, αποτέλεσε μια ευθεία παρέμβαση της κοινότητας στο σύστημα περιβαλλοντικού σχεδιασμού των προστατευόμενων περιοχών των κρατών μελών , ενώ αντίστοιχα η οδηγία 85/337 για την εκτίμηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον ιδιωτικών και δημοσίων έργων και δραστηριοτήτων, αποτέλεσε την πιο σημαντική νομική παρέμβαση στα εθνικά συστήματα χωροθέτησης .

¹² Τσοούκαλης Α. (1993) Η νέα Ευρωπαϊκή οικονομία. Η πολιτική και οικονομική διάσταση της ολοκλήρωσης Παπαζήσης , Αθήνα σ. 301

¹³ Balme R. (1995) <<La politique regionale communautaire comme construction institutionnelle>> στο Y.Meny , P. Muller & J.L. Quermonne (dir) Politiques publiques en Europe, L Harmattan , Paris σ. 287-304(293-294)

Την ίδια εποχή δύο σημαντικές πρωτοβουλίες που αναλήφθηκαν από το Ευρωπαϊκό κοινοβούλιο ,αφενός και από το Συμβούλιο της Ευρώπης, αφετέρου έθεσαν για πρώτη φορά το ζήτημα του χωρικού συντονισμού των Ευρωπαϊκών πολιτικών ,στο επίκεντρο της πολιτικής συζήτησης. Συγκεκριμένα το 1983 το Ευρωπαϊκό κοινοβούλιο ενέκρινε την έκθεση Gendebien, που καταρτίστηκε από την Επιτροπή Περιφερειακής Πολιτικής και Σχεδιασμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, υπό την αιγίδα του Βέλγου βουλευτή Gendebien. Η έκθεση υποστήριζε την ανάγκη για ανάληψη μιας πολιτικής περιφερειακής ανάπτυξης και χωροταξικού σχεδιασμού και ότι η νομική βάση προέκυπτε έμμεσα από τις διατάξεις της Συνθήκης της Ρώμης (ιδίως τα άρθρα 2,3 και 235 της συνθήκης ΕΟΚ) και υποδείκνυε επίσης την ανάγκη κατάρτισης ενός Ευρωπαϊκού σχεδίου περιφερειακής ανάπτυξης .

Ένα χρόνο αργότερα (1984), η Σύνοδος των Υπουργών Χωροταξίας του Συμβουλίου της Ευρώπης (CEMAT),ενέκρινε την Ευρωπαϊκή Χάρτα για τον Περιφερειακό Χωρικό Σχεδιασμό ,γνωστή και ως χάρτα του Torremolinos από την ομώνυμη πόλη της Ισπανίας στην οποία έλαβαν χώρα οι εργασίες της Συνόδου. Η Χάρτα υπογράμμιζε τον ρόλο που μπορούσε να διαδραματίσει ο χωροταξικός σχεδιασμός σε κοινοτικό, Εθνικό και τοπικό επίπεδο και καλούσε την Κοινότητα να αναλάβει δράση ,με σκοπό την ισόρροπη κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη των Ευρωπαϊκών περιφερειών , την βελτίωση της ποιότητας ζωής ,την διαχείριση των φυσικών πόρων και την προστασία του περιβάλλοντος καθώς και τον ορθολογικό σχεδιασμό των χρήσεων γης ¹⁴

- **Από την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη στην Συνθήκη του Μάαστριχτ**
  - ο Οι πρωτοβουλίες της Επιτροπής : το κείμενο <<Ευρώπη 2000>> και τα δίκτυα πόλεων και περιοχών

---

¹⁴ Council of Europe (1984) European Regional spatial planning Charter
Strasbourg

Στον κανονισμό 4454/88 για το ΕΤΠΑ περιλήφθηκε για πρώτη φορά ένα νέο άρθρο , το άρθρο 10, το οποίο έδωσε στην Επιτροπή το δικαίωμα να συγκεντρώσει τα αναγκαία στοιχεία για την κατάρτιση ενός Προοπτικού Σχεδίου Οργάνωσης του Κοινοτικού Χώρου καθώς και την δυνατότητα να χρηματοδοτεί δράσεις που αποβλέπουν στην ενίσχυση των διαμεθοριακών περιοχών , στην διαπεριφερειακή και διαστική συνεργασία και στη προώθηση προτύπων σχεδίων και δράσεων . Στηριζόμενη στο άρθρο αυτό η Επιτροπή, άρχισε να εκπονεί το 1989 το στρατηγικό κείμενο <<Ευρώπη 2000, Προοπτικές Ανάπτυξης του Κοινοτικού Εδάφους>>, το οποίο παρουσιάστηκε το 1991 στην Χάγη της Ολλανδίας . Το κείμενο αυτό όπως σημειώνει και ο Bruce Millan , αρμόδιος τότε Επίτροπος για θέματα περιφερειακής πολιτικής , δεν αποτελούσε ένα κατευθυντήριο σχέδιο για την Ευρώπη , αλλά ένα πλαίσιο αναφοράς και πληροφόρησης για τις Εθνικές Κυβερνήσεις και τις περιφερειακές και τοπικές αρχές που επιχειρούσε να διευκολύνει τον Ευρωπαϊκό προσανατολισμό των εσωτερικών χωροταξικών πολιτικών και την ανάπτυξη χωροταξικών δράσεων που υπερβαίνουν τα εθνικά σύνορα.¹⁵

- ο Η κινητοποίηση των κρατών-μελών από την Νάντη στην Λισαβόνα

Το 1990 , το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο σε συνέχεια της Έκθεσης Gendebien , ενέκρινε νέα Έκθεση με την οποία υποδείκνυε την ανάγκη κατάρτισης ενός χωροταξικού σχεδίου για τον Ευρωπαϊκό χώρο σε συμφωνία με τα κράτη-μέλη .¹⁶ Σε ανάλογη κατεύθυνση δραστηριοποιήθηκαν και αρκετά από τα κράτη-μέλη τα οποία αισθάνθηκαν την ανάγκη να εντάξουν τις εθνικές χωροταξικές τους πολιτικές και στρατηγικές σε ένα Ευρωπαϊκό πλαίσιο αναφοράς. Έτσι το 1991 ο Εθνικός Οργανισμός Χωρικού

¹⁵ Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (1992) Ευρώπη 2000 Προοπτικές Ανάπτυξης του Κοινοτικού Εδάφους, Λουξεμβούργο , Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων σ. 3-4

¹⁶ European Parliament (1990), Resolution on a concerted regional planning policy, ΕΕ C 295 της 26,11,1990 σ. 652

Σχεδιασμού της Ολλανδίας, έδωσε στην δημοσιότητα μια μελέτη στρατηγικού χαρακτήρα που εξέταζε υπό μορφή σεναρίων τις χωροταξικές προτεραιότητες της χώρας ,σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο , υπό το πρίσμα της ευρύτερης γεωγραφικής ενότητας που σχημάτιζαν οι χώρες του βορειοδυτικού Ευρωπαϊκού άξονα (Δανία , Δυτική Γερμανία , Ολλανδία , Βέλγιο , Ηνωμένο Βασίλειο , Γαλλία και Βόρεια Ιταλία) .

Το 1987 η Γαλλία κατήρτισε ένα στρατηγικό σχέδιο για τις μεταφορές (οδικές και σιδηροδρομικές), με Ευρωπαϊκό προσανατολισμό, ενώ το 1990 η Γαλλική DATAR, εκπόνησε ένα ευρύ πρόγραμμα μελετών μεγάλης κλίμακας ,που αποσκοπούσαν να τοποθετήσουν την Γαλλία στο νέο Ευρωπαϊκό της περιβάλλον.

Το 1989 στο πλαίσιο της Γαλλικής προεδρίας της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, με πρόεδρο της επιτροπής Jacques Delors ,έγινε στην Νάντη της Γαλλίας, η πρώτη κοινή άτυπη συνάντηση των αρμόδιων υπουργών περιφερειακής ανάπτυξης και χωροταξίας των κρατών-μελών. Ακολούθησαν τρεις διαδοχικές ετήσιες άτυπες συναντήσεις των υπουργών χωροταξίας στο Τορίνο το 1990 ,στην Χάγη 1991 και στη Λισσαβόνα το 1992. Στην άτυπη συνάντηση της Χάγης αποφασίστηκε η δημιουργία μιας Επιτροπής Χωρικής Ανάπτυξης (ΕΧΑ) από εκπροσώπους των εθνικών κυβερνήσεων των κρατών-μελών . Η ΕΧΑ ανέλαβε σαν κύρια αποστολή τον συντονισμό των εθνικών προσπαθειών στο πεδίο της χωροταξίας, καθώς και την προετοιμασία ενός δικτύου γεωγραφικών δεδομένων σε Ευρωπαϊκό επίπεδο.

- **Από το Μάαστριχτ στο Άμστερνταμ**

- ο Η Έκθεση <<Ευρώπη 2000+. Συνεργασία για την χωροταξία στην Ευρώπη >>.

Το νέο κείμενο <<Ευρώπη 2000+. Συνεργασία για την χωροταξία στην Ευρώπη >> παρουσιάστηκε από την Επιτροπή το 1994 στο άτυπο

συμβούλιο υπουργών χωροταξίας ,που πραγματοποιήθηκε στην Λειψία της Γερμανίας . Συμπύκνωσε τις τάσεις χωρικής οργάνωσης του κοινοτικού εδάφους, μέχρι την περίοδο έκδοσης του , παρουσίασε τις βασικές χωρικές προκλήσεις και υπέδειξε πιθανούς τομείς και δράσεις υπερεθνικής συνεργασίας στο πεδίο της χωροταξίας . Μία από τις περιοχές μελέτης αφορούσε την περιοχή της Μεσογείου, που εκτείνεται κατά μήκος της ακτής της Ευρωπαϊκής ένωσης , από την Ανδαλουσία (Ισπανία) μέχρι την Ελλάδα. Συμπεριέλαβε την νότια Γαλλία , το μεγαλύτερο μέρος της Ιταλίας , όλη την Ελλάδα καθώς και τα Μεσογειακά νησιά της Ένωσης .¹⁷

ο Το Σχέδιο Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου (ΣΑΚΧ)

Το πρώτο επίσημο προσχέδιο του ΣΑΚΧ ¹⁸ παρουσιάστηκε στο άτυπο συμβούλιο υπουργών χωροταξίας, που διοργανώθηκε από την Ολλανδική προεδρία στον Νορντβέικ της Ολλανδίας το 1997. Το σχέδιο αυτό αφού αποτέλεσε αντικείμενο διαλόγου και διαβούλευσης, σε κοινοτικό και εθνικό επίπεδο για 18 μήνες, παρουσιάστηκε σε τελική μορφή και εγκρίθηκε ως κείμενο αρχών και κατευθύνσεων από το άτυπο συμβούλιο υπουργών που συνεδρίασε επί Γερμανικής προεδρίας (Μάιος 1999) στο Πότσδαμ της Γερμανίας .¹⁹ Αξίζει να σημειώσουμε ,ότι υπήρξαν διαφορετικές εκτιμήσεις ως προς την χρησιμότητα του σχεδίου αυτού. Οι επανειλημμένες διαβεβαιώσεις της Επιτροπής, περί μη συσχέτισης του ΣΑΚΧ με το μέλλον των διαρθρωτικών ταμείων, δεν στάθηκαν ικανές να αποτρέψουν την έκδηλη καχυποψία της Ισπανίας και των υπολοίπων χωρών του Ευρωπαϊκού νότου ,που διέβλεπαν στην προοπτική της συγκρότησης μιας

¹⁷ Williams R.H. (1996) δ.π. σ.102-105

¹⁸ Ο Αγγλικός τίτλος για το κείμενο αυτό είναι <<European Spatial Development Perspective>>(ESDP) στα Ελληνικά αποδόθηκε ως Σχέδιο Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου

¹⁹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή (1999) Σχέδιο Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου. Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων , Λουξεμβούργο

Ευρωπαϊκής χωροταξικής πολιτικής σαν ένα όχημα μεταβολής του ισχύοντος συστήματος κατανομής των διαρθρωτικών πόρων της Κοινότητας προς τα κράτη-μέλη (Ισπανία , Πορτογαλία , Ελλάδα) ²⁰

- **Από το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα στην Μεταρρυθμιστική Συνθήκη**
  - ο Η εμφάνιση της εδαφικής συνοχής στο πολιτικό προσκήνιο

Σύμφωνα με την αρχική σύλληψη των εμπνευστών του , το ΣΑΚΧ επρόκειτο να αποτελέσει αντικείμενο συνεχούς παρακολούθησης και αξιολόγησης, με στόχο την περιοδική αναθεώρηση και προσαρμογή του, στα εκάστοτε νέα χωρικά δεδομένα της Ένωσης . Για τον σκοπό αυτό , η δημοσίευση του στρατηγικού αυτού κειμένου συνδυάστηκε με την δημιουργία ενός Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου Χωροταξίας (European Spatial Planning Observation Network / ESPON) , αντικείμενο του οποίου θα ήταν η παρακολούθηση της εφαρμογής των κατευθύνσεων του ΣΑΚΧ στα κράτη-μέλη, αλλά και τον γενικότερων χωρικών εξελίξεων σε Ευρωπαϊκό επίπεδο ,με σκοπό την ανατροφοδότηση του ΣΑΚΧ. Η χρηματοδότηση του ESPON επετεύχθη τελικά μόλις το 2002 ,μέσω της κοινοτικής πρωτοβουλίας (INTERREG III), και οδήγησε κατά την περίοδο 2002-2006, στην εκπόνηση σειράς διακρατικών μελετών, που εστιάστηκαν στις τάσεις χωρικής ανάπτυξης και στην αποτίμηση των χωρικών επιπτώσεων στην διευρυμένη Ευρώπη . Η Επιτροπή μετά το 2000 άρχισε να μεταθέτει το επίκεντρο της πολιτικής συζήτησης για την Ευρωπαϊκή χωροταξία, στο πεδίο της Εδαφικής συνοχής .

Στις 18 Ιουλίου 2003, υποβλήθηκε το τελικό σχέδιο Συνθήκης για την θέσπιση συντάγματος της Ένωσης. Σύμφωνα με το σχέδιο αυτό ,η εδαφική συνοχή προτάθηκε να συμπεριληφθεί μεταξύ των στόχων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και να καθοριστεί ως συντρέχουσα αρμοδιότητα της ένωσης και

---

²⁰ Rusca R. (1998) <<The development of a European Spatial Planning Policy >> στο C.Bengs & K.Bohme The progress of European Spatial Planning Nordegio Stockholm σ.35-47

των κρατών μελών. Η πρόταση αυτή ενσωματώθηκε στην συνθήκη για τη θέσπιση συντάγματος της Ευρώπης, που υπογράφηκε στην Ρώμη στις 29 Οκτωβρίου 2004 . Πράγματι στο σχέδιο της Συνταγματικής Συνθήκης, η εδαφική συνοχή συμπεριλήφθηκε μαζί με την οικονομική και κοινωνική συνοχή, μεταξύ των στόχων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (άρθρο I-ε), ενώ παραλλήλως ορίστηκε μεταξύ του κύκλου υποθέσεων ,για τις οποίες υφίσταται συντρέχουσα αρμοδιότητα μεταξύ της Ένωσης και των κρατών μελών (άρθρο I-14). Ολόκληρος ο τίτλος για την οικονομική και κοινωνική συνοχή, (άρθρο 158-162) αναδιατυπώθηκε ως οικονομική , κοινωνική και εδαφική συνοχή (νέα άρθρα III-220 έως III-224). Αν και η εδαφική συνοχή δεν αποσαφηνίζεται εννοιολογικά στο κείμενο της Συνταγματικής Συνθήκης ,ωστόσο από βασικά κοινοτικά έγγραφα, προκύπτει ότι η έννοια αυτή αναφέρεται στην ισόρροπη και βιώσιμη ανάπτυξη και κυρίως στην ανάγκη μείωσης των χωρικών ανισοτήτων, αποτροπής των εδαφικών ανισορροπιών και καλύτερου συντονισμού μεταξύ της περιφερειακής πολιτικής και τομεακών πολιτικών με χωρικές επιπτώσεις.

ο Η εδαφική ατζέντα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Το Νοέμβριο του 2004 η Ολλανδική προεδρία της Ευρωπαϊκής Ένωσης φιλοξένησε στο Ρότερνταμ, μια συνάντηση υπουργών χωροταξίας ,για την εδαφική συνοχή . Τα ζητήματα που απασχόλησαν την συνάντηση του Ρότερνταμ, επικεντρώθηκαν στα δημογραφικά οικονομικά κοινωνικά και περιβαλλοντικά προβλήματα του Ευρωπαϊκού χώρου, με ιδιαίτερη έμφαση στις επιπτώσεις των κλιματικών αλλαγών , στην ενεργειακή αυτονομία της Ένωσης και στη συνολική ανταγωνιστικότητα του ευρωπαϊκού χώρου. Τόνισαν δε τη σημασία της εδαφικής συνοχής ,για την προώθηση της βιώσιμης και ισόρροπης ανάπτυξης του κοινοτικού χώρου. Επίσης αναγνώρισαν την ανάγκη των κρατών μελών και των περιφερειών τους, να αναδείξουν το εδαφικό τους κεφάλαιο και να εντάξουν της εθνικές

χωροταξικές τους στρατηγικές, σ ένα κοινό ευρωπαϊκό πλαίσιο, στο επόμενο άτυπο συμβούλιο υπουργών χωροταξίας ,που έλαβε χώρα στο Λουξεμβούργο το Μάιο του 2005. Παρουσιάστηκε ένα κείμενο εργασίας με τίτλο, << η χωρική κατάσταση και οι προοπτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης – προς μια ισχυρότερη εδαφική συνοχή ,υπό το φως των στόχων της Λισαβόνας και του Γκετερμπογκ>>. Το κείμενο προσδιόρισε τα πεδία χωροταξικής συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών, με έμφαση στην πολυκεντρική ανάπτυξη , στην ενίσχυση της εταιρικής σχέσης μεταξύ αστικού και αγροτικού χώρου , στην ενίσχυση των διευρωπαϊκών δικτύων , στην διαχείριση των φυσικών κινδύνων και στη δημιουργία διευρωπαϊκών οικολογικών και πολιτιστικών δικτύων. Οι προτεραιότητες αυτές συμφωνήθηκε να εξειδικευτούν και να αναπτυχθούν περαιτέρω , ενώ την επεξεργασία του τελικού κειμένου, ανέλαβε ομάδα εμπειρογνομόνων απ την Ολλανδία , το Λουξεμβούργο την Γερμανία ,με την υποστήριξη της συντονιστικής ομάδας του ESPON. Πράγματι το νέο αυτό προϊόν της διακυβερνητικής συνεργασίας των κρατών μελών, παρουσιάστηκε κατά τη διάρκεια της γερμανικής προεδρίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης υπό τον τίτλο << Εδαφική Ατζέντα Της Ευρωπαϊκής Ένωσης >>²¹ και υιοθετήθηκε στην συνάντηση των υπουργών χωροταξίας που έλαβε χώρα στη Λειψία το Μάιο του 2007. Το κείμενο αυτό όπως και το ΣΑΚΧ που προηγήθηκε έχει στρατηγικό χαρακτήρα και επαναλαμβάνει τις χωροταξικές προτεραιότητες για την εδαφική συνοχή της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που είχαν συμφωνηθεί από τα κράτη μέλη, στο άτυπο συμβούλιο υπουργών χωροταξίας του Λουξεμβούργου.

²¹ EU Informal Ministerial Meeting on Urban Development and Territorial Cohesion (2007) The Territorial Agenda of the EU . Towards a More Competitive and Sustainable Europe of Diverse Regions , Leipzig ,24/25 May 2007

2.5. ΟΙ ΕΘΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

Στην Ευρώπη δεν υπάρχει ενιαίο σύστημα χωρικού σχεδιασμού. Αν και οι περισσότερες χώρες της Ευρωπαϊκής ένωσης διαμόρφωσαν, ήδη από τις αρχές του προηγούμενου αιώνα, ειδικές πολιτικές και θεσμούς για τη ρύθμιση του χώρου, σημαντικές διαφορές παρατηρούνται μεταξύ τους, ως προς την έννοια, τα επίπεδα, τα όργανα και τα μέσα άσκησης του χωρικού σχεδιασμού, καθώς και τη νομική δεσμευτικότητα των επιμέρους χωροταξικών και πολεοδομικών σχεδίων. Στη διαφοροποίηση αυτή συντελούν ποικίλοι παράγοντες, όπως είναι ιδίως οι ιστορικές και πολιτιστικές συνθήκες, το συνταγματικό και εν γένει νομικό πλαίσιο, η διοικητική οργάνωση, οι γεωγραφικές ιδιομορφίες, το επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης καθώς και οι ευρύτερες πολιτικές και ιδεολογικές αντιλήψεις που επικρατούν σε κάθε χώρα.

Η συγκριτική επισκόπηση των συστημάτων χωρικού σχεδιασμού στην Ευρώπη των 15, η οποία πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο σχετικής μελέτης που ανέθεσε η Ευρωπαϊκή επιτροπή τη δεκαετία του 90, κατέγραψε τέσσερις βασικούς τύπους σχεδιασμού που παραπέμπουν σε διαφορετικές δικαιο-πολιτικές προσεγγίσεις για το ρυθμιστικό ρόλο του κράτους κατά την άσκηση της χωροταξικής πολιτικής

.Ο πρώτος μορφότυπος, οποίος συστηματοποιείται στη σχετική μελέτη υπό τον όρο «Περιφερειακός Οικονομικός Σχεδιασμός», (Region Economic Planning), παραπέμπει σε ένα πρότυπο χωρικού σχεδιασμού που συνδέεται με την επίτευξη ευρύτερων οικονομικών και κοινωνικών στόχων, ιδίως δε με την καταπολέμηση των περιφερειακών ανισοτήτων και την προώθηση της κοινωνικής και οικονομικής συνοχής, στο σύνολο της εθνικής επικράτειας. Ο μορφότυπος αυτός απαντάται, σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, κυρίως στη Γαλλία και, σε μικρότερο βαθμό, στην Πορτογαλία. Και οι δύο αυτές χώρες έχουν πάντως αναπτύξει παράλληλα, στο τοπικό

επίπεδο, συστήματα πολεοδομικού σχεδιασμού κανονιστικού χαρακτήρα που εντάσσονται, από συστηματικής απόψεως, στην άλλη μεγάλη κατηγορία εθνικών παραδόσεων που διακρίνει η πιο πάνω μελέτη, αυτήν του «πολεοδομικού Σχεδιασμού» (Urbanism).

Η πολεοδομική αυτή παράδοση εκπροσωπείται κυρίως από τις χώρες του Ευρωπαϊκού Νότου (Πορτογαλία, Ισπανία, Ιταλία και Ελλάδα) καθώς και εν μέρει από τη Γαλλία και χαρακτηρίζεται, σύμφωνα με τη μελέτη, «από έντονη αρχιτεκτονική επιρροή και ενδιαφέρον για το αστικό σχεδιασμό, το τοπίο και τον έλεγχο της δόμησης».

Το τρίτο σύστημα χωρικού σχεδιασμού που απαντάται στην Ευρώπη είναι αυτό του «Ολοκληρωμένου Καθολικού Σχεδιασμού» (Comprehensive Integrated Approach), το οποίο χαρακτηρίζεται από μια συστηματική και αυστηρή ιεράρχηση σχεδίων, από το εθνικό στο τοπικό επίπεδο. Ο σχεδιασμός στην περίπτωση αυτή, επικεντρώνεται περισσότερο στο συντονισμό των επιμέρους τομεακών πολιτικών, με χωρικές επιπτώσεις, παρά στην προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης και ως εκ τούτου ανταποκρίνεται περισσότερο στο πρότυπο του φυσικού σχεδιασμού (Physical planning), παρά σε αυτό του μικτού χωροταξικού σχεδιασμού που αναπτύχθηκε στη Γαλλία. Στην κατηγορία αυτή υπάγονται χώρες, όπως η Ολλανδία, η Γερμανία και η Αυστρία, καθώς και οι Σκανδιναβικές χώρες (Δανία, Φινλανδία, Σουηδία). Στις τελευταίες, όμως, το ολοκληρωμένο αυτό πρότυπο σχεδιασμού συναντάται κατά κανόνα μόνο στο τοπικό επίπεδο, (με εξαίρεση τη Δανία, η οποία διαθέτει και εθνικό χωροταξικό σχέδιο).

Η τέταρτη και τελευταία οικογένεια συστημάτων χωρικού σχεδιασμού που καταγράφεται στη μελέτη, είναι αυτή της «Διαχείρισης των Χρήσεων Γης» (Land Use Management), με κύριους εκπροσώπους τη Βρετανία, την Ιρλανδία και εν μέρει το Βέλγιο. Η βασική μέριμνα, στο σύστημα αυτό, συνιστάται στον έλεγχο της αλλαγής των χρήσεων γης, είτε μέσω της χρήσης τοπικών πολεοδομικών σχεδίων που έχουν άλλοτε επιτακτικό

χαρακτήρα (Βέλγιο), είτε και μέσω της θέσπισης κατευθυντήριων οδηγιών, σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο για την έκδοση κανονιστικών ή ατομικών πράξεων.

• **Το γαλλικό υπόδειγμα : η χωροταξία ως πολιτική χωρικής συνοχής**

Η χωροταξική πολιτική στη Γαλλία, ουδέποτε κατέφυγε σε κλασικά νομικά μέσα για την επίτευξη των στόχων της. Σε αντίθεση με το χωροταξικό σχεδιασμό ρυθμιστικού χαρακτήρα που εφαρμόστηκε σε άλλες χώρες (πχ. Γερμανία, Δανία), η χωροταξία στη Γαλλία έχει κατά κανόνα προγραμματικό, κατευθυντήριο και συντονιστικό χαρακτήρα, εισάγει δηλαδή ένα «δίκαιο διαμορφωτικό του μέλλοντος» (droit prospectif). Για το σκοπό αυτό χρησιμοποιεί μια πανοπλία μη κανονιστικών μέσων, όπως στοχοθεσίες και γενικές αρχές, κατευθυντήριες διατάξεις, συστάσεις, προγραμματικές συμβάσεις (contrats de plan, contrats de pays, contrats d'agglomeration), φορολογικά κίνητρα, καθώς και δάνεια και επιχορηγήσεις, που σκοπό έχουν ιδίως να προσανατολίσουν τις δημόσιες και ιδιωτικές επενδύσεις, σε γεωγραφικά επιλεγμένες περιοχές και να εγγυηθούν έτσι την ισόρροπη ανάπτυξη του συνόλου του γαλλικού χώρου. Κατά την έννοια αυτή, το γαλλικό σύστημα του aménagement du territoire, ως ρυθμιστικός μορφότυπος, προσεγγίζει-περισσότερο από κάθε άλλο εθνικό πρότυπο-, την πολιτική οικονομικής και κοινωνικής συνοχής, που ασκείται στο επίπεδο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι συγγένειες μεταξύ των ρυθμιστικών παραδειγμάτων εξηγούν, όπως θα εκτεθεί αναλυτικά και πιο κάτω, την άμεση επιρροή που άσκησε το γαλλικό μοντέλο της χωροταξίας επί της ευρωπαϊκής περιφερειακής πολιτικής και κατ' επέκταση επί της ευρωπαϊκής χωροταξίας.

• **Η παράδοση της Βορειο-Δυτικής Ευρώπης: καθολικός σχεδιασμός και συντονισμός των τομεακών πολιτικών**

Στο στρατηγικό και αναδιανεμητικό πρότυπο σχεδιασμού που προέταξε η γαλλική εκδοχή της χωροταξίας, η γερμανική σύλληψη της κοινωνικής οικονομίας της αγοράς αντιπαρέβαλε την έννοια της << τάξης στο χώρο >> (Raumordnung), η οποία επιφυλάσσει στο κράτος το δικαίωμα ρυθμιστικής παρέμβασης στις χρήσεις γης και στην εν γένει χωροθέτηση έργων και δραστηριοτήτων, με σκοπό την ορθολογική χρήση των σπάνιων οικονομικών πόρων και την αποφυγή ανεπιθύμητων επιπτώσεων στην οργάνωση του χώρου και στο περιβάλλον, λόγω της ανεξέλεγκτης λειτουργίας της αγοράς.

Η γερμανική νομοθεσία καθιέρωσε σταδιακά ένα σύστημα καθολικών και ιεραρχικά δομημένων χωροταξικών και πολεοδομικών σχεδίων, που εκπονούνται από τα ομόσπονδα κρατίδια, μέσω συστηματικών διαδικασιών δημόσιας διαβούλευσης, και τα οποία αποβλέπουν στο συντονισμό των χωρικών πολιτικών που προωθούνται από κρατικές, περιφερειακές και τοπικές αρχές των Lander. Τα σχέδια αυτά αποτελούν και το βασικό εργαλείο για τον έλεγχο των χρήσεων γης και τη χωροθέτηση των οικονομικών δραστηριοτήτων.

Το γερμανικό σύστημα χωρικού σχεδιασμού, επηρέασε και το αντίστοιχο ολλανδικό, τουλάχιστον κατά την πρώιμη φάση ανάπτυξής του. Στην Ολλανδία, όπως και στη Γερμανία, ο σχεδιασμός του χώρου, αποβλέπει στον έλεγχο της οικιστικής ανάπτυξης και της αλλαγής των χρήσεων γης, έχει καθολικό (comprehensive) χαρακτήρα και αποτελεί κατά κανόνα αρμοδιότητα των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης.

Το ολλανδικό, όπως και το γερμανικό σύστημα, απηγούν μια προσέγγιση φυσικού κυρίως σχεδιασμού, με κανονιστικό περιεχόμενο και αντιδιαστέλλονται έτσι, τόσο προς το γαλλικό πρότυπο του aménagement du territoire, που αποβλέπει στην επίτευξη της χωρικής συνοχής, μέσω

κατευθυντηρίων σχεδίων και στρατηγικών στοχοθεσίων, όσο και προς το αγγλοσαξωνικό παράδειγμα του << town and country planning >> που αποβλέπει στη διαχείριση των χρήσεων γης μέσω συστάσεων, οδηγιών και μη δεσμευτικών πολεοδομικών σχεδίων.

2.6. ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΜΠΕΙΡΙΑΣ

Σύμφωνα με την καταγραφή των συμπερασμάτων της "Οργάνωσης Παρατηρητήριου Χωροταξίας"

Η καταγραφή και αποτίμηση της Ευρωπαϊκής εμπειρίας, μας επιτρέπει να επιχειρήσουμε ορισμένα συνοπτικά συγκριτικά συμπεράσματα:

- Αποτελεί γεγονός ότι στις περισσότερες Ευρωπαϊκές χώρες που εξετάστηκαν (Γαλλία, Ιταλία, Γερμανία, Ολλανδία), η παραγωγή και εφαρμογή χωροταξικής πολιτικής, υποστηρίζεται από ειδικούς μηχανισμούς και οργανωτικές δομές, που τελούν άλλοτε υπό τη στενή και άλλοτε υπό τη χαλαρή εποπτεία της δημόσιας διοίκησης.
- Παράλληλα προς τις δομές αυτές, που στις περισσότερες περιπτώσεις προσλαμβάνουν το χαρακτήρα ανεξαρτήτων από την κλασσική δημόσια διοίκηση νομικών προσώπων, με τη μορφή ινστιτούτων ή agencies (Γερμανία, Αυστρία, Ολλανδία, Αγγλία), η Ευρωπαϊκή εμπειρία αναδεικνύει και την ύπαρξη αποκεντρωμένων μηχανισμών παρακολούθησης και υποστήριξης της άσκησης χωροταξικών πολιτικών που δημιουργούνται, είτε με πρωτοβουλία των περιφερειακών διοικήσεων (π.χ. ARL στη Γερμανία), είτε με τη μορφή partenariat (εταιρικής σχέσης) μεταξύ Πανεπιστημίων, τοπικών και περιφερειακών διοικήσεων. Χαρακτηριστικότερο παράδειγμα της τελευταίας αυτής περίπτωσης, είναι το Institut Atlantique d'Aménagement de Territoires (I.A.A.T.), που συστάθηκε πρόσφατα στην περιφέρεια του Poitou-Charentes της Γαλλίας με

τη μορφή partenariat μεταξύ του Παν/μίου του Poitiers, της περιφέρειας και των οργανισμών τοπικής Αυτοδιοίκησης της περιοχής, καθώς και των κοινωνικών και οικονομικών εταίρων. Το Ινστιτούτο αυτό έχει αναπτύξει σημαντική δραστηριότητα, που υπερβαίνει τα διοικητικά όρια της οικείας περιφέρειας και ήδη έχει συγκροτήσει δέκα περίπου τομεακά και διατομεακά Παρατηρητήρια Χωροταξίας.

- Από άποψη νομικού καθεστώτος και οργανωτικής δομής, οι μηχανισμοί υποστήριξης της χωροταξικής πολιτικής που εξετάσθηκαν στις διάφορες χώρες, παρουσιάζουν σχετική ποικιλία. Σε πολλές περιπτώσεις (Αυστρία, Γερμανία, Ολλανδία), οι μηχανισμοί αυτοί διαθέτουν δική τους νομική προσωπικότητα και δικό τους προϋπολογισμό ,γεγονός που επιτρέπει την σχετική επιστημονική ανεξαρτησία τους από τις κυβερνητικές μεταβολές ,αλλά και την μεγαλύτερη διοικητική, λογιστική και οικονομική ευελιξία τους. Ακόμα όμως και στην περίπτωση όπου οι μηχανισμοί αυτοί δεν λειτουργούν ως ανεξάρτητα δημόσια νομικά πρόσωπα, η οργανωτική τους δομή παρουσιάζει σημαντική ευελιξία, σχετική αυτοτέλεια από την παραδοσιακή Διοίκηση και δυνατότητα ανταπόκρισης σε καθήκοντα υψηλών επιστημονικών και επιχειρησιακών απαιτήσεων (βλ. π.χ. DATAR αλλά και IGGI)
- Από άποψη θεματικού αντικειμένου, οι οργανισμοί αυτοί, δεν περιορίζονται στην χωροταξία με τη στενή έννοια του όρου (φυσικός σχεδιασμός), αλλά καλύπτουν κατά κανόνα και θέματα πολεοδομίας και περιβάλλοντος, καθώς και τις χωρικές διαστάσεις της αναπτυξιακής διαδικασίας. Είναι, έτσι, σαφώς προσανατολισμένοι στην προοπτική της χωρικής ανάπτυξης, που αποτελεί και κεντρικό αίτημα της υπό διαμόρφωση συνεργασίας στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η ίδρυση του πρόσφατου Παρατηρητηρίου Χωρικών Μεταβολών στην Ιταλία, αποτελεί το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα στην κατεύθυνση αυτή.
- Από άποψη φάσματος δραστηριοτήτων, οι δραστηριότητες που οι οργανισμοί αυτοί καλύπτουν, αφορούν σε όλες τις περιπτώσεις την

καταγραφή, ανάλυση και επεξεργασία στοιχείων, όσο και σε μερικές περιπτώσεις την εκπόνηση εισηγήσεων, μελετών και ερευνών για θέματα πολιτικής, ενώ σε καμιά περίπτωση δεν παρατηρήθηκαν παραδοσιακές διοικητικές αρμοδιότητες. Εξαίρεση στην παραπάνω εικόνα αποτελεί η DATAR (Γαλλία) που είναι επιφορτισμένη με ορισμένες αρμοδιότητες ,καθαρά όμως επιτελικού και στρατηγικού χαρακτήρα. Η διαφορά αυτή έλκει την καταγωγή της στις ιστορικές συνθήκες κάτω από τις οποίες διαμορφώθηκε η DATAR, (υπηρεσία υπαγόμενη απ ευθείας στον Πρωθυπουργό) καθώς και στην ειδική σημασία που ο όρος aménagement du territoire, προσλαμβάνει στη Γαλλία, ως σύνθεση κλασσικής χωροταξίας και περιφερειακής πολιτικής. Με την έννοια αυτή, οι παραπάνω οργανισμοί φαίνονται να ανταποκρίνονται μάλλον στις προδιαγραφές οργανωμένων και συστηματικών δεξαμενών σκέψης ,(think-tanks) για την υποστήριξη της χωροταξικής πολιτικής, παρά στην ιδέα ενός Παρατηρητηρίου Χωροταξίας, με τη στενή έννοια, που περιορίζεται στη συλλογή και καταγραφή στοιχείων και δεδομένων για τη χωροταξία.

- Το κόστος χρηματοδότησης των μηχανισμών αυτών, φαίνεται επίσης να είναι σημαντικό (π.χ. 800.000.000 περίπου εκατομμύρια δραχμές ετησίως στην Αυστρία), το οποίο καλύπτεται εν μέρει μόνον από τον κρατικό προϋπολογισμό και κατά το υπόλοιπο μέρος από χρηματοδοτήσεις περιφερειακών και τοπικών φορέων, ιδιωτικών εταιρειών, αλλά και σε σημαντικό βαθμό από αυτοχρηματοδότηση (εκμετάλλευση εκδόσεων, δεδομένων και στοιχείων). Μηχανισμοί αυτοχρηματοδότησης παρατηρήθηκαν όχι μόνον στα εθνικά ινστιτούτα και λοιπούς οργανισμούς, που λειτουργούν με ίδιο νομικό καθεστώς (Αυστρία, Γερμανία) αλλά και σε πιο παραδοσιακές διοικητικές δομές, όπως η DATAR.
- Τέλος, πρέπει να παρατηρηθεί, ότι το προσωπικό των οργανισμών αυτών ,είναι υψηλών επιστημονικών απαιτήσεων και προσόντων. Είναι δε χαρακτηριστικό, ότι σε όλες τις περιπτώσεις που εξετάστηκαν, εκτός από το μόνιμο ερευνητικό προσωπικό που απασχολείται στα επιμέρους εθνικά

ινστιτούτα και φορείς, μεγάλο μέρος των παρεχομένων από αυτά υπηρεσιών, αναλαμβάνεται από μη μόνιμους συνεργάτες και πανεπιστημιακά ιδρύματα και ινστιτούτα, από τα οποία και αντλούνται τόσο θεωρητικές επεξεργασίες όσο και πορίσματα εφαρμοσμένων ερευνών. Η συνεργασία με τρίτους αποτελεί έτσι κεντρικό χαρακτηριστικό όλων των οργανισμών που εξετάστηκαν και υποδηλώνει μια έντονη δικτύωση των εθνικών εστιακών σημείων με άλλους εθνικούς οργανισμούς, καθώς και, αντίστοιχα, με κεντρικούς, αποκεντρωμένους ή και μικτούς φορείς παροχής συναφών υπηρεσιών σε εθνικό επίπεδο.

- Οι χωρικές επιπτώσεις της διαδικασίας ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης στα εθνικά χωρικά συστήματα, καθώς και, αντίστοιχα, η διεξαγωγή αναλύσεων και η διατύπωση σεναρίων για την καλύτερη ενσωμάτωση των εθνικών και περιφερειακών πολιτικών χωρικής ανάπτυξης στο υπό εξέλιξη νέο ευρωπαϊκό τοπίο, αποτελούν κοινά θέματα προτεραιότητας στους εθνικούς οργανισμούς της Γερμανίας, της Αυστρίας και της Ιταλίας. Χαρακτηριστική στην κατεύθυνση αυτή είναι και η πολιτική της Γαλλίας, η οποία με τον πρόσφατο νόμο περί χωροταξίας και χωρικής ανάπτυξης, αλλά και με το σύνολο των επιμέρους δράσεων και πολιτικών της, επιχειρεί μια ανασυγκρότηση των εθνικών της στρατηγικών χωρικής ανάπτυξης, υπό το πρίσμα της διαδικασίας ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Οι τάσεις και διαπιστώσεις αυτές στο επίπεδο της Ευρωπαϊκής εμπειρίας αποτελούν, έτσι, ένα πρόκριμα για τους στόχους και τα αντικείμενα δραστηριοτήτων και πληροφοριών, του ελληνικού Παρατηρητηρίου Χωροταξίας.

2.7. ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΟΡΟΛΟΓΙΑΣ

Ένα από τα πιο κρίσιμα ζητήματα με το οποίο ήλθε αντιμέτωπο το εγχείρημα της ευρωπαϊκής χωροταξίας, ήταν αυτό της έλλειψης κοινής ορολογίας. Η θεσμική και λειτουργική ανομοιογένεια που χαρακτηρίζει τα

εθνικά συστήματα σχεδιασμού, αντανακλάται ευθέως και στην χρησιμοποιούμενη από τα διάφορα κράτη μέλη ορολογία για τα επίπεδα, τα μέσα και τους φορείς άσκησης χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού. Πρακτική συνέπεια του γεγονότος αυτού, είναι μια λειτουργική Βαβυλωνία, η οποία εμποδίζει την ανταλλαγή και αφομοίωση στοιχείων και πληροφοριών μεταξύ των επί μέρους εθνικών αρχών και την κατάστρωση κοινών στρατηγικών, για τα ζητήματα της ευρωπαϊκής χωρικής ανάπτυξης. Για την αντιμετώπιση του προβλήματος αυτού και την δημιουργία ενός κοινού επικοινωνιακού υπόβαθρου, επιδιώχθηκε σταδιακά, η κατασκευή μιας νέας μεταεθνικής ορολογίας σχεδιασμού. Η νέα ορολογία εγκαινιάστηκε στις κοινοτικές εκθέσεις <<Ευρώπη 2000>> και <<Ευρώπη 2000+>>. Στις εκθέσεις αυτές πρωτοεμφανίστηκαν όροι όπως, η **χωρική συνοχή** (spatial cohesion), η **χωρική ανάπτυξη** (spatial development) και ο **χωρικός σχεδιασμός** (spatial planning), η χρήση των οποίων διευρύνθηκε και επεκτάθηκε στο ΣΑΚΧ και στα μετέπειτα ευρωπαϊκά, χωροταξικά κείμενα.

Πρόκειται όπως σημειώνει ο Williams για αντιπροσωπευτικές περιπτώσεις <<ευρώ-αγγλικών>> ιδιωματισμών, δηλαδή όρων που αποδίδονται μεν γραμματικά στην αγγλική γλώσσα, χωρίς όμως να διαθέτουν οποιαδήποτε αντιστοιχία με υπάρχουσες έννοιες του βρετανικού, Ιρλανδικού ή αμερικανικού συστήματος σχεδιασμού²².

Η πρώτη απόπειρα εννοιολογικού προσδιορισμού των νέων όρων, έγινε στην συγκριτική μελέτη των συστημάτων χωρικού σχεδιασμού στην Ευρώπη (Compendium of Spatial Planning Systems and Policies), που εκπονήθηκε για λογαριασμό της Επιτροπής, από δίκτυο εθνικών εμπειρογνομών.

- **Χωρικός σχεδιασμός**, ορίστηκε η δημόσια πολιτική και οι δράσεις, που επιδιώκουν να επηρεάσουν την κατανομή των δραστηριοτήτων στον

²² Williams R.H. (1996) δ.π. σ.37

χώρο και τις μεταξύ τους σχέσεις. Ο χωρικός σχεδιασμός ασκείται στο κοινοτικό, το εθνικό και τα τοπικά επίπεδα και συμπεριλαμβάνει τον σχεδιασμό των χρήσεων γης και την περιφερειακή πολιτική²³.

- **Χωρική ανάπτυξη**, ορίστηκε <<οι μεταβολές στην κατανομή των δραστηριοτήτων στον χώρο και οι μεταξύ τους σχέσεις, που επέρχονται λόγω της αλλαγής του προορισμού της γης και των χρήσεων της ιδιοκτησίας²⁴.

- **Πολυκεντρικότητα ή πολυκεντρική οικιστική ανάπτυξη**, είναι ο όρος που εγκαινιάστηκε με το ΣΑΚΧ, για να πλαισιώσει την νέα στοχοθεσία, που περιλαμβάνει ένα τρίπτυχο ειδικότερων στόχων, <<την ανάπτυξη ενός ισόροπου και πολυκεντρικού αστικού συστήματος και μιας νέας σχέσης πόλης υπαίθρου>>, <<την εξασφάλιση ισότητας πρόσβασης στις υποδομές και την γνώση >>και την <<αειφόρο ανάπτυξη, συνετή διαχείριση και προστασία της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς >>²⁵. Η πολυκεντρικότητα, αποτέλεσε μία έννοια γέφυρα (bridging concept) που επέτρεψε την σύνθεση μεταξύ των επιμέρους χωροταξικών προσεγγίσεων των εθνικών αντιπροσωπειών που συμμετείχαν στην κατάρτιση του ΣΑΚΧ²⁶. Η ανακάλυψη της λειτούργησε ως όχημα, για την εξισορρόπηση των αντίπαλων προταγμάτων της συνοχής και της ανταγωνιστικότητας, που συνυπάρχουν στην διαδικασία της ευρωπαϊκής χωρικής ολοκλήρωσης²⁷. Ενόψει της συμβιωτικής της φύσεως, η έννοια της πολυκεντρικότητας, χαρακτηρίζεται από πολυσημεία και πολυλειτουργικότητα., κατατάσσεται ως εκ τούτου στη κατηγορία των ουδέτερων μεταεθνικών όρων που αφθονούν στην ευρωπαϊκή διάλεκτο και επιδιώκουν την οικοδόμηση συναινέσεων σε πολύπλοκα θεσμικά περιβάλλοντα.

²³ CEC (1997) δ.π. σ.156

²⁴ CEC (1997) δ.π. σ.156

²⁵ Ευρωπαϊκή επιτροπή (1999) δ.π. σ.11

²⁶ Waterhout B. (2002) δ.π. σ. 96-97

²⁷ Richardson T. & Jensen O. (2000) δ.π. σ.509-511

• **Εδαφική συνοχή** <<Η έννοια της εδαφικής συνοχής επεκτείνεται πέρα απ αυτή της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής ,τόσο με το να την εμπλουτίζει, όσο και με το να την ενισχύει. Απ την σκοπιά της πολιτικής, ο στόχος είναι να διευκολυνθεί η επίτευξη μιας πιο ισοόροπης ανάπτυξης , μειώνοντας τις υφιστάμενες ανισότητες , αποτρέποντας τις εδαφικές ανισοροπίες και καθιστώντας πιο συνεκτικές τόσο τις τομεακές πολιτικές που έχουν μία χωρική επίπτωση , όσο και την περιφερειακή πολιτική. Το μέλημα είναι επίσης να βελτιωθεί η εδαφική ολοκλήρωση και να ενθαρρυνθεί η συνεργασία μεταξύ περιφερειών²⁸>>. Η έννοια της εδαφικής συνοχής έχει γαλλικές ρίζες ²⁹ , αποτελεί προέκταση της έννοιας της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής και απεικονίζει στο πεδίο της χωροταξίας το <<Ευρωπαϊκό κοινωνικό μοντέλο>>, που φαίνεται να αποτελεί το αναγκαίο συμπλήρωμα της εσωτερικής αγοράς ,από την εποχή του Delors και μετά .Το μοντέλο αυτό το οποίο συμπυκνώνει τις αρχές του κοινωνικού κράτους δικαίου της ηπειρωτικής Ευρώπης, συμπεριλαμβάνει στις βασικές του αξίες, <<την αλληλεγγύη και την συνοχή, τις ίσες ευκαιρίες και την καταπολέμηση των διακρίσεων , την παροχή συνθηκών υγιεινής και ασφάλειας στην εργασία , την καθολική πρόσβαση στις υπηρεσίες εκπαίδευσης , υγείας και πρόνοιας , την ποιότητα ζωής και την ποιότητα της εργασίας , την βιώσιμη ανάπτυξη και την ενεργό συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών >>³⁰. Η συμπερίληψη της εδαφικής συνοχής στην υπό κατάρτιση μεταρρυθμιστική συνθήκη, θα σημάνει και την καταστατική αναγνώριση του Ευρωπαϊκού μοντέλου, στο πεδίο της Ευρωπαϊκής χωροταξίας .

²⁸ Ευρωπαϊκή επιτροπή (2004) Νέα εταιρική σχέση για την συνοχή : σύγκλιση, ανταγωνιστικότητα, συνεργασία-Τρίτη έκθεση για την οικονομική και κοινωνική συνοχή COM/2004/107, Υπηρεσία επίσημων εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Λουξεμβούργο σ.27

²⁹ Faludi A.(2006β)<<From spatial development to EU territorial cohesion policy>> Regional studies, 40 (6) σ. 667-678 (671-673)

³⁰ Faludi A.(2007) δ.π. σ.579

2.8. ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

- **Η συμμετοχή στις ευρωπαϊκές χώρες**

Ο Πολεοδομικός Σχεδιασμός, κατά το τέλος του 19^{ου} και το πρώτο ήμισυ του 20^{ου} αιώνα, είχε αντικείμενο τη φυσική δομή των πόλεων και φαινόταν περισσότερο ως ένα στοιχείο κοινωνικού ελέγχου, παρά ως ένας από τους συντελεστές, που θα μπορούσαν να συμβάλουν αποφασιστικά στη ριζική μεταμόρφωση της κοινωνίας.³¹ Οι μεταρρυθμιστές, όπως λ.χ. ο Howard, ο Owen κλπ., ζητούσαν την αλλαγή της φυσικής δομής των πόλεων, χωρίς όμως αλλοίωση των κοινωνικών σχέσεων (βλ. και Sutcliffe 1981, Pheiffer 1973, Taylor 1964, Wengert 1971, Johnson 1984, Parry 1972). Αντίθετα, αώτερος σκοπός αυτών ήταν, να σταθεροποιηθεί ολόκληρη η κοινωνία, με τη βελτίωση των συνθηκών των ατόμων που ζούσαν σε απαράδεκτες συνθήκες υγιεινής, στέγης και γενικά πολεοδομικού περιβάλλοντος.

Στις πιο πολλές ευρωπαϊκές χώρες, η δεκαετία του 1950 και τα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του 1960, είναι η περίοδος όπου επικρατεί η αντίληψη, ότι ο πολεοδομικός σχεδιασμός αποτελεί μια τεχνική διαδικασία, χωρίς κοινωνικοπολιτικό περιεχόμενο. Κυρίαρχη θέση έχει η ορθολογική (rational comprehensive) προσέγγιση του σχεδιασμού. Σύμφωνα με αυτή, ο σχεδιασμός αποτελεί μια πλατιά τεχνική άσκηση και εφόσον οι επιδιωκόμενοι στόχοι του είναι υποθετικά εγκεκριμένοι, η συμμετοχή των πολιτών στη διαδικασία του είναι περιττή. Η άποψη ότι ο σχεδιασμός αποτελεί μια τεχνική διαδικασία εκφράστηκε κυρίως με την υιοθέτηση της συστημικής προσέγγισης, της κυβερνητικής και του computer modeling. Με

³¹ «ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ ΣΤΟΝ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ» Μια κοινωνικοπολιτική προσέγγιση, του Δημήτρη Χριστοφίλου επ.καθ. Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης Πανεπιστημίου Αθηνών

πλαίσιο λοιπόν αυτή την αντίληψη για το σχεδιασμό, οι πρώτες προτάσεις για συμμετοχή των πολιτών σ' αυτόν, κριτικάρονται συχνά για την πολιτική αφέλειά τους (βλ. και Damer και Hague 1971, Williams 1972, Barlow 1978, Long 1975, Eversley 1973, Dennis 1972).

Όμως οι κριτικές για τον πολεοδομικό σχεδιασμό άρχισαν να αυξάνονται συνεχώς. Ο σχεδιασμός καταδικάζεται ως αρνητικός και αδικαιολόγητα περιοριστικός, η διαδικασία του προκαλεί μεγάλη αργοπορία και τα αποτελέσματα του είναι φτωχά, με συνέπεια να υπάρχει η τάση υπονόμησης της εμπιστοσύνης των πολιτών στο πολεοδομικό σύστημα.

Έτσι, λοιπόν, το παλαιό σύστημα του πολεοδομικού σχεδιασμού άρχισε να γίνεται αντικείμενο μελέτης και κριτικής από πολλές χώρες της Ευρώπης. Διάφορες ομάδες μελέτες που συστήθηκαν για το σκοπό αυτό, όπως λ.χ. η Planning Advisory Group (1964) στη Μεγάλη Βρετανία, διαπίστωσαν, μεταξύ άλλων, ότι η μεγαλύτερη του πολεοδομικού συστήματος ήταν η αξίωση έγκρισης όλων των πολεοδομικών σχεδίων από την κεντρική εξουσία. Υποστηρίχθηκε, ότι η επεξεργασία όλων των σχεδίων διαμέσου μιας συγκεντρωτικής διαδικασίας, συμπεριλαμβάνοντας και την εξέταση των αντιρρήσεων κατά των σχεδίων, οδήγησε αναπόφευκτα σε πολύ σοβαρές καθυστερήσεις, που έθεταν σε μεγάλη δοκιμασία το όλο σύστημα. Η πιο πάνω Ομάδα, πρότεινε ένα νέο σύστημα σχεδιασμού, που αφορά το χωρισμό των αποφάσεων σε δυο επίπεδα. Στο πρώτο επίπεδο περιλαμβάνονται μόνο τα σχέδια στρατηγικής πολιτικής, τα οποία και εξακολουθεί να εγκρίνει η κεντρική κυβέρνηση. Το δεύτερο επίπεδο, αποτελούν τα λιγότερα σπουδαία ή τα λεπτομερειακά θέματα που θα πρέπει να συμπεριληφθούν σε ένα τοπικό σχέδιο, το οποίο θα συμφωνεί με τις γενικές αρχές του σχεδίου του πρώτου επιπέδου. Αναπόσπαστο μέρος της διαδικασίας του σχεδιασμού, πρέπει να αποτελεί η συμμετοχή των πολιτών στον πολεοδομικό σχεδιασμό. Τα σχέδια του δεύτερου επιπέδου, εγκρίνονται από την Τοπική Αυτοδιοίκηση, στην οποία δόθηκε

μεγάλη εμπιστοσύνη με βάση την τουλάχιστον θεωρητική ικανότητά της να φέρει τους πολίτες κοντά της κατά την προετοιμασία των πολεοδομικών σχεδίων. Στις προτάσεις όμως των μελετητών, δόθηκε μια μεγάλη τεχνική και διοικητική έμφαση, με μικρή ή καθόλου θεώρηση της ανάμιξης του πολιτικού στοιχείου. Για το λόγο αυτό δεν προωθήθηκε πολύ το θέμα της συμμετοχής των πολιτών στον πολεοδομικό σχεδιασμό

- **Μορφές συμμετοχής – Θεωρητική προσέγγιση**

- ο **Κοινωνικό καθεστώς – Δημοκρατία – Συμμετοχή**

Για τους σκοπούς της μελέτης αυτής θα μπορούσαμε να διακρίνουμε σχηματικά τρεις τύπους τέτοιων θεωρητικών προσεγγίσεων ειδικότερα : από πλευράς κοινωνικού καθεστώτος υπάρχουν δύο εκ διαμέτρου αντίθετες προσεγγίσεις , δηλαδή η θεωρία της συναίνεσης (consensus), που βασίζεται στην κοινωνική σταθερότητα, και η θεωρία της σύγκρουσης (conflict), που βασίζεται στην κοινωνική αλλαγή. Ενδιάμεση (δηλαδή τρίτη) θεωρητική προσέγγιση είναι εκείνη που προσπαθεί να συνθέσει και να χρησιμοποιήσει στοιχεία από τις δύο προηγούμενες, δηλαδή η προσέγγιση που δέχεται τη βαθμιαία κοινωνική αλλαγή η οποία στηρίζεται στη συγκράτηση και τη συνδιαλλαγή³². Αντίστοιχα θα μπορούσαμε να διακρίνουμε, για τον ίδιο λόγο , τρεις τύπους δημοκρατίας που συσχετίζονται με τους πιο πάνω τύπους του κοινωνικού καθεστώτος, δηλαδή τη «σύγχρονη» αντιπροσωπευτική δημοκρατία, που στηρίζεται στην κοινωνική σταθερότητα, τη συμμετοχική δημοκρατία, που στηρίζεται στην κοινωνική αλλαγή , και , τέλος , την πλουραλιστική δημοκρατία, που στηρίζεται στη βαθμιαία κοινωνική αλλαγή.

³² Δημ.Γ. Χριστοφιλόπουλος ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ ΣΤΟΝ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ Μια κοινωνικοπολιτική προσέγγιση.

Σταυρούλα Ν. Αργίου

1 ^{ος} τύπος	2 ^{ος} τύπος	3 ^{ος} τύπος
Συναίνεση –σταθερότητα Αντιπροσωπευτική δημοκρατία Συμμετοχική δημοκρατία Ριζοσπαστικές θεωρίες Συμμετοχικός σχεδιασμός Ουσιαστική συμμετοχή	Σύγκρουση –αλλαγή Συντηρητικές θεωρίες Τεχνοκρατικός σχεδιασμός Ψευδοσυμμετοχή	Συγκράτηση – συνδιαλλαγή Πλουραλιστική δημοκρατία Φιλελεύθερες θεωρίες Συναινετικός σχεδιασμός Συμβουλευτική συμμετοχή
<p>Το Σχήμα 1 δείχνει τους τρεις τύπους θεωρητικών προσεγγίσεων του κοινωνικού καθεστώτος (social order) και της δημοκρατίας, καθώς και τις μορφές συμμετοχής που προκύπτουν απ' αυτές. Επίσης στους τρεις τύπους αυτούς εντάσσονται και τα είδη σχεδιασμού σε συνάρτηση με τις μορφές συμμετοχής που προκύπτουν από κάθε είδος.</p>		

Σχήμα 1

ο Συναίνεση – Αντιπροσωπευτική δημοκρατία – Ψευδοσυμμετοχή

A. Κοινωνική συναίνεση και σταθερότητα

Οι θεωρίες της συναίνεσης ,βλέπουν την κοινωνία ως ένα σύστημα δράσης, που ενώνεται στο γενικό επίπεδο με κοινή κουλτούρα, συμφωνία αξιών και πολιτική οργάνωση. Η συναίνεση υπονοεί, ότι τα συμφέροντα στην κοινωνία, βρίσκονται σε κάποια αρμονία και για το λόγο αυτό δεν χρειάζονται περαιτέρω ριζοσπαστική ρύθμιση ή κοινωνική αλλαγή. Το χαρακτηριστικό λοιπόν στοιχείο των θεωριών αυτών είναι η σταθερότητα.

B. Ψευδοσυμμετοχή ή κατ' επίφαση συμμετοχή

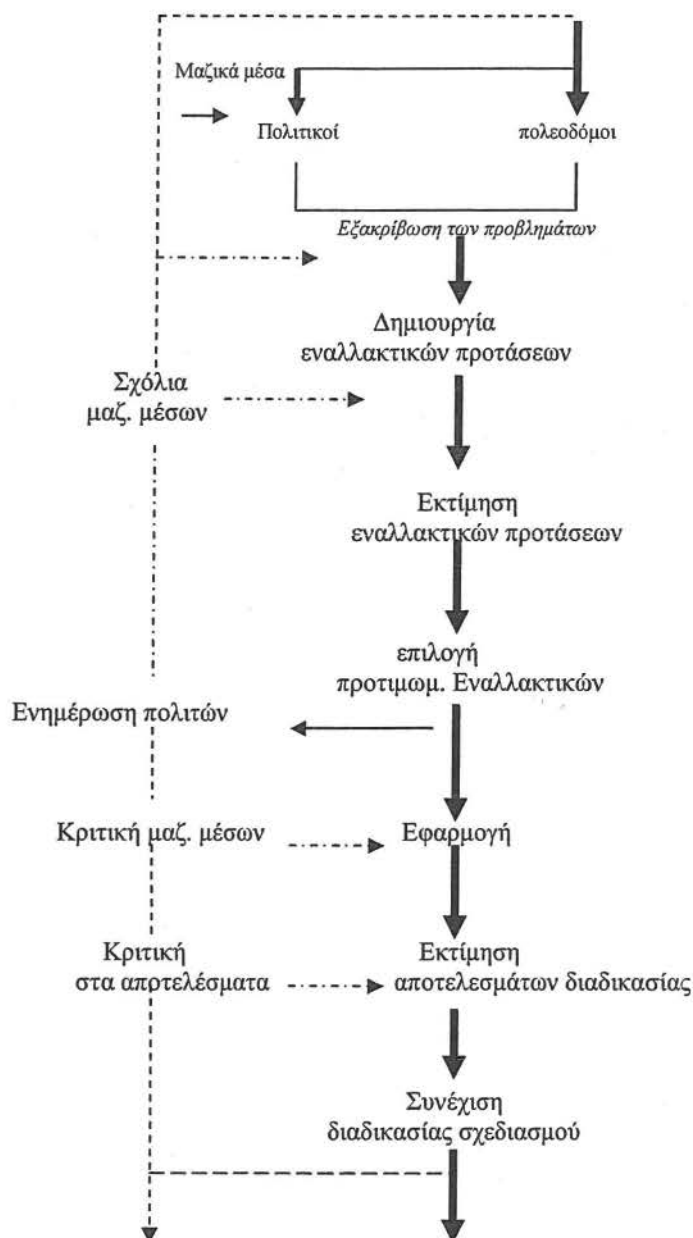
Σύμφωνα με τις πιο πάνω θεωρητικές προσεγγίσεις , από τις οποίες προκύπτει ότι είναι ανεκτό αυτό το είδος της «συμμετοχής» που διατηρεί την ισορροπία και τη σταθερότητα της κοινωνίας, Ως τέτοιο είδος οι θεωρίες αυτές βλέπουν μόνο τη δημοσιότητα , μέσω της οποίας οι πολίτες λαμβάνουν γνώση της πολεοδομικής ρύθμισης, που έχει ήδη αποφασιστεί.

Η δημοσιότητα όμως, αποτελεί σημαντικό στοιχείο της συμμετοχής, αλλά με κανέναν τρόπο δεν μπορούμε να ισχυριστούμε, ότι από μόνη αυτή αποτελεί συμμετοχή των πολιτών στον πολεοδομικό σχεδιασμό. Αυτό λοιπόν το είδος της συμμετοχής, που θα ανέχονταν οι πιο πάνω θεωρίες της συναίνεσης και σταθερότητας, το ονομάζουμε ψευδοσυμμετοχή. Αυτό γιατί στην περίπτωση αυτή δεν πρόκειται για συμμετοχή (ανάμιξη) αλλά για ενημέρωση των πολιτών. Οι φορείς σχεδιασμού (πολιτικοί, πολεοδόμοι, δημόσιοι υπάλληλοι κ.λπ.)επιδίδονται σε μια μεγάλη προπαγάνδα για το πόσο «καλά» είναι τα σχέδια τους. Προβολή από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, πολύχρωμα φυλλάδια, εγκωμιαστικοί λόγοι, εφευρετικές εκθέσεις, ακόμα ίσως και ανοιχτές συναντήσεις χρησιμεύουν για να «χρύσωσαν το χάπι» εφόσον όλα αυτά συμβαίνουν μετά τη λήψη των σχετικών αποφάσεων, όταν η μόνη επιλογή που απομένει στους πολίτες είναι η αποδοχή ή απόρριψη της πολεοδομικής αυτής ρύθμισης(βλ. και Grove και Procter 1966, Kespersion και Berna 1974).Η ψευδοσυμμετοχή λοιπόν, αποτελεί μια μορφή όχι συμμετοχής, αλλά χειραγώγησης όπου οι πολίτες, στο όνομα της συμμετοχής, «χρησιμοποιούνται», «συμβουλευονται» και «σχεδιάζονται» (βλ. και Dennis 1972, Robshaw 1969, Callies 1981, Aleshire 1970).

Σταυρούλα Ν. Αργίου

ΣΧΗΜΑ 2
Ψευδοσυμμετοχή των πολιτών στη διαδικασία σχεδιασμού

Το Σχήμα 2 δείχνει τη διαδικασία σχεδιασμού με ψευδοσυμμετοχή των πολιτών. Τη διαδικασία διαχειρίζονται οι πολιτικοί και οι πολεοδόμοι. Οι πολίτες απλώς ενημερώνονται, αφού, φυσικά, έχουν ήδη ληφθεί οι σχετικές αποφάσεις (τεχνοκρατικός σχεδιασμός).

ο **Σύγκρουση – Συμμετοχική δημοκρατία – Ουσιαστική συμμετοχή**

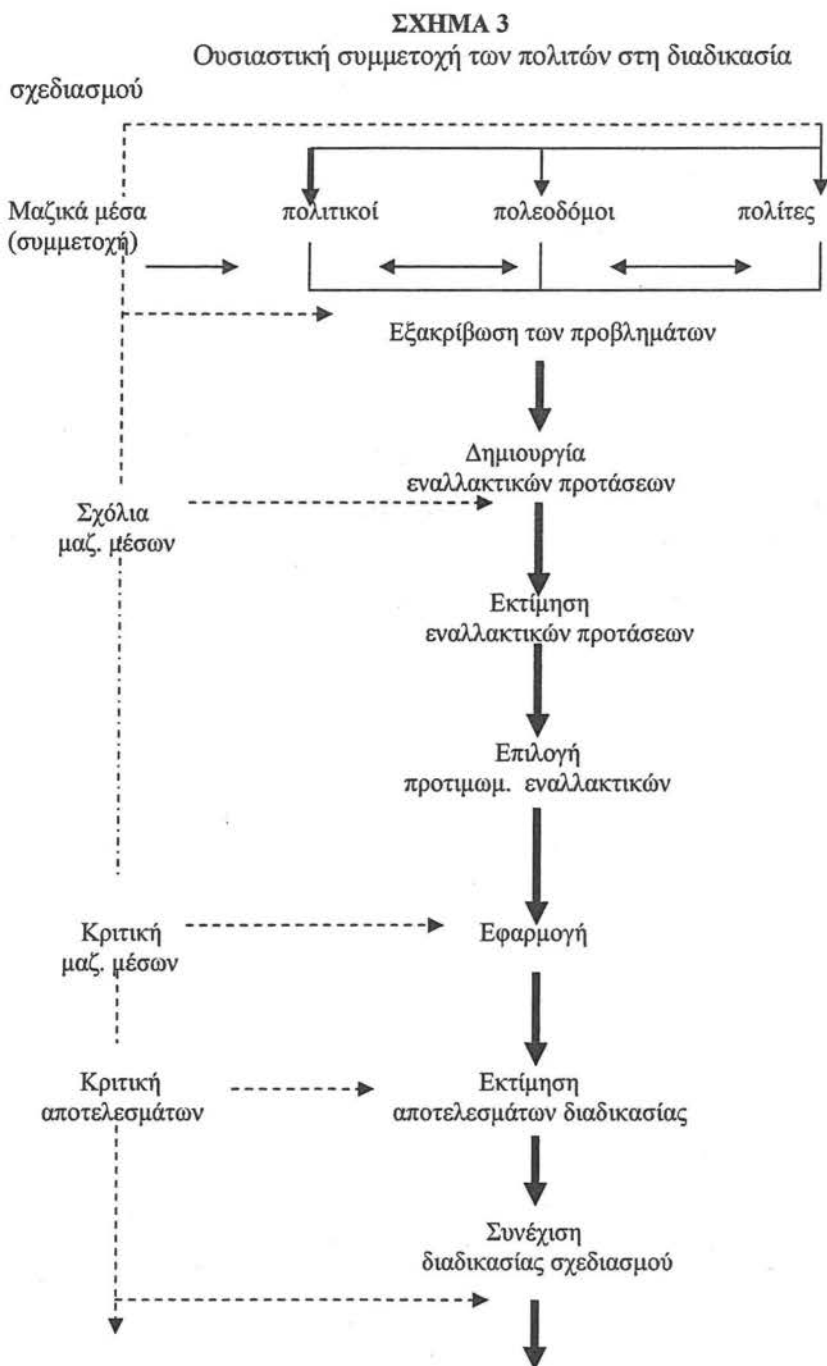
A. Κοινωνική αλλαγή

1. Οι θεωρίες της σύγκρουσης, βλέπουν την κοινωνία, ως πάλη αντίθετων απόψεων, που δημιουργούν διαρκώς εμφανιζόμενες συγκρούσεις, που παρέχουν την αέναη δύναμη για κοινωνική αλλαγή. (βλ. και Thorneley 1977). Οι θεωρίες αυτές αναζητούν την πληρέστερη δυνατή συμμετοχή των πολιτών, για την πραγματοποίηση της κοινωνικής αλλαγής. Η κίνηση που υποστηρίζει τη συμμετοχική δημοκρατία, και που αναπτύχθηκε τη δεκαετία του 1960 στις χώρες της Δύσης, ήταν ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες, που συνεισέφεραν στην ιδέα της μεγαλύτερης συμμετοχής στο σχεδιασμό (βλ. και Styles 1971).

B. Ουσιαστική συμμετοχή

Σύμφωνα με τις πιο πάνω θεωρίες της σύγκρουσης και της συμμετοχικής δημοκρατίας, η μόνη μορφή συμμετοχής που μπορεί να οδηγήσει στην κοινωνική αλλαγή, είναι εκείνη της ουσιαστικής ή πραγματικής συμμετοχής. Αυτή αποτελεί το δημοκρατικότερο είδος ανάμιξης των πολιτών στον πολεοδομικό σχεδιασμό. Το είδος αυτό της ουσιαστικής συμμετοχής, δεν είναι φυσικά πολύ διαδεδομένο στις χώρες της Δύσης, με εξαίρεση τα σουηδικά καντόνια και ορισμένους αμερικανικούς αγροτικούς οικισμούς.

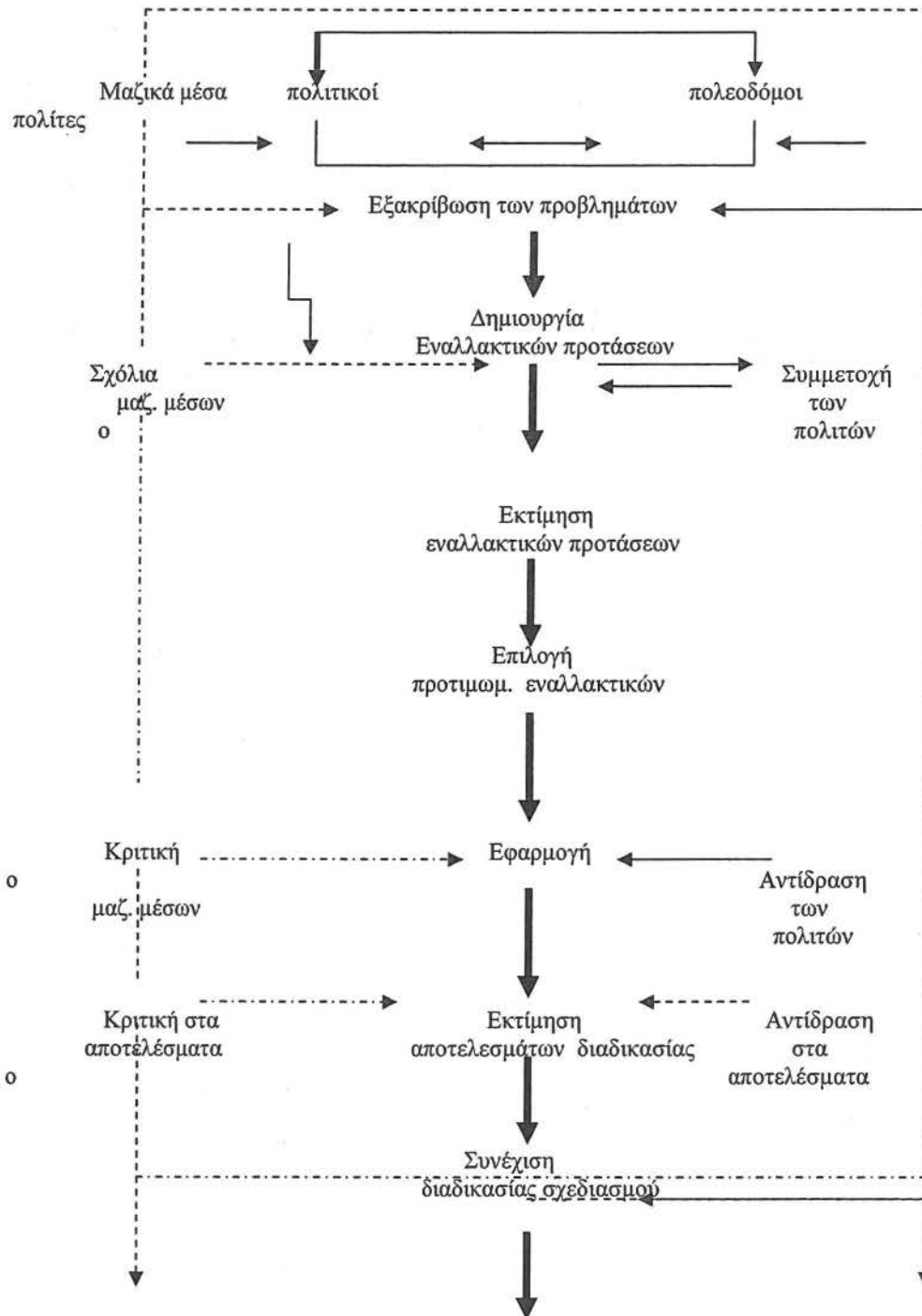
Σταυρούλα Ν. Αργίου

Το Σχήμα 3 δείχνει τη διαδικασία πολεοδομικού σχεδιασμού με ουσιαστική συμμετοχή των πολιτών. Τη διαδικασία αυτή διαχειρίζονται μαζί οι πολιτικοί, οι πολεοδόμοι και οι πολίτες.

Σταυρούλα Ν. Αγγρίου

ΣΧΗΜΑ 4
 Συμβουλευτική συμμετοχή των πολιτών στη διαδικασία σχεδιασμού

Το Σχήμα 4 δείχνει τη διαδικασία σχεδιασμού με συμβουλευτική συμμετοχή των πολιτών. Τη διαδικασία αυτή διαχειρίζονται οι πολιτικοί και οι πολεοδόμοι. Η συμμετοχή των πολιτών, στη δεξιά στήλη, υπάρχει από την αρχή της διαδικασίας. Μόνον έτσι η συμβουλευτική συμμετοχή μπορεί να έχει κάποια επίδραση στη λήψη πολεοδομικών αποφάσεων.

ο Μειονεκτήματα – πλεονεκτήματα της συμμετοχής

Το αν η συμμετοχή των πολιτών στο σχεδιασμό έχει πλεονεκτήματα ή μειονεκτήματα, εξαρτάται επίσης από τη θέση που παίρνει κάποιος, όσον αφορά τις μορφές συμμετοχής. Έτσι:

1. Για εκείνους που δεν συμφωνούν με τη συμμετοχή στο σχεδιασμό, ή έστω δέχονται την ψευδοσυμμετοχή, η συμμετοχή έχει τα ακόλουθα μειονεκτήματα:

α) Δεν είναι απαραίτητη καταρχήν η συμμετοχή, γιατί οι πολίτες εκλέγουν τους αντιπροσώπους, των οποίων ο ρόλος είναι, η εξασφάλιση των συμφερόντων τους (βλ. και Sewell και Coppock 1977, Williams 1972).

β) Η συμμετοχή είναι δαπανηρή σε χρόνο και υπάρχουν αργοπορίες μέχρι να φτάσουμε στη λήψη απόφασης. Γενικά η διαδικασία του σχεδιασμού, πολύ συχνά επιβραδύνεται λόγω της συμμετοχής αυτής.

γ) Τα αντιμαχόμενα συμφέροντα των διαφόρων ομάδων που συμμετέχουν είναι τέτοιας έκτασης, που καμία απόφαση δεν μπορεί να ληφθεί, π.χ. ομάδες γειτονιάς τείνουν να προστατεύουν τα δικά τους μόνο συμφέροντα, ενώ πλατύτερες ομάδες της πόλης συνήθως τείνουν να έχουν μια πιο καθολική προσέγγιση (βλ. και Oosthuizen 1984, Damer και Hague 1971, Mogulof 1970, Smith 1982).

δ) Η συμμετοχή των πολιτών ελαττώνει την εξουσία και το γόητρο των πολιτικών, των πολεοδόμων και των άλλων φορέων σχεδιασμού (βλ. και Rosw και Hammer 1975, Styles 1971, Johnson 1984, Hendee κ.α. 1974).

ε) Η πρόσβαση του κοινού στην πληροφόρηση, ενισχύει τον κίνδυνο της ανάμιξής τους σε θέματα που αφορούν το δημόσιο συμφέρον, για τη

διαφύλαξη του οποίου είναι προορισμένοι οι φορείς σχεδιασμού και όχι οι πολίτες (βλ. και Barlow 1978, Eversley 1973, Denniw 1972).

στ) Τέλος, ο πολεοδομικός σχεδιασμός, είναι μια τεχνική δραστηριότητα, δεσμευμένη με την επίλυση ορθολογικών προβλημάτων στην οποία κυρίαρχο ρόλο έχουν οι πολεοδόμοι που έχουν υψηλό βαθμό εκπαίδευσης, ικανότητας και εμπειρίας, προσόντα που λείπουν από τους πολίτες. Έτσι η ανάμιξη των πολιτών στο σχεδιασμό είναι ακατάλληλη, περιττή και σπάταλη (πρβλ. Kiril 1980, Hague και McCoyt 1974, Levin 1972).

2. Για εκείνους που υποστηρίζουν τη συμβουλευτική συμμετοχή των πολιτών στο σχεδιασμό, αυτή έχει σπουδαία πλεονεκτήματα, τα κυριότερα από τα οποία είναι τα ακόλουθα:

α) Η πλατιά συμμετοχή των πολιτών αυξάνει την αντιπροσωπευτικότητα και συντελεί στο να ανταποκρίνονται καλύτερα στις ανάγκες των ανθρώπων, οι πολιτικοί και διοικητικοί θεσμοί. Επίσης, ενισχύει την αίσθηση των πολιτών για πολιτική δραστηριότητα και δρα ως σπουδαίος έλεγχος στην κατάχρηση της διοικητικής ευχέρειας (βλ. και Cupps 1977, Cullingworth 19850).

β) Η συμμετοχή ενεργοποιεί τον αστικό πληθυσμό, που τείνει να ατομικοποιείται και να αποξενώνεται και του παρέχει ένα συλλογικό πνεύμα και αίσθημα συνεργασίας.

γ) Η συμμετοχή, από πολεοδομική άποψη, παρέχει ένα forum για αλλαγή ιδεών και προτεραιοτήτων και μια εκτίμηση του δημοσίου συμφέροντος στις δυναμικές του (βλ. και Oosthuizen 1984, Lyden 1969, Parry 1972).

δ) Η συμμετοχή, από πολιτική άποψη, προάγει τη συμμετοχική μάλλον παρά την αντιπροσωπευτική δημοκρατία καθώς και τα δημοκρατικά δικαιώματα κάθε πολίτη να συμμετέχει σε θέματα που τον αφορούν. Επίσης αυτή διευρύνει τη βάση του πλουραλιστικού συστήματος, έτσι ώστε ο σχεδιασμός και η λήψη απόφασης να καθίσταται ανοιχτή διαδικασία

διαχείρισης (βλ. και Smith 1984, Pheiffer 1973, Mogulof 1970, Grove και Procter 1966).

ε) Η συμμετοχή των πολιτών, αλλάζει το χαρακτήρα του σχεδιασμού και από μια τεχνική διαδικασία, του προσδίδει μια ευρεία κοινωνικοπολιτική διάσταση.

στ) Η συμμετοχή συμβάλλει στην καλύτερη εφαρμογή των αποφάσεων. Όταν φτάνουμε στο επίπεδο εφαρμογής, οι αποφάσεις που ελήφθησαν με τη μέγιστη ανάμιξη των πολιτών, πρόκειται μάλλον να έχουν την ελάχιστη αντίθεση. Έτσι ελαττώνεται η προστριβή και διευκολύνεται η εκτέλεση των αποφάσεων αυτών.

3 Τέλος, οι υποστηρικτές την ουσιαστικής συμμετοχής, δέχονται τα πιο πάνω πλεονεκτήματα, αν αυτά συνοδεύονται με πραγματική ανάμιξη των πολιτών στο σχεδιασμό, δηλαδή αναδιανομή της εξουσίας στη λήψη των σχετικών πολεοδομικών αποφάσεων. Σε διαφορετική περίπτωση, τα πλεονεκτήματα αυτά, είναι αποπροσανατολισμοί των πολιτών και «στάχτη στα μάτια» (βλ. και Arnstein 1969). Τέτοια συμμετοχή (συμβουλευτική) προωθούν εκείνοι (πολιτικοί, πολεοδόμοι κλπ.) που επιδιώκουν μέσω αυτής να νομιμοποιήσουν τις αποφάσεις τους και να καθησυχάσουν τους πολίτες.

ΕΙΔΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΓΙΑ ΤΟΝ
ΤΟΥΡΙΣΜΟ - ΜΙΑ ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Σταυρούλα Ν. Αγρίου

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ

Η ΧΩΡΟΤΑΞΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

3.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο χωροταξικός σχεδιασμός στην Ελλάδα, υπάγεται στην ρυθμιστική αρμοδιότητα και στον έλεγχο του κράτους και κατοχυρώθηκε συνταγματικά ήδη από το 1975, με το καινοτόμο για την εποχή του άρθρο 24 του Συντάγματος. Παρόλα αυτά, δεν αποτέλεσε την ικανή και αναγκαία συνθήκη για την διαμόρφωση μιας συστηματικής και δεσμευτικής χωροταξικής πολιτικής στην Ελλάδα. Στην πραγματικότητα, ο χωροταξικός σχεδιασμός (αρμοδιότητα ΥΠΕΧΩΔΕ) για μια 25ετία δεν ήταν συνδεδεμένος, ούτε επηρέαζε ουσιαστικά, τις τομεακές πολιτικές των άλλων Υπουργείων (π.χ. Υπουργείο Οικονομικής Ανάπτυξης, Μεταφορών, Τουρισμού, Γεωργίας κ.α.) ενώ το θεσμικό πλαίσιο (Ν. 360/76) παρέμενε ανενεργό. Ο νέος νόμος 2742/99 για τον χωροταξικό σχεδιασμό και την αειφόρο ανάπτυξη, που ψηφίστηκε με ευρεία συναίνεση στη Βουλή και υποστηρίχθηκε από ολόκληρη την επιστημονική κοινότητα των χωροτακτών στη χώρα μας, υποσχέθηκε μια νέα, ολοκληρωμένη και δεσμευτική χωροταξική πολιτική που στηρίζεται σε νέους θεσμούς διαλόγου, συμμετοχής και διαβούλευσης και σε σύγχρονες δομές και μηχανισμούς τεχνογνωσίας με αύξηση των διαθέσιμων πόρων (ανθρώπινο δυναμικό, χρηματοδότηση).

Δυστυχώς όμως για πολλά χρόνια μετά την ψήφιση του νόμου, όχι μόνο δεν προχώρησαν οι νομικές διαδικασίες που προβλέπονται (Υπουργικές Αποφάσεις, ΠΔ κ.α.) αλλά διαπιστώθηκε και μια συνεχιζόμενη απραξία, σε σχέση με τη διαμόρφωση και άσκηση μιας σύγχρονης χωροταξικής πολιτικής.

Μόνο τα τελευταία δυο χρόνια, άρχισαν να τίθενται σε δημόσια διαβουλευση, ορισμένα χωροταξικά σχέδια, αλλά και αυτά χωρίς καμιά λογική σειρά και ιεράρχηση όπου τα υπερκείμενα

3.2 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Η Χωροταξία και ο Χωροταξικός σχεδιασμός δεν έχουν, όπως είναι γνωστό, στην πατρίδα μας μακρά ιστορία. Εντελώς συνοπτικά, μπορούμε να διακρίνουμε τρεις βασικές περιόδους χωροταξικού σχεδιασμού στην νεοελληνική πολιτική ιστορία. Κατ αρχήν, το πρώτο στάδιο, αφορά την συγκρότηση του νεοελληνικού κράτους και φθάνει έως το 1923. Το δεύτερο στάδιο ξεκινά από το 1923 και καταλήγει στην μεταπολίτευση, ενώ το τρίτο και πλέον σημαντικό, όπως θα δούμε στην συνέχεια, είναι το στάδιο από την μεταπολίτευση έως σήμερα, με μεγάλο σταθμό την ένταξη μας στην ΕΟΚ το 1981.

A. Κατά την πρώτη περίοδο, δεν μπορούμε να διακρίνουμε με σαφήνεια, τα όρια μεταξύ πολεοδομικού και χωροταξικού σχεδιασμού. Δόμηση, πολεοδομία και χωροταξία, συμπίπτουν και αποσκοπούν στην εξασφάλιση των στοιχειωδών αναγκών διαβίωσης και στέγασης των πολιτών. Πρακτικά η ανοικοδόμηση των πόλεων, είναι ανεξέλεγκτη και τούτο ισχύει περισσότερο στην Αθήνα και στα όποια άλλα μεγάλα αστικά κέντρα. Σταδιακά, ωστόσο, αρχίζει να διαμορφώνεται από το 1880 περίπου, εξαιτίας της ανάγκης για τον σαφή διαχωρισμό μεταξύ των δημοσίων και ιδιωτικών ιδιοκτησιών, μία πιο οργανωμένη πολιτειακή παρέμβαση, με τη θέσπιση των πρώτων νομοθετημάτων για τη διαχείριση του χώρου.

B. Από το τέλος της πρώτης δεκαετίας του 20^{ου} αιώνα επιδιώκεται η συγκρότηση της στοιχειώδους αστικής υποδομής, αρχίζει ο πολυπόθητος μέχρι και σήμερα εκσυγχρονισμός της Δημόσιας διοίκησης και διαμορφώνεται η στοιχειώδης τεχνογνωσία για τη λειτουργική οργάνωση

του χώρου . Το ν.δ. 17.7/της 16-8-1923 Περί σχεδίων Πόλεων και συνοικισμών του Κράτους και οικοδομής αυτών, αποτελεί το πρώτο ουσιαστικά νομοθέτημα , με το οποίο επιχειρείται να μπει τάξη στην άναρχη μέχρι τότε ανοικοδόμηση του αστικού , περιαστικού και αγροτικού χώρου. Η ελληνική επικράτεια χωρίζεται έτσι σε περιοχές που εντάσσονται ή όχι στον εγκεκριμένο σχέδιο πόλεως και με τον τρόπο αυτό εγκαινιάζεται η μεγάλη διάκριση , που αναμφισβήτητα αποτελεί μέχρι και σήμερα τροχοπέδη για την χάραξη οποιασδήποτε ορθολογικής χωροταξικής πολιτικής , της εντός και εκτός σχεδίου δόμησης.

Στην συνέχεια ακολουθεί ο πρώτος Γ.Ο.Κ. του 1929 , και τα πρώτα σχέδια για τις πληθυσμιακά μεγάλες πόλεις που εκπονούνται μετά το 1923. Με τον τρόπο αυτό συντίθεται ένα πρώτο ολοκληρωμένο νομοθετικό πλαίσιο για την πολεοδομία, που αποτελεί ταυτόχρονα και ένα εμβρυακό στάδιο χωροταξικού σχεδιασμού, για την ελληνική πολιτεία .

Στο σημείο αυτό, θα πρέπει να επισημάνουμε, ότι οι ημερομηνίες που αναφέρουμε δεν είναι καθόλου τυχαίες. Αντίθετα η ανάγκη για τη νομοθετική κατοχύρωση της διαδικασίας κατάρτισης και έγκρισης ρυμοτομικών και γενικότερα πολεοδομικών σχεδίων, γεννήθηκε από την έλευση των 1300000 προσφύγων, μετά από την μικρασιατική καταστροφή το 1922 και τις επιγενόμενες συνέπειες στην αναδιανομή του εθνικού χώρου.

Έχει μάλιστα υποστηριχθεί η άποψη , όπως με επιτυχία επισημαίνει και ο Δημήτρης Μέλισσας , ότι ο χωροταξικός σχεδιασμός κινήθηκε κατά την περίοδο αυτή περιοριστικά σε δύο άξονες :

Πρώτον στην προσπάθεια για την αποκατάσταση των προσφύγων και την κατά το δυνατόν ορθολογική αναδιανομή του πληθυσμού και δεύτερον στην στενή εξάρτηση της γεωργικής κατά κύριο λόγο , αλλά και της υποτυπώδους βιομηχανικής ανάπτυξης, από αλλοδαπά κεφάλαια, με αποτέλεσμα την πληθυσμιακή διόγκωση της πρωτεύουσας και την

αποδιοργάνωση της υπαίθρου . Ωστόσο είναι εμφανές, ότι στο πρόβλημα της εγκατάλειψης της υπαίθρου και της υπερδιόγκωσης των μεγάλων αστικών κέντρων, συνέτεινε μετά το 1943 και ιδίως μετά το 1949 , ο εμφύλιος πόλεμος και οι ιδιόμορφες συνθήκες τις οποίες αυτός διαμόρφωσε , καθώς ένα πολύ μεγάλο τμήμα του αγροτικού πληθυσμού, αναγκάστηκε να εγκαταλείψει τις ορεινές κυρίως κοινότητες και να καταφύγει κακήν κακώς στα αστικά κέντρα .

C. Σε κάθε πάντως περίπτωση , η ανοργάνωτη πολεοδομική ανάπτυξη και ο ανύπαρκτος χωροταξικός σχεδιασμός, αποσυντόνισε το περιφερειακό παραγωγικό σύστημα περιφρόνησε το περιβάλλον και υποβάθμισε βαρύτατα την ποιότητα ζωής των πολιτών . Φθάνοντας προς τα τέλη της δεκαετίας του 1960, υπάρχει διάχυτο ένα αίτημα για μεταρρυθμίσεις στην χωροταξία, ένα κοινωνικό αίτημα που άρχισε να εκφράζεται μέσα από πολιτειακές παρεμβάσεις για ανάσχεση, ή έστω περιορισμό της ανορθολογικής πολεοδόμησης και την εκπόνηση και εφαρμογή ποικίλης κλίμακας χωροταξικών σχεδίων. Ωστόσο , η προσπάθεια αυτή έρχεται αντιμέτωπη με την οικονομική ανάπτυξη, που αντιπροσωπεύει για πολλά στρώματα του πληθυσμού η κατασκευαστική δραστηριότητα .Από το 1967 και μέχρι την μεταπολίτευση , το δικτατορικό καθεστώς δεν ασχολείται καθόλου με την ορθολογική πολεοδομική οργάνωση και τον χωροταξικό σχεδιασμό . Προχωρεί αντίθετα σε μια βίαιη ανοικοδόμηση με αποκλειστικό γνώμονα την οικονομική ανάπτυξη . Είναι χαρακτηριστικό ότι το μόνο νομοθέτημα της περιόδου αυτής, είναι το ν.δ. 1262/1962 περί ρυθμιστικών σχεδίων αστικών περιοχών

D. Εγκαινιάζεται η ΤΡΙΤΗ περίοδος, οπότε και η Ε αναθεωρητική βουλή, αναθέτει με τις συνταγματικές διατάξεις του άρθρου 24 παράγραφος 2 στην πολιτεία, την αποκλειστική αρμοδιότητα και τον έλεγχο των σχετικών χωροταξικών πρωτοβουλιών, που υπερβαίνουν πλέον τα όρια της πόλης. Ο τυπικός νομοθέτης ανταποκρίθηκε πράγματι στην συνταγματική

επιταγή, με την ψήφιση του νόμου 360/1976, που παραμένει όμως πρακτικά ανεφάρμοστος. Έτσι μέχρι την ψήφιση του νόμου 2742/1999, δεν υφίστατο νομοθετικό πλαίσιο για ένα ευρύτερο χωροταξικό σχεδιασμό, αλλά προσωρινά υποκατάστατα περιορισμένης κλίμακας και ανεφάρμοστα σχέδια σε νομαρχιακό επίπεδο.

3.3 ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΟ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

1. Νόμος 17/1923

Το ν.δ. 17.7/της 16-8-1923(ΦΕΚ 228^A 16-8-1923) Περί σχεδίων Πόλεων και συνοικισμών του Κράτους και οικοδομής αυτών, αποτελεί το πρώτο ουσιαστικά νομοθέτημα, με το οποίο επιχειρείται να μπει τάξη στην άναρχη μέχρι τότε ανοικοδόμηση του αστικού, περιαστικού και αγροτικού χώρου. Η ελληνική επικράτεια, χωρίζεται έτσι σε περιοχές που εντάσσονται ή όχι στον εγκεκριμένο σχέδιο πόλεως και με τον τρόπο αυτό, εγκαινιάζεται η μεγάλη διάκριση, που αναμφισβήτητα αποτελεί μέχρι και σήμερα τροχοπέδη, για την χάραξη οποιασδήποτε ορθολογικής χωροταξικής πολιτικής, της εντός και εκτός σχεδίου δόμησης.

Το νομοθετικό αυτό διάταγμα, υπήρξε εντέλει ένας προοδευτικός πολεοδομικός νόμος. Οι διατάξεις του όμως, υπέστησαν μία πολύ κακή ερμηνεία και εφαρμογή από τις αρμόδιες διοικητικές αρχές, με αποτέλεσμα όπως επισημαίνει και ο Καθηγητής Ευστρατίου, ορισμένες από αυτές να αδρανοποιηθούν και να παραμορφωθούν εξαιτίας των επανειλημμένων μεταβολών, τροποποιήσεων, παρεκκλίσεων και υποχωρήσεων στην εφαρμογή τους.

2. Νόμος 360/76 Περί Χωροταξίας και Περιβάλλοντος

Σύμφωνα με το άρθρο 1 παράγραφος 1 του νόμου αυτού, Χωροταξικό σχέδιο, θεωρείται ένα σύνολο κειμένων και σχεδίων, με τα οποία

εκφράζονται οι γενικές αρχές και κατευθύνσεις της ακολουθητέας χωροταξικής πολιτικής, στο πλαίσιο των προγραμμάτων οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης. Αντίστοιχα, χωροταξικό πρόγραμμα, είναι ένα σύνολο κειμένων και σχεδίων, με τα οποία καθορίζονται οι απαιτούμενες για την εφαρμογή του δεδομένου χωροταξικού σχεδίου επεμβάσεις, με τις φάσεις πραγματοποίησής τους και χρηματοδότησής τους, καθώς και τα απαραίτητα για τον σκοπό αυτό, θεσμικά και οικονομικά μέτρα.

Στο σύστημα του Νόμου 360/76, το ειδικό πρόγραμμα εκτελεί και άρα προϋποθέτει ένα ευρύτερο σχέδιο. Το σχέδιο εκφράζει τις γενικές κατευθύνσεις του χωροταξικού σχεδιασμού, ενώ αντίθετα το πρόγραμμα, προσδιορίζει τους τρόπους της κρατικής επέμβασης και αναφέρει συγκεκριμένα μέτρα. Εξ άλλου, πρέπει να σημειώσουμε, ότι όταν ο όρος σχέδιο προσδιορίζεται από το επίθετο χωροταξικό, έχει το πλέον γενικό περιεχόμενο, ενώ με τον προσδιορισμό πολεοδομικό ή ρυμοτομικό, υπονοεί και διαλαμβάνει εκείνες τις ειδικές ρυθμίσεις, που επιδέχονται πλέον άμεση εφαρμογή.

3. Νόμος 947/1979 περί Οικιστικών Περιοχών

Ο Νόμος αυτός χρησιμοποιεί δύο κατηγορίες μελετών για την πολεοδομική διαμόρφωση μιας περιοχής. Σύμφωνα με το άρθρο 8, για τον χαρακτηρισμό μιας περιοχής ως οικιστικής, απαιτείται προηγουμένως η εκπόνηση γενικής μελέτης, η οποία περιγράφει την υπάρχουσα κατάσταση και διαγράφει της προοπτικές της μελλοντικής της εξέλιξης. Η γενική αυτή μελέτη, αποτελείται από κείμενα και σχεδιαγράμματα και προσδιορίζει τις χρήσεις γης, τους τρόπους ανάπτυξης της περιοχής, την κλιμάκωση της ανάπτυξης κατά χρονικές φάσεις, σε συνδυασμό με τις οικονομικές και πληθυσμιακές εξελίξεις. Τέλος η μελέτη προχωρεί και στην εκτίμηση των χωροταξικών και περιβαλλοντικών επιπτώσεων των προτεινόμενων λύσεων.

Βάσει της γενικής μελέτης, η ανάπτυξη, η αναμόρφωση της οικιστικής περιοχής, πραγματοποιούνται με την άσκηση ενεργού πολεοδομίας, με την διενέργεια αστικού αναδιασμού και με την θέσπιση γενικών όρων σχηματισμού οικοπέδων. Και οι τρεις αυτοί τρόποι οικιστικής ανάπτυξης στηρίζονται σε ειδικές πολεοδομικές μελέτες.

4. Νόμος 1337/83 Επέκτασης των Πολεοδομικών Σχεδίων

Με τον Νόμο αυτό, η επέμβαση για την ανάπτυξη για την ανάπλαση των οικιστικών περιοχών, δηλαδή των περιοχών ένταξης ή επέκτασης με κανονιστικούς όρους δόμησης γίνεται σύμφωνα με τις διατάξεις του. Έτσι η εφαρμογή του Νόμου 947/79, περιορίζεται πλέον στην ενεργή πολεοδομία και στον αστικό αναδιασμό.

Το κύριο χαρακτηριστικό του Ν. 1337/83, είναι ότι περιλαμβάνει δύο φάσεις σχεδιασμού. Στην πρώτη φάση, εκπονείται το γενικό πολεοδομικό σχέδιο που περιέχει τις γενικές αρχές και κατευθύνσεις για την ανάπλαση και την ανάπτυξη μιας περιοχής. Στην δεύτερη φάση, εκπονείται η πολεοδομική μελέτη, που εξειδικεύει και υλοποιεί τους στόχους του Γ.Π.Σ. Η Πολεοδομική μελέτη πραγματοποιείται με την πράξη εφαρμογής.

Επίσης το θεσμικό πλαίσιο που εισάγει ο Ν.1337/83, αφορά κατά κανόνα, είτε στην δημιουργία νέων οικισμών, είτε στην επέκταση υπάρχοντος σχεδίου πόλεως, ή οικισμού, που υπάρχει πριν το 1923. Αφορά κατά κανόνα πολεοδομικές αναπτύξεις νόμιμων οικισμών και τότε μιλάμε για επέκταση σχεδίου πόλεως, είτε αυθαίρετων οικισμών και τότε μιλάμε για ένταξη σε σχέδιο πόλης. Με το θεσμικό πλαίσιο του Ν.1337/83, οι ιδιοκτησίες που περιλαμβάνονται σε περιοχές πολεοδομικής ανάπτυξης έχουν υποχρέωση εισφοράς σε χρήμα και σε γη, για την δημιουργία των κοινόχρηστων χώρων και την κατασκευή των κοινόχρηστων έργων. Αντίθετα, σύμφωνα με το παλαιό καθεστώς του πολεοδομικού διατάγματος

17/1923, στην δημιουργία των κοινόχρηστων χώρων, συμμετέχουν μόνο οι ωφελούμενοι ιδιοκτήτες.

5. Νόμος 2508/1997

Εκδόθηκε στα πλαίσια της νέας κατεύθυνσης του χωροταξικού σχεδιασμού ,για την εξασφάλιση της βιώσιμης και αειφόρου ανάπτυξης . Η επέκταση των οικισμών μέχρι 2000 κατοίκων, γίνεται σε δύο επίπεδα. Στο πρώτο εκπονείται το Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π. (σχέδιο χωρικής και οικιστικής οργάνωσης ανοικτής πόλης) και στο δεύτερο εκπονείται η πολεοδομική μελέτη .

6. Νόμος 2742/1999

Επιχειρεί την οργάνωση ενός γενικότερου πλαισίου χωροταξικού σχεδιασμού, με βάση την αρχή της αειφόρου ανάπτυξης, υιοθετώντας την ευρωπαϊκή πολιτική .

Η ψήφιση του νόμου 2742/1999, συνιστά προωθητική δύναμη για την ποιοτική αναβάθμιση της χωροταξικής πολιτικής, συμπίπτει δε και με τον χρονικό ορίζοντα του τρίτου Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης. Τα ανωτέρω δημιουργούν ευνοϊκές προϋποθέσεις ,για την ολοκληρωμένη αναγνώριση της χωρικής διάστασης ,στο σύνολο του φάσματος της διαδικασίας κοινωνικοοικονομικής και χωρικής ανασύνθεσης του ελληνικού χώρου.

Η θεσμοθέτηση του Γενικού Πλαισίου και των Περιφερειακών Πλαισίων Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης ,αποτελεί ουσιαστικό βήμα εφαρμογής του Νόμου 2742/1999.

Με τα Πλαίσια αυτά οικοδομείται ένα κατευθυντήριο σύστημα για την χωρική οργάνωση του ελληνικού χώρου, σε άμεση συσχέτιση με τον νέο διευρυμένο ευρωπαϊκό χώρο, με 15ετη χρονικό ορίζοντα , επιτρέποντας την διατήρηση και ανάδειξη της ελληνικής ιδιαιτερότητας. Αναγνωρίζεται δε

και προβάλλεται, μια μεσοπρόθεσμη και μακροπρόθεσμη προοπτική βιώσιμης χωρικής ανάπτυξης, ένα όραμα για το μέλλον της χώρας.

3.4 ΙΕΡΑΡΧΙΚΑ ΕΠΙΠΕΔΑ

A. Σε Εθνικό Επίπεδο

1. Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης.

Θεσμοθετήθηκε με το Φ.Ε.Κ 128 Α στις 3 Ιουλ 2008

Το πλαίσιο αυτό, καθορίζει στρατηγικές επιλογές και προτεραιότητες χωροταξικής πολιτικής, σε αντιστοιχία με τις κατευθύνσεις του Ευρωπαϊκού Σχεδίου Χωρικής ανάπτυξης και τους στόχους και κατευθύνσεις του νόμου για τον χωροταξικό σχεδιασμό και την Αειφόρο Ανάπτυξη.

Ειδικά Πλαίσια

Προωθηθήκη στη βάση των πορισμάτων ενός αριθμού μελετών και ερευνών η σύνταξη ενός αριθμού Ειδικών Πλαισίων, που εξειδικεύουν και συμπληρώνουν τις κατευθύνσεις του Γενικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης.

Ειδικότερα βρίσκονται σε εξέλιξη, χωρίς να έχουν ακόμα θεσμοθετηθεί, τα κάτωθι

- Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο Για Τον Τουρισμό
- Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας
- Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο για την Βιομηχανία

B. Περιφερειακό Επίπεδο

Χωροταξικά σχέδια περιφερειών

Έχουν ολοκληρωθεί τα χωροταξικά σχέδια των περιφερειών , με τα οποία διατυπώνονται οι βασικές προτάσεις χωρικής ανάπτυξης και οργάνωσης των περιφερειών της χώρας

Η σύνταξη των ανωτέρω σχεδίων, συνοδεύτηκε από δράσεις ,εμπειροκτητικές, τόσο των εμπλεκόμενων υπηρεσιών (σε κεντρικό και περιφερειακό επίπεδο) ,όσο και των επαγγελματικών και κοινωνικών φορέων της περιφέρειας , με στόχο την ενεργό συμμετοχή τους , τα δε πορίσματα τους παρουσιάστηκαν στα οικεία περιφερειακά και νομαρχιακά συμβούλια.

Τα Χωροταξικά Σχέδια Περιφερειών, εκπονήθηκαν για πρώτη φορά στην Ελλάδα, με σκοπό να αποτελέσουν το κύριο εργαλείο για τον χωροταξικό σχεδιασμό, για μια ιεραρχημένη στρατηγική χωρικής ανάπτυξης στην Ελλάδα.

Με το Γενικό και τα Ειδικά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης και την χωρική εξειδίκευση τους στα Περιφερειακά Πλαίσια των περιφερειών της χώρας γίνεται προσπάθεια κατοχύρωσης των βασικών στόχων χωρικής ανάπτυξης για την χώρα προκειμένου να διασφαλισθούν τα κάτωθι :

- ο Βασικοί Άξονες Ανάπτυξης και Πύλες συνεργασίας
- ο Διαπεριφερειακή Σύγκλιση και Ισορροπία
- ο Πολυκεντρική Οικιστική Δομή και αναβάθμιση Μητροπολιτικών Κέντρων
- ο Ισότητα Πρόσβασης και Χωρική Συνοχή
- ο Προστασία και Διαχείριση της Φυσικής και Πολιτιστικής Κληρονομιάς

- ο Διαφοροποίηση και Αναβάθμιση Κρίσιμων Περιοχών του Εθνικού Χώρου : ορεινές, παράκτιες , νησιώτικες
- ο Προώθηση νέων μορφών χωρικής οργάνωσης ,σε τοπικό επίπεδο

3.5 ΣΧΕΣΗ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΚΑΙ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ

Τα προαναφερόμενα σχέδια, έχουν ένα στρατηγικό χαρακτήρα κατευθύνσεων και δεν έχουν επιπτώσεις κανονιστικού χαρακτήρα .

Επιπτώσεις κανονιστικού χαρακτήρα μπορούν να προκύψουν έμμεσα , είτε μέσω της επίδρασης των χωροταξικών πλαισίων σε σχέδια άλλου τύπου που , εκείνα, έχουν κανονιστική ισχύ απέναντι στους ιδιώτες , είτε μέσω του επηρεασμού διαφόρων επιλογών του Δημόσιου τομέα (κανονιστικές ρυθμίσεις ,κίνητρα ,θεσμικές ρυθμίσεις κλπ). Σχέδια του τύπου των προαναφερθέντων είναι κατ'εξοχήν τα πολεοδομικά. Ο νέος νόμος προσδιορίζει την σχέση των σχεδίων αυτών με τα χωροταξικά πλαίσια με ιεραρχικό τρόπο, με την διατύπωση ότι τα πολεοδομικά σχέδια, οφείλουν να << εναρμονίζονται προς τις επιλογές ή κατευθύνσεις των χωροταξικών >>.Στην πράξη η εμβέλεια του εναρμονισμού, θα καθορίζεται από τον τρόπο διατύπωσης, (μεγαλύτερη η μικρότερη σαφήνεια και λεπτομερειακή επεξεργασία), των κατευθύνσεων σε κάθε συγκεκριμένο χωροταξικό πλαίσιο , αλλά από την άποψη της θεσμικής δυνατότητας η σχέση αυτή είναι επαρκώς προσδιορισμένη και δημιουργεί προϋποθέσεις εφαρμοσιμότητας των χωροταξικών πλαισίων, όσον αφορά τα πολεοδομικά ζητήματα.

3.6 ΣΧΕΣΗ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ

Σε αντίθεση με τη σχέση Χωροταξικού και Πολεοδομικού σχεδιασμού, που φαίνεται να είναι επαρκώς προσδιορισμένη, εξαιρετικά χαλαρή είναι η συσχέτιση με τον αναπτυξιακό σχεδιασμό. Για το Γενικό Πλαίσιο (ΓΠ) και τα Περιφερειακά Πλαίσια (ΠΠ), ορίζεται ότι αποτελούν τη << βάση αναφοράς, για τον συντονισμό και την εναρμόνιση των επιμέρους πολιτικών, προγραμμάτων και επενδυτικών σχεδίων >> των δημόσιων φορέων. Επιπλέον το Γενικό Πλαίσιο << εναρμονίζεται >> με το Π.Δ.Ε. (Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων) και άλλα αναπτυξιακά προγράμματα εθνικής κλίμακας, ενώ τα Περιφερειακά Πλαίσια << λαμβάνουν υπ όψη >> το ΠΔΕ και τα προγράμματα περιφερειακής ανάπτυξης. Οι διατυπώσεις στην περίπτωση του γενικού πλαισίου οδηγούν στα εξής συμπεράσματα. Υπάρχει κατ αρχην προτεραιότητα του αναπτυξιακού προγραμματισμού, αφού το ΓΠ εναρμονίζεται με αυτόν.

Η έκφραση << βάση αναφοράς >> όμως, δεν προσδιορίζει με σαφήνεια τις αντίστροφες << υποχρεώσεις >> που αναλαμβάνουν οι πολιτικές και τα προγράμματα έναντι του ΓΠ, και ο τρόπος με τον οποίο θα εξασφαλιστεί ο συντονιστικός ρόλος του τελευταίου, ή θα λύνονται ενδεχόμενες αντιφάσεις μεταξύ διαφόρων πολιτικών, (πχ μεταφορών και περιβάλλοντος) ,ή προτεραιοτήτων (πχ προστασία περιβάλλοντος και ισόρροπη ανάπτυξη, ή ανταγωνιστικότητα και ισόρροπη ανάπτυξη) παραμένει απροσδιόριστος.

Ακόμα πιο ασαφείς, είναι οι διατυπώσεις που αφορούν τα περιφερειακά Πλαίσια. Πέρα από όσα αναφέρονται παραπάνω για τον όρο << βάση αναφοράς >>, η πρόβλεψη ότι τα ΠΠ << λαμβάνουν υπ όψη >> το ΠΔΕ και τα αναπτυξιακά προγράμματα είναι εξαιρετικά ασαφής. Δεν προκύπτει αν τα ΠΠ οφείλουν να ακολουθούν τις επιλογές των τελευταίων, ή μπορούν να τα λάβουν υπ όψη, αλλά με κριτικό τρόπο και χωρίς υποχρέωση υιοθέτησης τους. Συνεπώς η σχέση μεταξύ χωροταξικών σχεδίων και αναπτυξιακών

προγραμμάτων, είναι , στο επίπεδο της περιφέρειας , απροσδιόριστη και προς τις δυο κατευθύνσεις της.

Στην περίπτωση των Ειδικών Πλαισίων, ο νέος νόμος δεν αναφέρει απολύτως τίποτε για τη σχέση με τα αναπτυξιακά προγράμματα. Το κενό αυτό γίνεται ακόμα περισσότερο σημαντικό, αν ληφθεί υπ όψη ότι τα πλαίσια αυτά ,έχουν ως ρόλο την << χωρική διάρθρωση >> ορισμένων τομέων. Ο ρόλος αυτός, δεν μπορεί να ασκηθεί, αν δεν προσδιοριστεί η σχέση των ειδικών πλαισίων με τον αναπτυξιακό προγραμματισμό αυτών των τομέων. Τα ΕΠ οφείλουν να ακολουθούν πλήρως τις επιλογές του τελευταίου, (ιεραρχική σχέση) ή υπάρχει δυνατότητα ανάδρασης, με βάση τις χωρικές επιπτώσεις αυτών των επιλογών ; Το ερώτημα αυτό είναι κρίσιμο και ο νέος νόμος το παρακάμπτει πλήρως.

Συνοψίζοντας τα παραπάνω , ενώ η σύνδεση χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού είναι οριοθετημένη επαρκώς, δεν εξασφαλίζεται ικανοποιητική σχέση με τον αναπτυξιακό προγραμματισμό, μέσω σαφών προβλέψεων του νόμου. Το πώς θα διαμορφωθεί η σχέση αυτή, τελικά θα προσδιοριστεί από τον τρόπο με τον οποίο θα λειτουργήσει στην πράξη, η συνεργασία μεταξύ των διαφόρων φορέων, που σύμφωνα με τον νόμο ,εμπλέκονται στις διαδικασίες εκπόνησης και έγκρισης των χωροταξικών πλαισίων.

Καθοριστικό ρόλο στο επίπεδο αυτό θα παίζουν δυο παράγοντες.

Πρώτον, οι τεχνικές ικανότητες επεξεργασίας και διαπραγμάτευσης μεταξύ των αντιστοίχων διοικητικών υπηρεσιών και πολιτικών προϊσταμένων.

Δεύτερον , οι συσχετισμοί δυνάμεως και θεσμικού κύρους μεταξύ των φορέων

Ως προς το δεύτερο σημείο, η παράδοση στην Ελλάδα, είναι η πρωτοκαθεδρία των τομεακών φορέων καθώς και του κυρίου αρμοδίου για τον αναπτυξιακό προγραμματισμό (ΥΠΕΘΟ) και απ αυτή την άποψη οι προοπτικές για τον χωροταξικό σχεδιασμό ,δεν προδιαγράφονται αισιόδοξες.

Ο αναπτυξιακός σχεδιασμός και ο χωροταξικός σχεδιασμός, είναι μια ενιαία και αδιαίρετη διαδικασία. Δεν είναι δυνατόν να προγραμματίζουμε, η έστω να προσπαθούμε να επηρεάσουμε, τις οικονομικές και κοινωνικές δραστηριότητες, ερήμην της οργάνωσης του χώρου και αντίστροφα. Οι δραστηριότητες των ανθρώπων, (οικονομικές κοινωνικές οικιστικές) και ο χώρος πάνω στον οποίο αναπτύσσονται και εξελίσσονται, είναι ένα ενιαίο σύστημα.

Αυτή η άρρηκτη σχέση, απαιτεί μια εξίσου συστημική προσέγγιση ρύθμισης. Και εδώ είναι που ιδιαίτερα στην Ελλάδα, υπάρχει σοβαρό πρόβλημα. Η επικοινωνία και συνέργεια μεταξύ του αναπτυξιακού και του χωροταξικού σχεδιασμού, πάσχουν και αυτή η προβληματική σχέση καθρεπτίζεται, αλλά και σε μεγάλο βαθμό οφείλεται, στην έλλειψη συνεννόησης και συντονισμού μεταξύ κρατικών υπηρεσιών³³. Ιδιαίτερα υπάρχει παράδοση έλλειψη συνεννόησης, μεταξύ οικονομικών υπηρεσιών, ιδίως του υπουργείου Οικονομικών και εκείνου που ασχολείται με την χωροταξία και το περιβάλλον, δηλαδή του ΥΠΕΧΩΔΕ. Πρόκειται, για το πρόβλημα της θέσης που έχει η χωροταξία στον διοικητικό μηχανισμό και του ανταγωνισμού μεταξύ χωροταξικού και οικονομικού αναπτυξιακού σχεδιασμού. Με τον δεύτερο να έχει το θεσμικό προβάδισμα.

Στο επίκεντρο αυτού του δυαδικού συστήματος, αναπτυξιακού οικονομικού και χωροταξικού σχεδιασμού, που πρέπει να είναι σε μεγάλο βαθμό και περιβαλλοντικός, υπάρχουν σήμερα δύο βασικά σχέδια ή εργαλεία δηλαδή δύο προγραμματικά ανταγωνιστικά κείμενα.

Το πρώτο είναι το Εθνικό στρατηγικό πλαίσιο Αναφοράς (ΕΣΠΑ) όπως αποκλήθηκε κατά την τέταρτη προγραμματική περίοδο 2007-2013 της

³³ «Εθνικός Χωροταξικός Σχεδιασμός- Περιεχόμενο, Διαδικασία, Σχέδια και Προγράμματα-Φεβρουάριος 2008» Λουδοβίκος Βασενχόφεν ομότιμος καθηγητής Ε.Μ.Π. από το Νόμος και Φύση

Διαρθρωτικής Πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης (υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών 2007).

Το δεύτερο είναι φυσικά το Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΓΠΧΣΑΑ) που συνοδεύεται απ το επίσης Εθνικής εμβέλειας Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου ανάπτυξης για τον Τουρισμό.

Το ΕΣΠΑ, έχει ιδιαίτερη βαρύτητα σαν εργαλείο χωρικής ανάπτυξης και χωροταξικής πολιτικής, λόγω της έμφασης που δίνεται σ αυτό, στην αειφόρο διαχείριση του περιβάλλοντος , στην περιφερειακή ανάπτυξη και στην δημιουργία ανταγωνιστικών χωρικών ενοτήτων και πόλων ανάπτυξης . Ας θυμηθούμε ότι σύμφωνα με το ΕΣΠΑ, η χώρα υποδιαιρείται σε πέντε μεγάλες χωρικές ενότητες, δηλαδή την Αττική και τέσσερις ακόμα ενότητες και ότι για κάθε ενότητα διατυπώνονται ιδιαίτεροι αναπτυξιακοί στόχοι , ενώ παράλληλα υιοθετούνται χωρικές προτεραιότητες, που επηρεάζουν άμεσα την χωροταξική πολιτική της χώρας . Π.χ. στο θέμα της αστικής ανάπτυξης και της πολυκεντρικότητας . Λόγω της θεσμικής απαίτησης να λαμβάνει υπ όψη ο χωροταξικός σχεδιασμός στην αναπτυξιακή στρατηγική της χώρας, είναι προφανής η σημασία του ΕΣΠΑ, ως κειμένου επίσημης χωροταξικής πολιτικής . Είναι ακόμα εμφανής η επίδραση της Ευρωπαϊκής πολιτικής, στις επιλογές τόσο του ΕΣΠΑ όσο και του ΓΠΧΣΑΑ π.χ. στα θέματα της πολυκεντρικής ανάπτυξης και της διαπεριφερειακής συνεργασίας.

Κατά τον Ν2742/99 περί χωροταξικού σχεδιασμού , το ΓΠΧΣΑΑ αποτελεί την βάση αναφοράς για τον συντονισμό και την εναρμόνιση των επί μέρους πολιτικών , προγραμμάτων και επενδυτικών σχεδίων του κράτους , των δημόσιων Νομικών προσώπων και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης Α και Β βαθμού. Υπάρχει όμως και εδώ ένα σοβαρό ερώτημα , αν πραγματικά μπορεί το Γενικό Πλαίσιο να λειτουργήσει ως συνεκτικός ιστός των τομεακών πολιτικών , όταν γνωρίζουμε την αδυναμία επηρεασμού από το

ΥΠΕΧΩΔΕ των πολιτικών που προωθούν άλλα υπουργεία και όταν το ΕΣΠΑ περιέχει πληθώρα μέτρων που προωθούν τομεακές πολιτικές, με το πλεονέκτημα ότι στηρίζονται από χρηματοδοτικές δεσμεύσεις, κάτι που απουσιάζει στο ΓΠΧΣΑΑ.

Διερωτάται λοιπόν κανείς, αν ΓΠΧΣΑΑ σε σύγκριση με το ΕΣΠΑ, είναι το καταλληλότερο εργαλείο, για να προωθήσει την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας, την παραγωγική συνοχή και θέση της χώρας στον διεθνή χώρο.

3.7 ΠΟΛΙΤΙΚΟ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ ΤΟΥ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ

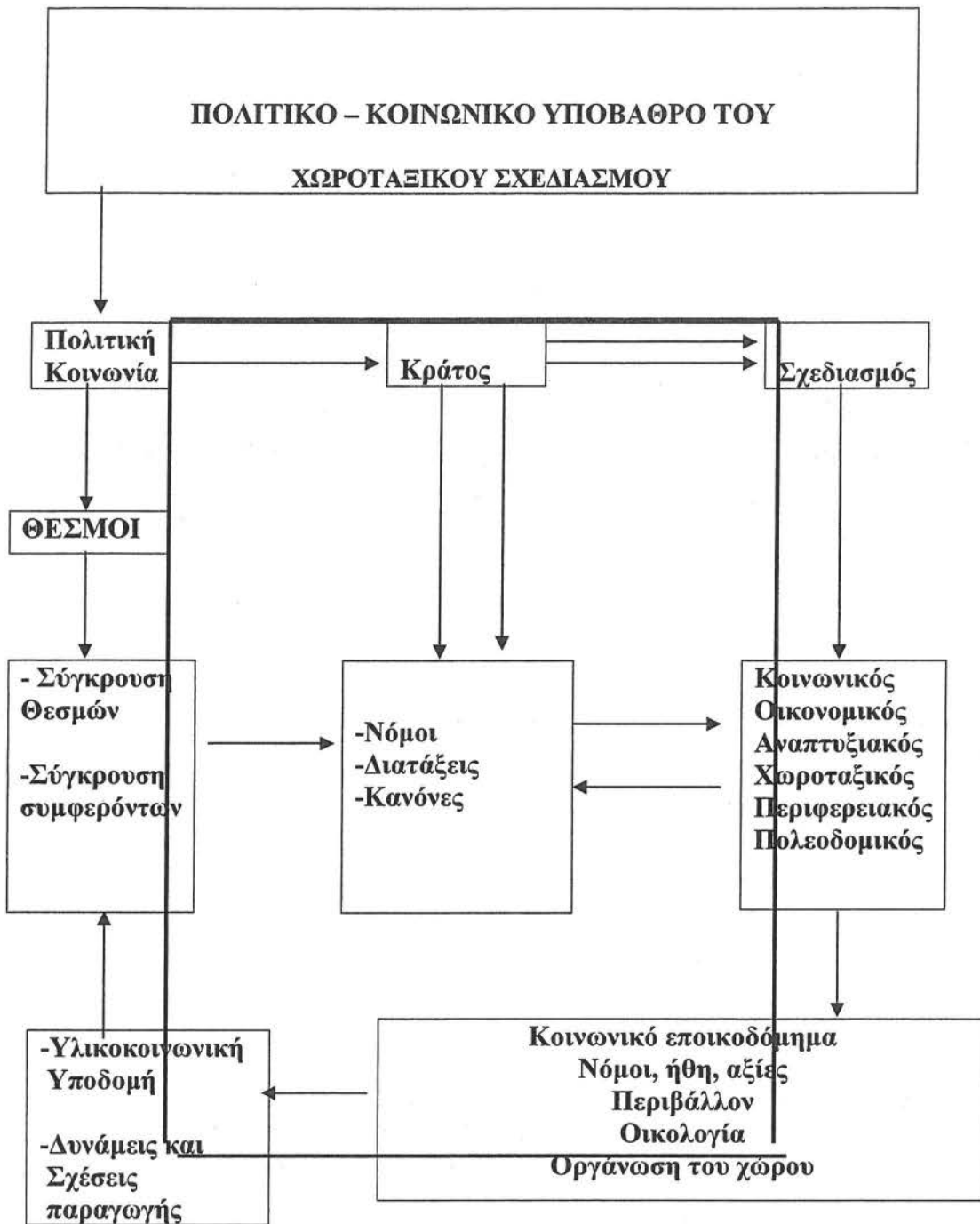
Αυτό που δείχνει το παρακάτω σχήμα είναι ότι ο σχεδιασμός αναπτύσσεται στην τομή της δυναμικής που σχηματίζεται από τις ανάγκες της πολιτικής κοινωνίας και των θεσμικά οριοθετημένων παρεμβάσεων του κράτους.³⁴

---

³⁴ «Πόλη και Πολεοδομικός Σχεδιασμός» του Κίμωνα Βενέρη Αρχ. Μηχ. ΕΜΠ από το βιβλίο «Συγκριτικές Προσεγγίσεις στην Θεωρία και τη Φιλοσοφία του Αστικού Σχεδιασμού» του Δημήτρη Γεωργουλή, εκδόσεις Παπαζήση

Σταυρούλα Ν. Αγρίου

Ο σχεδιασμός σαν αποτέλεσμα των κοινωνικών και οικονομικών αναγκών, που διαμορφώνονται μέσα στον χώρο της πολιτικής κοινωνίας, επιστρέφοντας σε αυτήν με την θεσμικά οριοθετημένη κανονιστική δυναμική του, επιφέρει αλλαγές τόσο στο εποικοδόμημα όσο και στην υλικοκοινωνική υποδομή του, αλλάζοντας σχέσεις αξίες αντιλήψεις και συστήματα ελέγχου και αναφοράς ανταναικλώντας τις προτεραιότητες που διαμορφώνει η ταξικά αναπτυσσόμενη πάλι μέσα στο πλαίσιο της πολιτικής κοινωνίας.

Οι πολιτικές σε μια πολυσυστημική κοινωνία, είναι περιβάλλον αντιθετικών δράσεων, αντιφατικών αναγκαιοτήτων, και συγκρουσιακών λειτουργιών, που διαμορφώνονται τόσο σε ατομικό όσο και σε συλλογικό επίπεδο.

Οι συγκρούσεις αυτές, όπως ιδιωτικός – δημόσιος χώρος, ατομικό όφελος – κοινωνικό κόστος, βραχυχρόνιο όφελος – μακροχρόνιο κόστος, εκφράζονται στην εξέλιξη της καθημερινότητας. Όταν οι αντιθέσεις αυτές αποκτήσουν θεσμικό χαρακτήρα, η σύγκρουση τους απειλεί τη συνοχή του θεσμού που ο G.F. Hegel ονόμασε << πολιτική κοινωνία >> (G.F. Hegel 1967). Ο σχεδιασμός, με την εφαρμογή πολιτικών και παρεμβάσεων στην οργάνωση των επιμέρους αναγκών και λειτουργιών, προσβλέπει στην ορθολογική κατανομή πληθυσμών και δραστηριοτήτων, με απώτερο σκοπό την εξασφάλιση των συνθηκών, που θα συμβάλλουν στην δημιουργία μιας καλής ποιότητας ζωής.

Οι χρήσεις γης, το περιβάλλον, η δόμηση, οι συγκοινωνίες, αποτελούν πεδία συνθετικά και στο σύνολο τους διαμορφώνουν την εικόνα της πόλης. Δικαιολογημένα γίνεται λόγος για <<συστηματικές πόλεις>> ή αλλιώς πόλεις – συστήματα, αφού η οργάνωση τους εξαρτάται κατά κύριο λόγο από την ομαλή λειτουργία των συνθετικών στοιχείων τους. Η αμφίδρομη σχέση ανάμεσα στην λειτουργία του συνολικού συστήματος και σε αυτή του μεμονωμένου συνθετικού παράγοντα, εξηγεί κατά πολύ τη σημασία εναρμόνισης των επιμέρους τομέων μέσα στο πλαίσιο ενός ευρύτερου

σχεδιασμού της πολιτικής για την οργάνωση του χώρου με στόχο την επίτευξη μιας βιώσιμης και σταθερής ανάπτυξης.

Όπως τονίσαμε παραπάνω οι παράγοντες που συνθέτουν το δυναμικό σύστημα σε πόλη βρίσκονται σε μια κατάσταση αλληλεξάρτησης έτσι ώστε η αλλαγή που ενός να επιφέρει αλλαγές στο σύνολο της λειτουργίας και της ανάπτυξης του συστήματος. Ταυτόχρονα θα πρέπει να σημειωθεί ότι από τη στιγμή που μια δραστηριότητα ή ένας θεσμός ενσωματώνεται με ένα από τους παράγοντες τότε συνδέεται με το σύνολο των συνθετικών παραγόντων και της λειτουργίας του συστήματος, πράγμα που λέει, ότι και αυτός ο παράγοντας βρίσκεται σε μια σχέση συστημικής αλληλεξάρτησης με το σύνολο. Μέσα από αυτή την οπτική, ο σχεδιασμός γίνεται αντιληπτός σαν η θεσμική δραστηριότητα που εκφράζει τις πιο πάνω σχέσεις στο χώρο μέσα από συγκεκριμένους κανόνες και πολιτικές που απορρέουν από την ανάγκη της χωρικής οργάνωσης των πιο πάνω παραγόντων. Στη συνέχεια οι διαφοροποιήσεις που επέρχονται στην πολιτική αυτή, μέσα και πάντα από την ιστορική δυναμική της ανάπτυξης των παραγωγικών σχέσεων, επηρεάζουν και κατά συνέπεια επιφέρουν αλλαγές, στο σύνολο του συστήματος.

Ωστόσο για να λειτουργήσει ένα οποιοδήποτε σύστημα τα συνθετικά του στοιχεία, πρέπει να βρίσκονται σε μια κατάσταση ισορροπίας. Οι όροι ισορροπία οικονομική ανάπτυξη, ισορροπία κατανομή πληθυσμών και δραστηριοτήτων, ισορροπία κατανομή χρήσεων γης, είναι όροι ενσωματωμένοι τόσο στην πρακτική εφαρμογή του πολεοδομικού σχεδιασμού όσο και ζητήματα θεωρητικού προβληματισμού. Εάν δηλαδή ένας παράγοντας του συστήματος, αναπτυχθεί υπερβολικά, χωρίς την ανάλογη ανάπτυξη, η εναρμόνιση των υπολοίπων παραγόντων, τότε το σύστημα χάνει την ισορροπία του, με αποτέλεσμα να παρουσιάζονται δυσλειτουργίες μεταξύ των παραγόντων του συστήματος και εάν αυτές οι δυσλειτουργίες συνεχίσουν να αυξάνονται, τότε το σύστημα απειλείται με

κατάρρευση. Αυτός είναι ο λόγος θεσμοθέτησης του πολεοδομικού σχεδιασμού, που όσο πιο πολύπλοκο γίνεται το σύστημα της λειτουργίας του και της αναφοράς του, τόσο πιο πολύπλοκη γίνεται η φύση και ο ρόλος του.

Αυτό γιατί ο πολεοδομικός σχεδιασμός επεμβαίνει στη λειτουργία και στην οργάνωση της χωρικής κατανομής και διαχείρισης των τριών βασικών παραγόντων, που συνθέτουν τη βάση του χωροκοινωνικού συστήματος, δηλαδή το δομημένο, το ανθρώπινο και το φυσικό περιβάλλον. Στη σύγχρονη τουλάχιστον μορφή τους, τα πολεοδομικά συγκροτήματα, ούτε αναπτύσσονται, ούτε με τις αποφάσεις μεμονωμένων ατόμων, ούτε η επιδιωκόμενη ισορροπία μεταξύ του ανθρώπινου, του χτισμένου και του φυσικού περιβάλλοντος, διατηρείται με ένα αυτόματο και αυτορρυθμιζόμενο τρόπο, αλλά είναι αποτέλεσμα, και αν δεν είναι, απαιτεί την οργάνωση και την εφαρμογή μιας συνολικής αναπτυξιακής πολιτικής και ενός ολοκληρωμένου πολεοδομικού σχεδιασμού, στη βάση των τριών βασικών παραγόντων, που συνθέτουν το σύστημα του αστικού χώρου.

Για να αντιληφθούμε τους βαθμούς επιρροής και την έκταση των συνεπειών αυτών των αλληλεξαρτήσεων, ας φανταστούμε, ένα πολεοδομικό σύστημα, όπου ένας από τους βασικούς παράγοντες, αναπτύσσεται με άνισρο ρυθμό, ένας από τους παράγοντες του συστήματος ανθρώπινο, φυσικό, δομημένο, περιβάλλον. Εάν για παράδειγμα ο ανθρώπινος παράγοντας αναπτυχθεί ποσοτικά, χωρίς την ίδια στιγμή να υπάρχουν οι ανάλογες δυνατότητες αντιμετώπισης των αναγκών του από το χτισμένο περιβάλλον, τότε μετά από κάποιο σημείο της ανάπτυξης του, θα αρχίσει να εμφανίζεται μια προβληματική σχέση, δηλαδή θα αναπτυχθούν εξωτερικότητες, ικανές να θέσουν όλο το σύστημα σε κατάσταση ανισορροπίας. Εάν πάλι αναπτυχθεί άνισα το χτισμένο περιβάλλον και οι οικονομικές δραστηριότητες του πληθυσμού αναπτυχθούν σε βάρος του φυσικού περιβάλλοντος, τότε οι οικολογικοί νόμοι θα απειλήσουν καθοριστικά το ανθρώπινο και το φυσικό περιβάλλον, έτσι που μέσα από

μια αλυσωτή διαδικασία, θα αρχίσει να δημιουργείται μια συσσώρευση αρνητικών επιπτώσεων, στο βιολογικό και στον κοινωνικό χώρο, πράγμα που στη συνέχεια θα απειλήσει την υγεία του ανθρώπινου πληθυσμού και θα διαταράξει τη συνοχή των βασικών δομών της ζωής, τόσο του βιοτικού όσο , και του αβιοτικού κόσμου και χώρου αντίστοιχα.

3.8 ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η διαβούλευση επί του προτεινόμενου ΕΠΧΣΑΑ του Τουρισμού προεβλέπετο ότι θα γίνει τόσο επί του περιεχομένου του Ειδικού Πλαισίου, όσο και επί των εκτιμώμενων επιπτώσεων του στο περιβάλλον, με τα αρμόδια Υπουργεία, Φορείς, Περιφέρειες αλλά και το κοινό και θα ολοκληρωνόταν σε δύο μήνες περίπου, με τη γνωμοδότηση του Εθνικού Συμβουλίου. Στη συνέχεια το σχέδιο θα εγκρινόταν από την Επιτροπή Συντονισμού της Κυβερνητικής Πολιτικής στον τομέα του Χωροταξικού Σχεδιασμού και της Αειφόρου Ανάπτυξης.

Η διαβούλευση όμως, ξεκίνησε τον Μάιο του 2007 και μετά τις πρώτες αντιδράσεις και τοποθετήσεις των φορέων, σταμάτησε η εξέλιξη της διαδικασίας.

Ο χωροταξικός και πολεοδομικός σχεδιασμός στη χώρα μας, δυστυχώς δεν έχουν καταξιωθεί στη συνείδηση του πολίτη, ως απαραίτητες δημόσιες πολιτικές, για την προστασία του δημόσιου χώρου , του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, αλλά και για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης.³⁵ Αντίθετα ,είτε εκλαμβάνονται ως περιορισμοί του κράτους που πρέπει κατά ανάγκη να γίνουν αποδεκτοί , είτε συνηθέστερα αντιμετωπίζονται ως εμπόδια, που επιδιώκεται να αρθούν ,προκειμένου να ικανοποιηθούν μεμονωμένες ατομικές επιδιώξεις. Η αντίληψη αυτή,

³⁵ «Χωροταξία και Πολίτης» άρθρο του Παναγιώτη Γετίμη , καθηγητή του Παντείου Πανεπιστημίου, στο ΤΡΙΤΗ ΑΠΟΨΗ στην εφημερίδα ΤΑ ΝΕΑ

αντανακλάται ,στη συνεχιζόμενη υποβάθμιση του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος , στο έλλειμμα και απαξίωση του δημόσιου χώρου ,στην υποβάθμιση της ποιότητας ζωής, ειδικά στα μεγάλα αστικά κέντρα.

Ο χωροταξικός σχεδιασμός, προϋποθέτει συστηματικές διαβουλεύσεις και διαπραγματεύσεις, ανάμεσα σε διαφορετικούς φορείς και συμφέροντα, προκειμένου να επιτευχθούν συναινέσεις, για τους μακροπροθεσμούς στόχους της χωρικής ανάπτυξης , ιδιαίτερα σε περιόδους που κυριαρχούν μονεταριστικές λογικές και περικοπές κοινωνικών παροχών. Η ισορροπία ανάμεσα στην ανάπτυξη και την αναδιανομή, την αποδοτικότητα και την κοινωνική δικαιοσύνη , την προστασία του περιβάλλοντος και την ανάπτυξη των πόρων, προϋποθέτει ειλικρινή και ουσιαστικό διάλογο, ανάμεσα στους φορείς της Διοίκησης , της Τοπικής Αυτοδιοίκησης , τις μη κυβερνητικές οργανώσεις , τα Πανεπιστήμια και Ερευνητικά Κέντρα.³⁶

Η ενεργοποίηση και η ευαισθητοποίηση των πολιτών, μπορεί να συμβάλει ,στο να μη ασχολουμεθα μόνο με τις νομιμοποιήσεις αυθαιρέτων , τις καταπατήσεις και εκ των υστέρων συγκυριακές καταγγελίες , αλλά να ανταποκριθούμε με συστηματικό τρόπο στις προκλήσεις της βιώσιμης χωρικής ανάπτυξης της χώρας μας.

Οι συμμετοχικές διαδικασίες που προβλέπονταν ήδη από την δεκαετία του 1980 στον πολεοδομικό σχεδιασμό (Ν 1337/83) και οι οποίες σε μεγάλο βαθμό αποδυναμώθηκαν, θα πρέπει να επανατεθούν πάλι, στο επίκεντρο των νέων μορφών συμμετοχικής διακυβέρνησης.

Είναι ανάγκη ,η ενεργοποίηση των φορέων διαχείρισης των περιοχών προστασίας της φύσης (αρ 15 του Ν 2742/99) και όλων των νέων θεσμών και μηχανισμών χωροταξικού προγραμματισμού και περιβαλλοντικής πολιτικής (π.χ. Κέντρο Βιώσιμης Ανάπτυξης , Παρατηρητήριο Χωροταξίας Παρατηρητήριο Περιβάλλοντος , Εθνικό Συμβούλιο Χωροταξίας).

³⁶ «Χωροταξική Πολιτική» άρθρο του Παναγιώτη Γετίμη , καθηγητή του Παντείου Πανεπιστημίου, στο ΤΡΙΤΗ ΑΠΟΨΗ στην εφημερίδα ΤΑ ΝΕΑ

ΕΙΔΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΓΙΑ ΤΟΝ
ΤΟΥΡΙΣΜΟ - ΜΙΑ ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Σταυρούλα Ν. Αγρίου

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΑΕΙΦΟΡΙΑ

4.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η επιδίωξη προστασίας του περιβάλλοντος, πιστεύεται ότι αντικρούεται πολλές φορές, με την επιδίωξη της οικονομικής ανάπτυξης και της δημιουργίας θέσεων απασχόλησης. Έχει γίνει όμως πλέον αποδεκτό, ότι μόνο η αειφορος ανάπτυξη, μπορεί να είναι βιώσιμη και να οδηγήσει σε έναν αειφορο τουρισμο, που θα μπορεί να είναι ανταγωνιστικός και να συμβαλλει στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας μας, αλλά με ορους αειφορίας

Η βούληση για ισορροπία, μεταξύ του περιβαλλοντικού αγαθού και των αγαθών της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης και της απασχόλησης, φαίνεται σαφώς να προκύπτει και από τη Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στο Άρθρο 2 της Συνθήκης αυτής μεταξύ άλλων ορίζεται ότι: «*Η Ένωση θέτει ως στόχους: Να προωθήσει την οικονομική και κοινωνική πρόοδο και ένα υψηλό επίπεδο απασχόλησης και να επιτύχει ισόρροπη και αειφόρο ανάπτυξη*

4.2. ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Κατά τις τελευταίες δεκαετίες και ιδιαίτερα στο τελευταίο τέταρτο του 20^{ου} αιώνα, ο τουρισμός εισήλθε σαν σημαντική οικονομική δραστηριότητα στην παγκόσμια αγορά.

Σήμερα, σύμφωνα με στοιχεία του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού WTO, το 1/6 του παγκόσμιου πληθυσμού μετακινείται τουλάχιστον μια φορά τον χρόνο για τουρισμό, ενώ στην επόμενη δεκαετία, προβλέπεται μια ακόμα πιο δυναμική αύξηση των τιμών των κυρίων τουριστικών δεικτών.

Η οικονομική σημασία του τουρισμού ,εκτιμάται στα 1,6 τρις δολάρια ΗΠΑ και αναμένεται να αυξηθεί κατά 4,5 % τον χρόνο μέσα στα επόμενα 10 χρόνια, σύμφωνα με το Παγκόσμιο Συμβούλιο Ταξιδιών και Τουρισμού (WTTC) . Επίσης σύμφωνα με στοιχεία του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού , ο τουρισμός αντιστοιχεί στο 40 % του συνόλου των υπηρεσιών που εξάγονται .

• ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ Ε.Ε.

ο Ο τουρισμός είναι μια από τις οικονομικές δραστηριότητες, με το σημαντικότερο δυναμικό για τη δημιουργία μελλοντικής ανάπτυξης και απασχόλησης στην ΕΕ. Παράγει σήμερα πάνω από 4% του ΑεγχΠ της ΕΕ και ποικίλλει από 2% περίπου σε διάφορα κράτη μέλη έως και 12% στη Μάλτα. και περιλαμβάνει περίπου 2 εκατομμύρια επιχειρήσεις, στις οποίες απασχολείται το 4% περίπου του συνολικού εργατικού δυναμικού (ποσοστό που αντιπροσωπεύει, κατά προσέγγιση, 8 εκατομμύρια θέσεις εργασίας). Η έμμεση συμβολή του στο ΑεγχΠ ,είναι πολύ υψηλότερη ,εφόσον παράγει έμμεσα ,πάνω από 10% του ΑεγχΠ της ΕΕ και παρέχει 12% του συνόλου των θέσεων εργασίας (24 εκατομμύρια θέσεις εργασίας).

Τα στοιχεία της Eurostat, της Στατιστικής Υπηρεσίας της Ε.Ε., μας αποκαλύπτουν τις ταξιδιωτικές προτιμήσεις των κατοίκων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπου οι κάτοικοι των 27 χωρών - μελών της Ε.Ε. πραγματοποίησαν 438 εκατ. ταξίδια (για λόγους αναψυχής, επιχειρηματικούς και άλλους), διάρκειας τεσσάρων διανυκτερεύσεων το 2006.

Με βάση επιπλέον στοιχεία της Eurostat, το 61% των ταξιδίων έγινε στο εσωτερικό των χωρών - μελών, ενώ το 39% στο εξωτερικό. Από τις χώρες - μέλη ξεχωριστά, τα τρία-τέταρτα των ταξιδίων που πραγματοποιήθηκαν από τον πληθυσμό της Ελλάδας (89%), της Ρουμανίας (88%), της Ισπανίας (86%) της Γαλλίας (83%), της Πολωνίας (81%), της Πορτογαλίας (79%)

και της Ιταλίας (75%) ήταν στο εσωτερικό. Αντίθετα, το 70% του συνόλου των ταξιδιών από τους πολίτες του Λουξεμβούργου (99%), του Βελγίου (81%), της Ιρλανδία (77%) και της Σλοβενία (72%) ήταν στο εξωτερικό.

Ειδικότερα, και κατά ηλικία, τα ταξίδια σε εγχώριους προορισμούς προτιμήθηκαν περισσότερο από όλες τις ηλικίες, το 61% των ταξιδιών διάρκειας τεσσάρων διανυκτερεύσεων και άνω από άτομα ηλικίας 15 έως 24 ετών έγινε στο εσωτερικό, όπως επίσης και το 58% των ταξιδιών από άτομα ηλικίας 25 έως 64 ετών

ο Για άτομα ηλικίας 65 ετών και άνω, τα ταξίδια σε εγχώριους προορισμούς γνώρισαν μεγαλύτερη συχνότητα στις περισσότερες χώρες μέλη, από το μέσο όρο. Οι μεγαλύτερες διαφορές παρατηρήθηκαν στη Λιθουανία (το 85% των ταξιδιών έγιναν στο εσωτερικό από άτομα ηλικίας 65 ετών και άνω, συγκριτικά με το 38% του μέσου όρου), στην Ουγγαρία (92% συγκριτικά με το 64%) και στη Σλοβενία (54% συγκριτικά με το 28%).

ο **ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ & ΕΛΛΑΔΑ**

Ο τουρισμός, ως κλάδος οικονομικής δραστηριότητας, αποτέλεσε τα τελευταία 40 χρόνια βασικό πυλώνα της ελληνικής οικονομίας. Την εικοσαετία 1960-80 ο μέσος ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης του τουρισμού, ήταν περίπου διπλάσιος από τον αντίστοιχο της βιομηχανίας, ενώ την εικοσαετία 1980-2000 έγινε 12πλάσιος. Παράλληλα, ο αγροτικός τομέας συρρικνώνεται συνεχώς ιδιαίτερα την τελευταία 20ετία. Οι οικονομικές επιπτώσεις από την ανάπτυξη του τουρισμού, εστιάζονται στην εισροή χρήματος και την εξισορρόπηση του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών, την ανάπτυξη επενδυτικών δραστηριοτήτων και τις πολλαπλασιαστικές επιδράσεις που ασκούν στον ευρύτερο οικονομικό ιστό της χώρας. Παρά

ΕΙΔΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΓΙΑ ΤΟΝ
ΤΟΥΡΙΣΜΟ - ΜΙΑ ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Σταυρούλα Ν. Αγρίου

την περιφρόνηση του τουριστικού προϊόντος από την Πολιτεία στο παρελθόν, ο τουριστικός κλάδος συνεισφέρει τα μέγιστα στην εξισορρόπηση του ελλείμματος του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών όπως απεικονίζεται και από τον πίνακα 1.

Πίνακας 1: Συναλλαγματικά Ισοζύγια Ιανουάριος - Ιούλιος 2001-2004

					% Μεταβολές		
	2001	2002	2003	2004	2002/01	2003/02	2004/03
Τουριστικό	3.094,2	3.763	3.607,1	3.604,5	21,6	-4,1	-0,1
Ναυτιλιακό	2.261,3	2.057,3	2.681,4	4.362,3	-9	30,3	62,7
Ελλειμμα Εμπορικού Ισοζυγίου	-	-	-	-	3,7	1,4	8,5
Ελλειμμα Τρεχουσών Συναλλαγών	-9.713,4	-	-	-12.447	10,5	12,4	3,2
		10.730,7	12.063,8				

Πηγή: Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών & Προβλέψεων (2004)

Οι συνεισφορά του τουριστικού τομέα περικλείει όλους τους τομείς της ελληνικής οικονομίας. Σύμφωνα με στοιχεία της ΕΣΥΕ (2003) προκύπτει ότι:

- Το σύνολο της προστιθέμενης αξίας που προσδιορίζεται αμέσως και εμμέσως από την τουριστική ζήτηση, κυμαίνεται περίπου στο 18% του ΑΕΠ

- Στον τουριστικό κλάδο ,πραγματοποιείται το 16% των επενδύσεων, ενώ η απασχόληση στην τουριστική οικονομία ανέρχεται πάνω από 700.000 άτομα
- Το συνάλλαγμα που αποκτάται από τον τουρισμό, είναι της τάξης των 9 δισ. δολαρίων, 2,5 φορές μεγαλύτερο από το συνάλλαγμα από τις βιομηχανικές εξαγωγές και 1,8 φορές μεγαλύτερο από το σύνολο των εξαγωγών. Στο σχήμα 1 απεικονίζεται η πορεία του ταξιδιωτικού συναλλάγματος για την περίοδο 1970-2003, σύμφωνα με τα στοιχεία που έχει δώσει στην δημοσιότητα η Τράπεζα της Ελλάδος
- Έχει αποδειχθεί ότι ο τουρισμός έχει προκαλέσει σχεδόν το σύνολο της βελτίωσης της κατανομής του περιφερειακού εισοδήματος, που συντελέστηκε κατά τα τελευταία 20-30 έτη, συμβάλλοντας στη συγκράτηση του πληθυσμού στην ύπαιθρο, στην πολιτισμική επικοινωνία και στην άμβλυνση των διαφορών.

Σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία που έχουν δοθεί στη δημοσιότητα από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (WTO), το 2002 η Ελλάδα με 14.179.999 αφίξεις αλλοδαπών ταξιδιωτών στα σύνορα ,καταλαμβάνει την 15η θέση στην παγκόσμια κατάταξη των χωρών υποδοχής. Στο σχήμα 2 καταγράφεται η τουριστική κίνηση από το εξωτερικό, σύμφωνα με τα σχετικά στοιχεία, που συγκεντρώνουν οι υπηρεσίες ελέγχου διαβατηρίων. Οι εισπράξεις από τουριστικές υπηρεσίες κατά το 2002, έφθασαν τα 10.285 εκατ. ευρώ, σύμφωνα με τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος. Με βάση το σχετικό πίνακα του ΕΟΤ, η Ελλάδα κατατάσσεται έτσι στην 10η θέση από άποψη τουριστικών εισπράξεων.

Αν και ο Ελληνικός τουρισμός καταλαμβάνει σημαντικό μερίδιο σε παγκόσμιο επίπεδο, τα τελευταία χρόνια αντιμετωπίζει έντονο ανταγωνισμό από νέους προορισμούς και συγκεκριμένα την Τουρκία, την Αίγυπτο, την Τυνησία και το Μαρόκο, οι οποίες δεν συγκαταλέγονται στις παραδοσιακά ανταγωνίστριες χώρες της Μεσογείου (Ισπανία, Πορτογαλία, Ιταλία). Στις

χώρες αυτές, οι ξενοδοχειακές επιχειρήσεις είναι σε θέση να λειτουργούν με συγκριτικά χαμηλότερο κόστος και κατά συνέπεια να διαθέτουν το τουριστικό προϊόν σε χαμηλότερες τιμές και έτσι να αποκτούν συγκριτικό πλεονέκτημα, έναντι των αντίστοιχων ελληνικών. Για την ανταγωνιστικότητα της Ελλάδος με άλλες μεσογειακές χώρες στον τουριστικό τομέα, έχει πραγματοποιηθεί μελέτη από το Εργαστήριο Συστημάτων Χρηματοοικονομικής Διοίκησης του Πολυτεχνείου Κρήτης (βλ. Ζοπουνίδης et al., 2004, «Τεχνοοικονομικές Αποφάσεις με Πολλαπλά Κριτήρια», Εκδόσεις Κλειδάριθμος).

ο **Οι αφίξεις στην Ελλάδα**

Αναλύοντας τα στοιχεία των αφίξεων στην Ελλάδα, αποκλειομένων των Αλβανών επισκεπτών, είναι εμφανές ότι, παρά τη διαχρονική αυξητική τάση τόσο του παγκόσμιου όσο και του ευρωπαϊκού τουρισμού, η ανάπτυξη του ελληνικού εισερχόμενου τουρισμού χαρακτηρίζεται από έντονες διακυμάνσεις. Ενώ το 2002, 2003 και 2004 ο ρυθμός ανάπτυξης είναι αρνητικός και συνεπώς χαμηλότερος των αντίστοιχων ετών στις μεσογειακές χώρες, το 2005 και 2006 παρουσιάζει έναν έντονο δυναμισμό, εν μέρει και ως απόρροια της «Ολυμπιακής ώθησης». Παρά ταύτα, ήδη από το 2005, αλλά κυρίως το 2007, διαφαίνεται έντονη κόπωση στο δυναμισμό αυτό, με συνέπεια ο ρυθμός αύξησης να πέσει πάλι σε χαμηλότερα επίπεδα από αυτόν της Μεσογείου. Χαρακτηριστικά, με στοιχεία της ΕΣΥΕ:

- την περίοδο 2000 - 2006 η αύξηση των αφίξεων για την Ελλάδα είναι 16,72%, για τη Μεσόγειο 18,31% και παγκοσμίως 24,05%, καταδεικνύοντας την υστέρηση της Ελλάδας έναντι των χωρών της Μεσογείου κατά 1,6%
- την περίοδο 2000-2007, η αύξηση των αφίξεων για την Ελλάδα είναι 23,13, για τη Μεσόγειο 26,56% και παγκοσμίως 31,67%, αυξάνοντας τη διαφορά έναντι της Μεσογείου από τις 1,6 στις 3,4 ποσοστιαίες μονάδες.

Επίσης, έναντι της παγκόσμιας αγοράς η υστέρηση αυξήθηκε από 7,3% σε 8,5%.

- κατά το διάστημα 2000-2006 παρατηρείται απώλεια του μεριδίου αγοράς στις κύριες χώρες-πηγές του ελληνικού τουρισμού, που ανέρχεται σε 7% στο σύνολο (από 3,0% σε 2,8%) και 9% στο top 20 των ευρωπαϊκών χωρών-πηγών (από 3,9% σε 3,6%). Εξαίρεση αποτελούν οι υπερπόντιες χώρες-πηγές, όπου παρατηρείται σημαντική αύξηση στο μερίδιο που πλησιάζει το 50%, πλην όμως αφενός η βάση εκκίνησης είναι πολύ χαμηλή και τα στοιχεία των 2 τελευταίων ετών δείχνουν να αναστρέφεται η αυξητική τάση από ΗΠΑ που ήταν ο κύριος τροφοδότης της σχετικής αύξησης.

- το μερίδιο αγοράς της Ελλάδας στον εισερχόμενο τουρισμό στην Ευρώπη κυμαίνεται περίπου στο 3,6%, με την Πορτογαλία και την Τουρκία να έχουν 2,4% και 4,1% αντίστοιχα. Αντίθετα, η Ισπανία και η Ιταλία έχουν πολύ μεγαλύτερα μερίδια, 12,7% και 8,9% αντίστοιχα.

ο **Η επίδοση του Ελληνικού Τουριστικού Τομέα το 2007**

Η πρακτικώς ολοκληρωμένη εικόνα των πεπραγμένων του αλλοδαπού τουρισμού στην χώρα μας κατά το 2007, κληροδότησε προβληματισμό. Η τουριστική οικονομική επίδοση, όπως αυτή αποτυπώνεται στο εισρέουν τουριστικό συνάλλαγμα είναι απογοητευτική, όχι μόνον καθ' αυτήν αλλά και σε σύγκριση με όλες τις αμεσότερα ανταγωνιστικές χώρες, ευρωπαϊκές και μη. Η κατ' ουσία στασιμότητα του τουριστικού συναλλάγματος, σε όποιον ή όποιους παράγοντες και αν οφείλεται, υπογραμμίζει την ανάγκη για εγρήγορση. Ο τουριστικός τομέας, κατεξοχήν δυναμικός, μαζί με τον ναυτιλιακό έχουν απομείνει ως μόνιμοι αξιόπιστοι εξωστρεφείς κλάδοι παραγωγής. Η εμφανής δε τάση υποχωρήσεως στον τουριστικό τομέα, και μάλιστα με δεδομένη την δυναμική που προσέδωσε σ' αυτόν η ποιοτική

αναβάθμιση της Αθήνας, αλλά και η αύξηση της διεθνούς αναγνωρισιμότητας του ελληνικού προορισμού, συνεπεία των Ολυμπιακών Αγώνων, αποτελεί παράγοντα ανησυχίας, διότι δεν φαίνεται να εμπεριέχει στοιχεία συγκυριακά, δηλ. επιδράσεις βραχυχρόνιου χαρακτήρα.

Η αξιοσημείωτη μεταολυμπιακή επίδοση του τουρισμού “πόλεων”, δεν επέτρεψε να διαμορφωθεί σαφής εικόνα για τις μεσο-μακροπρόθεσμες τάσεις της πορείας του ελληνικού τουριστικού προορισμού. Την κακή πορεία του τουριστικού γίνεσθαι, σε κατεξοχήν προσφιλή προορισμό, όπως είναι τα Ιόνια Νησιά, ακολουθούν με κάποια υστέρηση οι δύο κύριοι προορισμοί: Κρήτη και Δωδεκάνησος. Έναντι μέσου όρου, για όλη τη χώρα, ρυθμού αυξήσεως 5,7% (εκτίμηση ΙΤΕΠ), οι ρυθμοί αυξήσεως για τους δύο ανωτέρω μεγάλους προορισμούς ήσαν 1,1% και 3,9%! Είναι δε τοσούτο μάλλον ενοχλητική η αναδυόμενη εικόνα, εξαιτίας της εντόνως κακής επιδόσεως κατά την εξω-αιχμιακή περίοδο (Οκτώβριος-Νοέμβριος), κατά την οποία οι ρυθμοί μειώσεως των αφίξεων κυμαίνονται στο διάστημα -5,1% για την Δωδεκάνησο μέχρι και -50% για την Πελοπόννησο.

Σε προηγούμενες ανακοινώσεις, επισημάνθηκε η πιθανότητα το φαινόμενο της ασυνήθους υστερήσεως των συναλλαγματικών εισπράξεων, έναντι των αφίξεων να οφείλεται σε μεγάλο βαθμό σε μείωση του αριθμού των διανυκτερεύσεων ανά άφιξη, σε συνδυασμό με την επέκταση του μοντέλου all inclusive, στα ξενοδοχεία 4 (ίσως και 5) αστέρων³⁷.

Η αντίστοιχη εικόνα για τις ανταγωνίστριες χώρες, είναι από καλή έως πολύ καλή, και μάλιστα και για χώρες, όπως είναι η Τουρκία, όπου το σύστημα all inclusive φαίνεται να έχει εξελιχθεί σε δεσπόζον μοντέλο.

Τα αίτια του φαινομένου είναι εφικτό να διερευνηθούν και εντοπισθούν.

Ωστόσο, δεν πρέπει να λησμονούνται οι συνθήκες κάτω από τις οποίες, συντελέστηκε δραματική επιβράδυνση της τουριστικής αναπτύξεως. Οι

³⁷ 9/1/2008 2 ΙΤΕΠ

συνθήκες αυτές, παραμένουν ακόμη αμετάβλητες, αφορούν δε στην ολική ποιότητα του τουριστικού προϊόντος, με εξαίρεση την Αθήνα και σε μικρότερο βαθμό την περιοχή Θεσσαλονίκης.

Οι επικαλούμενοι ως πιθανό αίτιο για τις εξελίξεις το είδος του τουριστικού προϊόντος που προσφέρουμε βρίσκονται σε λάθος δρόμο. Ο κορμός του τουρισμού που προσφέρει η χώρα μας είναι, και θα παραμείνει, το φυσικό της περιβάλλον και η ιστορική πολιτισμική διαδρομή της, με όσα αξιοθέατα κατέλειπε. Η αναγωγή συμπληρωματικών, αυξητικών της ποιότητας του εν λόγω προϊόντος, στοιχείων σε αυτόνομο τουριστικό προϊόν, που καθαυτό θα αποτελέσει νέα πηγή ζήτησεως, είναι ουτοπική και δυνητικώς βλαπτική. Η σύγχυση μεταξύ τρόπου διακινήσεως των τουριστών (τουριστικά γραφεία) και είδος προϊόντος που αυτοί επιζητούν οδηγεί σε κατήφορο.

ο **Οι άμεσοι ανταγωνιστές**

Συγκρίνοντας την Ελλάδα με τους άμεσους ανταγωνιστές της, παρατηρείται ότι κατέχει σχεδόν 10% του μεριδίου, ανάμεσα στις χώρες αυτές, με τάσεις σταθεροποίησης. Η χώρα με το μεγαλύτερο μερίδιο είναι η Ισπανία (38%), με ελαφρά αυξητική τάση, ακολουθούμενη από την Ιταλία (27%) με έντονα πτωτικές τάσεις, την Τουρκία που είναι λίγο ψηλότερα από την Ελλάδα, αλλά με έντονα ανοδική τάση και ακολουθούν η Πορτογαλία (7%) με πτωτικές τάσεις και η Αίγυπτος (6%) με αυξητικές τάσεις.

Η Ελλάδα υστερεί σημαντικά, σε σχέση με τους άμεσους ανταγωνιστές της, στο να προσελκύει τουρισμό καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου. Ενδιαφέρον παράδειγμα προς μίμηση, αποτελεί εξάλλου η Αίγυπτος, η οποία παρουσιάζει σχεδόν «μηδενική» εποχικότητα, ενώ σε σχετικά ίδια επίπεδα κυμαίνονται Ισπανία, Τουρκία, Κύπρος και Πορτογαλία.

Οι περισσότερες χώρες με υψηλό εξερχόμενο τουρισμό, βρίσκονται στην Ευρώπη, με πρώτη τη Γερμανία, ακολουθούμενη από τη Βρετανία, τις

ΗΠΑ, την Κίνα, τη Ρωσία, την Ιταλία, τη Γαλλία, τον Καναδά, την Ιαπωνία, την Ολλανδία και την Ελβετία.

Αν και όλες οι κύριες ευρωπαϊκές χώρες εξερχόμενου τουρισμού, περιλαμβάνονται στις 10 κυριότερες αγορές εισερχόμενου τουρισμού της Ελλάδας, καμία από τις υπερπόντιες χώρες δεν περιλαμβάνεται αντιστοίχως στο top 10 της Ελλάδας. Ένα πρώτο συμπέρασμα που καταλήγει η έρευνα της JBR Consulting με θέμα «Μερίδιο αγοράς και ανταγωνιστικότητα του ελληνικού τουρισμού, διαχρονική εξέλιξη, διεθνείς τάσεις και προτεινόμενη στρατηγική» που διενεργήθηκε για λογαριασμό της Πανελλήνιας Ομοσπονδίας Ξενοδόχων, είναι ότι η Ελλάδα υστερεί σημαντικά στην προσέλκυση τουριστών από υπερπόντιες χώρες, με σημαντικό αριθμό εξερχόμενων τουριστών.

ο Άλλες χώρες

Σε παγκόσμιο επίπεδο, ο τουρισμός αναμένεται να παράγει περίπου 8 τρισ. δολ. το 2008, τα οποία προβλέπεται, σύμφωνα με τα στοιχεία του WTTC, περίπου να φθάσουν τα (15 τρισ. δολ.) κατά τη διάρκεια των επόμενων 10 ετών. Κατά το 2008 εκτιμάται ότι θα υπάρξουν θετικές επιδόσεις στις τουριστικές οικονομίες των χωρών μετά από ένα 2007, που οι διεθνείς τουριστικές αφίξεις αυξήθηκαν περίπου 6%, αγγίζοντας τον αριθμό των 900 εκατ., σηματοδοτώντας έτσι την τέταρτη συνεχή χρονιά με ποσοστιαία αύξηση μεγαλύτερη του 4%.

▪ Αναμενόμενη Ανάπτυξη

Σύμφωνα, πάντως, με τις εκτιμήσεις του WTTC για το 2008 θα σημειωθεί επιβράδυνση της ανάπτυξης στο 3% έναντι 3,9% το 2007. Ωστόσο οι μακροπρόθεσμες προβλέψεις ,δείχνουν μια σταθερή φάση αύξησης στον παγκόσμιο τουρισμό μέχρι το 2018, που εκτιμάται κατά μέσο όρο στο 4,4%

τον χρόνο. Με βάση τις προβλέψεις αυτές το 2018 οι τουριστικές δραστηριότητες θα παράγουν το 10,5% της παγκόσμιας οικονομίας. Μεταξύ των 176 χωρών που μελετά η έρευνα το WTTC, οι ΗΠΑ συνεχίζουν να διατηρούν τη ισχυρή θέση της μεγαλύτερης οικονομίας τουρισμού, με τη συνολική ζήτηση να φθάνει το 1,7 τρισ. δολ. το 2008. Ακολουθεί η Κίνα στη δεύτερη θέση συμμετέχοντας στην οικονομία με 582 δισ. δολ., ενώ το 2018 προβλέπεται ότι η συμβολή του τουρισμού θα ανέλθει στα 2,1 δισ. δολ. Μεταξύ των γρηγορότερα αναπτυσσομένων περιοχών το 2008, το Μακάο ακολουθεί τον υψηλότερο ρυθμό ανάπτυξης με ποσοστό 22%.

Όσον αφορά στην Ελλάδα, για το 2008 σύμφωνα με τα στοιχεία του WTTC, η συνολική συνεισφορά του τουρισμού στην ελληνική οικονομία θα ανέλθει στα 40 δισ. ευρώ ή το 17% του ΑΕΠ, ενώ οι συνολικές αφίξεις των διεθνών επισκεπτών εκτιμώνται στα 18,7 εκατ. τουρίστες. Από τη συνολική αυτή συμβολή της τουριστικής οικονομίας τα 17 δισ. ευρώ αφορούν άμεση συμμετοχή του τουρισμού στην ελληνική οικονομία η οποία παράγει 496.000 θέσεις εργασίας τουριστική. Πέραν της άμεσης επίπτωσης της απόδοσης του τουρισμού στην ελληνική οικονομία και της ουσιαστικής του συμβολής στην ανάπτυξη, οι έμμεσες συνέπειες είναι ακόμη ευρύτερες «αγκαλιάζοντας» όλο το φάσμα τις οικονομικής δραστηριότητας.

Σύμφωνα με τα επιμέρους στοιχεία του WTTC για την Ελλάδα, προκύπτει ότι η συνολική συμβολή του τουρισμού στην απασχόληση για το 2008 εκτιμάται στις 963.000 θέσεις εργασίας (20,9% της συνολικής απασχόλησης) ή 1 σε κάθε 4,8 θέσεις εργασίας και προβλέπεται να αυξηθεί το 2018 σε 1.349.000 θέσεις εργασίας (21,9% της συνολικής απασχόλησης) ή 1 σε κάθε 4,6 θέσεις εργασίας.

Το 2018, αναμένεται να δέχεται 10 εκατ. περισσότερους τουρίστες από αυτούς που δέχεται σήμερα καθώς οι αφίξεις αλλοδαπών τουριστών θα ανέλθουν στα 28,1 εκατ. άτομα και η συμβολή του τουρισμού στην

ελληνική οικονομία θα ανέλθει στα 70 δισ. Ευρώ, σύμφωνα με τις προβλέψεις της τελευταίας ετήσιας έκθεσης του Παγκόσμιου Συμβουλίου Τουρισμού και Ταξιδιών (WTTC), των ευρωπαϊκών χωρών.

Ο μέσος ρυθμός ανάπτυξης μεταξύ 2008 και 2018 προβλέπεται να είναι για τον ελληνικό τουρισμό στο 3,9% και η συμμετοχή του στο ΑΕΠ το 2018 στο 18%, όταν μέσος ρυθμός ανάπτυξης στην Ε.Ε. προβλέπεται για την ίδια περίοδο στο 2,8% και το 2018 ο ευρωπαϊκός τουρισμός θα συμμετέχει στο 10,5% του ευρωπαϊκού ΑΕΠ.

4.3. ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ & ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ (ΑΕΙΦΟΡΙΑ)

- **Τουρισμός και περιβαλλοντική προστασία στην Ελλάδα και στις άλλες Μεσογειακές Χώρες**

Σε γενικές γραμμές, οι κυριότεροι τρόποι με τους οποίους η τουριστική ανάπτυξη μπορεί να βλάψει το περιβάλλον, στους τόπους τουριστικού προορισμού, ιδίως σε περιοχές όπως η λεκάνη της Μεσογείου και ειδικότερα οι παράκτιες περιοχές της, είναι οι εξής:

- ο Η υπεράντληση ύδατος, όταν η συγκέντρωση επισκεπτών σε μια περιοχή και η ικανοποίηση των αναγκών τους ,υπερβαίνει τις δυνατότητες φυσικής αναπλήρωσης των αποθεμάτων των υδροφορέων ,για τους οποίους πρόκειται.

- ο Η μόλυνση, ή η χειροτέρευση της ποιότητας των υδάτων των αποδεκτών, ιδίως όταν οι δυνατότητες για την κατάλληλη επεξεργασία των

υγρών αποβλήτων, σε σύγκριση με τον όγκο και τα λοιπά χαρακτηριστικά τους, δεν επαρκούν.

ο Οι κίνδυνοι μόλυνσης ή υποβάθμισης του περιβάλλοντος, λόγω ελλείψεων ή αδυναμιών στο σύστημα διαχείρισης στερεών αποβλήτων από τουριστικές δραστηριότητες.

- Απώλεια ή υποβάθμιση παραλιακών κυρίως βιοτόπων ή υγροτόπων, δυσμενείς επιπτώσεις, από την άποψη της επιβίωσης μορφών ζωής του ζωικού ή του φυτικού βασιλείου και απώλεια πρασίνου.

- Παράνομη ή ανεξέλεγκτη δόμηση, που οδηγεί σε υποβάθμιση του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος και της αισθητικής του στάθμης.

- Η δημιουργία εποχικής κυκλοφοριακής συμφόρησης και η συναφής δημιουργία αναγκών για νέα έργα συγκοινωνιακής κυρίως και μεταφορικής υποδομής, τα οποία ενίοτε χωροθετούνται με τρόπο που οδηγεί σε υποβάθμιση περιβαλλοντικά ευαίσθητων περιοχών.

- Η πρόκληση πυρκαγιών.

- Η εγκατάλειψη άλλων μορφών παραγωγικών δραστηριοτήτων, κυρίως στη γεωργία, που οδηγούν σε υποβάθμιση της ποιότητας του φυσικού περιβάλλοντος.

Με την περαιτέρω ανάπτυξη του τουρισμού στη χώρα μας, ιδίως αν καταστεί εφικτό να αυξηθεί το μερίδιο των τουριστικών υπηρεσιών υψηλότερης στάθμης, όπως επιδιώκεται, το πρόβλημα της ύδρευσης, ιδιαίτερα στις περισσότερο άνυδρες περιοχές, μπορεί να οξυνθεί.

Από την άποψη του καθαρισμού των λυμάτων, στη χώρα μας έχει σημειωθεί μεγάλη πρόοδος, χάρις στις εκτεταμένες επενδύσεις που έχουν γίνει και γίνονται για την επεξεργασία υγρών αποβλήτων με συγχρηματοδότηση από κοινοτικά ταμεία.

Χάρις και στις επενδύσεις αυτές οι ακτές της χώρας μας με ποιότητα υδάτων που υστερεί έναντι των προδιαγραφών αντιπροσωπεύουν συγκριτικά πάρα πολύ χαμηλό ποσοστό. Πρόοδος ανάλογη με αυτή που

παρατηρήθηκε στη χώρα μας σημειώθηκε και στις άλλες μεσογειακές χώρες-μέλη της ΕΕ, χάρη και στη συγχρηματοδότηση των σχετικών έργων από τα Διαρθρωτικά Ταμεία της ΕΕ.

Σε ό,τι αφορά τα στερεά απόβλητα, η πρόοδος που έχει σημειωθεί στη χώρα μας είναι μικρότερη και αυτό παρά το γεγονός ότι, σε σύγκριση με τα υγρά απόβλητα, τα απαιτούμενα κονδύλια προκειμένου να εφαρμοστούν σύγχρονες μέθοδοι υγειονομικής ταφής και διαχείρισης είναι πολύ μικρότερα.

Σε ορισμένες περιοχές, όπως λ.χ. στο Λαγανά Ζακύνθου για την προστασία της θαλάσσιας χελώνας καρέτα-καρέτα, στις Σποράδες για τη φώκια (μονάχους- μονάχους) ή στις Πρέσπες για την ορνιθοπανίδα, τα αναγκαία μέτρα σε ότι αφορά την προστασία πανίδας ή και χλωρίδας που κινδυνεύει από την τουριστική ανάπτυξη, ή απαρτίζεται από σπάνια είδη, έχουν ληφθεί και φαίνεται να λειτουργούν αρκετά ικανοποιητικά. Παρόμοια πρόοδος έχει σημειωθεί και σε άλλες μεσογειακές χώρες.

Η τουριστική ανάπτυξη, ιδίως στις περιοχές με τις μεγαλύτερες συγκεντρώσεις επισκεπτών, οδήγησε σε υποβάθμιση των περιβαλλοντικών συνθηκών ιδίως σε περισσότερο εύθραυστα οικοσυστήματα, σε όλες τις μεσογειακές χώρες μέλη της ΕΕ.

Η παράνομη ή η ανεξέλεγκτη δόμηση τόσο σε τουριστικές περιοχές όσο και Αλλού, αποτέλεσε και εξακολουθεί σε μερικές περιπτώσεις να αποτελεί, οξύ πρόβλημα στη χώρα μας. Οι βλάβες όμως αυτές, σε μικρό μόνο βαθμό, συνδέονται με τον τουριστικό κλάδο ως δραστηριότητα στέγασης και εξυπηρέτησης επισκεπτών.

Μπορεί μεν αρκετές φορές να εκδηλώνονται σε γειτνίαση ή και σε συγχρωτισμό με τουριστικές περιοχές, αλλά συνδέονται περισσότερο με την ικανοποίηση παραθεριστικών αναγκών μονίμων κατοίκων της χώρας (δεύτερη κατοικία).

Το φαινόμενο της παράνομης δόμησης, κυρίως σε σχέση με τη δεύτερη

κατοικία, συχνά σε επαφή με τουριστικές περιοχές, λαμβάνει σοβαρή έκταση και στις άλλες μεσογειακές χώρες μέλη της ΕΕ. Ως αποτέλεσμα και του παράγοντα αυτού, στην Ιταλία το 60% των ακτών είναι ήδη σχετικά πυκνά δομημένο, με εκατοντάδες κτίσματα ανά χιλιόμετρο προσώπου παραλίας.

Ο προσδιορισμός της φέρουσας ικανότητας μιας τουριστικής περιοχής και η λήψη μέτρων, ώστε η ανάπτυξη να μην την υπερβαίνει, μπορεί, θεωρητικά, να συμβάλει στην προστασία του περιβάλλοντος. Στην πράξη όμως, ο προσδιορισμός της φέρουσας ικανότητας, είναι εξαιρετικά δύσκολη υπόθεση, διότι δεν υπάρχουν ή τουλάχιστον δεν έχουν ακόμη αναπτυχθεί έγκυρες μέθοδοι μέτρησης της.

Σε ορισμένες χώρες, έχουν ήδη αναληφθεί από τις αρχές πρωτοβουλίες για την κατάρτιση τέτοιων δεικτών. Στο πρώιμο στάδιο μπορεί κανείς να αρχίσει με ένα περιορισμένο αριθμό πολύ βασικών δεικτών και το σύστημα να εμπλουτίζεται στη συνέχεια.

Οι παρεμβάσεις των κρατών για την προστασία του περιβάλλοντος στις τουριστικές περιοχές, λαμβάνουν τις εξής κυρίως μορφές:

- ο Ρύθμιση και έλεγχος των χρήσεων γης και προσδιορισμός των όρων δόμησης και λειτουργίας των τουριστικών υποδομών.
- ο Δημιουργία υποδομών για τη διαχείριση των περιβαλλοντικών φορτίων που δημιουργεί η τουριστική δραστηριότητα και για την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικά δυσμενών επιπτώσεων της.
- ο Θεσμοθέτηση της μελέτης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των τουριστικών έργων και δραστηριοτήτων, έτσι ώστε ανάλογα με τα πορίσματα να λαμβάνονται, ή να επιβάλλονται τα αναγκαία μέτρα περιβαλλοντικής προστασίας ή αποκατάστασης.
- ο Παροχή οικονομικών κινήτρων για την ενθάρρυνση φιλικών προς το περιβάλλον επενδύσεων, ή πρακτικών ή και μορφών τουρισμού.
- ο Προσπάθειες, σε πολύ λίγες περιπτώσεις, για την επιβολή οικονομικών αντικινήτρων, στη λογική της αρχής ο μολύνων πληρώνει.

- ο Προσπάθειες δημιουργίας συστήματος ποσοτικών δεικτών για την συστηματική παρακολούθηση της εξέλιξης των τιμών τουριστικών παραμέτρων που συνδέονται με τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις και συνθήκες.
- ο Λήψη ειδικών μέτρων για την αναχαίτιση περιβαλλοντικά δυσμενών επιπτώσεων σε περιοχές πολύ υψηλών τουριστικών συγκεντρώσεων.
- ο Μέτρα και πρωτοβουλίες σχετικά με τον σχεδιασμό, την πιστότερη εφαρμογή του, την ενημέρωση, την εκπαίδευση και την ευαισθητοποίηση του κοινού και των τοπικών και περιφερειακών αρχών.

Σε όλες τις μεσογειακές χώρες μέλη της ΕΕ παρέχονται οικονομικά κίνητρα για την ενθάρρυνση επενδύσεων με ευνοϊκά περιβαλλοντικά αποτελέσματα. Ειδικότερα ενισχύονται:

- μορφές τουρισμού άμεσα φιλικότερες προς το περιβάλλον, όπως ο οικοτουρισμός ή ο αγροτουρισμός,
- μορφές τουρισμού έμμεσα φιλικότερες προς το περιβάλλον, με την έννοια ότι συμβάλλουν στη μείωση της εποχικότητας της κίνησης και, επομένως, στον περιορισμό ή τη συγκράτηση των μέγιστων φόρτων στην περίοδο αιχμής, οι οποίοι κυρίως ενοχοποιούνται για περιβαλλοντικές βλάβες,
- στροφή, κατά το δυνατόν στην βελτίωση της ποιότητας και τη διεύρυνση του φάσματος των προσφερόμενων υπηρεσιών (π.χ. συνέδρια),
- στροφή σε μεθόδους και τεχνικές εξασφάλισης εισροών φιλικότερες προς το περιβάλλον (π.χ. ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, ανακύκλωση, κλπ.).

• Το Νομοθετικό Πλαίσιο για την προστασία του Περιβάλλοντος στην Ελλάδα

Το ελληνικό Σύνταγμα του 2001, αναφέρει ότι *“Η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του κράτους και δικαίωμα του καθενός. Για τη διαφύλαξη του το κράτος έχει υποχρέωση να*

παίρνει ιδιαίτερα προληπτικά ή κατασταλτικά μέτρα στο πλαίσιο της αειφορίας... Απαγορεύεται η μεταβολή του προορισμού των δασών και των δασικών εκτάσεων εκτός αν προέχει για την εθνική οικονομία η αγροτική εκμετάλλευση ή άλλη τους χρήση, που την επιβάλλει το δημόσιο συμφέρον” (Άρθρο 24).

Παράλληλα όμως με το ρόλο που το σύνταγμα του 2001 αναθέτει στο κράτος σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος, εισάγεται και συνταγματική υποχρέωση του κράτους να μεριμνά για την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη και τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης. Ειδικότερα το άρθρο 106 ορίζει, μεταξύ άλλων, ότι: *“Για την εδραίωση της κοινωνικής ειρήνης και την προστασία του γενικού συμφέροντος το κράτος προγραμματίζει και συντονίζει την οικονομική δραστηριότητα στη χώρα, επιδιώκοντας να εξασφαλίσει την οικονομική ανάπτυξη όλων των τομέων της εθνικής οικονομίας. Λαμβάνει τα επιβαλλόμενα μέτρα ...για την προώθηση της περιφερειακής ανάπτυξης και την προαγωγή ιδίως της οικονομίας των ορεινών, νησιωτικών και παραμεθωρίων περιοχών...”*

Επίσης το Άρθρο 22 ορίζει ότι: *“Η εργασία αποτελεί δικαίωμα και προστατεύεται από το κράτος, που μεριμνά για τη δημιουργία συνθηκών απασχόλησης όλων των πολιτών ... και για την ηθική και υλική εξύψωση του εργαζόμενου αγροτικού και αστικού πληθυσμού.”*

Επειδή ενίοτε η επιδίωξη προστασίας του περιβάλλοντος αντικρούεται, ή πιστεύεται ότι αντικρούεται με την επιδίωξη της οικονομικής ανάπτυξης και της δημιουργίας θέσεων απασχόλησης, είναι προφανές ότι σε τέτοιου είδους περιπτώσεις η μόνη ενδεδειγμένη λύση είναι ο συγκερασμός. Σχετικά, είναι ιδιαίτερα σημαντικό να σημειωθεί ότι το Άρθρο 25 παρ. 1 του Συντάγματος του 2001 προβλέπει για πρώτη φορά ότι, *« ... οι κάθε είδους περιορισμοί που μπορούν κατά το σύνταγμα να επιβληθούν στα δικαιώματα του ανθρώπου ως άτομου και μέλους του κοινωνικού συνόλου ... πρέπει να σέβονται την αρχή της αναλογικότητας».*

Η βούληση για ισορροπία μεταξύ του περιβαλλοντικού αγαθού και των αγαθών της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης και της απασχόλησης, φαίνεται σαφώς να προκύπτει και από τη Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στο Άρθρο 2 της Συνθήκης αυτής μεταξύ άλλων ορίζεται ότι: «*Η Ένωση θέτει ως στόχους: Να προωθήσει την οικονομική και κοινωνική πρόοδο και ένα υψηλό επίπεδο απασχόλησης και να επιτύχει ισόρροπη και αειφόρο ανάπτυξη ...*».

Περαιτέρω στο άρθρο 174 (πρώην 130P) της Συνθήκης της Ρώμης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας ορίζεται μεταξύ άλλων ότι: «*Κατά την εκπόνηση της πολιτικής της στον τομέα του περιβάλλοντος η Κοινότητα λαμβάνει υπόψη:*

- *τα διαθέσιμα επιστημονικά και τεχνικά δεδομένα,*
- *τις συνθήκες του περιβάλλοντος στις διάφορες περιοχές της Κοινότητας,*
- *τα πλεονεκτήματα και τις επιβαρύνσεις που μπορεί να προκύψουν από τη δράση ή την απουσία δράσης,*
- *την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της Κοινότητας στο σύνολο της και την ισόρροπη ανάπτυξη των περιοχών της».*

▪ **Σύγχρονη Περιβαλλοντική Οικονομική**

Για τους σκοπούς της παρούσας μελέτης, είναι σκόπιμο να αναφερθούν κάποιες βασικές αρχές της περιβαλλοντικής οικονομικής, όπως:

ο Κατά τη διαμόρφωση της περιβαλλοντικής πολιτικής και των μέτρων που την υπηρετούν, πρέπει να συνεξετάζονται με προσοχή οι διάφορες συνιστώσες του κόστους και του οφέλους. Στόχος πρέπει να είναι η εξεύρεση λύσεων, οι οποίες εξασφαλίζουν όφελος που να δικαιολογεί το κόστος, και ο αποκλεισμός ασύμφωνων λύσεων.

ο Κατά την επιλογή των συγκεκριμένων μέτρων πρέπει να γίνεται ευρύτερη και περισσότερο συγκροτημένη χρήση των οικονομικών εργαλείων (οικονομικών κινήτρων και αντικινήτρων).

Ένας τρόπος αντιμετώπισης ενός περιβαλλοντικού προβλήματος συνίσταται στην κανονιστική κρατική παρέμβαση. Έτσι, λ.χ., αν μια οικονομική μονάδα μολύνει την ατμόσφαιρα με εκπομπές καυσαερίων ή αιωρούμενων σωματιδίων, ένας τρόπος αντιμετώπισης του περιβαλλοντικού προβλήματος που προκύπτει είναι η επιβολή δια νόμου τεχνικών όρων και περιορισμών στις εκπομπές αυτές και η τιμωρία της όταν τους παραβαίνει.

Εναλλακτικός τρόπος αποθάρρυνσης μιας οικονομικής μονάδας που προκαλεί περιβαλλοντική όχληση και άσκησης πίεσης σ' αυτήν να την περιορίσει είναι τα οικονομικά αντικίνητρα ή κίνητρα. Στόχος είναι η οικονομική επιβάρυνση του οχλούντος κατ' αναλογία του κοινωνικού περιβαλλοντικού κόστους που συνεπάγονται οι δραστηριότητες του, έτσι ώστε κατά τη λήψη των αποφάσεων του να έχει κίνητρο να συνυπολογίζει και την περιβαλλοντική βλάβη που προκαλεί. Η προσέγγιση αυτή συνοψίζεται ενίοτε στην αρχή «ο μολύνων πληρώνει». Η αρχή αυτή δεν έχει την έννοια ότι, εφόσον κανείς πληρώνει, αποκτά το δικαίωμα να μολύνει.

Είναι προφανές ότι μια τέτοια προσέγγιση, ότι δηλ. «μπορεί κανείς να μολύνει αρκεί να πληρώνει» θα ήταν εντελώς αναποτελεσματική από την άποψη του επιδιωκόμενου στόχου, ο οποίος δεν είναι ταμειευτικός αλλά αποβλέπει στον περιορισμό της περιβαλλοντικής όχλησης. Η αρχή «ο μολύνων πληρώνει» έχει την έννοια ότι η οχλούσα συμπεριφορά του καθίσταται γι' αυτόν τόσο οικονομικά ασύμφορη, λόγω του κόστους που του επιφέρει, ώστε αυτός να έχει κίνητρο να αναζητήσει τρόπους συμμόρφωσης προς τον περιβαλλοντικό κανόνα.

- **Περιβαλλοντικές επιπτώσεις και τουριστική ανάπτυξη**

Από την άποψη των επιπτώσεων τους στο περιβάλλον τα διάφορα έργα ή

κατασκευές τόσο του ιδιωτικού όσο και του δημόσιου τομέα κατατάσσονται σε τρεις κατηγορίες:

- Η πρώτη (Α) κατηγορία περιλαμβάνει τα έργα και τις δραστηριότητες, που λόγω της φύσης, του μεγέθους ή της έκτασης τους είναι πιθανόν να προκαλέσουν σοβαρές επιπτώσεις στο περιβάλλον.
- Η δεύτερη (Β) κατηγορία περιλαμβάνει έργα και δραστηριότητες τα οποία, χωρίς να προκαλούν σοβαρές επιπτώσεις, πρέπει να υποβάλλονται για την προστασία του περιβάλλοντος σε γενικές προδιαγραφές, όρους και περιορισμούς που προβλέπονται από τις κανονιστικές διατάξεις.
- Η τρίτη (Γ) κατηγορία περιλαμβάνει έργα και δραστηριότητες που προκαλούν μικρές επιπτώσεις στο περιβάλλον».

Περαιτέρω προβλέπεται ότι: «για την πραγματοποίηση νέων έργων ή δραστηριοτήτων, τη μετεγκατάσταση υφιστάμενων, την επέκταση, την τροποποίηση ή τον εκσυγχρονισμό υφιστάμενων, εφόσον επέρχονται ουσιώδεις διαφοροποιήσεις σε σχέση με τις επιπτώσεις τους στο περιβάλλον, απαιτείται η έγκριση όρων για την προστασία του περιβάλλοντος».

Προβλέπεται επίσης ότι: «Με την απόφαση έγκρισης περιβαλλοντικών όρων, η διοίκηση επιβάλλει προϋποθέσεις, όρους, περιορισμούς και διαφοροποιήσεις για την πραγματοποίηση του έργου ή της δραστηριότητας, ως προς τη θέση, το μέγεθος, το είδος, την εφαρμοζόμενη τεχνολογία και τα γενικά τεχνικά χαρακτηριστικά».

Η διαδικασία και οι προϋποθέσεις για την έγκριση περιβαλλοντικών όρων, είναι αυστηρότερες και λεπτομερέστερες για τα έργα, ή τις δραστηριότητες, που θεωρείται ότι μπορεί να έχουν μεγαλύτερες επιπτώσεις στο περιβάλλον. Έτσι προβλέπεται ότι «για τα έργα Α κατηγορίας, απαιτείται μαζί με την αίτηση και η υποβολή Προμελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΠΠΕ) Επί της ΠΠΕ η αρμόδια αρχή προβαίνει σε Προκαταρκτική Περιβαλλοντική Εκτίμηση και αξιολόγηση (ΠΠΕΑ) της πρότασης

Μετά την ΠΠΕΑ της πρότασης και εφ'όσον κριθεί δυνατή η πραγματοποίηση του έργου όπως προτείνεται, καλείται ο ενδιαφερόμενος να υποβάλει Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΜΠΕ) για έγκριση περιβαλλοντικών όρων».

Η μεταχείριση των τουριστικών έργων είναι αυστηρή. Ειδικότερα:

- Οι μεγάλες ξενοδοχειακές μονάδες εκτός σχεδίου, κατατάσσονται στην κατηγορία Α1 μαζί με τις βαριές βιομηχανίες, τα μεγάλα δημόσια έργα κλπ.
- Ακόμη και μετρίου μεγέθους ξενοδοχειακές μονάδες σε ευαίσθητες οικιστικές περιοχές κατατάσσονται στην κατηγορία Α1.
- Ακόμη και μικρού ή μετρίου μεγέθους ξενοδοχειακές μονάδες ο όγκος των οποίων δεν υπερβαίνει εκείνο μιας συνήθους πολυκατοικίας κατατάσσονται στην κατηγορία Β3.

Η μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων απαρτίζεται από τρία βασικά μέρη:

- Εξέταση των περιβαλλοντικών συνθηκών στην περιοχή πέριξ του γηπέδου ή της έκτασης στην οποία θα κατασκευαστεί το έργο.
- Προσδιορισμός των περιβαλλοντικών επιπτώσεων του έργου.
- Μέτρα αντιμετώπισης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων του έργου.

Οι κυριότερες περιβαλλοντικές παράμετροι που εξετάζονται σχετικά με τον περιβάλλοντα χώρο είναι οι εξής:

- Περιγραφή των χρήσεων γης στην περιοχή που περιβάλλει το γήπεδο στο οποίο θα κατασκευαστεί το έργο σε ακτίνα τουλάχιστον ενός χιλ.
- Περιγραφή των δικτύων και των λοιπών έργων υποδομής και ανωδομής που υπάρχουν στην περιοχή που περιβάλλει το γήπεδο (οδικό δίκτυο, μεταφορικοί κόμβοι, δίκτυο ύδρευσης, αποχέτευσης, κτίσματα, κλπ.).
- Αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης σε ότι αφορά το περιβάλλον.
- Συνοπτική περιγραφή της χλωρίδας και της πανίδας στη γύρω περιοχή.

Οι κυριότερες περιβαλλοντικές παράμετροι και συνθήκες που εξετάζονται σχετικά με το έργο είναι οι εξής:

- Περιβαλλοντικές αλλοιώσεις και οχλήσεις στο στάδιο της κατασκευής όπως π.χ. επιχωματώσεις, έργα προσπέλασης εργοταξίου, απόβλητα, απορρίμματα, κλπ.
- Διάταξη και όγκοι των κτισμάτων και των λοιπών κατασκευών στην τελική τους μορφή .
- Χωρητικότητα και χρήσεις των κτισμάτων και των εγκαταστάσεων.
- Τα σημεία εκπομπής αερίων, υγρών, και στερεών αποβλήτων καθώς επίσης και θορύβου.
- Τεχνικά στοιχεία σχετικά με την ύδρευση και αιτιολόγηση της προτεινόμενης λύσης.
- Τεχνικά στοιχεία για την ηλεκτροδότηση και προτεινόμενη λύση.
- Επιπτώσεις στην χλωρίδα.
- Επιπτώσεις στην πανίδα.
- Θετικές ή αρνητικές αισθητικές επιπτώσεις της επέμβασης στον άμεσο και ευρύτερο χώρο.
- Θετικές ή αρνητικές επιπτώσεις στις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες.
- Πηγές, ποσότητα και ποιότητα των αερίων αποβλήτων πριν από ενδεχόμενη επεξεργασία τους.
- Ποσότητες νερού που χρησιμοποιούνται κατά χρήση και στοιχεία υγρών αποβλήτων χωριστά για κάθε τμήμα της εγκατάστασης πριν και μετά από επεξεργασία.
- Προσδιορισμός των ενδιάμεσων και των τελικών αποδεκτών των υγρών αποβλήτων και πραγματοποιούμενες ή τυχόν προβλεπόμενες χρήσεις νερού των αποδεκτών.
- Στοιχεία για στερεά απόβλητα, ιλύες ή απορρίμματα (τύποι, ποσότητες και ποιότητα,) και θέσεις απόρριψης.
- Αναμενόμενα επίπεδα θορύβου ανάλογα με την ένταση της χρήσης και τη χρονική κατανομή και σημεία εκπομπών (π.χ. αντλιοστάσια, εγκαταστάσεις κλιματισμού, νυκτερινό κέντρο).

• **Προστασία της παραλίας και των δασικών εκτάσεων και τουριστική ανάπτυξη**

Οι φυσικοί πόροι που έχουν μεγάλη σημασία για την τουριστική ανάπτυξη και σχετικά με τη χρήση των οποίων η νομοθεσία μας επιβάλλει εκτεταμένους περιορισμούς, ή απαγορεύσεις, χάριν της προστασίας του περιβάλλοντος, είναι όπως ήδη αναφέρθηκε, οι ακτές και οι δασικές εκτάσεις.

Στην περίπτωση των ακτών, οι περιορισμοί έχουν ως αφετηρία την αποδοχή της αρχής, ότι οι παραλίες αποτελούν κοινόχρηστο αγαθό και ανήκουν στο κράτος.

Στην περίπτωση των δασικών εκτάσεων, οι περιορισμοί αυτοί συνδέονται με την αρχή, ότι αυτές αξίζουν προστασίας για περιβαλλοντικούς λόγους και δεν πρέπει να επιτρέπεται η παράδοση τους σε άλλες χρήσεις.

Επιτρέπονται, σε ορισμένες περιπτώσεις, παρεκκλίσεις από τις αρχές αυτές, υπό όρους και προϋποθέσεις. Οι όροι όμως αυτοί και οι προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται, προκειμένου να αιτιολογηθεί μια παρέκκλιση διατυπώνονται, στις περισσότερες περιπτώσεις, με πολύ γενικό τρόπο χωρίς επαρκή διασάφηση ή διευκρίνηση.

Όροι και προϋποθέσεις χρήσης, τίθενται και για όλα τα άλλα είδη εκτάσεων, εντός ή εκτός σχεδίου πόλης, καθώς και για όλες τις περιπτώσεις αξιολογών αναπτυξιακών έργων, στον τουριστικό τομέα και οι σχετικές ρυθμίσεις μπορεί να είναι αυστηρές και λεπτομερειακές. Σε γενικές γραμμές, όμως μπορεί να λεχθεί ότι το νομικό καθεστώς από τις απόψεις αυτές, δεν δημιουργεί αδικαιολόγητα κωλύματα στην καλώς νοούμενη τουριστική ανάπτυξη και το κόστος του, δεν φαίνεται να βρίσκεται σε προφανή δυσαναλογία, με το αγαθό του περιβάλλοντος, χάριν του οποίου επιβάλλονται.

Με την ανάπτυξη του τουρισμού, η ζήτηση για τις κατάλληλες για τουριστική χρήση παραλίες, ιδίως στις τουριστικές περιοχές, αυξήθηκε κατακόρυφα, με αποτέλεσμα και τη μεγάλη αύξηση της οικονομικής τους αξίας. Κάτω από τις συνθήκες αυτές ο θεσμός της κοινής χρήσης των παραλιών εισήλθε σε περίοδο σοβαρής δοκιμασίας. Οι πιέσεις οδηγούν σε φαινόμενα παράβασης του νόμου, με την παρακώλυση της κοινής χρήσης κατά διάφορους τρόπους.

Το ίδιο το κράτος, κάτω από την πίεση των αδιεξόδων στα οποία οδηγεί το καθεστώς της κοινής χρήσης κάτω από συνθήκες αυξημένης ζήτησης, με νομοθετικές ρυθμίσεις ή και με ενέργειες του, επιβάλλει λύσεις που δεν συνάδουν με την αρχή της κοινής χρήσης (παραχωρήσεις για αποκλειστική χρήση, εκμίσθωση, κλπ.).

Σήμερα πλέον το δάσος αποτελεί στοιχείο του περιβάλλοντος, τα αισθητικά, κλιματολογικά, οικολογικά και άλλα συναφή οφέλη από το οποίο θεωρείται ότι προϋποθέτουν τη μη παραγωγική χρήση. Σε δασικές εκτάσεις με θαμνώδη βλάστηση επιτρέπεται, υπό όρους, μόνον η βοσκή.

Στη χώρα μας το ποσοστό της συνολικής έκτασης που βρίσκεται στη φυσική του κατάσταση και δεν χρησιμοποιείται παραγωγικά, ή χρησιμοποιείται ελάχιστα είναι το υψηλότερο. Εγγίζει το 50% όταν σε πολλές χώρες το ποσοστό αυτό είναι 20% ή και λιγότερο.

4.4. ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ ΚΑΙ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ (ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ)

Το ζήτημα της προστασίας του περιβάλλοντος, βάσει του χωροταξικού σχεδιασμού, ανέδειξε πρώτη η γερμανική θεωρία ήδη από τη δεκαετία του 70. Ιδιαίτερα απασχόλησε την επιστημονική κοινότητα, η θέσπιση διαδικασίας αξιολόγησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, κατά την ανάπτυξη των επιμέρους σχεδιασμών. Αργότερα η Ολλανδία και η Γαλλία, ήταν από τα πρώτα κράτη που υπέβαλλαν έργα σε κανονιστικό έλεγχο περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

Στις 11-6-1980 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, κατέθεσε πρόταση οδηγίας, κατά την οποία τα δημόσια και ιδιωτικά έργα, πρέπει να υποβάλλονται σε έλεγχο περιβαλλοντικών επιπτώσεων και το συμβούλιο εξέδωσε στις 27 Ιουνίου 1985 την περίφημη οδηγία 85/337/ΕΟΚ, για την εκτίμηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον ιδιωτικών και δημοσίων έργων και δραστηριοτήτων, πράγμα που αποτέλεσε την πιο σημαντική νομική παρέμβαση στα εθνικά συστήματα χωροθέτησης.

Στη Γαλλία, ο νόμος Pasqua τροποποιήθηκε το 1999 με το νόμο Voynet³⁸ ο οποίος επιχείρησε να συνδέσει πληρέστερα την εθνική χωροταξική πολιτική, με τους στόχους της κοινοτικής πολιτικής για την οικονομική και κοινωνική συνοχή. Επιπλέον εμπλούτισε τη γαλλική χωροταξία, με τα προστάγματα της προστασίας του περιβάλλοντος και της διατηρήσιμης ανάπτυξης. Έτσι τα χωροταξικά σχέδια, ενσωματώνουν και τις προτεραιότητες για τη βιώσιμη ανάπτυξη του χώρου, τη συνετή διαχείριση των φυσικών πόρων και τη προστασία της ποιότητας του περιβάλλοντος

³⁸ Loi d'orientation pour l'aménagement et le développement durable du territoire du 25 juin 1999, γνωστός και ως << νόμος Voynet >> από το επίθετο της τότε Υπουργού Χωροταξίας και Περιβάλλοντος της Γαλλίας, Dominique Voynet.

Η σύζευξη χωροταξίας και προστασίας του περιβάλλοντος, σηματοδοτεί μια ευρύτερη μεταβολή του ιδεολογικού πυρήνα του γαλλικού συστήματος χωροταξικού σχεδιασμού.

Η ενσωμάτωση της κοινοτικής οδηγίας 85/337, πραγματοποιήθηκε από την Ελλάδα, με αρκετή πάντως καθυστέρηση το 1990 με την ΚΥΑ 69269/90, η οποία μαζί με τον νόμο 1650/1986, συγκροτούν το θεσμικό πλαίσιο, που ρυθμίζει τη χωροθέτηση έργων και δραστηριοτήτων, που επιφέρουν επιβλαβείς συνέπειες στο περιβάλλον. Ωστόσο, ο νόμος 1650/1986 είναι μεν το ισχύον νομοθέτημα, δεν είναι όμως ούτε το πρώτο ούτε το μόνο. Προηγήθηκε ο νόμος 360/1976, ο οποίος επεδίωκε επίσης τη προστασία του περιβάλλοντος, θεωρώντας μάλιστα με ρητή διάταξη, ότι ο στόχος αυτός επιτυγχάνεται με τον έλεγχο της ανάπτυξης δραστηριοτήτων στον χώρο.

Με τις σπουδαίες αποφάσεις 2759 και 2760/1994, που αναφέρονται στην γνωστή υπόθεση της εκτροπής του Αχελώου ποταμού, το Ελληνικό ΣτΕ έκρινε σε Ολομέλεια, ότι στη διάταξη του Αρθρου 24 του ισχύοντος Συντάγματος, θεσπίζεται η θεμελιώδης αρχή της πρόληψης της βλάβης του φυσικού περιβάλλοντος, χάριν της οικολογικής ισορροπίας και της διατήρησης αυτού και των φυσικών πόρων, προς όφελος όχι μόνο της παρούσας γενεάς αλλά και των επομένων. Επομένως από την ίδια διάταξη, απορρέουν οι περιορισμοί εκείνοι, στην αναπτυξιακή πολιτική της Πολιτείας, που είναι αναγκαίοι για την πρόληψη της βλάβης του φυσικού περιβάλλοντος, με τρόπο ώστε όχι κάθε ανάπτυξη, αλλά μόνον η βιώσιμη να είναι επιτρεπτή από το Σύνταγμα, δηλαδή εκείνη που δεν επιφέρει βλάβη στο περιβάλλον και άρα είναι διατηρήσιμη και όχι πρόσκαιρη.³⁹

Εν όψει δε των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, που πιθανότητα θα επιφέρει η εκτέλεση δημοσίου έργου, πρέπει να κρίνεται αν η εκτέλεση του έργου

³⁹ «Βιώσιμη ανάπτυξη και Οικολογική Διάσταση της Ιδιότητας του Πολίτη» του Κώστα Σταμάτη, καθηγητή Φιλοσοφίας Δικαίου στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο από το βιβλίο «Συγκριτικές Προσεγγίσεις στην Θεωρία και τη Φιλοσοφία του Αστικού Σχεδιασμού» του Δημήτρη Γεωργουλή, εκδόσεις Παπαζήση

είναι επιτρεπτή, ή αντιθέτως απορριπτέα, εξαιτίας της βλάβης που αναμένεται να προκαλέσει στο περιβάλλον.

Βεβαίως η νομολογία του ΣτΕ, υπονοεί σαφώς, ότι η οικολογική διατηρησιμότητα του πλανήτη, επιβάλλει δραστικούς περιορισμούς στη ρυπαινοσα οικονομική ελευθερία. Έτσι η οικονομική ελευθερία των υποκειμένων ,διατηρείται μεν ως θεμελιώδες δικαίωμα , Πλην όμως από την άποψη του περιεχομένου της, οφείλει στο εξής να υλοποιείται με στρατηγικές επιλογές ,όχι ποσοτικής, αλλά ποιοτικής ανάπτυξης, φιλικής προς το περιβάλλον. Η βιώσιμη ανάπτυξη, δεν μπορεί να αφήνεται στην λειτουργία της αγοράς ,αλλά παραμένει ευθύνη του Κράτους.

Ειδικότερα, σύμφωνα προς την αξιοπρόσεκτη πρόσφατη νομολογία του ΣτΕ, τόσο η νομοθετική εξουσία. όσο και τα όργανα της εκτελεστικής εξουσίας οφείλουν:

1. να δίνουν προτεραιότητα στην προστασία του περιβάλλοντος. κατά την στάθμιση αντίρροπων εννόμων αγαθών. στο πλαίσιο μιας << δημόσιας οικολογικής τάξης>>. Πρέπει να αποφεύγεται η ανάπτυξη υπερτροφικών ανθρωπογενων συστημάτων , διότι ελλοχεύει ο κίνδυνος αυτά να συμπαρασύρουν και τα οικοσυστήματα σε ανεπίστροφη φθορά.

2. να αποδίδουν μεγαλύτερη βαρύτητα στην προστασία της δημόσιας υγείας σε σχέση προς τις παραγωγικές δραστηριότητες.

3. να ελέγχουν την έλλογη χρήση των φυσικών πόρων και των πλουτοπαραγωγικών πηγών , όπως η γη , τα ύδατα , τα δάση , τα ευπαθή οικοσυστήματα κλπ. Επίσης, τη διατήρηση της καθαρότητας της ατμόσφαιρας και της θάλασσας , τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και φυσικά την ορθολογική αντιμετώπιση διαφόρων αποβλήτων.

Η έκθεση της επιτροπής Brundtland, αποτύπωσε την ανάγκη για βιώσιμη (sustainable) οικονομική ανάπτυξη και για σεβασμό των δικαιωμάτων των ανθρώπινων όντων ,που πρόκειται να γεννηθούν στο μέλλον.

Κατά την EUROSTAT ,«δεν γνωρίζουμε ακριβώς πώς να επιτύχουμε την βιωσιμότητα και ούτε γνωρίζουμε τι είναι μη βιώσιμο. Ως εκ τούτου η προσπάθεια εξασφάλισης της βιωσιμότητας ,δεν οδεύει ευθέως προς αυτό τον στόχο, αλλά συνίσταται στην αποσόβηση της μη βιωσιμότητας». Καθώς οι οικονομικοί, οι κοινωνικοί και οι περιβαλλοντικοί στόχοι που απαρτίζουν το αναπτυξιακό αίτημα ,μερικές φορές αντικρούονται, η ευρωπαϊκή αναπτυξιακή στρατηγική, επιδιώκει «την αμοιβαία εξισορρόπηση μεταξύ των τριών διαστάσεων της ανάπτυξης δηλ. της οικονομικής, της κοινωνικής και της περιβαλλοντικής».

Πάντως, σύμφωνα με τη νομολογία του ΣτΕ η αρχή της αειφόρου ή καλύτερα βιώσιμης ανάπτυξης, συνάγεται στην Ελλάδα, τόσο από το Άρθρο 24 του Σ., όσο και από το Άρθρο 106 παρ.1 , το οποίο προβλέπει μεταξύ άλλων,, ότι << το κράτος προγραμματίζει και συντονίζει την οικονομική δραστηριότητα στην χώρα, επιδιώκοντας να εξασφαλίσει την οικονομική ανάπτυξη όλων των τομέων της οικονομίας. Λαμβάνει τα επιβαλλόμενα μέτρα για την αξιοποίηση των πηγών εθνικού πλούτου και για την προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης ,της οικονομίας των ορεινών, νησιωτικών και παραμεθόριων περιοχών>>.

Επομένως, με την ομολογία από τον συνδυασμό των διατάξεων των Άρθρων 24 και 106 του Σ. , των Άρθρων 2 και 130 Ρ της Συνθήκης του Μάαστριχ , ερμηνευμένων υπό το φως των διατάξεων της Agenda 21 προκύπτει ο θεμελιώδης κανόνας της βιώσιμης ανάπτυξης.

Σύμφωνα με αυτόν, κάθε δημόσια πολιτική , γενική ή ειδική , και κάθε διοικητική ή τεχνική παρέμβαση του Κράτους στο περιβάλλον, πρέπει να έχει ενσωματώσει τα προσήκοντα κριτήρια προστασίας του περιβάλλοντος, από τα οποία και πρέπει να διέπεται, έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η αρχή της

πρόληψης (ΣτΕ 2805/1997 , υπόθεση μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας υψηλής τάσεως για τη σύνδεση των νησιών Άνδρου, Τήνου, Μυκόνου).

Η συμβατότητα των χρήσεων γης , οι συγκρούσεις των χρήσεων , η φέρουσα ικανότητα των οικοσυστημάτων και της περιοχής, ειδικότερα, το είδος της φυσικής διαμόρφωσης μιας περιοχής, αποτελεί τον πυρήνα από τον οποίον θα εκκινήσει η αναπτυξιακή της μορφή. Εάν οι φυσικοί της πόροι ,αποτελούνται κατά κύριο λόγο από φυσικά σύνολα, όπως αυτά ορίζονται στο νόμο 1650 του 1986, τότε η αναπτυξιακή τους μορφή θα καθοριστεί σύμφωνα με όσα απαιτούνται για την προστασία τους.

Εξάλλου, η φέρουσα ικανότητα μιας χωρικής ενότητας, αποτελεί και το όριο της βιώσιμης ανάπτυξης της. Μια ενότητα που είναι ήδη κορεσμένη, έχει υπερβεί το όριο αυτό και , επομένως, δεν τίθεται θέμα περαιτέρω ανάπτυξης , διότι ήδη αυτή δεν είναι βιώσιμη.

Είναι επομένως προφανές ότι η , μέσω του χωροταξικού σχεδιασμού επιδίωξη της βιώσιμης ανάπτυξης μιας χωρικής ενότητας, αποτελεί την κατάληξη μιας σύνθετης διαδικασίας, κατά την οποία λαμβάνονται υπόψη διάφορα στοιχεία ,από τα οποία τη μεγαλύτερη σημασία έχει αναμφίβολα η προστασία του περιβάλλοντος

4.5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τα στοιχεία που προαναφέρθηκαν, έχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον αν εξεταστούν σε συνάρτηση με τα χαρακτηριστικά της ελληνικής τουριστικής αγοράς και τις αδυναμίες της.

Έτσι, σύμφωνα με την μελέτη των Β. Πατσουράτη, καθηγητή ΟΠΑ και Γ. Αναστασόπουλου, επίκουρου καθηγητή πανεπιστημίου Πατρών, παρατηρείται μια μεγάλη εξάρτηση από τους τουριστικούς πράκτορες (το 70% της αγοράς ελέγχεται από 5 tour operators), έντονη εποχικότητα, το 88% της τουριστικής κίνησης συγκεντρώνεται από το μήνα Ιούνιο έως Σεπτέμβριο, ενώ στην Ισπανία την ίδια περίοδο συγκεντρώνεται το 53%, στην Ιταλία το 59% και στην Πορτογαλία το 85%, αντίστοιχα, μεγάλη εξάρτηση από μικρό αριθμό αγορών, το ποσοστό αφίξεων από το Ηνωμένο Βασίλειο και Γερμανία κυμαίνονται στο 21% και 15% αντίστοιχα και ανεπάρκεια υποστηρικτικών δομών, όπως για παράδειγμα συνεδριακών κέντρων. Απογοητευτική είναι και η εικόνα του παρουσιάζεται και στο θαλάσσιο τουρισμό.

Η Τουρκία διαθέτει σήμερα 15 μαρίνες δυναμικότητας 5.000 θέσεων, ενώ η Ελλάδα προσφέρει μόλις 2.800 θέσεις.

Η απόσταση από τις χώρες προέλευσης σε σχέση με τις ανταγωνίστριες αποτελεί ένα ακόμη μειονέκτημα.

Επίσης, βασική αδυναμία του ελληνικού τουρισμού είναι η ανεπαρκής προώθηση του τουριστικού προϊόντος (στο σύνολο του προϋπολογισμού των εθνικών οργανισμών τουρισμού η Ελλάδα αντιπροσωπεύει μόλις το 18,7% έναντι 35,7% της Ιταλίας και 83,7% της Πορτογαλίας), καθώς και η έλλειψη συνέπειας και σωστής νοοτροπίας, στην ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών, γεγονός που οδηγεί σε χαμηλούς δείκτες ικανοποίησης ποιότητας πελατών.

Έτσι, συμπεραίνουμε, ότι ο ελληνικός τουρισμός έχει ανάγκη από μια νέα στρατηγική, με κύριο άξονα τον προσανατολισμό της επιχειρηματικότητας σε επιλογή επενδύσεων και παροχή προϊόντων / υπηρεσιών / εμπειριών που

Σταυρούλα Ν. Αργίου

καλύπτουν ολοένα και μεγαλύτερη περίοδο μέσα στον χρόνο και θα χρησιμοποιούν το βασικό προϊόν (ήλιος και θάλασσα) ως αναγκαία συνθήκη, αλλά όχι ικανή για την προσέλκυση της ζήτησης. Αυτό σημαίνει ότι θα πρέπει να δημιουργηθεί ένα χαρτοφυλάκιο προϊόντων, το οποίο είτε από μόνο του θα συνιστά λόγω επίσκεψης στη χώρα μας είτε θα καλύπτει τις ανάγκες lifestyle των υποψηφίων τουριστών.

Όπως αναφέρει και σε σχετική ανακοίνωσή του 06/2008, ο ΣΕΤΕ (Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων), "η ανάπτυξη του ελληνικού τουρισμού, δεν υποστηρίζεται επαρκώς, ούτε σε επίπεδο εθνικής και περιφερειακής προβολής, λόγω εξαιρετικά χαμηλών πόρων, ούτε και σε επίπεδο βασικών υποδομών, δεδομένης της ποσοτικής και ποιοτικής υστέρησης αεροδρομίων, λιμένων, μαρίνων και οδικού δικτύου". Επίσης, ο Σύνδεσμος κάνει λόγο για "στασιμότητα στη φετινή τουριστική κίνηση", τονίζοντας την αναγκαιότητα αλλαγών του Αναπτυξιακού Νόμου για τις τουριστικές επιχειρήσεις, προς τις κατευθύνσεις του αποκλεισμού της επιδότησης νέων ξενοδοχειακών κλινών στις κορεσμένες περιοχές της χώρας, του εκσυγχρονισμού των υφιστάμενων επιχειρήσεων και της δημιουργίας νέων ειδικών τουριστικών υποδομών, παράλληλα με την επείγουσα βελτίωση των γενικών υποδομών.

Σε μία ώριμη τουριστική οικονομία, όπως η ελληνική, δεν είναι πάντα εφικτή η συνεχής και μάλιστα με υψηλά ποσοστά ανάπτυξη. Είναι όμως αναγκαίος ο έγκαιρος σχεδιασμός για την διατήρηση θετικού πρόσημου στην τουριστική ανάπτυξη. Απαραίτητη προϋπόθεση για αυτό είναι να αποκτήσει η τουριστική οικονομία προτεραιότητα στην πολιτική ατζεντα και ειδικότερα να συμπεριληφθεί ως βασικός παράγων ,στο γενικότερο σχεδιασμό της χώρας, από τα αρμόδια Υπουργεία Οικονομίας & Οικονομικών & Χωροταξίας.

Επιπλέον, η προσπάθεια αυτή θα πρέπει να γίνεται και προς την κατεύθυνση της βελτίωσης της συγκριτικής θέσης της Ελλάδας, με τις ανταγωνίστριες χώρες και της άμβλυνσης της εποχικότητας.

Προϋπόθεση για την επίτευξη των στόχων αυτών είναι:

- η στρατηγική επιλογή των ελκυστικότερων χωρών προέλευσης τουριστών
- η δημιουργία του τουριστικού προϊόντος που ανταποκρίνεται στις συντελούμενες αλλαγές στην παγκόσμια τουριστική αγορά.

Η απώλεια ανταγωνιστικότητας, όπως τονίζεται στην έρευνα της JBR Consulting, οφείλεται στη μη προσαρμογή του ελληνικού τουριστικού προϊόντος, στις σύγχρονες τάσεις της παγκόσμιας τουριστικής αγοράς. Οι τάσεις αυτές, που οδηγούν στην απομάκρυνση από το μοντέλο «Ήλιος και Θάλασσα» είναι:

- *Η γήρανση του πληθυσμού, που όμως παραμένει υγιής και ενεργός και διατεθειμένος να ταξιδέψει και μάλιστα με τις ανέσεις του.
- *Η υψηλή συγκέντρωση πλούτου στις μέσες και ανώτερες ηλικίες, που έχουν ήδη αναθρέψει τα παιδιά τους και απολαμβάνουν την «πολυτέλεια για τον εαυτό τους».
- *Η ζήτηση για τουριστικές υπηρεσίες από αναπήρους.
- *Η πολύ μεγαλύτερη δαπάνη των οικογενειών για τα παιδιά.
- *Η μετατόπιση από το ομογενοποιημένο τουριστικό προϊόν των δεκαετιών 50 έως και 80, στη σύγχρονη πραγματικότητα των ατομικών επιθυμιών και συμπεριφορών.
- *Η αναζήτηση εμπειριών και όχι απλά εικόνων ή αξιοθέατων
- *Οι τουρίστες, είναι όλο και πιο έμπειροι και πολυταξιδεμένοι
- *Η ανάπτυξη του e-commerce, ιδιαίτερα στις τουριστικές αγορές, που έχει φέρει πραγματική επανάσταση, στον τρόπο που οι τουριστικές επιχειρήσεις προσεγγίζουν την πελατεία τους.
- *Η ανάπτυξη του slow travel
- *Η ανάπτυξη των αεροπορικών εταιρειών χαμηλού κόστους.

*Τέλος, οι παρατηρούμενες περιβαλλοντικές αλλαγές ,που έχουν μετατρέψει τα καλοκαίρια των βόρειων χωρών σε ήπια ή ζεστά και των μεσογειακών χωρών σε υπερβολικά ζεστά και η τάση αυτή αναμένεται να συνεχιστεί.

Ο πελάτης είναι πλέον «ενεργός» τουρίστας, μία δυνατότητα που βασίζεται σε πληθώρα διεθνών τάσεων, όπως η άμεση πρόσβαση σε πηγές πληροφοριών μέσω του Διαδικτύου, η μείωση του κόστους των αερομεταφορών (low-cost carriers), η αύξηση εν δυνάμει προορισμών παγκοσμίως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε

ΕΥΡΩΠΑΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΕΝΑΝ ΑΕΙΦΟΡΟ ΚΑΙ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

5.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Από τα μέσα του '90, η αειφορική ανάπτυξη του τουρισμού, θεωρείται θέμα προτεραιότητας για θεσμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στο πλαίσιο Ανακοίνωσης με τίτλο "Συνεργασία μεταξύ μας για το μέλλον του Ευρωπαϊκού τουρισμού", η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρότεινε την περαιτέρω "προώθηση της αειφορικής ανάπτυξης των τουριστικών δραστηριοτήτων στην Ευρώπη, μέσα από τον καθορισμό και την εφαρμογή της Ατζέντα 21". Αυτό το ζήτημα υποστηρίχθηκε σθεναρά και από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, θεωρεί ότι η δημιουργία μιας σωστής ισορροπίας μεταξύ των τουριστών, των αναγκών του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος καθώς και της ανάπτυξης και της ανταγωνιστικότητας των τόπων προορισμού και των επιχειρήσεων, απαιτεί μια ολοκληρωμένη και ολιστική προσέγγιση, της οποίας όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη επιδιώκουν τους ίδιους στόχους (αρχή του συντονισμού).

Για να αντιμετωπίσει προκλήσεις όπως η δημογραφική αλλαγή, ο εξωτερικός ανταγωνισμός, η ανάγκη βιωσιμότητας και η ζήτηση ειδικών μορφών τουρισμού, η Ευρώπη πρέπει να επικεντρώσει τις προσπάθειές της στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητάς της. Η περισσότερο ανταγωνιστική τουριστική βιομηχανία και οι βιώσιμοι προορισμοί, θα συνέβαλαν ταυτόχρονα περαιτέρω στην επιτυχία της ανανεωμένης στρατηγικής της Λισσαβώνας, στην ικανοποίηση των τουριστών και στη

διασφάλιση της θέσης που κατέχει η Ευρώπη ως ο υπ' αριθμόν 1 τουριστικός προορισμός στον κόσμο.

Πρόκληση για την επίτευξη των απώτερων αυτών στόχων, είναι η αειφόρος διατήρηση και διαχείριση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων, η ελαχιστοποίηση της χρήσης των πόρων και της ρύπανσης στους τόπους τουριστικών προορισμών, συμπεριλαμβανομένης της διαχείρισης των αποβλήτων, η μείωση της εποχικότητας της ζήτησης, η αντιμετώπιση του περιβαλλοντικού αντίκτυπου των μεταφορών που συνδέονται με τον τουρισμό, με τη διάθεση των εμπειριών τουρισμού σε όλους χωρίς διάκριση και με τη βελτίωση της ποιότητας των τουριστικών επαγγελμάτων.

Κατά την κατάθεση όμως του Ειδικού Πλαισιου Χωροταξικού Σχεδιασμου του Τουρισμού αναφέρεται η εκτίμηση ότι << Η έλλειψη κοινής τουριστικής πολιτικής στο πλαίσιο της ΕΕ, δυσχεραίνει την σχεδιασμένη τουριστική ανάπτυξη της χώρας, μειώνει τις δυνατότητες προγραμματισμού και ελέγχου επί της τουριστικής πολιτικής , περιορίζει την δυνατότητα της χώρας να υποστηρίξει με υποδομές την χωρική διάχυση και την ποιοτική αναβάθμιση της τουριστικής δραστηριότητας , ενώ ταυτόχρονα οξύνει τους κινδύνους που προέρχονται από τις απαιτήσεις που διαμορφώνει ο διεθνής ανταγωνισμός>>⁴⁰

Για τους παραπάνω λόγους και με την διαπίστωση ότι οι δράσεις και οι πολιτικές της Ε.Ε. για ένα αειφόρο και ανταγωνιστικό Ευρωπαϊκό τουρισμό ,είναι προϊόν πολύχρονων διαδικασιών και διαβουλεύσεων και ενσωματώνουν την εμπειρία και την γνώση των κρατών μελών παραθέτουμε ορισμένες από τις πολιτικές αυτές

⁴⁰ Σελ. 7 του Σχεδίου Κοινής Υπουργικής Απόφασης ΕΙΔΙΚΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

5.2. ΑΤΖΕΝΤΑ ΓΙΑ ΕΝΑ ΑΕΙΦΟΡΟ ΚΑΙ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

Στις 22 Οκτωβρίου 2008, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπέβαλε Ανακοίνωση με θέμα «Ατζέντα για ένα αειφόρο και ανταγωνιστικό ευρωπαϊκό τουρισμό» [(COM (2007) 621/19.10.2007)], την οποία παρουσίασε για πρώτη φορά στο έκτο ευρωπαϊκό Φόρουμ για τον τουρισμό που πραγματοποιήθηκε στο Αλγκάρβε της Πορτογαλίας στις 25-27 Οκτωβρίου 2007.

Η Ανακοίνωση αυτή, αποτελεί την αφετηρία μιας μεσο-μακροπρόθεσμης ατζέντας, κατά την οποία όλοι οι παράγοντες, πρέπει να προβούν στις απαραίτητες ενέργειες και δράσεις, για να συμβάλουν στην ενίσχυση των αειφόρων πρακτικών στον τουρισμό, ώστε να διευκολυνθεί η ανταγωνιστικότητα της Ευρώπης ως του πλέον ελκυστικού τόπου τουριστικών προορισμών. Η Ατζέντα αντιπροσωπεύει μια περαιτέρω συμβολή στην εφαρμογή της ανανεωμένης στρατηγικής της Λισαβώνας, για την ανάπτυξη και την απασχόληση και της ανανεωμένης στρατηγικής για την αειφόρο ανάπτυξη.

Η παρούσα ανακοίνωση, σηματοδοτεί την επίσημη έναρξη και έκδοση ατζέντας, για έναν αειφόρο και ανταγωνιστικό ευρωπαϊκό τουρισμό. Οικονομική ευημερία, κοινωνική δικαιοσύνη και συνοχή, προστασία του περιβάλλοντος και του πολιτισμού: αυτοί είναι οι στόχοι της παρούσας ατζέντας.

- Οι εν λόγω στόχοι, συνεπάγονται πολλές προκλήσεις για τον τομέα, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται οι ακόλουθες:
- εγγυήσεις όσον αφορά την ασφάλεια των τουριστών και των τοπικών κοινοτήτων.

- προστασία των φυσικών και πολιτιστικών πόρων των τουριστικών προορισμών·
- μείωση της χρήσης των πόρων και της ρύπανσης στους τουριστικούς προορισμούς·
- διαχείριση της αλλαγής υπέρ της ευημερίας της τοπικής κοινότητας·
- μείωση του εποχικού χαρακτήρα της ζήτησης·
- αντιμετώπιση του περιβαλλοντικού αντίκτυπου των μεταφορών που συνδέονται με τον τουρισμό·
- να καταστεί ο τουρισμός προσβάσιμος από όλους, χωρίς διακρίσεις
- βελτίωση της ποιότητας των τουριστικών επαγγελμάτων.

Η υλοποίηση των στόχων της ατζέντας, θα πραγματοποιηθεί βάσει των κατάλληλων πολιτικών, όπως η αειφόρος διαχείριση των τουριστικών προορισμών (για παράδειγμα, μέσω της κατάλληλης χωροταξίας ή μέσω της λήψης αποφάσεων για την πραγματοποίηση επενδύσεων σε υποδομές και υπηρεσίες), η συνεκτίμηση των θεμάτων της αειφορίας από τις επιχειρήσεις και η ευαισθητοποίηση των τουριστών σε θέματα αειφορίας.

Προκειμένου να επιτευχθεί ένας αειφόρος, αλλά ταυτόχρονα και ανταγωνιστικός τουρισμός, η Επιτροπή προτείνει την τήρηση των ακόλουθων αρχών:

- υιοθέτηση μιας ολιστικής και ολοκληρωμένης προσέγγισης με σκοπό την επίτευξη ισόρροπου τουρισμού με σεβασμό στην κοινωνία και στο περιβάλλον·
- μακρόπνοος σχεδιασμός, συμπεριλαμβανομένης της μέριμνας για τις ανάγκες τόσο των μελλοντικών όσο και των σημερινών γενεών·
- επίτευξη του σωστού ρυθμού ανάπτυξης, με σεβασμό των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των τουριστικών προορισμών·

- συμμετοχή όλων των ενδιαφερόμενων μερών·
- χρήση των βέλτιστων διαθέσιμων γνώσεων και διάδοσή τους σε ολόκληρη την Ευρώπη·
- ελαχιστοποίηση και διαχείριση των κινδύνων (αρχή της προφύλαξης) , δηλαδή, αποφυγή, προληπτικά, των βλαβερών συνεπειών για το περιβάλλον ή την κοινωνία·
- σύνδεση των επιπτώσεων με το κόστος (ο χρήστης και ο ρυπαίνων πληρώνει) - οι τιμές πρέπει να αντικατοπτρίζουν καλύτερα το κόστος που συνεπάγονται για την κοινωνία οι καταναλωτικές και παραγωγικές δραστηριότητες·
- καθορισμός περιορισμών και τήρηση αυτών, εφόσον απαιτείται - μερικές φορές είναι απαραίτητο να αξιολογηθούν τα όρια στην ικανότητα υποδοχής των τουριστικών προορισμών και να επιβληθούν περιορισμοί στην τουριστική ανάπτυξη
- διεξαγωγή συνεχούς παρακολούθησης - η αειφορία απαιτεί συνεχή επαγρύπνηση.

Όλοι οι τουριστικοί παράγοντες στην Ευρώπη ,καλούνται να συμμετάσχουν στην υλοποίηση της παρούσας ατζέντας;, τα διάφορα επίπεδα δημόσιων αρχών, οι επιχειρήσεις, οι τουρίστες, τα εκπαιδευτικά και ερευνητικά ιδρύματα, οι συνδικαλιστικές οργανώσεις, οι ενώσεις καταναλωτών, οι μη κυβερνητικές οργανώσεις και οι διεθνείς οργανισμοί. Η Επιτροπή, από πλευράς της, προτίθεται να εφαρμόσει όλες τις δράσεις που παρουσιάζονται παρακάτω.

Παρότρυνση των παραγόντων να συμβάλουν στην παραγωγή και τη διάδοση της γνώσης

Οι ορθές πρακτικές όσον αφορά την αειφορία και την ανταγωνιστικότητα του τουρισμού πρέπει να διαδίδονται. Για αυτόν το λόγο, η Επιτροπή υποστηρίζει και/ή θα υποστηρίξει ενεργά τις ακόλουθες πρωτοβουλίες:

- διοργάνωση συνεδρίων, μελετών και δημοσίευση ενός εγχειριδίου σχετικά με τον τομέα επαγγελματικής οργάνωσης του τουρισμού
- συνεργασία μεταξύ των πανεπιστημίων, των ερευνητικών ιδρυμάτων, των δημόσιων και ιδιωτικών παρατηρητηρίων, στην εκπαίδευση , στον τομέα του τουρισμού και τη διακρατική κατάρτιση·
- υλοποίηση συμπράξεων μεταξύ των ποικίλων τουριστικών προορισμών, ενίσχυση ή δημιουργία πλατφορμών·
- διοργάνωση του ετήσιου ευρωπαϊκού φόρουμ τουρισμού
- χρήση των ετήσιων εκθέσεων των κρατών μελών
- συλλογή και παροχή στατιστικών και γεωγραφικών δεδομένων και δραστηριότητες παρατηρητηρίου·
- ανταλλαγή ορθών πρακτικών με τους διεθνείς οργανισμούς.

Προαγωγή των προορισμών αριστείας

Η Επιτροπή θα εξακολουθήσει να υλοποιεί την πρωτοβουλία «Εξέχοντες ευρωπαϊκοί προορισμοί» . Επίσης, θα συνεχίσει να προβάλλει την Ευρώπη ως ποιοτικό και αειφόρο τουριστικό προορισμό. Για το σκοπό αυτό θα συνεργαστεί με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή Τουρισμού και τους εθνικούς οργανισμούς τουρισμού και θα υποστηρίζει ακόμη περισσότερο την ευρωπαϊκή πύλη τουριστικών προορισμών .

Κινητοποίηση των χρηματοοικονομικών μέσων της ΕΕ

Τα τουριστικά προγράμματα μπορούν να ωφεληθούν από σειρά κοινοτικών ταμείων, μεταξύ των οποίων είναι τα ακόλουθα:

- τα ταμεία για την πολιτική της συνοχής (ιδίως το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο)·
- το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης ·
- το Ευρωπαϊκό Ταμείο Αλιείας ·

- το 7ο πρόγραμμα-πλαίσιο για την έρευνα ·
- το πρόγραμμα «Leonardo da Vinci» ·
- το πρόγραμμα-πλαίσιο για την ανταγωνιστικότητα και την καινοτομία ·

Ένταξη της αειφορίας και της ανταγωνιστικότητας στις πολιτικές της Επιτροπής

Διάφορες κοινοτικές πολιτικές μπορούν να επηρεάσουν τον τουρισμό και την αειφορία του: το περιβάλλον, οι μεταφορές, η απασχόληση ή ακόμη και η έρευνα. Αυτές οι πολιτικές έχουν διαφορετικό αντίκτυπο, ανάλογα με την περιοχή. Η Επιτροπή θα λαμβάνει υπόψη τις ειδικές ανάγκες των περιοχών, είτε πρόκειται για παράκτιες και θαλάσσιες περιοχές, για ορεινές, αγροτικές ή ακόμη και αστικές περιοχές.

Θέσεις των οργάνων της ΕΕ.

- **Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.** Σε ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 29ης Νοεμβρίου 2007 σχετικά με την ανανεωμένη πολιτική της ΕΕ για τον τουρισμό ,για ισχυρότερη σύμπραξη υπέρ του ευρωπαϊκού τουρισμού (2006/2129), το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, μεταξύ άλλων, καλεί τον ευρωπαϊκό κλάδο υποδοχής τουριστών, να συνεχίσει τις εργασίες του ,σε σχέση με τη θέσπιση ευρωπαϊκού ευρύτερου προγράμματος για τα συστήματα διαχείρισης ποιότητας και να ενημερώνει τακτικά τα θεσμικά όργανα ,για τη συντελούμενη πρόοδο, ενθαρρύνει τους ενδιαφερόμενους φορείς από τον ευρωπαϊκό κλάδο υποδοχής τουριστών να αναπτύξουν περαιτέρω ευρωπαϊκά πρότυπα, με σκοπό, μεταξύ άλλων, να διευκολύνουν τη μετάδοση πληροφοριών στους αποδέκτες και να βελτιώσουν την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών. Καλεί τις τοπικές, περιφερειακές και εθνικές αρχές, όταν συμμετέχουν σε συστήματα ποιότητας, να στηρίζουν, στο πλαίσιο κατάλληλων

συμπράξεων δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, τις τρέχουσες εργασίες του ευρωπαϊκού κλάδου υποδοχής τουριστών, σε σχέση με τη θέσπιση ευρωπαϊκού ευρύτερου προγράμματος για τα συστήματα διαχείρισης ποιότητας, επιδοκιμάζει το γεγονός ότι οι επισημάνσεις για την προστασία του περιβάλλοντος παρουσιάζουν αυξητική τάση, αλλά θεωρεί ότι ο πολλαπλασιασμός των επισημάνσεων σε τοπικό επίπεδο ,μπορεί να προκαλέσει σύγχυση στους τουρίστες και να επηρεάσει δυσμενώς τη διαφάνεια, δημιουργώντας την ανάγκη για καλύτερη πληροφόρηση των τουριστών και ενοποίηση των υφιστάμενων επισημάνσεων, εξασφαλίζοντας κατ' αυτόν τον τρόπο καλύτερη αναγνώριση σε διεθνές επίπεδο.

Τέλος, καλεί την Επιτροπή, τα κράτη μέλη και τους ενδιαφερόμενους φορείς, να συνεισφέρουν στην ενίσχυση της βιώσιμης διαδικασίας, επισημάνσης βάσει οικονομικών, εδαφικών, περιβαλλοντικών και κοινωνικών κριτηρίων, αναδεικνύοντας τις βέλτιστες πρακτικές, μεταφέροντας τις βέλτιστες πρακτικές και ενθαρρύνοντας πρωτοβουλίες από τις κορυφαίες εταιρείες του κλάδου.

- **Συμβούλιο Υπουργών.** Το Συμβούλιο Ανταγωνιστικότητας της 22ας Νοεμβρίου 2007, στα συμπεράσματα που υιοθέτησε για τον αειφόρο ευρωπαϊκό τουρισμό και τη σχετική Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής καλεί, μεταξύ άλλων, την ευρωπαϊκή τουριστική βιομηχανία και τα ενδιαφερόμενα μέρη του τουριστικού τομέα ,να συμμετάσχουν στην εφαρμογή της Ατζέντας, να συμβάλλουν στην ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών που θα βασίζονται σε αειφόρα πρότυπα παραγωγής και κατανάλωσης, να προάγουν την κοινωνική εταιρική ευθύνη, να συμμετάσχουν στη διάδοση καλών πρακτικών στο πλαίσιο της αειφορίας, να θεωρήσουν την αειφορία ως σημαντικό θέμα στη διαχείριση των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων και να προβούν

στην καλύτερη χρήση των χρηματοδοτικών μέσων, για συναφή προς τον τουρισμό προγράμματα, στο πλαίσιο της εφαρμογής της Ατζέντας.

- **Ευρωπαϊκό Συμβούλιο.** Τέλος, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (Σύνοδος Κορυφής), στη συνεδρίασή του της 14^{ης} Δεκεμβρίου 2007, τόνισε τον κρίσιμο ρόλο που παίζει ο **τουρισμός** στην οικονομική μεγέθυνση και στη δημιουργία θέσεων εργασίας στην ΕΕ και κάλεσε την Επιτροπή, τα κράτη μέλη, τον οικείο κλάδο και τους άλλους ενδιαφερόμενους κύκλους, να ενώσουν τις δυνάμεις τους, για την έγκαιρη υλοποίηση της Ατζέντας, για έναν αειφόρο και ανταγωνιστικό ευρωπαϊκό τουρισμό.

Όλα λοιπόν τα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, θεωρούν ότι η επίτευξη των στόχων της Ατζέντας και η αντιμετώπιση των προαναφερομένων προκλήσεων, απαιτούν μια συνεπή δράση, που μπορεί να υποστηριχθεί με κατάλληλες δημόσιες πολιτικές: αειφόρος διαχείριση των τόπων προορισμού, ενσωμάτωση της αειφορίας από τις επιχειρήσεις και συνειδητοποίηση της αειφορίας από τους τουρίστες.

- **Δράσεις του Ευρωεπιμελητηρίου, των Εθνικών Ενώσεων Επιμελητηρίων και των Επιμελητηρίων μελών τους στην εφαρμογή της Ατζέντας.**

Ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός που περιλαμβάνει το σύνολο των Ευρωπαϊκών Επιμελητηρίων και το σύνολο των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων, συμπεριλαμβανομένων των επιχειρήσεων της τουριστικής βιομηχανίας, το Ευρωεπιμελητήριο καλείται να διαδραματίσει ένα σημαντικό ρόλο στη διαδικασία υλοποίησης της Ατζέντας. Καλείται λοιπόν να παρουσιάσει ένα πρόγραμμα δράσης για την αειφορία του τουρισμού, με ενέργειες και δραστηριότητες, που θα συμβάλλουν μεσομακροπρόθεσμα, στην ένταξη της αειφορίας στις τουριστικές επιχειρήσεις. Μεταξύ των δράσεων αυτών προτείνονται;

ο Υιοθέτηση position paper με σκοπό την υποστήριξη της Ατζέντας για τον αειφόρο τουρισμό, τη διατήρηση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων μέσω της αειφορίας και την προώθηση της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης και του κοινωνικού διαλόγου

Προτείνεται η υιοθέτηση θέσης (position paper) του Ευρωπαϊμελητηρίου, το οποίο να υποστηρίζει την Ατζέντα για το αειφόρο ευρωπαϊκό τουρισμό, να θέτει τις προτεραιότητες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στον τομέα της στήριξης των ευρωπαϊκών τουριστικών επιχειρήσεων, ιδιαίτερα των ΜΜΕ και των μικρο-επιχειρήσεων τόσο από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή όσο και από τα κράτη μέλη και να θέτει τις γενικές γραμμές ενός προγράμματος δράσης για τη συμβολή των Επιμελητηρίων στην εφαρμογή της Ατζέντας. Η στήριξη στις επιχειρήσεις, θα πρέπει να έχει ως στόχο τη δημιουργία ευνοϊκού επιχειρηματικού κλίματος, την πρόβλεψη ασφαλών προορισμών, την προώθηση προδιαγραφών ποιότητας, την προσφορά εκπαιδευτικών δεξιοτήτων και τη βοήθεια στην πρόσβαση στις αγορές. Το position paper θα πρέπει επίσης να περιλαμβάνει τα εξής στοιχεία:

α. Ανταγωνιστικότητα των ευρωπαϊκών τουριστικών επιχειρήσεων.

Οι ενέργειες που θα αναληφθούν προς επίδωξη του εν λόγω σκοπού, πρέπει να εκλαμβάνονται ως μέρος της διαδικασίας για την επίτευξη αειφορίας, η οποία θεωρείται, ότι αντιπροσωπεύει ένα από τα σημαντικότερα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα. Για να εξασφαλιστεί η ανταγωνιστικότητα και η αειφορία τους μακροπρόθεσμα, οι επιχειρήσεις πρέπει περισσότερο από ό, τι στο παρελθόν, να ενσωματώσουν τη μέριμνα αειφορίας πλήρως στις πρακτικές τους για τη λήψη αποφάσεων και τη διαχείριση καθώς και στα εργαλεία για την εφαρμογή τους. Σ'αυτή τη διαδικασία, τα Επιμελητήρια οφείλουν να διαδραματίσουν ενεργό ρόλο.

β. Προβλήματα ενσωμάτωσης της αειφορίας στις ΜΜΕ.

Οι ΜΜΕ και οι μικροεπιχειρήσεις έχουν ένα ιδιαίτερο ρόλο στον ευρωπαϊκό τουρισμό, όμως το μέγεθός τους μπορεί να έχει ως συνέπεια να είναι λιγότερο εξοπλισμένες και να μην μπορούν να ενσωματώσουν τις πτυχές της αειφόρου ανάπτυξης και να τις εκμεταλλευτούν στην αγορά στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων τους. Τα Επιμελητήρια καλούνται να απευθύνουν μηνύματα καίριας σημασίας της εν λόγω Ατζέντας και να διευκολύνουν την εφαρμογή της.

γ. Σχέδια διαχείρισης προορισμών. Ασφαλώς, ορισμένες προτεραιότητες και ενέργειες για τις επιχειρήσεις θα διαφανούν από τα σχέδια διαχείρισης των προορισμών, αλλά οι πολιτικές και οι ενέργειες μπορούν να εφαρμοστούν στις επιχειρήσεις σε διάφορα επίπεδα και μέσω ποικίλων διαδικασιών. Τα Επιμελητήρια θα παίξουν σημαντικό ρόλο, μέσω της παρέμβασης στα μέλη τους.

δ. Ενσωμάτωση της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης και του κοινωνικού διαλόγου.

Σύμφωνα με τη διαδικασία της Λισαβώνας και την αρχή της βελτίωσης της νομοθεσίας, απαιτείται μια εθελοντική προσέγγιση σε θέματα αειφορίας και αποφυγή νομοθεσίας, όπου κρίνεται ότι δεν είναι απαραίτητη. Ενώ οι μεγάλες επιχειρήσεις έχουν υιοθετήσει πολιτικές εταιρικής κοινωνικής ευθύνης, δεν συμβαίνει το ίδιο με τις ΜΜΕ. Το κόστος αειφορίας για τις ΜΜΕ πρέπει να αντισταθμιστεί.

ο **Ανάληψη καμπάνιας για την αειφόρο τουριστική επιχείρηση**

Προτείνεται η ανάληψη, σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και με συναφείς οργανισμούς της τουριστικής βιομηχανίας, μιας καμπάνιας για την ενσωμάτωση αειφόρων πρακτικών στις ευρωπαϊκές τουριστικές επιχειρήσεις. Η καμπάνια θα γίνει μέσω ιστοσελίδων,

Newsletters και ειδικών εκδόσεων του Ευρωπαϊμελητηρίου, των Εθνικών Ενώσεων των Επιμελητηρίων και των Οργανισμών και Ενώσεων του ευρωπαϊκού τουριστικού κλάδου.

ο **Βράβευση «αιεφόρων τουριστικών επιχειρήσεων»**

Προτείνεται η διοργάνωση διαγωνισμού και η βράβευση μιας τουριστικής επιχείρησης ανά χώρα που συμμετέχει στο Ευρωπαϊμελητήριο, επί τη βάσει κριτηρίων για την ενσωμάτωση της αιεφορίας στις πρακτικές της. Κάθε ενδιαφερόμενο μέλος του Ευρωπαϊμελητηρίου θα συμμετάσχει σε πρόγραμμα αξιολόγησης μιας αιεφόρου τουριστικής επιχείρησης

Χρήση των ευρωπαϊκών χρηματοδοτικών μέσων

Προτείνεται η έκδοση on-line οδηγού από το Ευρωπαϊμελητήριο, παροχής πληροφορησης προς τα Επιμελητήρια, για τους τρόπους βέλτιστης αξιοποίησης, τα διαθέσιμα ευρωπαϊκά χρηματοδοτικά μέσα για προγράμματα σχετικά με τον τουρισμό στο πλαίσιο εφαρμογής της Ατζέντας.

Η Επιτροπή έχει προβλέψει το ενδεχόμενο χρηματοδότησης σχεδίων, που αφορούν στον αιεφόρο τουρισμό, μέσω του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), που παρέχει στήριξη για την κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη. Στο πλαίσιο των στόχων «σύγκλισης», «ανταγωνιστικότητας και απασχόλησης» και «ευρωπαϊκής εδαφικής συνεργασίας», το ΕΤΠΑ θα παρέχει στήριξη σε περισσότερο βιώσιμες μορφές τουρισμού, ώστε να αναβαθμιστεί η πολιτιστική και φυσική κληρονομιά, να αναπτυχθεί η υποδομή πρόσβασης και κινητικότητας και να δοθεί προώθηση στις ΤΠΕ, στις καινοτόμους ΜΜΕ, στα δίκτυα και τους πόλους καινοτομίας, στις υπηρεσίες με υψηλή προστιθέμενη αξία, στις κοινές διασυνοριακές

τουριστικές στρατηγικές και στην ανταλλαγή εμπειριών μεταξύ περιφερειών.

Η τουριστική ανάπτυξη, δεδομένου του δυναμικού της για δημιουργία θέσεων εργασίας, είναι σημαντικός τομέας παρέμβασης του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου (ΕΚΤ). Μεταξύ άλλων, το ΕΚΤ συγχρηματοδοτεί σχέδια με στόχο εκπαιδευτικά προγράμματα και κατάρτιση, ώστε να αυξηθεί η παραγωγικότητα και η ποιότητα της απασχόλησης και των υπηρεσιών στον κλάδο του τουρισμού.

Το ΕΚΤ παρέχει επίσης στοχοθετημένη κατάρτιση ,σε συνδυασμό με μικρές πριμοδοτήσεις πρώτης εγκατάστασης σε τουριστικές μικρο-επιχειρήσεις. Οι ενέργειες αυτές, είναι συνήθως πολύ αποτελεσματικές για τη δημιουργία οικονομικής δραστηριότητας και απασχόλησης. Συγχρηματοδοτεί, επίσης, ενέργειες για τη στήριξη της επαγγελματικής κινητικότητας.

Το προτεινόμενο «πρόγραμμα πλαίσιο για την ανταγωνιστικότητα και την καινοτομία» θα στηρίξει την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων της ΕΕ, ιδίως δε των ΜΜΕ.

ο **Έκδοση οδηγού κατάρτισης προγράμματος δράσης της επιχείρησης για την ενσωμάτωση αειφορίας στις πρακτικές διαχείρισης**

Προτείνεται η έκδοση από το Ευρωπαϊκό Επιμελητήριο ενός οδηγού (Guide) που θα περιέχει κατευθυντήριες αρχές για το τρόπο κατάρτισης προγράμματος δράσης των επιχειρήσεων, ιδίως των ΜΜΕ, για την ενσωμάτωση της αειφορίας στις διαχείριση και τις πρακτικές τους.

ο **Συλλογή γνώσεων μέσω έρευνας**

Για να διερευνηθούν οι αντιλήψεις των επιχειρήσεων ,όσον αφορά στην Ατζέντα, τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν στην υιοθέτησή της, οι οδηγοί αλλαγής που μπορούν να απαντήσουν, προτείνεται η ανάληψη μελέτης εκ μέρους του Ευρωπαϊμελητηρίου, σε συνεργασία με δημόσιο ή ιδιωτικό φορέα, για τις τάσεις της αγοράς και τα χρηματοδοτικά οφέλη που θα έχουν από την περιβαλλοντική διαχείριση.

ο **Συντονισμός στην εκπαίδευση και επαγγελματική κατάρτιση**

Προτείνεται το Ευρωπαϊμελητήριο να έλθει σε επαφή με τμήματα ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, ή Ινστιτούτων τουριστικών σπουδών ,με σκοπό να εντάξουν στα προγράμματά τους, την αειφόρο προσέγγιση και ενδεχομένως, αν τούτο είναι δυνατόν, θα αναλάβει σε συνεργασία με κάποιο από τα εν λόγω ιδρύματα, πιλοτικό πρόγραμμα κατάρτισης/επανακατάρτισης διευθυντικών στελεχών τουριστικών επιχειρήσεων.

ο **Πιστοποίηση και συγκριτική αξιολόγηση (benchmarking)**

Το Ευρωπαϊμελητήριο, θα πρέπει να συνεργαστεί με τους ευρωπαϊκούς οργανισμούς πιστοποίησης ,για την προώθηση της εφαρμογής εθελοντικών σχημάτων πιστοποίησης αειφορίας τουριστικών επιχειρήσεων, τόσο σε επίπεδο ΕΕ (π.χ. λουλούδι ΕΕ - EU flower) όσο και σε εθνικά/τοπικά σχήματα.

ο **Συμμετοχή των τοπικών Επιμελητηρίων στη διαχείριση αειφόρων προορισμών.**

Προτείνεται τα τοπικά Επιμελητήρια να συμμετάσχουν με άλλους τοπικούς φορείς και εκπροσώπους στους οργανισμούς που είναι αρμόδιοι σε εθνικό επίπεδο να θέσουν σε εφαρμογή μοντέλο αειφόρου

διαχείρισης που θα εκπονήσει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή σε συνεργασία με τα Κράτη μέλη.

ο **Σύσταση ομάδας *ad hoc* για την παρακολούθηση του προγράμματος δράσης του Ευρωεπιμελητηρίου στον αειφόρο τουρισμό.**

Προτείνεται η σύσταση μιας *ad hoc* ομάδας εργασίας εμπειρογνομόνων του Ευρωεπιμελητηρίου η οποία θα επεξεργαστεί περαιτέρω το εν λόγω Σχέδιο και, εφόσον και όταν εγκριθεί από τα αρμόδια όργανα του Ευρωεπιμελητηρίου, θα παρακολουθεί την υλοποίησή του.

5.3. ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΕΙΦΟΡΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΠΑΡΑΚΤΙΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Μια σειρά μέτρων προωθήθηκε σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, προκειμένου να ενθαρρυνθούν οι προσπάθειες για αειφορικό τουρισμό. Αυτά τα μέτρα σχετίζονται κυρίως με ρυθμίσεις για μια πιο ευρεία περιβαλλοντική διαχείριση της παράκτιας ζώνης, με χρηματοδοτικά μέσα και με καθοδήγηση

Η στρατηγική της Ευρωπαϊκής Κοινότητας για την Ολοκληρωμένη Διαχείριση της Παράκτιας Ζώνης (ΟΔΠΖ) και η σχετική Σύσταση, που περιγράφει τον τρόπο προώθησης της ΟΔΠΖ, σχετίζονται ιδιαίτερα με τουριστικές δραστηριότητες και προορισμούς. Έιχε ζητηθεί από τα Κράτη Μέλη να αναπτύξουν έως την άνοιξη 2006, εθνικές στρατηγικές ΟΔΠΖ που θα πρέπει να περιλαμβάνουν επίσης τουριστικές δραστηριότητες.

Παράδειγμα

1

Αειφορικός Τουρισμός: Ένας στόχος για πολλούς παράγοντες (ΕΚ, 2002). Sustainable Tourism: One goal for many actors (EC, 2002).

Η Αειφορική Ανάπτυξη αποτελεί πλέον μια αναγνωρισμένη έννοια για την ανάπτυξη πολιτικής. Διεθνή Πρακτορεία και Οργανισμοί, όπως το Συμβούλιο Παγκόσμιου Τουρισμού και Ταξιδιών (WWTC) και η Διεθνής Ομοσπονδία Τουριστικών Πρακτόρων (IFTO), έχουν επιχειρήσει να προβάλουν θέματα τουρισμού-περιβάλλοντος. Το 1993, Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (WTO) δημοσίευσε έναν Οδηγό Αειφορικής Ανάπτυξης για τοπικούς σχεδιαστές. Το Πρόγραμμα Περιβάλλοντος των Ηνωμένων Εθνών (UNEP), σε συνεργασία με την Περιβαλλοντική Πρωτοβουλία Διεθνών Ξενοδοχείων έχει παραγάγει κατευθυντήριους άξονες για τη βελτίωση της περιβαλλοντικής απόδοσης και λειτουργίας των ξενοδοχειακών μονάδων (Ο Πράσινος Ξενοδόχος, Η πράσινη Επιχείρηση Δημιουργεί Αίσθηση, Περιβαλλοντική Διαχείριση για τα Ξενοδοχεία). Η Σύμβαση για τη Βιοποικιλότητα και η Ατζέντα 21 υποστηρίζουν κινήσεις προς την αειφορική ανάπτυξη του τουρισμού

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ,έχει δημοσιεύσει το Πράσινο Βιβλίο (ή Πράσινη Βίβλο) σχετικά με το Ρόλο της Ένωσης στο πεδίο του Τουρισμού. Κατά το χρονικό διάστημα 1995-1996, ιδρύθηκε το ECONETT, ένα δίκτυο για τον τουρισμό και το περιβάλλον. Σημαντικές πρωτοβουλίες υπέρ του αειφόρου τουρισμού ανέλαβε, επίσης, και το Συμβούλιο της Ευρώπης. Λόγω των υποχρεώσεων της Συνθήκης, η συνεργασία του τομέα τουρισμού της ΕΕ με τις κυβερνήσεις ή τις ιδιωτικές επιχειρήσεις, ήταν ανάγκη να περιλαμβάνει εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων για κάθε σχεδιασμένη δράση. Εντός του πλαισίου αυτού, ο ιδιωτικός τομέας ανέλαβε πρωτοβουλίες για τη μείωση των επιπτώσεων του τουρισμού στο περιβάλλον, π.χ. ξενοδοχεία, αεροπορικές εταιρείες και λοιποί, που εφαρμόζουν αυστηρά μέτρα για την

προώθηση της αειφορικής κατανάλωσης των φυσικών πόρων και την ελαχιστοποίηση της παραγωγής αποβλήτων.

Παράδειγμα

2

Έργο Επίδειξης του Προγράμματος της ΟΔΠΖ της ΕΕ στις Κυκλάδες
Ένας από τους στόχους του έργου επίδειξης του προγράμματος της ΟΔΠΖ της ΕΕ, με τίτλο "Πρόγραμμα για την ολοκληρωμένη διαχείριση της παράκτιας ζώνης στις Κυκλάδες" ήταν η "ανάπτυξη αειφορικού τουρισμού".

Κάποιες από τις προτεραιότητες δράσης (ενδεικτικά) που αναγνωρίστηκαν ήταν οι ακόλουθες:

- Βελτίωση της ποιότητας του τουριστικού προϊόντος και των υπηρεσιών.
- Διασφάλιση της δυνατότητας πρόσβασης και ανάπτυξη δεικτών για την αειφορική ανάπτυξη του τουρισμού.
- Καθορισμός προτεραιοτήτων και προώθηση της καλύτερης πρακτικής και καινοτόμων δράσεων για τη διαχείριση του τουρισμού.
- Προσπάθεια επιμήκυνσης της τουριστικής περιόδου.
- Ενθάρρυνση παραδοσιακών δραστηριοτήτων, κυρίως γεωργίας (π.χ. βιολογικά προϊόντα).
- Προώθηση της ενημέρωσης και κατάρτισης πάνω σε νέες μορφές αειφορικής διαχείρισης, κ.λπ.
- Σύνδεση τουριστικών προϊόντων

5.4. ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΟ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΠΑΡΑΚΤΙΩΝ ΖΩΝΩΝ

- **Υπαρχουσα κατάσταση Διαπιστώσεις**

Ένα τσιμεντένιο τείχος απειλεί τη Μεσόγειο. Το «μεσογειακό τείχος», που σύμφωνα με τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Περιβάλλοντος δημιουργείται όπου οι χτισμένες επιφάνειες καταλαμβάνουν πάνω από το 50% της ακτογραμμής. «Η δόμηση έχει καταλάβει τις ακτές σε μια πολύ εκτεταμένη ζώνη, ειδικά στα παράλια της Ισπανίας, της Γαλλίας και της Δυτικής Ιταλίας» λέει στο «ΟΙΚΟ» η κ. Φρανσουά Μπρετόν, ερευνήτρια του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Περιβάλλοντος.

«Το χειρότερο απ' όλα, είναι ότι το φαινόμενο επεκτείνεται προς τα ανατολικά». Σύμφωνα με πρόσφατη έρευνα του ΕΟΠ (2006) οι τεχνητές - κτισμένες επιφάνειες, παρουσίασαν αύξηση της τάξεως των 190 τετραγωνικών χιλιομέτρων κάθε χρόνο, τη δεκαετία 1990 - 2000. Σήμερα υπολογίζεται ότι το 16% των παραλιών της Μεσογείου είναι ήδη χτισμένο. Αν συνεχιστεί η ίδια τάση «το 50% των ακτών της Μεσογείου θα έχει χτισθεί ως το 2025»(!) εκτιμά ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Σήμερα, η μεσογειακή λεκάνη, είναι ο πρώτος τουριστικός προορισμός στον κόσμο, καθώς δέχεται περίπου το 1/3 της παγκόσμιας τουριστικής κίνησης. «Δεν μπορούμε να αξιοποιούμε ένα τόπο για 20 χρόνια και τον καταστρέφουμε για πάντα. Ήδη, στη Μεσόγειο εμφανίζονται περιοχές με μεγάλη τουριστική άνθηση στο παρελθόν, που βιώνουν τώρα την παρακμή», λέει η κ. Μπρετόν.

- **Υπογραφή Πρωτοκόλλου**

Στις 20-21/1/2008 υπεγράφη στη Μαδρίτη ,στο πλαίσιο της διήμερης Συνόδου των Μεσογειακών Χωρών.

Το Μεσογειακό Πρωτόκολλο για την Ολοκληρωμένη Διαχείριση των Παράκτιων Περιοχών ,είναι το πρώτο στο είδος του διεθνώς. Ακολούθησε μια συστηματική διαδικασία σύνταξης και διαβούλευσης πέντε σταδίων, η οποία κατέληξε σε ένα συμβιβαστικό – συναινετικό κείμενο και τελικά υπεγράφη από όλα τα κράτη μέλη. Αποτελεί μια σημαντική εξέλιξη, καθώς αποτελεί ένα νομικό δεσμευτικό – ρυθμιστικό κείμενο διεθνούς συνεργασίας ,για τη διαχείριση των παράκτιων περιοχών. Μένει βέβαια τα κράτη μέλη της Σύμβασης, να το υιοθετήσουν και να το ενσωματώσουν, στην εθνική τους νομοθεσία ,για να τεθεί έτσι σε νόμιμη ισχύ.

Οι βασικές κατευθύνσεις του πρωτοκόλλου είναι

- Οι Μεσογειακές χώρες αναλαμβάνουν - με κατάλληλες πολιτικές και δράσεις - να προωθούν ολοκληρωμένο σχεδιασμό στις παράκτιες περιοχές, αντιμετωπίζοντας κάθε οικοσύστημα στο σύνολό του, εξασφαλίζοντας συμβατότητα δράσεων και συντονισμό φορέων.
- Τίθενται ως κύριοι στόχοι η προστασία της βιοποικιλότητας, των ευαίσθητων οικοσυστημάτων και των τοπίων της Μεσογείου, σε ισορροπία με τις ανθρώπινες δραστηριότητες και με εξασφάλιση ελεύθερης πρόσβασης στις ακτές για τους πολίτες.
- Γίνεται ιδιαίτερη αναφορά στα νησιά, που είναι τόσο σημαντικά για τη χώρα μας, των οποίων αναγνωρίζονται τα ιδιαίτερα γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά και οι ειδικές ανάγκες.
- Αναλαμβάνεται η δέσμευση, να προστατευθεί η πιο ευαίσθητη ζώνη γης που ξεκινά από τη γραμμή χειμέριου κύματος, στις εκτός σχεδίου περιοχές, με αποφυγή δημιουργίας κατασκευών, πέραν των έργων δημοσίου

συμφέροντος. Δίνεται η αναγκαία ευελιξία, ώστε να λαμβάνονται υπόψη τα γεωγραφικά χαρακτηριστικά των περιοχών και οι τοπικές συνθήκες.

- Ιδιαίτερο κεφάλαιο του Πρωτοκόλλου αναφέρεται στις φυσικές καταστροφές (π.χ. διάβρωση, πλημμύρες) αλλά και στις συνέπειες των κλιματικών αλλαγών, για την πρόληψη και αντιμετώπιση των οποίων οι χώρες αναλαμβάνουν να πάρουν τα κατάλληλα μέτρα.

• Παρατηρήσεις

Το Πρωτόκολλο αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία για την Ελλάδα. Παράκτια είναι τα 4 / 5 των Νομών μας, οι μισοί από τους περίπου 1000 Δήμους μας, όλες σχεδόν οι μεγάλες μας πόλεις. Στις παράκτιες περιοχές της χώρας συγκεντρώνεται πάνω από 85% του πληθυσμού, πάνω από το 70% της βιομηχανικής δραστηριότητας και περίπου το 90% του τουρισμού. Καθώς η νέα τάση της διεθνούς αγοράς είναι προς προορισμούς ποιότητας με φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον, γίνεται φανερό ότι η ορθολογική διαχείριση των παράκτιων ζωνών αποτελεί προϋπόθεση κάθε επιτυχούς πολιτικής τουρισμού και βιώσιμης ανάπτυξης της χώρας μας.

Πρέπει πλέον όλοι οι πολίτες να συνειδητοποιήσουμε ,τα όρια και τις αντοχές του πλανήτη μας, να αλλάξουμε ήθος, νοοτροπία και τρόπο ζωής, ώστε να συμβάλλουμε, καθένας με τον τρόπο του, στην αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής.

Είναι φανερό ότι οποιαδήποτε πολιτική για το περιβάλλον, δεν μπορεί να επιτύχει, αν δεν έχει τη συμμετοχή όλων – και πάνω απ' όλα των ίδιων των πολιτών.

Υποχρέωσή μας είναι να ευαισθητοποιήσουμε και να κινητοποιήσουμε τους πολίτες, για τα μεγάλα περιβαλλοντικά θέματα – όπως είναι η ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων περιοχών.

Εμείς, οι κάτοικοι των χωρών της Μεσογείου, ζούμε σε πανέμορφες χώρες και είναι χρέος μας να αντιμετωπίσουμε τα όποια περιβαλλοντικά προβλήματα, να παραδώσουμε την Μεσόγειο στα παιδιά μας καλύτερη.

Ας αξιοποιήσουμε τις νέες ευκαιρίες και το νέο σενάριο για βιώσιμη ανάπτυξη στην Μεσόγειο, χρησιμοποιώντας τα νεώτερα εργαλεία σχεδιασμού, πού έχουμε ήδη στα χέρια μας. Από την πλευρά μας, είμαστε έτοιμοι να συνεχίσουμε την σκληρή δουλειά και να τηρήσουμε τις δεσμεύσεις μας.

5.5. ΕΥΡΩΜΕΣΟΓΕΙΑΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ

- **Γενικά**

Η Ευρω-Μεσογειακή Συνεργασία ξεκίνησε το 1995 (από την Διακήρυξη της Βαρκελώνης) και αφορά στην προώθηση συνεργασίας Βορρά - Νότου σε περιφερειακό Μεσογειακό επίπεδο (πολυμερές και διμερές) σε θέματα:

- α) πολιτικής και ασφάλειας,
- β) οικονομικών και χρηματοδοτήσεων
- γ) κοινωνικά, πολιτιστικά, ανθρωπιστικά.

Σε αυτή συμμετέχουν όλες οι χώρες τις ΕΕ και 12 τρίτες Μεσογειακές χώρες (Αλγερία, Αίγυπτος, Ισραήλ, Ιορδανία, Κύπρος, Λίβανος, Μάλτα, Μαρόκο, Συρία, Τυνησία, Τουρκία, Παλαιστινιακή Αρχή).

Η προστασία του περιβάλλοντος, αναφέρεται στη Διακήρυξη της Βαρκελώνης (1995), ως ένα από τα πεδία συνεργασίας στο πλαίσιο της Ευρω-Μεσογειακής Συνεργασίας. Το περιβάλλον ανήκει στην κατηγορία των θεμάτων οικονομικής συνεργασίας και χρηματοδότησης. Κατά την 3η

Ευρω-Μεσογειακή Διάσκεψη των Υπουργών Εξωτερικών (Στουτγάρδη, Απρίλιος 1999) αποφασίστηκε να είναι το περιβάλλον ένας από τους 6 τομείς στους οποίους πρέπει να δοθεί προτεραιότητα (οι άλλοι 5 τομείς είναι : η πολιτική υδάτων, η βιομηχανία, η ενέργεια, οι μεταφορές και η κοινωνία των πληροφοριών). Στην 1η Υπουργική Διάσκεψη για το Περιβάλλον (Ελσίνκι, Νοέμβριος 1997) υιοθετήθηκαν η Διακήρυξη του Ελσίνκι (1997) καθώς και το πρόγραμμα SMAP (Short and Medium Term Priority Environmental Action Programme), το οποίο αποτελεί το βασικό πλαίσιο για την άσκηση πολιτικής μέσω χρηματοδότησης, σε θέματα περιβάλλοντος στη Μεσόγειο, σε περιφερειακό και εθνικό επίπεδο

- **Πρόγραμμα SMAP -Εθνική έκθεση προόδου**

Οι 5 τομείς δράσης που έχουν επιλεγεί για το πρόγραμμα SMAP είναι οι εξής:

- α) ολοκληρωμένη διαχείριση νερού,
- β) ολοκληρωμένη διαχείριση αποβλήτων,
- γ) hot spots,
- δ) ολοκληρωμένη διαχείριση παράκτιων περιοχών και
- ε) ερημοποίηση.

Οι εθνικοί εκπρόσωποι στο πρόγραμμα SMAP ,συνεδριάζουν μία φορά ετησίως για την συζήτηση των θεμάτων περιβάλλοντος ,στο πλαίσιο της Ευρω-Μεσογειακής Συνεργασίας. Για την εξέλιξη των θεμάτων αυτών σε εθνικό επίπεδο, το κάθε κράτος-μέλος της Ευρω-Μεσογειακής Συνεργασίας, εκπονεί ετήσια ενημερωτική έκθεση. Στην τελευταία (7η) συνάντηση των εκπροσώπων του SMAP, που πραγματοποιήθηκε στις 19-20 Σεπτεμβρίου 2005 στην Αθήνα, το ΥΠΕΧΩΔΕ παρουσίασε την εθνική

έκθεση (National Progress Report) σχετικά με τις δράσεις και τα προγράμματα της Ελλάδας στους 5 τομείς δράσης του SMAP, καθώς και τις δραστηριότητες της Ελλάδας στον τομέα του περιβάλλοντος σχετικά με την Ευρω-Μεσογειακή συνεργασία και τις συνεργασίες της με άλλα διεθνή προγράμματα και οργανισμούς, όπως το Μεσογειακό Σχέδιο Δράσης, η Μεσογειακή Επιτροπή Βιώσιμης Ανάπτυξης και το Μεσογειακό Σκέλος της Ευρωπαϊκής Πρωτοβουλίας για το Νερό (για το οποίο η Ελλάδα είναι ηγέτιδα χώρα).

• **Διοργάνωση 2ης Υπουργικής Διάσκεψης για το Περιβάλλον, στο πλαίσιο της Ευρωμεσογειακής Συνεργασίας, Αθήνα 8-10 Ιουλίου 2002**

Η Μεσόγειος αποτελεί περιοχή με ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη χώρα μας. Τα θέματα περιβάλλοντος, αποτελούν σημαντική προτεραιότητα, ενώ επηρεάζουν σημαντικά μία σειρά από άλλα θέματα που σχετίζονται με την οικονομική ανάπτυξη και την ασφάλεια στην ευρύτερη περιοχή. Η ανάληψη πρωτοβουλιών από τη χώρα μας προς την κατεύθυνση της ενσωμάτωσης των περιβαλλοντικών προτεραιοτήτων στις επιμέρους τομεακές πολιτικές, κατ' αντιστοιχία της προσέγγισης που προωθείται στην ΕΕ, έχει συνεπώς ιδιαίτερη σημασία. Στο πλαίσιο αυτό, η Ελλάδα, αναγνωρίζοντας την ανάγκη για προώθηση των αρχών της βιώσιμης ανάπτυξης και για την ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης στις αναπτυξιακές πολιτικές, με επισπεύδοντα φορέα το ΥΠΕΧΩΔΕ, σε συνεργασία με το ΥΠΙΕΞ, φιλοξένησε την 2η Υπουργική Διάσκεψη για το Περιβάλλον (Ιούλιος 2002), με στόχο την υιοθέτηση μιας Ευρω-Μεσογειακής Στρατηγικής για την ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης στην αναπτυξιακή πολιτική στη Μεσόγειο.

Στο πλαίσιο της διάσκεψης διοργανώθηκε και FORUM για την Βιώσιμη Ανάπτυξη στην περιοχή της Ευρώ - Μεσογείου που περιελάμβανε δύο θεματικές στρογγυλές τράπεζες:

A) Συνεργασία για την Ολοκληρωμένη Διαχείριση των Παράκτιων Περιοχών, ως μέσο ενίσχυσης της συνεργασίας ευρύτερα στην περιοχή και ενσωμάτωσης των περιβαλλοντικών προτεραιοτήτων στις τομεακές πολιτικές.

B) Κινητοποίηση όλων των ενδιαφερομένων παραγόντων για την προώθηση της Βιώσιμης Ανάπτυξης στην περιοχή της Ευρώ - Μεσογείου.

Στην Διάσκεψη υιοθετήθηκε επίσημα μια ειδική σχέση μεταξύ της Ευρω-Μεσογειακής Συνεργασίας και του Μεσογειακού Σχεδίου Δράσης του Προγράμματος Περιβάλλοντος του ΟΗΕ (MAP/UNEP), η οποία απεικονίστηκε και στις αποφάσεις της Διάσκεψης («Διακήρυξη των Αθηνών»). Τα πορίσματα της Διάσκεψης αποτέλεσαν προστιθέμενη αξία για την Παγκόσμια Σύνοδο για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (Rio+10), που διοργανώθηκε τον Σεπτέμβριο 2002 στο Γιοχάνεσμπουργκ, αναβαθμίζοντας τα θέματα περιφερειακού ενδιαφέροντος για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη της Μεσογείου σε ένα παγκόσμιο επίπεδο.

• **Σύνοδος Κορυφής της Ευρω-Μεσογειακής Συνεργασίας (Βαρκελώνη, 27-28 Νοεμβρίου 2005)**

Στη Σύνοδο Κορυφής της Ευρω-Μεσογειακής Συνεργασίας που πραγματοποιήθηκε στην Βαρκελώνη στις 27-28 Νοεμβρίου 2005, υιοθετήθηκαν τα κείμενα Δήλωσης Προέδρου και 5ετούς Προγράμματος Δράσης τα οποία όσον αφορά στα θέματα Περιβάλλοντος περιλαμβάνουν:

- την στήριξη της Μεσογειακής Στρατηγικής για την Βιώσιμη Ανάπτυξη, το κείμενο της οποίας διαμορφώθηκε και συμφωνήθηκε πρόσφατα κατά την 10η Σύνοδο της Μεσογειακής Επιτροπής Βιώσιμης Ανάπτυξης (MCSD) στην Αθήνα (20-22 Ιουνίου 2005) και υιοθετήθηκε στη 14 η Σύνοδο των Συμβαλλομένων Μερών της Σύμβασης της Βαρκελώνης στη Σλοβενία (8-11 Νοεμβρίου 2005),

- την υιοθέτηση, εντός του 2006, ενός χρονοδιαγράμματος (road map) για την υλοποίηση του στόχου για την 'Απο-ρύπανση της Μεσογείου έως το 2020' με έμφαση στην αντιμετώπιση των ανθρωπογενών και χερσαίων πηγών ρύπανσης.

5.6. ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υποστηρίζει μια διεθνή συνεργασία δημόσιων και ιδιωτικών φορέων, για την ανάπτυξη ενός νέου συνδρομητικού οργανισμού, για τον τομέα του ευρωπαϊκού τουρισμού: το «Ευρωπαϊκό Δίκτυο για τον Προσβάσιμο Τουρισμό» (ENAT-"European Network for Accessible Tourism"). Το Δίκτυο στοχεύει στη βελτίωση της προσβασιμότητας για τα άτομα με αναπηρίες και για όσους έχουν ανάγκη την ασφάλεια και την ευκολία, που προσφέρει ένα άνετο και σωστά δομημένο περιβάλλον ή υπηρεσία.

Σκοπός του Δικτύου είναι να δημιουργήσει τις κατάλληλες προϋποθέσεις για τη συνεργασία των ταξιδιωτικών και των τουριστικών επιχειρήσεων που λειτουργούν στην Ευρώπη, των συμβούλων, των υπευθύνων, των ερευνητών, των ιδρυμάτων τουριστικής εκπαίδευσης, των υπηρεσιών των καταναλωτών και των Μη-Κυβερνητικών Οργανισμών, προκειμένου όλοι μαζί, να στοχεύουν στη δημιουργία περισσότερων προσβάσιμων προορισμών και περισσότερων προσφορών για τους τουρίστες.

«Πολλές μελέτες έχουν αποδείξει, ότι τα άτομα με αναπηρίες αποκλείονται από τα ταξίδια και τη χαρά των διακοπών – στη χώρα τους ή στο εξωτερικό – λόγω της έλλειψης των κατάλληλων εγκαταστάσεων. Αυτοί οι άνθρωποι δεν μένουν σπίτι τους λόγω οικονομικών δυσκολιών και η εμπορική δυνατότητα είναι τεράστια, δεδομένου στην Ευρώπη υπάρχουν 50 εκατομμύρια άτομα με

αναπηρίες μαζί με τις οικογένειές τους» – υποστηρίζει ο κ. Ivor Ambrose, Συντονιστής του Προγράμματος ENAT.

Με επικεφαλής την εταιρία ηλεκτρονικών υπηρεσιών EWORX A.E., που έχει τη βάση της στην Αθήνα, η ομάδα των συνιδρυτών και συνεργατών του ENAT περιλαμβάνει τρεις ηγετικούς στον τομέα του ευρωπαϊκού τουρισμού οργανισμούς: το Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης της Ελλάδας, την Τουριστική Αρχή της Βρετανίας (VisitBritain) και τον οργανισμό Tourism for All της Σουηδίας. Ο τομέας των Μη-Κερδοσκοπικών Επιχειρήσεων και των ΜΚΟ αντιπροσωπεύεται από τα Fundación ONCE (Ισπανία) και Αναπηρία Τώρα (Ελλάδα), και από δύο μεγάλα κέντρα του Βελγίου που ειδικεύονται στην προσβασιμότητα: το ANLH και το Φλαμανδικό Κέντρο Προσβασιμότητας (Toegankelijkheidsbureau vzw).

Το ENAT θα δώσει επίσης ιδιαίτερη προσοχή στην απασχόληση των ατόμων με αναπηρίες στον τουριστικό τομέα, ένα ζήτημα για το οποίο το Work Research Centre του Δουβλίνου θα προσφέρει την εμπειρία του, με τον συντονισμό των πληροφοριών και την αξιολόγηση των υπηρεσιών.

5.7. ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΗΣ ΙΣΠΑΝΙΑΣ – Ένα παράδειγμα προς αποφυγή για την Ελλάδα

Η αναζήτηση και εφαρμογή του βέλτιστου αναπτυξιακού υποδείγματος, οφείλει να λαμβάνει σοβαρά υπόψη, τα παραδείγματα των υπολοίπων χωρών σε συγκεκριμένες δημόσιες πολιτικές, αλλά και τα γενικά αναπτυξιακά πρότυπα που ακολουθούν. Η διάκριση βέλτιστων πρακτικών και η αποφυγή λαθών, αποτελούν άξονες μιας διαδικασίας «εκμάθησης» κάθε Πολιτείας, που αναγνωρίζει τον πολυδιάστατο χαρακτήρα της αναπτυξιακής προσπάθειας και σέβεται το δικαίωμα των μελλοντικών γενεών, να ικανοποιήσουν τις ανάγκες τους.

1. Η κατάσταση των ισπανικών ακτών⁴¹

Σύμφωνα με επίσημες μελέτες (UNEP/EEA, 1999, 2006, EEA, 2006, Plan Bleu, 2005, Council of Europe, 2003), οι μεσογειακές ακτές αντιμετωπίζουν μια σειρά περιβαλλοντικών προκλήσεων (βλέπε και Πλαίσιο I για μερικές μεσογειακές χώρες). Αποχετευτικά δίκτυα, οικιστική εξάπλωση, στερεά απόβλητα, βιομηχανικές δραστηριότητες (π.χ., δυλιστήρια), θαλάσσιες μεταφορές και εντατική εκμετάλλευση των θαλασσίων πόρων αποτελούν παράγοντες που συμβάλλουν στην περιβαλλοντική υποβάθμιση, τη

---

⁴¹ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ Περιβάλλοντος και Πολιτισμού Εκστρατεία «Τουρισμός με Μέλλον» Θεματική: Ισπανικό Μοντέλο Τίτλος έρευνας: Η ΥΠΟΝΟΜΕΥΣΗ ΤΗΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΗΝ ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΚΑΙ ΝΗΣΙΩΤΙΚΗ ΙΣΠΑΝΙΑ Ένα παράδειγμα προς αποφυγή για την Ελλάδα Ερευνητής : Δημήτρης Μπουρίκος Αθήνα, Δεκέμβριος 2006 Πρόγραμμα για την Αειφόρο Ανάπτυξη στο Αιγαίο Δημήτρης Μπουρίκος Πολιτικός επιστήμονας-κοινωνικός λειτουργός Υπ. Διδάκτωρ Πανεπιστημίου Αθηνών

διάβρωση των ακτών, τις κλιματικές αλλαγές, την υποβάθμιση της υγείας και την εξάντληση των θαλασσιών πόρων με δυσμενείς συνέπειες μακροχρόνια για την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη. Η τάση για πολύ μεγάλη συγκέντρωση του πληθυσμού και των δραστηριοτήτων τους, σε μια λωρίδα μόλις ενός χιλιομέτρου από τις ακτές, είναι ενδεικτική της σημασίας των παράκτιων περιοχών.

Μια από τις χώρες με τα πιο έντονα περιβαλλοντικά προβλήματα στη Μεσόγειο, είναι η Ισπανία. Οι μεσογειακές ακτές της Ισπανίας συγκεντρώνουν 15.600.000 κατοίκους, που αντιπροσωπεύουν το 39% του συνολικού πληθυσμού. Η αστικοποίηση είναι τόσο εκτεταμένη που το 85% του πληθυσμού στις Μεσογειακές ακτές κατοικεί σε πόλεις με πληθυσμό πάνω από 10.000 κατοίκους (UNEP/EEA, 2006). Στην περιοχή της Καταλονίας, σχεδόν 50% της λωρίδας ενός χιλιομέτρου από τις ακτές έχει οικοδομηθεί (UNEP/EEA, 2006, σ. 23). Γενικά, τα τελευταία χρόνια, καταγράφεται μία σημαντική υποβάθμιση των παράκτιων περιοχών της Ισπανίας, παρά την ύπαρξη σχετικής εξειδικευμένης νομοθεσίας. Ο νόμος για τις ακτές θεσπίστηκε το 1988 (The Shores Act 28/1988), ωστόσο η εφαρμογή του συνάντησε και συνεχίζει να συναντά σειρά δυσχερειών και εμποδίων, που αναφέρονται σε δομικά χαρακτηριστικά της ισπανικής κοινωνίας και οικονομίας⁴²

Η Ισπανία αποτελείται διοικητικά από 17 αυτόνομες περιοχές (Ανδαλουσία, Αραγονία, Αστουρίας, Βαlearίδες νήσοι, Βαλένθια, Γαλικία, Εστρεμαδούρα, Κανάριοι νήσοι, Καντάμπρια, Καστίλη-Λα Μάντσα,

---

⁴² Για μια συνοπτική περιγραφή του θεσμικού συστήματος για τις παράκτιες περιοχές της Ισπανίας και το νόμο του 1988, βλέπε Garcia G. et.al (2003), "The planning and practice of coastal zone management in southern Spain", *Journal of Sustainable Tourism*, 11 (2 & 3), σελ. 204-223.

Καταλονία, Λα Ριόχα, ⁴³Μαδρίτη, Μούρθια, Ναβάρρα και Χώρα των Βάσκων) και 2 αυτόνομες πόλεις που βρίσκονται στο βορειοαφρικανικό έδαφος (Θέουτα, Μελίλια). Το μήκος της ακτογραμμής της είναι 7268 χλμ. και το 68% του πληθυσμού της ζει σε ζώνη 100 χλμ. από τις ακτές, όταν το αντίστοιχο ποσοστό για το σύνολο του παγκόσμιου πληθυσμού είναι 39% (<http://earthtrends.wri.org>). Η κατάσταση των παράκτιων περιοχών έχει ως εξής:

Στην Ανδαλουσία, καταγράφεται έλλειψη πολεοδομικού σχεδιασμού για περίοδο μεγαλύτερη της εικοσαετίας, που είχε ως αποτέλεσμα το 59% των ακτών της να έχουν ήδη οικοδομηθεί ⁴⁴. Υπολογίζεται μάλιστα πως θα οικοδομηθεί το 70% των ακτών της, μέσα στην επόμενη πενταετία αν συνεχιστούν οι ίδιοι ρυθμοί ανοικοδόμησης (Spanish Property Insight Bulletin, April 05). Καταγράφονται χιλιάδες παραβιάσεις των πολεοδομικών κανονισμών και ο ρυθμός οικοδόμησης είναι ανεξέλεγκτος. Συγκεκριμένα τμήματα των ακτών της Μάλαγα, έχουν οικοδομηθεί στο 100% (Fuengirola) και η τάση αυτή εξαπλώνεται και στις ακτές της Γρανάδα, της Αλμέρια, του Κάδιξ και της Ουέλβα. Σύμφωνα με τοπικές περιβαλλοντικές οργανώσεις, το 90% των ακτών της Ανδαλουσίας αντιμετωπίζει ήδη προβλήματα περιβαλλοντικής υποβάθμισης⁴⁵.

Τουριστικές υποδομές, όπως οι μαρίνες και τα γήπεδα γκολφ, απαιτούν ολοένα και μεγαλύτερα ποσοστά των τοπικών φυσικών πόρων, με αποτέλεσμα τη διάβρωση των ακτών. Η ταχεία ανάπτυξη των τουριστικών καταλυμάτων και παραθεριστικών κατοικιών, χωρίς την απαιτούμενη υποδομή συλλογής και επεξεργασίας οικιακών αποβλήτων, οδηγεί στην απόθεσή τους στη θάλασσα.

---

⁴⁴ (Greenpeace: 2005, σ. 19)

⁴⁵ (Spanish Property Insight Bulletin, April 05).

Η σύντομη περιγραφή της κατάστασης των παράκτιων περιοχών της Ισπανίας, εστιάζει σε φαινόμενα υπέρμετρης οικιστικής ανάπτυξης, ανυπαρξίας υποδομών επεξεργασίας λυμάτων, έντονης πίεσης για την άρση της προστασίας ευαίσθητων περιβαλλοντικά περιοχών και επέκτασης των δραστηριοτήτων που απαιτούν ολόενα και περισσότερους πόρους.

Η τεκμηρίωση πολλών προγραμμάτων οικιστικής ανάπτυξης και αποδέσμευσης περιοχών για εμπορική χρήση, αναφέρεται κυρίως στα οικονομικά οφέλη για τις τοπικές περιοχές και τη συνολική οικονομική ανάπτυξη. Η έμφαση στις τουριστικές υπηρεσίες και την αγορά παραθεριστικής κατοικίας, θεωρείται η πλέον επιτυχής στρατηγική για την οικονομική ανάπτυξη των παράκτιων περιοχών.

Η παραπάνω στρατηγική, είναι προσανατολισμένη στα βραχυχρόνια οικονομικά οφέλη και δεν λαμβάνει υπόψη μακροχρόνιες συνέπειες, τόσο στο οικονομικό όσο και στο κοινωνικό και περιβαλλοντικό τομέα. Η έμμεση υπονόμευση της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης, καθώς και η περιβαλλοντική υποβάθμιση συνιστούν ουσιαστικά υπονόμευση της ολοκληρωμένης και βιώσιμης ανάπτυξης των παράκτιων περιοχών.

Θεωρώντας ως βιώσιμη ανάπτυξη, την ανάπτυξη που «εκπληρώνει τις ανάγκες του παρόντος, χωρίς να μειώνει τη δυνατότητα των μελλοντικών γενεών, να εκπληρώνουν τις δικές τους ανάγκες», αναδύεται μία σειρά ερωτημάτων: Ποιοι παράγοντες υπονομεύουν τη βιώσιμη ανάπτυξη της παράκτιας και νησιωτικής Ισπανίας; Σε ποιο βαθμό οι συνέπειες της μη βιώσιμης ανάπτυξης έχουν ήδη γίνει αισθητές και ποιο το κόστος; Ποια η αντίδραση των περιφερειακών και τοπικών θεσμικών παραγόντων στην αξιολόγηση και αντιμετώπιση των πρώτων αρνητικών επιπτώσεων;⁴⁶

---

⁴⁶ World Commission on Environment and Development (1987), Our Common Future, UN: New York ("Brundtland report"), σ. 7.

2. Η οικιστική ανάπτυξη ως πηγή εσόδων των περιφερειακών διοικήσεων.

Η αναζήτηση πόρων για τη χρηματοδότηση των προϋπολογισμών των περιφερειακών διοικήσεων και των τοπικών θεσμών, όπως τα συμβούλια ακτών, έχει οδηγήσει στην αυξημένη σημασία των φόρων ακίνητης περιουσίας. Τα έσοδα από τη φορολογία της ακίνητης περιουσίας, ως μία από τις σημαντικότερες πηγές χρηματοδότησης των περιφερειακών διοικήσεων, συμβάλλει στην ενίσχυση της τάσης των διοικήσεων για ενθάρρυνση της οικιστικής ανάπτυξης. Όσο αυξάνεται η οικοδομική δραστηριότητα, τόσο αυξάνονται και τα έσοδα για τον τοπικό προϋπολογισμό. Η πώληση τοπικής γης, οι άδειες για νέες οικοδομές και η «απελευθέρωση» περιοχών για εμπορική χρήση, αυξάνουν κατακόρυφα τα έσοδα των ταμείων των τοπικών αρχών. Το σύστημα της χρηματοδότησης των περιφερειακών και τοπικών διοικήσεων, μέσω της φορολογίας ακίνητης περιουσίας, δημιουργεί στρεβλώσεις και κίνητρα για την υπερεκμετάλλευση των πόρων, αφού το έμμεσο και μακροπρόθεσμο οικονομικό, κοινωνικό και περιβαλλοντικό κόστος, δεν υπολογίζεται και δεν εκτιμάται στην αξιολόγηση των τοπικών δημοσίων αποφάσεων. Το κίνητρο των τοπικών αρχόντων για επανεκλογή και η αρχική ικανοποίηση του ντόπιου πληθυσμού από την αύξηση της απασχόλησης, φαίνεται να συμβάλλουν στη δημιουργία ενός φαύλου κύκλου. Οι τοπικές αρχές υπονομεύουν τη βιώσιμη ανάπτυξη, με την ανοχή (αν όχι και υποστήριξη) των ντόπιων πληθυσμών, λόγω των αρχικών θετικών οικονομικών αποτελεσμάτων, τόσο για τους τοπικούς προϋπολογισμούς όσο και για τα προσωπικά εισοδήματα. Τα σχέδια της κεντρικής κυβέρνησης (Υπουργείο Περιβάλλοντος) για την προστασία των ισπανικών ακτών σε εύρος 100 μέτρων από την οικιστική και οικοδομική ανάπτυξη, δεν φαίνεται να είναι πλέον επαρκή, ενώ η εξουσία των τοπικών διοικήσεων στον τομέα της οικιστικής ανάπτυξης

είναι ικανή να «υπονομεύσει» τις προσπάθειες της κεντρικής κυβέρνησης. Προς τούτο συνηγορεί και η μη ουσιαστική εφαρμογή του νόμου για τις ακτές του 1988⁴⁷. Η εξάρτηση των περιφερειακών και τοπικών διοικήσεων από τη φορολογία επί της οικοδομικής δραστηριότητας σε συνδυασμό με την τρομακτική ανάπτυξη της αγοράς ακινήτων, έχει αποτελέσει το έδαφος ανάπτυξης εκτεταμένης διαφθοράς, με σημαντικές επιπτώσεις στη βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη των ίδιων των περιφερειών. Η τεράστια ανάπτυξη της αγοράς ακινήτων στη μεσογειακή Ισπανία, έχει προσελκύσει χιλιάδες αγοραστές, κυρίως από τη Βόρεια Ευρώπη της δημογραφικής γήρανσης. Σχεδόν 500000 Βρετανοί ζουν στην Ισπανία, εκ των οποίων το 95% στις παράκτιες περιοχές. Μόνο στη Costa del Sol διαβιούν πλέον 300.000 Βρετανοί (Owen at.al.:2006). Ωστόσο, ένα πολύ μεγάλο μέρος των παραθεριστικών κατοικιών στις παράκτιες περιοχές της Ισπανίας, είναι δομημένες παράνομα. Είναι χαρακτηριστικό ότι η Costa del Sol της Ανδαλουσίας αναφέρεται συχνά ως Costa del crime. Υπολογίζεται πως μόνο στη Marbella έχουν οικοδομηθεί 30000 παράνομες κατοικίες. Για τις 4500 από αυτές έχουν ξεκινήσει οι δικαστικές και διοικητικές διαδικασίες κατεδάφισης ή νομιμοποίησής τους⁴⁸.

Τα πρόσκαιρα οικονομικά κέρδη της αγοράς ακινήτων και της οικοδόμησης παραθεριστικών κατοικιών στις παραπάνω περιοχές, ήδη έχουν αρχίσει να υποχωρούν. Η αγορά ακινήτων της Ισπανίας αρχίζει να αποκτά αρνητική φήμη στους υποψήφιους πελάτες της Βόρειας Ευρώπης, ενώ οι διεθνείς οργανισμοί κάνουν λόγο για την ανάγκη διαχείρισης μιας «ήπιας προσγείωσης» της εν λόγω αγοράς, για την αποφυγή δυσάρεστων και εκτεταμένων οικονομικών συνεπειών⁴⁹. Η έμφαση στην ανάπτυξη της αγοράς ακινήτων, έχει οδηγήσει σε στρεβλές κατανομές πόρων, με αρνητικές συνέπειες στο σύνολο των δραστηριοτήτων στην αγορά

⁴⁷ (Greenpeace: 2005, σ. 9)

⁴⁸ (Owen at.al.:2006).

⁴⁹ (OECD:2005a, 2005b, 2003)

κατοικιών (πολύ υψηλές τιμές), που επηρεάζουν αρνητικά και μεταβλητές στο μακροχρόνιο διάστημα (μειωμένη εργατική κινητικότητα, δυσκολία νέων να αποκτήσουν κατοικία, αναδιανομή πόρων από τους νεώτερους στους γηραιότερους που κατέχουν ιδιοκτησίες κ.ά.). Δεδομένης της συμβολής των ακινήτων στην περιουσία των νοικοκυριών, μία απότομη πτώση των τιμών τους (φαινόμενα «φούσκας» στην αγορά ακινήτων) θα έχει σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις στο σύνολο της οικονομίας, (μείωση της ιδιωτικής κατανάλωσης, αβεβαιότητες για το οικονομικό μέλλον, μείωση της επενδυτικής δραστηριότητας, μείωση της απασχόλησης στις κατασκευές και τους συναφείς κλάδους).

3. Το πρότυπο της τουριστικής ανάπτυξης.

Η υστέρηση της οικονομικής ανάπτυξης της Ισπανίας, συγκριτικά με την ανεπτυγμένη Δυτική Ευρώπη, σε συνδυασμό με τη συνειδητοποίηση των σημαντικών πόρων, που θα μπορούσαν να αντληθούν από την εκμετάλλευση του μεσογειακού κλίματος (θάλασσα και ήλιος), οδήγησε σε ένα παραγωγικό και αναπτυξιακό πρότυπο, που έδινε ιδιαίτερη έμφαση στην τουριστική βιομηχανία.

Η τουριστική βιομηχανία, θεωρήθηκε ως κλάδος αιχμής, που θα μπορούσε να συμβάλλει στην αύξηση των εισοδημάτων και της συνολικής ευημερίας. Ο κρατικός έλεγχος των χρηματοδοτικών και πιστωτικών δομών, επέτρεπε την παροχή ποικιλίας⁵⁰ ενισχύσεων για την ανάπτυξη της τουριστικής βιομηχανίας. Επιχορηγήσεις, κρατικές εγγυήσεις και ενισχύσεις, πιστωτικές διευκολύνσεις καθώς και ελάχιστες (αν όχι ανύπαρκτες) περιβαλλοντικές προδιαγραφές, ενεργοποιήθηκαν προς όφελος της τουριστικής βιομηχανίας. Η Ισπανία κατάφερε να αναπτύξει μια από τις πιο μεγάλες τουριστικές βιομηχανίες στον κόσμο. Σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat (2005) για το

⁵⁰ Βλέπε αναλυτικά για τις αρνητικές οικονομικές συνέπειες της φούσκας στην αγορά ακινήτων και σύγκριση μεταξύ ΗΠΑ και Ευρώπης Gros D. (2006).

2001-2004, η Ισπανία είναι η δεύτερη μεγαλύτερη τουριστική αγορά στην Ευρωπαϊκή Ένωση μετά τη Γαλλία. Το 2004 δέχθηκε εισροή 36 εκατομμυρίων αλλοδαπών τουριστών (έναντι 40 εκατομμυρίων της Γαλλίας), εισροή μεγαλύτερη από την αντίστοιχη χωρών όπως το Ηνωμένο Βασίλειο και η Γερμανία. Δεδομένου ότι το μεγαλύτερο τμήμα των αλλοδαπών τουριστών (αλλά και των ημεδαπών), κατευθύνεται στις μεσογειακές ακτές και τα νησιά, είναι εμφανές ότι η πίεση στα τοπικά περιβαλλοντικά συστήματα είναι μεγάλη.

Η Ισπανία διαθέτει 17402 ξενοδοχειακές και συναφείς μονάδες, κατατασσόμενη 5η μετά το Ηνωμένο Βασίλειο, τη Γερμανία (36884), την Ιταλία (33480) και τη Γαλλία (18217). Μάλιστα, την περίοδο 2001-2004 καταγράφεται στην Ισπανία σημαντική αύξηση των λοιπών καταλυμάτων κατά 41,7% (από 5504 το 2001 σε 15666 το 2004). Η αύξηση αυτή είναι η μεγαλύτερη μεταξύ των χωρών της ΕΕ-15 και πολύ υπερδιπλάσια της δεύτερης μεγαλύτερης επίδοσης που καταγράφεται στο Ηνωμένο Βασίλειο (αύξηση 2001-2004 της τάξης του 7,8%). Η αύξηση των λοιπών καταλυμάτων στην Ισπανία σε διάστημα μόλις 4 ετών, καταδεικνύει με τον πιο ευκρινή τρόπο, την πίεση που δέχονται οι παράκτιες και νησιωτικές ακτές, για οικιστική ανάπτυξη και ανάπτυξη συμπληρωματικών υπηρεσιών (π.χ., γήπεδα γκολφ, αυτοκινητόδρομοι) με ιδιαίτερο περιβαλλοντικό κόστος.

Ωστόσο, η τουριστική ανάπτυξη της Ισπανίας, έχει ήδη αρχίσει να εμφανίζει τα πρώτα σημάδια «κόπωσης». Η «κόπωση» αυτή φαίνεται να είναι διαρθρωτική και όχι συγκυριακή, πράγμα που αναδεικνύει τα όρια της μερικής οικονομικής ανάπτυξης, που δεν λαμβάνει υπόψη τις άλλες διαστάσεις του αναπτυξιακού φαινομένου: π.χ., την κοινωνική και την περιβαλλοντική διάσταση. Τα σημάδια κόπωσης αναφέρονται στην τάση σταθεροποίησης της εισροής αλλοδαπών τουριστών τα τελευταία 4 χρόνια,

(2001-2004), αφού η αύξηση των εισερχομένων τουριστών, ήταν της τάξης του 0,1%.

Άλλο ανησυχητικό σημάδι είναι η συγκριτικά πολύ μικρή αύξηση των απασχολούμενων στον τουριστικό τομέα, σε σχέση με την αύξηση των τουριστικών επιχειρήσεων και των ξενοδοχειακών μονάδων. Την περίοδο 2001-2004, οι απασχολούμενοι στον τουριστικό τομέα της Ισπανίας (ξενοδοχεία και εστιατόρια) αυξήθηκαν από 1.032.000 απασχολούμενους το 2001 στους 1.199.999 το 2004, αύξηση δηλαδή της τάξης του 5,1%.

Η ανεξέλεγκτη οικοδόμηση παραθεριστικών κατοικιών και ξενοδοχειακών μονάδων στις παράκτιες περιοχές, έχει αρχίσει να δημιουργεί αρνητικές οικονομίες. Οι ελεύθερα προσπελάσιμοι χώροι στις παραλίες έχουν μειωθεί, ο συνωστισμός και οι ενοχλητικές δραστηριότητες αυξάνονται, η ποιότητα του νερού υποβαθμίζεται με αποτέλεσμα την υπονόμευση της συνολικής τουριστικής πολιτικής της Ισπανίας. Τις αρνητικές επιπτώσεις διατυπώνουν οι ίδιες οι επαγγελματικές οργανώσεις των ξενοδόχων, με την έκκληση της άμεσης διακοπής των προγραμμάτων δόμησης των παράκτιων περιοχών (βλ. Greenpeace: 2005, σ. 11, Guardian: 2005, McLean: 2004)9.

Τέλος, επισημαίνεται ιδιαίτερα η αυξανόμενη τάση για δημιουργία γηπέδων γκολφ, στα νέα συγκροτήματα παραθεριστικών κατοικιών και οι συνεπαγόμενες περιβαλλοντικές συνέπειες. Σχεδιάζεται μάλιστα η αύξηση των γηπέδων γκολφ, παρά την ύπαρξη κορεσμού των σχετικών εγκαταστάσεων. Υπολογίζεται ότι κάθε χρόνο θα δημιουργούνται 10 νέα γήπεδα και, σε δέκα χρόνια, θα υπάρχουν 500 γήπεδα γκολφ. Η ενίσχυση της τάσης δημιουργίας νέων γηπέδων, στηρίζεται στο γεγονός ότι οι τουρίστες που είναι και παίκτες γκολφ, δαπανούν κατά μέσο όρο πολύ περισσότερα χρήματα (Greenpeace: 2005, σ.11). Ωστόσο, δεν έχουν υπολογιστεί τα παράπλευρα κόστη, για τον παραδοσιακό τουριστικό τομέα καθώς και τα περιβαλλοντικά κόστη. Στην έκθεση της Greenpeace (2005)

αναφέρονται οι αντιδράσεις οργάνωσης της χώρας, για την αριστεία στο χώρο του τουρισμού, που αναφέρονται ιδιαίτερα στις περιοχές, όπως Costa del Sol και Costa Tropical στην Ανδαλουσία και περιοχές της Μαγιόρκα, της Τενερίφης.

Σημειώνεται χαρακτηριστικά η «υπονόμευση» της παραγωγικής ικανότητας και της οικονομικής ανάπτυξης της Ανδαλουσίας, από την επένδυση σε δραστηριότητες που απαιτούν μεγάλες καταναλώσεις νερού (π.χ., γήπεδα γκολφ, άλλες εγκαταστάσεις, εντατική καλλιέργειας το καλοκαίρι)⁵¹.

4. Η αναπτυξιακή πολιτική: Το παράδειγμα της λιμενικής πολιτικής

Η σημασία των λιμανιών στην οικονομική ανάπτυξη περιφερειών και κρατών, είναι ιδιαίτερα αναγνωρισμένη στη Μεσόγειο, λόγω της κομβικής σημασίας της τελευταίας στο διεθνές εμπόριο. Ποικίλες οικονομικές δραστηριότητες, έχουν ως βάση τα λιμάνια και τις λιμενικές εγκαταστάσεις, ενώ πολλές περιφέρειες μεσογειακών χωρών εξαρτώνται οικονομικά σε πολύ μεγάλο βαθμό από την ύπαρξη και λειτουργία των λιμενικών εγκαταστάσεων. Η τάση ιδιωτικοποίησης των λιμανιών τα τελευταία χρόνια έχει καταστήσει πολλά λιμάνια, ως αυτόνομους οικονομικούς οργανισμούς, με ελευθερία επιχειρηματικών κινήσεων και επιλογών. Ο αυξημένος ανταγωνισμός, μεταξύ των λιμενικών οργανισμών για την έλξη περισσότερων δραστηριοτήτων για την ενίσχυση των εσόδων τους έχει οδηγήσει σε μία σειρά αρνητικών επιπτώσεων για το περιβάλλον.

---

⁵¹ Velasquez E. (2006), "An input-output model of water consumption: Analysing intersectoral water relationships in Andalusia", *Ecological Economics*, 56, σελ. 226-240.

Οι λιμενικοί οργανισμοί σχεδιάζουν και υλοποιούν επεκτάσεις των αρχικών λιμενικών εγκαταστάσεων για την αύξηση της ικανότητας υποδοχής πλοίων κάθε χρήσης και ανάπτυξης συμπληρωματικών επιχειρηματικών δραστηριοτήτων (π.χ., εμπορικά κέντρα, ναυτιλιακές εταιρείες). Κάποιες από αυτές τις δραστηριότητες είναι ιδιαίτερα επικίνδυνες (π.χ., εγκαταστάσεις προμήθειας καυσίμων), ενώ η επέκταση των λιμανιών συνολικά απαιτεί επεμβάσεις στις ακτές με αρνητικές επιπτώσεις στο φυσικό τοπίο και την περιβαλλοντική βιωσιμότητα θαλασσιών ειδών (π.χ., καταστροφή υφάλων).

Χαρακτηριστικά παραδείγματα τέτοιων καταστροφικών επεκτάσεων είναι τα λιμάνια της Γαλικίας και της Μπαρτσελόνας στην Καταλονία (Greenpeace: 2005, σ. 15). Επίσης, παρατηρείται η καταστροφή αρκετών χιλιομέτρων παρθένων ακτών, λόγω νέων λιμενικών εγκαταστάσεων (π.χ., χώρα των Βάσκων, εξωτερικό λιμάνι στο Pasajes) ή και η δημιουργία νέων λιμανιών που κρίνονται ως μη αναγκαία (A Coruna). Ο ανταγωνισμός των λιμανιών με συνέπεια την περιβαλλοντική υποβάθμιση και καταστροφή ("race to the bottom") βρίσκει γόνιμο έδαφος και λόγω της αμέλειας και χαλαρότητας των Υπουργείων Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος. Το Υπουργείο Ανάπτυξης, στηρίζει τη στρατηγική επέκτασης των λιμανιών, χωρίς να λαμβάνει υπόψη τη βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη, «εκμεταλλεζόμενο» μάλιστα γενναίες χρηματοδοτήσεις από τον κοινοτικό προϋπολογισμό. Η ανυπαρξία ενός συνολικού στρατηγικού σχεδιασμού για τα λιμάνια της χώρας, ενισχύει ακόμα περισσότερο την διαχειριστική ευχέρεια των επιμέρους λιμενικών οργανισμών. Αυτού του είδους η διαχειριστική αυτονομία και ευχέρεια, δεν λαμβάνει υπόψη τις αρνητικές εξωτερικές οικονομίες, (negative externalities) που παράγονται από την επέκταση των λιμενικών εγκαταστάσεων και δραστηριοτήτων, υπονομεύοντας με αυτό τον τρόπο τη βιώσιμη οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική ανάπτυξη της περιφέρειας στην οποία βρίσκονται.

5. ΙΣΠΑΝΙΑ - ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΕΙΚΟΝΑ

Στο όνομα της προστασίας του περιβάλλοντος, η Ισπανία κατεδαφίζει πολυόροφα κτήρια παραθεριστικής κατοικίας που ξεφύτρωσαν στις ακτές της από τα μέσα της δεκαετίας του 80.⁵² Η είδηση που δημοσιεύεται, με ημερομηνία 6 Δεκεμβρίου 2007, είναι μεταγενέστερη άλλων ειδήσεων που αφορούν στην κρίση της Ισπανικής αγοράς κατοικίας, τη γνωστή «φούσκα» (Burbuja στα Ισπανικά!). Η υπερδόμηση των Ισπανικών ακτών, κατέστρεψε τα ειδυλλιακά παράλια και τα παράκτια οικοσυστήματα της και προκάλεσε μια αλυσίδα επιπτώσεων, σε υδατικούς και εδαφικούς πόρους που στον Ισπανικό Νότο, είναι ιδιαίτερα ευαίσθητοι και ταλαιπωρημένοι από κακή διαχείριση αιώνων. Όμως η καταστροφή δεν περιορίστηκε στο περιβάλλον. Έπληξε με δύναμη την Ισπανική οικονομία για να τονίσει την άρρηκτη σχέση περιβάλλοντος και οικονομίας που είτε αποσιωπάται επιμελώς είτε αγνοείται ολοσχερώς. Έτσι, μαζί με την είδηση για τις Ισπανικές κατεδαφίσεις και τα προβλήματα που δημιουργούν, ασαξιολογηθούν και οι ειδήσεις για την έκρηξη της Ισπανικής φούσκας ακινήτων και τα προβλήματα που έχουν δημιουργηθεί.

Από το 2004, όταν εκφράστηκαν οι πρώτοι φόβοι για την έκρηξη της Ισπανικής στεγαστικής φούσκας, μέχρι σήμερα πολλαπλασιάστηκαν οι ειδήσεις και οι αναλύσεις. Η γενναιόδωρη παροχή χαμηλότοκων στεγαστικών δανείων, ευνόησε την εκρηκτική αύξηση των τιμών των ακινήτων, που είναι ο κύριος προάγγελος επερχόμενης έκρηξης. Βασικοί ένοχοι: οι παραθεριστικές κατοικίες στις παράκτιες περιοχές που αγοράστηκαν κυρίως από τους περί τα 4 εκατ. ξένους (κυρίως Βρετανοί και Σκανδιναβοί συνταξιούχοι, οικονομικοί μετανάστες, κ.ά.) αλλά και από εύπορους Ισπανούς. Η έκρηξη ανακοινώθηκε στις 24 Απριλίου 2007, μετά από την ραγδαία υποχώρηση της μετοχής και τη ρευστοποίηση του

⁵² Ελένη Καπετανάκη-Μπριασούλη, Καθηγήτρια Τμήμα Γεωγραφίας, Πανεπιστήμιο Αιγαίου
e.briassouli@aegean.gr από το www.ecocrete.gr

μεγαλύτερου κτηματομεσιτικού και κατασκευαστικού ομίλου Astroc στο Ισπανικό Χρηματιστήριο. Το κλίμα ήταν ήδη έτοιμο: αυξημένα επιτόκια της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (που επηρεάζουν τα στεγαστικά δάνεια), υπερπροσφορά κατοικιών και επίπεδα-ρεκόρ των στεγαστικών δανείων. Επιπλέον, η Astroc επηρεάστηκε από την αυστηρότερη πολεοδομική νομοθεσία στην Βαλένθια όπου εδρεύει. Η πτώση της συμπαρέσυρε και άλλες κατασκευαστικές και κτηματομεσιτικές εταιρείες και οδήγησε σε χρηματο-οικονομική φούσκα, όπως μαρτυρεί η πτώση πολλών σημαντικών τραπεζικών και χρηματιστηριακών δεικτών. Τα Ισπανικά νοικοκυριά είναι υπερ-χρεωμένα: το χρέος τους από 75% του διαθέσιμου εισοδήματος τους το 1995, σκαρφάλωσε στο 133% το 2006. Το ισοζύγιο πληρωμών της Ισπανίας είναι αβυσσαλέο: 98.6 δισ. δολάρια, τριπλάσιο του Γαλλικού ελλείμματος και δεν συγκρίνεται με το Γερμανικό πλεόνασμα των 105 δισ. δολαρίων. Το 2006, μόνο οι ΗΠΑ είχαν χειρότερες επιδόσεις από την Ισπανία σε όλο τον κόσμο.

Για την Ισπανία ένα ερώτημα που απαιτεί συστηματική και σε βάθος διερεύνηση, είναι αν οι κατεδαφίσεις που προγραμματίζονται στις ακτές της, έχουν μόνο περιβαλλοντικά κίνητρα.

Για την Ελλάδα όμως, που καθοδηγείται από το Ισπανικό πρότυπο, προωθεί ένα Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο Τουρισμού (αλλά και ένα Εθνικό Χωροταξικό) κατ εικόνα και καθ ομοίωσιν του και διοχετεύει τη μερίδα του λέοντος των επιδοτήσεων του αναπτυξιακού νόμου σε μεγάλες σύνθετες τουριστικές επενδύσεις, πολύ περισσότερα ερωτήματα απαιτούν διερεύνηση..

Η κλιματική μεταβολή, που συνεπάγεται σπανιότητα ζωτικών πόρων (νερό, έδαφος), θα καταστήσει πολλές περιοχές οικονομικά ασύμφορες για τουριστική και οικιστική ανάπτυξη. Οι αισιόδοξες προβλέψεις ενός εκατομμυρίου έντονα ενδιαφερόμενων αγοραστών κατοικίας (που δεν είναι

γνωστό με τις παραδοχές έγιναν) θα μεταβληθούν ταχύτατα. Οι αγοραστές είναι ευαισθητοποιημένοι στα περιβαλλοντικά προβλήματα και στην κλιματική μεταβολή και έχουν να επιλέξουν από μια μεγάλη ποικιλία εναλλακτικών περιοχών κατοικίας, στην ευρύτερη γειτονιά μας (αναπτυσσόμενες Βαλκανικές αγορές), στους ώριμους προορισμούς (Ισπανία, Πορτογαλία) και στις πατρίδες τους (στον Βορρά, λόγω βελτιωμένων κλιματικών συνθηκών, άρχισε να ανθίζει η αγορά παραθεριστικής κατοικίας). Τέλος, οι ενθουσιώδεις επενδυτές που με αυξημένη συχνότητα και πυκνότητα ανακοινώσεων (σε συνέδρια, εφημερίδες, κ.λ.π.) υπόσχονται εισαγωγή κεφαλαίων στη χώρα για την υλοποίηση των σύνθετων επενδύσεων ,ίσως αποθαρρυνθούν από γενικότερες δυσμενείς οικονομικές συνθήκες και το δέλεαρ άλλων προορισμών φτηνότερου εργατικού δυναμικού και γης

Άραγε, είναι επιθυμητό το Ισπανικό πρότυπο στην συγκεκριμένη συγκυρία για την Ελλάδα; Κι αν η Ισπανία, με πολύ περισσότερο διαφοροποιημένη οικονομία, αντέξει στα σοκ, πως θα αντέξει η Ελλάδα, με μια ολοένα και περισσότερο απλοποιούμενη και εξασθενημένη οικονομία ,που επιπλέον θα της επιβληθεί η μονοκαλλιέργεια του τουρισμού; Ο Αυστριακός οικονομολόγος Joseph Schumpeter το 1942 χαρακτήρισε την οικονομική ανάπτυξη σαν μια διαδικασία «δημιουργικής καταστροφής» -- η καινοτομία καταστρέφει το παλιό και το αντικαθιστά με το καινούργιο. Όμως, στην περίπτωση της Ισπανίας και δυστυχώς και της Ελλάδας, αν ακολουθήσει τυφλά το παράδειγμα της, γινόμαστε μάρτυρες «καταστροφικής δημιουργίας» με ότι αυτό μαρτυρεί και συνεπάγεται για τη διακυβέρνηση των «κοινών»: του περιβάλλοντος και των κοινωνιών τους.

ΕΙΔΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΓΙΑ ΤΟΝ
ΤΟΥΡΙΣΜΟ - ΜΙΑ ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Σταυρούλα Ν. Αγρίου

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ

ΕΙΔΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

6.1. Εισαγωγή

Η χωροταξία διαμορφώνει το παρόν και προγραμματίζει το μέλλον και γι αυτό, θα πρέπει να εντάσσεται στους πρωταρχικούς σκοπούς του συγχρόνου κοινωνικού κράτους

Κατά συνέπεια η δημιουργία ενός Ειδικού χωροταξικού Πλαισίου για τον τουρισμό, δεν είναι αυτοσκοπός ,αλλά έρχεται να καλύψει μια μεγάλη ανάγκη που αναγνωρίστηκε με μεγάλη καθυστέρηση, και να δώσει επιτέλους, για πρώτη φορά, τις κατευθύνσεις, κανόνες και κριτήρια, για την χωρική διάρθρωση, οργάνωση και ανάπτυξη του τουρισμού στον ελληνικό χώρο και των αναγκαίων προς τούτο υποδομών

Το Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό , είναι η πρόταση της πολιτείας προκειμένου να καλύψει το κενό που υπήρχε

.Συνοδεύεται από την Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων, η οποία πρέπει να συνοδεύει κάθε σχέδιο με περιβαλλοντικές επιπτώσεις σύμφωνα με την Οδηγία 2001/42/ΕΕ

6.2. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ

Η ΟΔΗΓΙΑ 2001/42/ΕΕ <<σχετικά με την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων>> του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27ης Ιουνίου 2001., αναφέρει ότι Στόχος της (άρθρο 1) << είναι η υψηλού επιπέδου προστασία του περιβάλλοντος και η ενσωμάτωση περιβαλλοντικών ζητημάτων στην προετοιμασία και θέσπιση των σχεδίων...>>

Ως προς την διαβούλευση, η Οδηγία ορίζει (άρθρο 6) ότι το προκαταρκτικό σχέδιο η πρόγραμμα και η περιβαλλοντική μελέτη, τίθενται στην διάθεση των αρχών και του κοινού. Επίσης η Οδηγία (άρθρο 5) ορίζει ότι, η περιβαλλοντική μελέτη περιλαμβάνει και <<λογικές εναλλακτικές δυνατότητες, λαμβανομένων υπόψη των στόχων και του γεωγραφικού πεδίου εφαρμογής του σχεδίου ή προγράμματος>>

Η Οδηγία αυτή ενσωματώθηκε στο Εθνικό Δίκαιο με την ΚΥΑ 107017/2006 (ΦΕΚ Β1225/ 5-09-2006). Σε εφαρμογή της ΚΥΑ εκπονήθηκε από την Διεύθυνση Χωροταξίας του ΥΠΕΧΩΔΕ με την υποστήριξη του τεχνικού της συμβούλου κ Γεωργίου Τσεκουρα.

Η Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων Χωροταξικού Πλαισίου για το Τουρισμό., (ΣΜΠΕ) καταθέτει τους λόγους για τους οποίους θεωρεί ότι είναι αναγκαία η υιοθέτηση και εφαρμογή ενός ολοκληρωμένου Πλαισίου χωρικής ανάπτυξης του Τουρισμού και η άσκηση πολιτικών τουριστικής ανάπτυξης ,σύμφωνα με τις κατευθύνσεις που θέτει, με στόχο την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του ελληνικού τουριστικού προϊόντος, με ειδική μέριμνα για την διαφύλαξη των πόρων και την εξασφάλιση της βιωσιμότητας τους ,καθώς και την προστασία του περιβάλλοντος, οριοθετώντας κατ αυτόν τον τρόπο την σκοπιμότητα του πλαισίου.

Καθορίζονται οι στόχοι περιβαλλοντικής προστασίας που αφορούν το Ε.Π.Χ.Σ.Α.Α. του Τουρισμού όπως αναφέρονται παρακάτω:

1. Αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής
2. Μείωση των αερίων ρύπων
3. Μείωση και ορθολογική διαχείριση των στερεών αποβλήτων
4. Διαχείριση των υδατικών πόρων
5. Αντιμετώπιση της ερημοποίησης και προστασία της ποιότητας των εδαφών
6. Προστασία της βιοποικιλότητας και των φυσικών οικοσυστημάτων
7. Βιώσιμη διαχείριση των δασικών πόρων

Αναφέρονται οι βασικές περιβαλλοντικές αρχές, που καλείται να υπηρετήσει το παρόν πλαίσιο για τον Τουρισμό και που αφορούν ειδικότερα στην:

- Προστασία χλωρίδας και πανίδας
- Προστασία οικοτόπων
- Προστασία γεωλογικών σχηματισμών
- Προστασία τοπίου
- Προστασία και ανάδειξη οικισμών
- Προστασία αρχιτεκτονικής κληρονομιάς
- Προστασία αρχαιολογικών χώρων και μνημείων
- Χρήση εναλλακτικών μορφών ενέργειας
- Βελτίωση της ενεργειακής αποδοτικότητας
- Προστασία ιαματικών πηγών
- Προώθηση φιλικών προς το περιβάλλον τρόπων μετακίνησης (σιδηρόδρομου)
- Προστασία και ορθολογική διαχείριση υδατικού δυναμικού
- Πρόληψη και έλεγχος της ρύπανσης των υδάτων
- Διαχείριση απορριμμάτων
- Προστασία της ανθρώπινης υγείας

Περιγράφει το ΕΠΧΣΣΑ για τον Τουρισμό και ποιες συνθήκες στοχεύει να διαμορφώσει, καθώς και την κατάταξη των περιοχών της χώρας σε

κατηγορίες, ανάλογα με την ένταση και το είδος της τουριστικής δραστηριότητας, της γεωμορφολογίας και της ευαισθησίας των πόρων του. Επιχειρήθηκε επίσης η κατάρτιση εναλλακτικών δυνατοτήτων / λύσεων του Ειδικού Πλαισίου, με τρόπο ώστε να ικανοποιείται η στρατηγική επιλογή, αφενός για την ανάπτυξη του Τουρισμού και αφετέρου για την χωρική οργάνωση της δραστηριότητας .

Οι εναλλακτικές δυνατότητες περιλαμβάνουν

την περίπτωση της μηδενικής λύσης, υπό την έννοια της συνέχισης της υφιστάμενης κατάστασης, δηλαδή της έλλειψης ενός ολοκληρωμένου τομειακού σχεδιασμού (do-nothing case) και

β) την περίπτωση κατάρτισης του Ε.Π.Χ.Σ.Α.Α. με τις εξής κατευθύνσεις:

- τη σχεδιασμένη ανάπτυξη των ήδη τουριστικών περιοχών (Business as usual),
- τη σχεδιασμένη ανάπτυξη του μαζικού τουρισμού σε νέες περιοχές - προορισμούς που μπορούν να μετατραπούν σε υποδοχείς μαζικού τουρισμού,
- τη χωρική οργάνωση του τουρισμού στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης με την ανάδειξη και προστασία των τουριστικών πόρων (που αφορά το εξεταζόμενο Ε.Π.Χ.Σ.Α.Α. για τον Τουρισμό).

Οι κύριοι λόγοι επιλογής των προαναφερθεισών εναλλακτικών δυνατοτήτων, σχετίζονται επίσης με θέματα που αφορούν:

- στα έως σήμερα διαμορφωμένα χαρακτηριστικά του τρόπου και του είδους ανάπτυξης της τουριστικής δραστηριότητας ,στο σύνολο του εθνικού χώρου,
- στη διαχρονική εξέλιξη της υλοποίησης του χωρικού σχεδιασμού σε εθνικό επίπεδο,
- στις διαμορφούμενες τάσεις ανάπτυξης και οργάνωσης του τουρισμού σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο,
- στην καθομολογούμενη αναγκαιότητα διευθέτησης συγκρούσεων χρήσεων γης και δραστηριοτήτων σε πληθώρα ελληνικών περιοχών

6.3. ΕΙΔΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑ ΠΤΥΞΗΣ

Στις 3 Μαΐου 2007 ο υπουργός ΠΕΧΩΔΕ, κ. Γιώργος Σουφλιάς, έθεσε σε δημόσια διαβούλευση το Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο για τον Τουρισμό. Μετα τις εντονες αντιδρασεις των φορεων κατά την διαβουλευση η διαδικασια σταματησε

Παρουσιάζουμε κατ άρθρο το Ειδικό Πλαίσιο καθώς και τα σημεία αιχμής όπου θα εστιάσουμε την ανάλυση μας σε επόμενο Κεφάλαιο

Άρθρο 1

ΣΚΟΠΟΣ

Σκοπός του Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό ,είναι η παροχή κατευθύνσεων, κανόνων και κριτηρίων για τη χωρική διάρθρωση, οργάνωση και ανάπτυξη του τουρισμού στον ελληνικό χώρο και των αναγκαίων προς τούτο υποδομών καθώς και η διατύπωση ενός ρεαλιστικού προγράμματος δράσης, για την επόμενη δεκαετία (2007 – 2021).Με το εν λόγω Ειδικό Πλαίσιο επιδιώκεται επίσης η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του τουριστικού προϊόντος, η εξασφάλιση της προστασίας και της βιωσιμότητας των πόρων, η ενίσχυση των πολιτικών περιφερειακής ανάπτυξης καθώς και η διαμόρφωση ενός σαφέστερου πλαισίου κατευθύνσεων προς τον υποκείμενο σχεδιασμό, τις αδειοδοτούσες αρχές και τις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις.

Άρθρο 2

Οι βασικοί στόχοι του Χωροταξικού Πλαισίου

Με το Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό το ΥΠΕΧΩΔΕ στοχεύει στη διαμόρφωση συνθηκών για:

1. Την περιβαλλοντική αναβάθμιση περιοχών τουριστικού ενδιαφέροντος και την προώθηση της αειφόρου και ισόρροπης ανάπτυξης, σύμφωνα με τις φυσικές, πολιτιστικές, οικονομικές και κοινωνικές ιδιαιτερότητες κάθε περιοχής.
2. Τη θεματική, χρονική και χωρική διεύρυνση της τουριστικής δραστηριότητας με πολιτικές, που εμπλουτίζουν το προϊόν και ενθαρρύνουν ή αποθαρρύνουν τη συγκέντρωση των επενδύσεων στον τουρισμό.
3. Την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του Ελληνικού τουριστικού προϊόντος, με την προσαρμογή του σχεδιασμού στις νέες προκλήσεις και πολιτικές και ειδική μέριμνα για την ανάδειξη και προβολή της ταυτότητας του.
4. Τη προώθηση της υγιούς επιχειρηματικότητας, μέσα από τη δημιουργία σταθερού πλαισίου κανόνων που αφορούν στη χωροθέτηση, επιχειρήσεων που σχετίζονται με τον τουρισμό και τη δημιουργία συνθηκών για την προσέλκυση σημαντικών, για την εθνική οικονομία, τουριστικών επενδύσεων.
5. Τη διάχυση των αποτελεσμάτων του τουρισμού στους υπολοίπους τομείς της οικονομίας, με πολιτικές οι οποίες ενισχύουν τη διασύνδεσή τους.
6. Τη βελτίωση του συνολικού οικονομικού αποτελέσματος της τουριστικής δραστηριότητας και του βαθμού απόδοσής της.
7. Την παροχή των αναγκαίων κατευθύνσεων προς τα υποκείμενα επίπεδα χωρικού σχεδιασμού, για την προώθηση της τουριστικής ανάπτυξης στο πλαίσιο της αειφόρου, ισόρροπης, συνεκτικής και ολοκληρωμένης διαχείρισης του χώρου.

Άρθρο 3

ΟΡΙΣΜΟΙ

Δίδονται οι ορισμοί του

«αναγνωρίσιμη τουριστική ταυτότητα»

«μαζικός» Τουρισμός

«εναλλακτικές μορφές τουρισμού»

«υψηλή συγκέντρωση τουρισμού»

«αξιόλογη ανάπτυξη τουριστικών δραστηριοτήτων».

«αποδεκτό επίπεδο υποδομών»

«σύνθετη και ολοκληρωμένη ανάπτυξη τουριστικών υποδομών σταθερού παραθερισμού»

Άρθρο 4

ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ

Ο εθνικός χώρος, κατατάσσεται στις ακόλουθες κατηγορίες περιοχών που απεικονίζονται διαγραμματικά στο χάρτη που ακολουθεί με κριτήρια

- a. την ένταση και το είδος της τουριστικής δραστηριότητας,
- b. τη γεωμορφολογία και
- c. την ευαισθησία των πόρων του

(Α) Αναπτυγμένες τουριστικά περιοχές.

(Β) Αναπτυσσόμενες τουριστικά περιοχές.

(Β1) Περιοχές με περιθώρια ανάπτυξης μαζικού τουρισμού και

(Β2) Περιοχές με περιθώρια ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

Στην κατηγορία αυτή εντάσσεται μεγάλος αριθμός νησιών καθώς και περιοχές της ηπειρωτικής χώρας.

- (Γ) Περιοχές τουριστικού ενδιαφέροντος με κυρίαρχες χρήσεις άλλες από τον τουρισμό, και δυνατότητα ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού.
- (Δ) Μητροπολιτικές περιοχές: Ταυτίζονται με τα όρια των μητροπολιτικών συγκροτημάτων Αθήνας και Θεσσαλονίκης.
- (Ε) Νησιά και παράκτιες περιοχές
- (ΣΤ) Ορεινές περιοχές.
- (Ζ) Πεδινές και ημιορεινές περιοχές.
- (Η) Περιοχές που περιλαμβάνονται στον Κατάλογο Τόπων Κοινοτικής Σημασίας (περιοχές του Δικτύου Φύση (NATURA) 2000) και λοιπές περιοχές περιβαλλοντικής ευαισθησίας, όπως κηρυγμένοι ιστορικοί τόποι, καταφύγια άγριας ζωής κ.λπ., όπως έχουν οριοθετηθεί σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις.
- (Θ) Παραδοσιακοί οικισμοί.
- (Ι) Αρχαιολογικοί χώροι και μνημεία, όπως έχουν οριοθετηθεί

Άρθρο 5

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΧΩΡΙΚΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ

Με βάση αυτή την κατηγοριοποίηση, το Ειδικό Πλαίσιο δίνει τις κατευθύνσεις χωρικής οργάνωσης και ανάπτυξης του τουρισμού. Οι κατευθύνσεις αυτές αφορούν στην προστασία, στην ανάδειξη και προβολή των τουριστικών πόρων, στον εμπλουτισμό και αναβάθμιση των υποδομών, στη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών, στην οργάνωση και αναβάθμιση του δομημένου περιβάλλοντος, στην προστασία, ανάδειξη και

αποκατάσταση του φυσικού περιβάλλοντος, και εν γένει, στον εμπλουτισμό και αναβάθμιση του προσφερόμενου τουριστικού προϊόντος, διαφοροποιούνται, δε, ανάλογα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε κατηγορίας περιοχών, καθώς και την επιθυμητή μορφή, είδος και ένταση της τουριστικής δραστηριότητας για καθεμιά απ' αυτές.

(Α) Αναπτυγμένες τουριστικά περιοχές.

Όροι αρτιότητας 15 στρέμματα 6 κλίνες/στρέμμα

(Β) Αναπτυσσόμενες τουριστικά περιοχές.

Όροι αρτιότητας 8 στρέμματα 6 κλίνες/στρέμμα

(Β1) Περιοχές με περιθώρια ανάπτυξης μαζικού τουρισμού και

(Β2) Περιοχές με περιθώρια ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

Στην κατηγορία αυτή εντάσσεται μεγάλος αριθμός νησιών καθώς και περιοχές της ηπειρωτικής χώρας.

(Γ) Περιοχές τουριστικού ενδιαφέροντος με κυρίαρχες χρήσεις άλλες από τον τουρισμό, και δυνατότητα ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

Όροι αρτιότητας 4 στρέμματα 6 κλίνες/στρέμμα

(Δ) Μητροπολιτικές περιοχές: Ταυτίζονται με τα όρια των μητροπολιτικών συγκροτημάτων Αθήνας και Θεσσαλονίκης.

Όροι αρτιότητας 10 στρέμματα 6 κλίνες/στρέμμα

(Ε) Νησιά και παράκτιες περιοχές

Ομάδα Ι μικρές ξενοδοχειακές μονάδες (μέχρι 100 κλίνες) εντός ορίων οικισμών

Ο αριθμός νέων κλινών δεν υπερβαίνει το 5% του αριθμού των υφισταμένων κλινών στην αρχή του έτους . Ελάχιστο όριο 30 κλίνες

Ομάδα ΙΙ μικρές ξενοδοχειακές μονάδες (μέχρι 100 κλίνες) εντός ορίων οικισμών

Ομάδα ΙΙΙ μικρές ξενοδοχειακές μονάδες (μέχρι 100 κλίνες) εντός ορίων οικισμών

Επιπρόσθετα στις παράκτιες περιοχές των υπό στοιχείων Α,Β,Δ του άρθρου 4 κατηγοριών χώρου και στα νησιά που κατατάσσονται στις ομάδες ΙΙ και ΙΙΙ διακρίνεται ζώνη υψηλής ανταγωνιστικότητας, η οποία εκτείνεται σε απόσταση 200 μ από τον αιγιαλό, όπου δίνονται συγκεκριμένες κατευθύνσεις. Για το σύνολο του παράκτιου χώρου και τα νησιά, ορίζεται ελάχιστη απόσταση Ε τοποθέτησης των κτισμάτων από την γραμμή αιγιαλού 50 μ

(ΣΤ) Ορεινές περιοχές.

Άρθρο 6

ΕΙΔΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Το Ειδικό Πλαίσιο δίνει κατευθύνσεις για τη χωρική οργάνωση και ανάπτυξη συγκεκριμένων ειδικών μορφών τουρισμού. Οι μορφές αυτές έχουν επιλεγεί στο πλαίσιο της προσπάθειας για διάχυση της ανάπτυξης του τουρισμού, σε περισσότερες γεωγραφικές περιοχές, εμπλουτισμό και διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος ,καθώς και επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου. Πρόκειται για το συνεδριακό, τον αστικό, το θαλάσσιο, τον πολιτισμικό με ιδιαίτερη διάκριση για το θρησκευτικό, τον αθλητικό με ιδιαίτερη διάκριση για τα γκολφ, το χιονοδρομικό, τον καταδυτικό και άλλες αθλητικές δραστηριότητες που αναπτύσσονται στον

ορεινό χώρο, τον ιαματικό και θεραπευτικό τουρισμό και τέλος τον τουρισμό φύσης.

Αναλυτικότερα:

1. Συνεδριακός τουρισμός. Προωθείται η ανάπτυξη συνεδριακού τουρισμού, με προτεραιότητα στα μεγάλα αστικά κέντρα και στις αναπτυγμένες τουριστικά περιοχές, με επαρκή συγκοινωνιακή σύνδεση (κυρίως αεροπορική) και ευκαιρίες για απόλαυση εκδηλώσεων σύγχρονου πολιτισμού (μουσεία, φεστιβάλ, εκθέσεις κ.α.), γαστρονομία, επίσκεψη αξιοθέατων κ.λπ. Παράλληλα είναι δυνατή η δημιουργία εγκαταστάσεων συνεδριακού τουρισμού μικρότερης κλίμακας, σε μικρότερα αστικά κέντρα και άλλους τουριστικούς προορισμούς, βάσει κριτηρίων, όπως: ύπαρξη Α.Ε.Ι. ή ερευνητικών κέντρων, παρουσία κάποιου ισχυρού / κυρίαρχου παραγωγικού τομέα στην περιοχή, ύπαρξη αξιόλογων στοιχείων του φυσικού ή ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, ιστορίας, αθλητικών ή πολιτιστικών εκδηλώσεων κ.α.
2. Αστικός Τουρισμός. Προωθείται κατά προτεραιότητα στην Αθήνα, τη Θεσσαλονίκη, στις μεγάλες πόλεις (Πάτρα, Λάρισα, Ηράκλειο,) και σε τουριστικές περιοχές με αξιόλογα αστικά κέντρα (Βόλος, Ναύπλιο, Χώρα Κέρκυρας, Χώρα Ρόδου, Πόλη Χανίων, Ιωάννινα, Καστοριά, Καβάλα, Ξάνθη, Ερμούπολη, Μυτιλήνη, Κω, Καλαμάτα, Κομοτηνή, Ρέθυμνο.).
3. Θαλάσσιος τουρισμός. Προσδιορίζεται από τη δυνατότητα χρήσης σκαφών αναψυχής. Μεταξύ άλλων προτείνεται η δημιουργία κέντρων θαλάσσιου τουρισμού
4. Πολιτισμικός Τουρισμός. Ειδικές δράσεις προβλέπονται για τον λεγόμενο Θρησκευτικό Τουρισμό (π.χ. Μετέωρα, Πάτμος, Άγιο Όρος κλπ.)
5. Αθλητικός τουρισμός. Εκτός από την αξιοποίηση των αθλητικών εγκαταστάσεων Αθήνας, Θεσσαλονίκης και άλλων μεγάλων πόλεων, που

διαθέτουν σύγχρονες εγκαταστάσεις διεθνών προδιαγραφών και επαρκή τουριστική υποδομή, προτείνεται η ανάπτυξη προπονητικών κέντρων, σε περιοχές του ορεινού και ημιορεινού χώρου που διαθέτουν επαρκή πρόσβαση και τουριστικές υποδομές καθώς και η ενίσχυση συγκεκριμένων μορφών αθλητικού τουρισμού, όπως το γκολφ, ο χιονοδρομικός τουρισμός, ο καταδυτικός τουρισμός και ο τουρισμός αθλητικών δραστηριοτήτων του ορεινού χώρου.

Ειδικά για το γκολφ, προτείνεται:

- ο η δημιουργία εγκαταστάσεων γκολφ στις ευρύτερες περιοχές των μεγάλων πόλεων της Αθήνας, της Θεσσαλονίκης, της Πάτρας, του Βόλου, των Ιωαννίνων, στις νήσους Κρήτη, Κέρκυρα, Ρόδο και Ζάκυνθο, στους νομούς Ηλείας, Μεσσηνίας και Χαλκιδικής. Παράλληλα, γήπεδα γκολφ θα μπορούν να δημιουργούνται ως τμήμα σύνθετων ολοκληρωμένων τουριστικών επενδύσεων, με την προϋπόθεση εξασφάλισης των απαιτούμενων υδατικών πόρων της εγκατάστασης, ύστερα από την ικανοποίηση υδρευτικών, αρδευτικών και οικολογικών αναγκών της περιοχής, που επηρεάζεται ή τη χρήση ανακυκλωμένου νερού από αξιοποίηση των λυμάτων, μετά από τριτοβάθμια επεξεργασία(αφαλάτωση).
- ο η αναβάθμιση των ήδη υπαρχόντων.

6. Ιαματικός και θεραπευτικός τουρισμός. Προτείνεται:

- ο η ανάπτυξη κέντρων θερμαλισμού
- ο η δημιουργία κέντρων θαλασσοθεραπείας και θεραπευτικού τουρισμού
- ο Τουρισμός Φύσης. Ο τουρισμός φύσης αναπτύσσεται στον ορεινό χώρο και σε ευαίσθητες περιβαλλοντικά περιοχές.

Άρθρο 7

ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

Στο Ειδικό Πλαίσιο έχει συμπεριληφθεί ένα συνολικό σχέδιο ενίσχυσης των υποδομών. Πρόκειται για μια ολοκληρωμένη πρόταση που καλύπτει τους τομείς των μεταφορικών υποδομών (αεροδρόμια, λιμάνια, οδικό και σιδηροδρομικό δίκτυο), με στόχο τη διεύρυνση των τουριστικών προορισμών και την καλύτερη εξυπηρέτηση των υφιστάμενων καθώς και υποδομές ύδρευσης, διαχείρισης υγρών και στερών αποβλήτων, ενέργειας, τηλεπικοινωνιών και υγείας για τον εξοπλισμό και τη θωράκιση περιοχών τουριστικού ενδιαφέροντος και την ενίσχυση του αναπτυξιακού τους ρόλου.

Άρθρο 8

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΓΙΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΧΩΡΟΥ ΜΕ ΕΙΔΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΚΑΙ ΕΠΙΛΥΣΗ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΩΝ ΜΕ ΑΛΛΕΣ ΧΡΗΣΕΙΣ

Για την προστασία των δασών και των δασικών εκτάσεων, τίθεται ως γενική αρχή, η αποφυγή της διάσπασης της ενότητάς τους. Επιτρέπεται μόνο η εγκατάσταση ελαφρών, μη μόνιμων υποδομών εξυπηρέτησης ειδικών μορφών τουρισμού φύσης, αποκλειστικά για τη φύλαξη εξοπλισμού και την αντιμετώπιση έκτακτων αναγκών. Επίσης, προτείνεται η διατήρηση του υψηλού καθεστώτος προστασίας, που προβλέπεται από την ισχύουσα νομοθεσία, για την αγροτική γη υψηλής παραγωγικότητας, με εξαίρεση τις περιπτώσεις δημιουργίας τουριστικών υποδομών μεγάλης κλίμακας, στο ηπειρωτικό χώρο, που συμβάλλουν στην αναβάθμιση ή και εμπλουτισμό του τουριστικού προϊόντος, ύστερα από στάθμιση παραγόντων κόστους ωφέλειας σε κοινωνικό, οικονομικό και περιβαλλοντικό επίπεδο.

Τέλος, δίνονται κατευθύνσεις με στόχο την επίλυση συγκρούσεων των τουριστικών χρήσεων, με χρήσεις βιομηχανίας, ενέργειας και υδατοκαλλιέργειών. Ενδεικτικά για τη ρύθμιση των σχέσεων τουρισμού -

βιομηχανίας ,δίδονται οι παρακάτω κατευθύνσεις:Εντός των περιοχών με προτεραιότητα τουρισμού, είναι κατά κανόνα επιθυμητή η συγκέντρωση βιομηχανικών εγκαταστάσεων, μέσης και υψηλής όχλησης σε οργανωμένους υποδοχείς. Η τυχόν επιτρεπόμενη σημειακή χωροθέτηση της βιομηχανίας, δεν πρέπει να θίγει το περιβάλλον και το τοπίο ως τουριστικούς πόρους. Η συνύπαρξη της παραδοσιακής βιοτεχνίας – χειροτεχνίας, καθώς και μονάδων τυποποίησης τοπικών προϊόντων ονομασίας προέλευσης ,με τον τουρισμό κρίνεται επιθυμητή.

Άρθρο 9

ΣΥΝΘΕΤΕΣ ΚΑΙ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΥΠΟΔΟΜΩΝ ΣΤΑΘΕΡΟΥ ΠΑΡΑΘΕΡΙΣΜΟΥ

- Ως «σύνθετη και ολοκληρωμένη ανάπτυξη τουριστικών υποδομών σταθερού παραθερισμού» ,νοείται η συνδυασμένη ανάπτυξη ξενοδοχείων διαφόρων λειτουργικών μορφών/τύπων υψηλών προδιαγραφών, τουριστικών επιπλωμένων επαύλεων, εγκαταστάσεων ειδικής τουριστικής υποδομής (συνεδριακά κέντρα, γκολφ, κέντρα θαλασσοθεραπείας κ.ά.) καθώς και κατοικιών προς πώληση στις οποίες θα προβλέπεται η δυνατότητα παροχής ξενοδοχειακών υπηρεσιών υψηλού επιπέδου.

Η ανάπτυξη σύνθετων και ολοκληρωμένων τουριστικών υποδομών σταθερού παραθερισμού, προωθείται τόσο σε αναπτυσσόμενες και ήδη ανεπτυγμένες τουριστικά περιοχές, συμπεριλαμβανομένων των μητροπολιτικών περιοχών, όσο και στον πεδινό ή ημιορεινό χώρο, βάσει συγκεκριμένων κριτηρίων:

Ως ενδεικτικές περιοχές προτεραιότητας για ανάπτυξη σύνθετων κι ολοκληρωμένων μορφών τουρισμού ,προτείνονται οι ακόλουθες περιοχές:

Σταυρούλα Ν. Αγγρίου

- Παράκτιες περιοχές Δυτικής Πελοποννήσου
- Παράκτιες περιοχές Αιτωλοακαρνανίας
- Παράκτιες περιοχές Ηπείρου
- Παράκτιες περιοχές Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης
- Παράκτιες περιοχές Ανατολικής και ΝΑ Κρήτης
- Παράκτιες περιοχές Νότιας Ρόδου
- Δυτικές ακτές Ζακύνθου
- Ευρύτερη περιοχή πολεοδομικού συγκροτήματος Βόλου

Η ανάπτυξη σύνθετων κι ολοκληρωμένων μορφών τουρισμού είναι δυνατή είτε σε οργανωμένους υποδοχείς (Π.Ο.Τ.Α., Π.Ο.Α.Π.Δ., Π.Ε.Ρ.Π.Ο.) είτε σε εκτός σχεδίου και εκτός ορίων οικισμών περιοχές με τις διατάξεις για τη δόμηση τουριστικών εγκαταστάσεων στις περιοχές αυτές. Τα όριο αρτιότητας στη δεύτερη περίπτωση ορίζεται σε 150.000 τμ.

Για την ανάπτυξή τους απαιτείται η εισαγωγή στη νομοθεσία:

1. νέων μορφών διαχείρισης τουριστικών καταλυμάτων, που θα περιλαμβάνουν τη δυνατότητα αγοράς από τρίτους, για χρήση και εκμετάλλευση, τμημάτων τουριστικού συγκροτήματος υπό τη μορφή ανεξάρτητων διαμερισμάτων ή κατοικιών, με την υποχρέωση να το παραχωρούν, στο φορέα της τουριστικής επιχείρησης, ελεύθερο για χρήση ως τμήμα του ξενοδοχείου, ένα τμήμα τουλάχιστον του χρόνου βάσει ιδιωτικών συμφωνιών. Το ποσοστό του ξενοδοχειακού καταλύματος που θα μπορεί να μεταβιβαστεί, δύναται να διαφοροποιείται ανάλογα με τα χαρακτηριστικά της εγκατάστασης και δεν μπορεί να υπερβεί το 70%. Αντίστοιχες ρυθμίσεις ,μπορεί να προβλεφθούν με μακροχρόνιες μισθώσεις ξενοδοχειακών τμημάτων ή με την αγορά κάθε «αυτοτελούς τμήματος» από ένα μικρό αριθμό αγοραστών. Η ρύθμιση αυτή θα έχει εφαρμογή και σε υφιστάμενες τουριστικές εγκαταστάσεις.

2. νέου τύπου τουριστικής εγκατάστασης, που θα προβλέπει τη συνδυασμένη ανάπτυξη ξενοδοχείων διαφόρων λειτουργικών μορφών και τύπων υψηλών προδιαγραφών, τουριστικών επιπλωμένων επαύλεων, εγκαταστάσεων ειδικής τουριστικής υποδομής (συνεδριακά, γκολφ, κέντρα θαλασσοθεραπείας κ.ά.) καθώς και κατοικιών προς πώληση, στις οποίες θα προβλέπεται η δυνατότητα παροχής ξενοδοχειακών υπηρεσιών υψηλού επιπέδου. Στις περιπτώσεις αυτές το ποσοστό των κατοικιών, που μπορεί να διαφοροποιείται, ανάλογα με τα είδη των ειδικών τουριστικών υποδομών που περιλαμβάνει, μπορεί να φτάσει το 30% της επιφανείας των εγκαταστάσεων φιλοξενίας (δωμάτια ξενοδοχείου και κατοικίες).

Οι εγκαταστάσεις των εδαφίων (α) και (β) δομούνται στο σύνολο τους ως κύρια τουριστικά καταλύματα. Σε περίπτωση συνδυασμένης χρήσης των προβλέψεων των προαναφερόμενων παραγράφων (α) και (β) το συνολικά μεταβιβαζόμενο ποσοστό δεν μπορεί να υπερβαίνει το 70% της επιφανείας των εγκαταστάσεων φιλοξενίας. Η ρύθμιση αυτή θα έχει εφαρμογή και σε εκτάσεις που έχουν ενεργοποιηθεί πολεοδομικά με προγενέστερα καθεστώτα δόμησης.

Άρθρο 10

Λοιπές κατευθύνσεις σχεδιασμού και προτάσεις τροποποίησης της νομοθεσίας

Στην ενότητα αυτή περιλαμβάνονται κατευθύνσεις σχεδιασμού και προτάσεις τροποποίησης της νομοθεσίας και αφορούν στην εισαγωγή στη νομοθεσία των σύνθετων και ολοκληρωμένων αναπτύξεων τουριστικών υποδομών σταθερού παραθερισμού, σε νέες μορφές διαχείρισης τουριστικών καταλυμάτων καθώς και σε αναγκαίες προσαρμογές της πολεοδομικής και αναπτυξιακής νομοθεσίας.

Πρόγραμμα δράσης 2007 – 2022

Για την επίτευξη των στόχων που εξυπηρετεί το Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο για τον Τουρισμό απαιτείται συνδυασμός δράσεων και λήψη μέτρων θεσμικού αλλά και διοικητικού - οργανωτικού χαρακτήρα.

Σε θεσμικό επίπεδο, μεταξύ άλλων, προβλέπεται η προσαρμογή στο νέο Πλαίσιο της δράσης υπουργείων, περιφερειών και αυτοδιοίκησης, η εναρμόνιση των κατωτέρων επιπέδων σχεδιασμού του χώρου και η προσαρμογή της νομοθεσίας για τις αναπλάσεις.

Σε διοικητικό - οργανωτικό επίπεδο, προωθείται η δημιουργία μηχανισμού παρακολούθησης και αξιολόγησης της εφαρμογής του Ειδικού Πλαισίου και η δημιουργία μηχανισμού ελέγχου με στόχο την διαφύλαξη των παραδοσιακών οικισμών.

6.4. ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΩΝ ΦΟΡΕΩΝ

6.4.1. Θέματα περιεχομένου της Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων

Η Ελληνική Εταιρία Προστασίας Περιβάλλοντος και Πολιτιστικής Κληρονομιάς δια της επιτροπής του Συμβουλίου Θεσμικού Πλαισίου (ΣΘΕΠ) με την επιστημονική συνδρομή της καθηγήτριας κ. Ελένη Μπριασούλη αξιολογεί την ΣΜΠΕ ως κατωθι

.Η ΣΜΠΕ δεν είναι «Στρατηγική»

Η ΣΜΠΕ δεν αναφέρεται ρητά και με σαφήνεια, στην έννοια του «στρατηγικού» (που έχει συγκεκριμένες ιδιότητες και χαρακτηριστικά που το διακρίνουν από το μη-στρατηγικό). Αντίθετα, παραθέτει γενικόλογους, κοινότυπους, ασαφείς, ελλιπείς, και μονομερείς στόχους. Απουσιάζουν και παραβλέπονται βασικοί κοινωνικοί, οικονομικοί και περιβαλλοντικοί στόχοι όπως και θεμελιώδεις στρατηγικοί στόχοι, που αφορούν στην αειφορική ανάπτυξη γενικά και στην αειφορική τουριστική ανάπτυξη ειδικότερα.

Η ΣΜΠΕ δεν ξεκινά, όπως θα έπρεπε, με σαφή διατύπωση των στρατηγικών στόχων, που καλείται να εκπληρώσει το ΕΠΧΣΑΑ στα πλαίσια του Εθνικού Χωροταξικού από το οποίο θα πρέπει να απορρέουν οι πολιτικές προτεραιότητες σχεδιασμού του εθνικού χώρου και οι βασικές συσχετίσεις μεταξύ τουρισμού και άλλων παραγωγικών τομέων και χρήσεων γης.

. Η ΣΜΠΕ δεν είναι επιστημονικά τεκμηριωμένη μελέτη

Η ΣΜΠΕ διέπεται από μη-επιστημονική προσέγγιση. Είναι μια συρραφή ασύνδετων μεταξύ τους ενοτήτων, όπου τα συμπεράσματα περί επιπτώσεων, οι οποίες δεν έχουν εκτιμηθεί, προηγούνται της ανάλυσης και τεκμηρίωσης. Δεν τηρούνται βασικές αρχές που είναι κατοχυρωμένες (α)

στη βασική διεθνή βιβλιογραφία και εμπειρία των τελευταίων 30 ετών, (β) στην ελληνική βιβλιογραφία περί τουρισμού και τεχνικών ανάλυσης, και (γ) υπαγορεύονται από την στοιχειωδώς πιστή εφαρμογή της διαδικασίας που περιγράφεται στην Οδηγία (ΥΠΕΧΩΔΕ/ ΕΥΠΕ/οικ. 107017, ΦΕΚ 1225/5-09-06).

Η ΣΜΠΕ θα έπρεπε να αξιολογεί, και όχι να παίρνει ως δεδομένη τη συγκεκριμένη πολιτική επιλογή για γενικευμένη προώθηση του τουρισμού και συγκεκριμένα της παραθεριστικής κατοικίας. Διότι δεν είναι δεδομένο εκ των προτέρων ότι αυτή η επιλογή εξυπηρετεί βέλτιστα τις εθνικές αναπτυξιακές επιδιώξεις προς την αειφορία.

Ιδιαίτερα προβληματικό είναι το Κεφ. 5 της ΣΜΠΕ (ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ). Ενώ σκοπός του είναι η παρουσίαση και η περιγραφή εναλλακτικών λύσεων, επιχειρεί βιαστική και ατεκμηρίωτη εκτίμηση και αξιολόγηση επιπτώσεων τεσσάρων εναλλακτικών σεναρίων που περιγράφονται ανεπαρκώς. Ο Πίνακας της σελ. 35 (ΣΜΠΕ) – που συνοψίζει την αξιολόγηση των τεσσάρων εναλλακτικών, προηγείται αντί να έπεται της εκτίμησης. Επιπλέον είναι ακατανόητος και ατεκμηρίωτος. Άρα δεν προσφέρεται ως βάση για λήψη αποφάσεων.

Οι δύο εναλλακτικές δυνατότητες (πλην της μηδενικής) είναι απλοϊκές. Ιδίως η τρίτη δεν έχει νόημα, αφού με μικρή τροποποίηση είναι ίδια με την τέταρτη (την επιλεγμένη). Όλες οι εναλλακτικές, αγνοούν τους άλλους τομείς της οικονομίας και τις ουσιαστικές γεωγραφικές ιδιαιτερότητες του Ελληνικού χώρου.

. Η ΣΜΠΕ δεν είναι «περιβαλλοντική»

Η περιγραφή των περιβαλλοντικών συνιστωσών της χώρας (Κεφ. 6 και 7) γίνεται με γενικά και αόριστα, περιγραφικά στοιχεία που δεν χρησιμοποιούνται στην «ανάλυση» και στην παρουσίαση / αιτιολόγηση των προτάσεων (τα οποία ούτως ή άλλως, στην παρούσα ΣΜΠΕ, έπονται αντί να προηγούνται της εκτίμησης επιπτώσεων!)

Οι τάσεις των περιβαλλοντικών συστημάτων, εκτιμώνται ανεπαρκώς, με βάση δείκτες για ορισμένους από τους οποίους παρουσιάζονται επιλεκτικά κάποιες μελλοντικές τάσεις, σε απροσδιόριστο χρονικό ορίζοντα και χωρικό πλαίσιο και χωρίς να ληφθούν υπόψη οι παράγοντες που επηρεάζουν αυτές τις τάσεις.

Η ΣΜΠΕ δεν περιέχει εκτίμηση των επιπτώσεων

Η ΣΜΠΕ είναι ελλιπής και ανεπαρκής στην εκτίμηση των επιπτώσεων, εφόσον υστερεί στην παροχή αντικειμενικής πληροφόρησης (ποσοτικά δεδομένα, χάρτες), όσον αφορά την περιγραφή του Σχεδίου, των εναλλακτικών λύσεων και την κατάσταση του περιβάλλοντος (και τουρισμού) στη χώρα. Χωρίς αυτή την πληροφορία δεν υπάρχει περίπτωση κάποιος αναγνώστης του κειμένου, να αντιληφθεί τι συμβαίνει στη χώρα, τι προτείνει το Σχέδιο και πώς τεκμηριώνονται οι προτάσεις του. Αντί για παρουσίαση της πλήρους μελέτης που πλαισιώνει και στηρίζει το Σχέδιο, η ΣΜΠΕ παραθέτει υποκειμενικές, ελλιπείς και μεροληπτικές δηλώσεις και ερμηνείες και ατεκμηρίωτους ισχυρισμούς (βλ. π.χ. σελ. 9-10) που αντιβαίνουν στη θεωρητική και εμπειρική γνώση περί τουρισμού γενικά, τουρισμού στην Ελλάδα, διεθνών και εθνικών τάσεων, εποχικότητας τουριστικού προϊόντος, κ.λπ. Τίθενται, έτσι, δύο θέματα (α) πως να υποβληθούν σε ΣΜΠΕ ένα ατελώς περιγεγραμμένο Σχέδιο και οι εναλλακτικές του; και (β) η παραβίαση της Σύμβασης του Άαρχους για πρόσβαση σε πληροφορία και συμμετοχή του κοινού όπως προαναφέρθηκε. Η μεθοδολογία (σελ. 89) είναι ελλιπής, ανεπαρκής και αδόκιμη. Η χρήση δεικτών και «στρατηγικών» ερωτημάτων», που υιοθετείται, είναι ο ατελέστερος, περιορισμένης χρησιμότητας και πλέον ατεκμηρίωτος τρόπος εκτίμησης επιπτώσεων. Οι ισχυρισμοί ότι τίθενται στρατηγικά ερωτήματα για να πραγματοποιηθεί η εκτίμηση των πιθανών σημαντικών επιπτώσεων δεν ευσταθούν. Τα ερωτήματα δεν είναι στρατηγικά, όπως τουλάχιστον ορίζεται το «στρατηγικό» στην διεθνή βιβλιογραφία και πρακτική. Η

επιλογή των περιβαλλοντικών τομέων που χρησιμοποιήθηκαν για περιβαλλοντική εκτίμηση δεν τεκμηριώνει γιατί είναι στρατηγικοί, και τα υπο-ερωτήματα σε κάθε ένα τομέα εκτίμησης δεν έχουν διατυπωθεί ως στρατηγικά ερωτήματα.

Δεν παρουσιάζονται τεχνικές εκτίμησης επιπτώσεων, ούτε υπολογίζεται η μεταβολή των δεικτών που θα επέλθει με την εφαρμογή του συγκεκριμένου Σχεδίου.

Ακόμα και οι δείκτες που χρησιμοποιούνται είναι ατελείς, ακατάλληλοι, ασαφείς, άσχετοι με την επιστημονική γνώση σχετικά με τον τουρισμό και τις περιβαλλοντικές του επιπτώσεις, αλλά και τη χωρο-χρονική κλίμακα και το περιεχόμενο του Σχεδίου. Λείπουν αρκετοί ουσιαστικοί δείκτες (αν δεχτεί κανείς την εγκυρότητα της χρήσης δεικτών για εκτίμηση επιπτώσεων) καθώς και στοιχειώδεις υπολογισμοί για μετρήσιμα (τωρινά και αναμενόμενα) μεγέθη (π.χ., κατανάλωση νερού και ενέργειας, παραγωγή αποβλήτων).

Δεν συζητούνται ουσιαστικά οι αθροιστικές και συνεργιστικές (με βάση τη θεωρία των πολύπλοκων συστημάτων) επιπτώσεις, όπως θα πρέπει να κάνει μια ΣΜΠΕ.

Κρίνεται απαράδεκτη η σύγχυση μεταξύ εκτίμησης και αξιολόγησης επιπτώσεων. Η ΣΜΠΕ προχωρεί κατ' ευθείαν, σε αξιολόγηση χωρίς να έχει προηγηθεί η εκτίμηση των επιπτώσεων (ποιες, πόσο μεγάλες είναι και για ποιους;)

Τα κριτήρια αξιολόγησης είναι απλοϊκά, ασαφή, ακατάλληλα και ανεπαρκή, δεν απορρέουν από ολιστική θεώρηση της τουριστικής ανάπτυξης και φυσικά δεν αναφέρεται η κλίμακα τους. Η «βαθμολόγηση» των επιπτώσεων είναι επιστημονικά αυθαίρετη και ασυνάρτητη.

Κρίσιμη παράλειψη της ΣΜΠΕ είναι η ανύπαρκτη ανάλυση της αβεβαιότητας. Για ποιο μέλλον εξετάζονται οι επιπτώσεις του Σχεδίου; Έπρεπε να εφαρμοστεί στοιχειωδώς η Τεχνική των Σεναρίων και να εξετασθούν οι επιπτώσεις του Σχεδίου υπό τρία τουλάχιστον σενάρια (α)

καθεστώς κλιματικής μεταβολής και των ανακατατάξεων στον τουριστικό (και παραθεριστικό) χάρτη που θα προκληθεί στο άμεσο και μεσοπρόθεσμο μέλλον, (β) ανταγωνισμού από άλλες χώρες (ανατολικά, δυτικά και βόρεια / Βαλκάνια) και (γ) μεταβλητότητας της τουριστικής ζήτησης (λόγω μεταβολών εισοδημάτων, προτιμήσεων, ενεργειακής κρίσης, νέων φορολογιών, κ.λ.π.). Η ανάλυση αβεβαιότητας θα έπρεπε να γίνει για κάθε μια εναλλακτική που εξετάζεται.

Με δεδομένες τις αδυναμίες της ΣΜΠΕ κρίνεται ότι δεν αποτελεί κατάλληλο κείμενο διαβούλευσης και ότι ως εκ τούτου επιβάλλεται να αποσυρθεί.

6.4.2. ΘΕΜΑΤΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ ΕΙΔΙΚΟΥ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

Οι φορείς που συμμετείχαν στην δημόσια διαβούλευση και ειδικότερα

- 1) Η περιβαλλοντική οργάνωση WWF Ελλάς
- 2) Η Ελληνική Εταιρία Προστασίας Περιβάλλοντος και Πολιτιστικής Κληρονομιάς δια της επιτροπής του Συμβουλίου Θεσμικού Πλαισίου (ΣΘΕΠ) με την επιστημονική συνδρομή της καθηγήτριας κ. Ελένη Μπριασούλη
- 3) Το Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος (ΤΕΕ)
- 4) Η Ομάδα Μελετητών που εκπόνησε το Ειδικό Εθνικό Χωροταξικό
- 5) Η ΕΜΔΥΔΑΣ (Ενωση Μηχανικών Δημοσίων Υπαλλήλων

εστιάζουν την κριτική τους επί του Σχεδίου του Πλαισίου στις παρακάτω ρυθμίσεις

1 .Στην ρύθμιση που προβλέπεται στο άρθρο 9 και συγκεκριμένα στην προβλεπόμενη ως νέα μορφή τουρισμού με τον τίτλο << συνήθειες και ολοκληρωμένες αναπτύξεις τουριστικών υποδομών σταθερού

παραθερισμού>> η οποία προβάλλεται ως περιβαλλοντικά επικίνδυνη ρύθμιση.

Εκφράζεται η άποψη και ο φόβος ,ότι δεν στοχεύει και σίγουρα δεν επιτυγχάνει, την ορθολογική χωροταξική οργάνωση του τουρισμού στην Ελλάδα, αλλά στην ενίσχυση της κτηματομεσιτικής και εργολαβικής δραστηριότητας ,χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι επιπτώσεις στην οικονομία, την κοινωνία, τον τουρισμό και το περιβάλλον. Όπως καταδεικνύεται από εντυπωσιακά αλλά αποτυχημένα παραδείγματα όπως της Ισπανίας και της Μάλτας.

Αυτό το αποτέλεσμα θα επέλθει λόγω των ακόλουθων γεγονότων:

- 1) Θα επιδοτούνται (πχ από τον αναπτυξιακό νόμο) επενδύσεις παραθεριστικής κατοικίας
- 2) Θα επιδοτείται η παραθεριστική κατοικία με συνέπειες δόμηση ξενοδοχειακών μονάδων δηλαδή τετραπλάσιους από αυτούς που ισχύουν σήμερα στην εκτός σχεδίου δόμηση.
- 3) Οι δυο παραπάνω επιδοτήσεις θα ισχύουν ακόμη και για τις περιοχές του δικτύου << Φύση 2000>> που η Ελλάδα είναι υποχρεωμένη από την ευρωπαϊκή ένωση να προστατεύσει. Η πρόβλεψη για <<δέουσα βαρύτητα στην οικολογική συνιστώσα>> είναι εξαιρετικά ασαφής και υπόκειται σε επικίνδυνες παρερμηνείες.
- 4) Θα επιτρέπεται η πώληση κατοικιών με (αναφέρεται με ασάφεια ότι παρέχεται το δικαίωμα πώλησης της συνολικής επιφανείας των εγκαταστάσεων φιλοξενίας , ΚΥΑ σελ 42) ώστε να είναι κερδοφόρα για οποιαδήποτε κατασκευαστική εταιρία χωρίς να απαιτείται η δημιουργία επενδυτικού σχήματος τουριστικού ενδιαφέροντος με την συμμετοχή επιχειρηματικού τουρισμού.

Για την συγκεκριμένη ρύθμιση ο ίδιος ο μελετητής του Σχεδίου Νικηφόρος Μπαλατσινος δήλωσε ότι << Το σημείο που έχω την σημαντικότερη,

επιστημονική αντίρρηση είναι η προώθηση της παραθεριστικής κατοικίας. Πρόκειται για εσφαλμένη επιλογή. Και φοβάμαι ότι είναι το μόνο που θα μείνει από το Χωροταξικό. Πρόκειται για σύζευξη τουρισμού και real estate, που παρουσίασε αίσθηση σε χώρες όπως στην Ισπανία, αλλά τώρα βρίσκεται ήδη σε κρίση. Με το σχέδιο προωθείται το μοντέλο του condo-hotels, ενώ μέσα στην ξενοδοχειακή μονάδα, κατασκευάζονται αυτόνομες κατοικίες που πωλούνταν σε ιδιώτες. Αυτοί μπορεί να τις νοικιάζουν σε ξενοδοχείο με το ισχύον θεσμικό πλαίσιο δομημένης επιφάνειας (ΠΟΤΑ). Αρχικά προτείναμε ένα 30% και ύστερα από κατευθύνσεις της υπηρεσίας φθάσαμε στο 40%, το οποίο όμως το θεωρήσαμε ανώτατο όριο, ώστε ο επιχειρηματίας να μην ενδιαφέρεται μόνο για την πώληση των κατοικιών αλλά για την επένδυση συνολικά. Το ΥΠΕΧΩΔΕ πήγε στο 70%.

Η παραθεριστική κατοικία όμως είναι ανταγωνιστική του τουρισμού, γιατί καταναλώνει τους ίδιους πόρους. Επιπλέον, με βάση τις προτεινόμενες διατάξεις η τουριστική κατοικία κτίζει τα διπλά τετραγωνικά απ' ό,τι τα ξενοδοχεία. >>

Για το ίδιο θέμα ο Ηλίας Μπεριάτος⁵³, αναφέρει ότι «η νέα αυτή επιχειρηματική μορφή που διευκολύνει τους επενδυτές να βρουν τα

κατάλληλα κεφάλαια που δεν έχουν ή δεν θέλουν να διαθέσουν, δημιουργεί σοβαρά προβλήματα στην συνετή διαχείριση του χώρου και τον περιβάλλον. Με τον τρόπο αυτό που εισάγεται ο θεσμός αυτός των οικιστικών ξενοδοχείων φαίνεται ότι η μέριμνα (residential hotel) για την βιώσιμη ανάπτυξη των παράκτιων περιοχών είναι μάλλον ανύπαρκτη. Διότι τι μπορεί να περιμένει κανείς από ρυθμίσει που θεσπίζουν μικρές αρτιότητες και υψηλούς συντελεστές δόμησης όταν είναι βέβαιο ότι θα δημιουργήσουν ένα υψηλό τείχος κατά μήκος του θαλάσσιου μετώπου....».

⁵³ Ηλίας Μπεριάτος καθηγητής Χωροταξιών Σχεδιασμού Πανεπιστημίου Θεσσαλίας και Αντιπρόεδρος Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Πολεοδομών και Χωροτακτών άρθρο του στα <<Νέα>>στις 7/06/07.

Με τις προτεινόμενες ρυθμίσεις ,οι νέες τουριστικές «αποικίες που θα δημιουργηθούν ,θα είναι προφανώς απομονωμένα οικιστικά συγκροτήματα, κυριολεκτικά ξεκομμένα, ασύμβατα και ασύνδετα με τον κοινωνικό και οικονομικό ιστό της γύρο περιοχής και γενικότερα με το τοπικό και περιφερειακό γίγνεσθαι.

Ο πρόεδρος του Ξενοδοχειακού Επιμελητηρίου Ελλάδας κ. Γεράσιμος Φωκάς για την επίμαχη ρύθμιση αναφέρει « Η Σύνθετη και Ολοκλήρωση Ανάπτυξη Τουριστικών Υποδομών » δεν μας πείθει ότι η θεσμοθέτηση τους θα αποβεί προς το συμφέρον της υφιστάμενης τουριστικής προσφοράς και της βιώσιμης ανάπτυξης του Ελληνικού τουρισμού.⁵⁴

2) Απουσία ορίων και πρόβλεψη συνυπολογισμού φέρουσας ικανότητας .

Ως φέρουσα ικανότητα ορίζεται « ο μέγιστος αριθμός ανθρώπων που μπορούν να χρησιμοποιούν μια περιοχή χωρίς να επιφέρουν μη αποδεκτή αλλαγή στο φυσικό περιβάλλον και χωρίς να προκαλούν μη αποδεκτή υποβάθμιση στην ποιότητα της εμπειρίας των επισκεπτών»

Το Σχέδιο δεν υποδεικνύει όρια η ενδεικτικές κλίμακες τιμών διακύμανσης , ακόμα και για τα κριτήρια που λαμβάνει υπόψη (π.χ. «αξιόλογη ανάπτυξη τουριστικών δραστηριοτήτων» ή «αποδεκτό επίπεδο υποδομών»). Οι προτάσεις δεν προσδιορίζουν έστω και μερικά βασικά όρια, π.χ. μέχρι πόσοι τουρίστες, εργαζόμενοι, κάτοικοι και μέχρι πόσες κλίνες σε μια περιοχή; Όσα προτείνονται είναι είτε ανεπαρκή είτε ατεκμηρίωτα. Το πρόβλημα της έλλειψης ορίων είναι σημαντικότερο όταν κριτήρια απουσιάζουν – επάρκεια πόρων (νερό, ενέργεια), επιπτώσεις σε οικοσυστήματα, επιπτώσεις σε άλλους παραγωγικούς τομείς (π.χ. γεωργία), κόστος παρεμβάσεων, ανεργία η υπεραπασχόληση (που και τα δύο θα οδηγήσουν νομοτελειακά σε εσωτερική ή/και εξωτερική μετανάστευση).

⁵⁴ .(<http://www.kathimerini.gr/04-05-07>)

Η Φέρουσα Ικανότητα παραμένει απροσδιόριστη και εννοιολογικά (πώς μετριέται) και λειτουργικά (βασικά ποσοτικά μεγέθη). Τα νησιά και οι βραχονησίδες είναι ακραία παραδείγματα, όπου αγνοείται η φέρουσα ικανότητα, η καταλληλότητα, η χωρητικότητα, η βιωσιμότητα (κόστος, κ.λ.π.).

Τα αναμενόμενα περιβαλλοντικά προβλήματα από την εφαρμογή του ΕΠΧΤ αντιμετωπίζονται με πρόχειρο, «διαχειριστικό» τρόπο που στηρίζεται σε «τεχνολογικές» λύσεις (π.χ. αφαλάτωση), οι οποίες δημιουργούν άλλες αλυσιδωτές επιπτώσεις (π.χ. πρόσθετη κατανάλωση ενέργειας, περιβαλλοντικά θέματα, κ.λπ.) που θα έπρεπε να αναλυθούν.

3) Ο ορισμός ελάχιστης απόστασης τοποθέτησης κτισμάτων στα 50μ από την γραμμή αιγιαλού στα νησιά και τις παράκτιες περιοχές, θεωρείται περιβαλλοντικά επικίνδυνη ρύθμιση. Η ρύθμιση αυτή δεν απειλεί απλώς την παράκτια ζώνη με σοβαρή οικοδομική επιβάρυνση, αλλά προκαλεί και ευθεία αμφισβήτηση της τεκμηριωμένης σχετικής νομολογίας του Συμβουλίου της Επικρατείας, που ορίζει και ελάχιστη απόσταση τα 100μ (ΠΕ 247/2003 Τμήμα Ε' καθώς ΠΕ 636/2002 και.. 633/2002). Αγνοεί προκλητικά διαβούλευση δεκαετίας στην ΕΕ, για τη ολοκληρωμένη διαχείριση των ακτών, στην οποία μετείχε και η χώρα μας, με υποχρέωση εναρμονισμένης των κρατων μελών, τη στιγμή που εκπονείται Ειδικό Πλαίσιο για των Παράκτιο χώρο, επιτρέποντας δόμηση στα 50 έως 100 μέτρα από τον αιγιαλό, παρά το γεγονός ότι αυτή τη στιγμή στις χώρες της Ε.Ε. γίνονται μελέτες και εγκρίνονται χρηματοδοτήσεις, για αποκατάσταση του παράκτιου χώρου από την επιβάρυνση που έχει υποστεί. Το Πλαίσιο εφόσον εφαρμοσθεί, θα οδηγήσει σε τσιμεντοποίηση παράκτιων περιοχών και θα έχει καταστροφικές συνέπειες σε περιβάλλον και τουρισμό.

Σύμφωνα με το νόμο, η εθνική κυβέρνηση της Ισπανίας, ελέγχει μια λωρίδα ακτής ακριβώς 106 μέτρων, όπως ορίζεται από τον Νόμο περί Ακτών του

1988. Τα πρώτα έξη μέτρα, που συνορεύουν με την παραλία, προορίζονται για πρόσβαση πεζών και ποδηλάτων, ενώ τα επόμενα 100 μέτρα θεωρούνται κατάλληλα για δημοτικές εγκαταστάσεις αναψυχής, αλλά όχι για ιδιωτικές κατοικίες. Τεχνικά, οποιαδήποτε κατασκευή που κτιζόταν κοντά στην παραλία μετά το 1988 θα μπορούσε να κατεδαφιστεί, ενώ χιλιάδες άλλα κτήρια, έρχονται σε σύγκρουση με την τοπική και περιφερειακή νομοθεσία, περιλαμβανομένης της Banana Beach στην Μαρμπέλλα.

4) Η απουσία ρυθμίσεων για την απομάκρυνση αυθαιρέτων θεωρείται σοβαρή έλλειψη κάθε σχεδίου χωρικής οργάνωσης της τουριστικής δραστηριότητας και η απουσία ρυθμίσεων για την εφαρμογή των τελεσίδικων πράξεων κατεδάφισης των αυθαιρέτων κτισμάτων σε αιγιαλούς , παραλίες , δάση και δασικές εκτάσεις . Η απουσία αυτή μειώνει το κύρος του συγκεκριμένου πλαισίου και το καθιστά απλό σχέδιο περαιτέρω οικοδομικής ανάπτυξης των υπό εξέταση περιοχών.

5) Η απουσία αναφοράς στην ανάγκη κατάργησης η τουλάχιστον δραστικού περιορισμού της εκτός σχεδίου δόμησης που ευθύνεται για μεγάλο μέρος της υποβάθμισης του φυσικού χώρου από την τουριστική ανάπτυξη. Η μη κατάργηση του δικαιώματος για δόμηση εκτός σχεδίου ουσιαστικά ακυρώνει κάθε προσπάθεια για χωροταξική οργάνωση. Η εκτός σχεδίου δόμηση , αποτελεί μια Ελληνική πρωτοτυπία και μια πληγή του αστικού , περί αστικού και αγροτικού χώρου. Είναι η « διαστροφή της έννοιας της εκτός σχεδίου Ελλάδας, ως προθαλάμου η υποκατάστατου της «εκτός σχεδίου» και είναι ανάγκη να αντιμετωπισθεί σοβαρά ,η δυνατότητα κατάργησης της εκτός σχεδίου δόμηση και να αντιμετωπισθεί οι προτεραιότητες ως προς την ύπαιθρο 55.

⁵⁵ «Χωροταξία και Ύπαιθρος Χώρα» στο Περιφερειακή ανάπτυξη , Χωροταξία και

6) Όλοι οι φορείς εστιάζουν την κριτική τους στην αναστροφή της λογικής του σχεδιασμού .

Δεν προηγήθηκε, όπως όφειλε, των Ειδικών Χωροταξικών Πλαισίων ΑΠΕ, Τουρισμού και Βιομηχανίας, το υπέρτερο Εθνικό Χωροταξικό Πλαίσιο. Ακόμα κι αν είχαν συνεκπονηθεί το Εθνικό και τα Ειδικά Χωροταξικά Πλαίσια, θα έπρεπε τουλάχιστο να συμπαρουσιαστούν.

Ήδη παρουσιάζονται σημαντικές επιπτώσεις από την αντίστροφη σειρά και την καθυστέρηση διαμόρφωσης του Εθνικού Χωροταξικού.

Η ανατεθείσα από το ΥΠΕΧΩΔΕ μελέτη Ειδικού Χωροταξικού Πλαισίου για τον Τουρισμό έχει ολοκληρωθεί και αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για τη σύνταξη της ΚΥΑ. Το οικείο σχέδιο ΚΥΑ και η ΣΜΠΕ τέθηκαν προς διαβούλευση, χωρίς να γνωστοποιείται η εν λόγω μελέτη και τα συμπεράσματά της. Δεν είναι γνωστά, συνεπώς, τα δεδομένα ανάλυσης και σύνθεσης, οι πληροφορίες, οι εκτιμήσεις, η αιτιολόγηση των επιλογών, και τα επιστημονικά κριτήρια που αποτέλεσαν το υπόβαθρο της ΚΥΑ.

Τίθεται, κατά συνέπεια, θέμα παραβίασης της Σύμβασης του Άαρχους για την πρόσβαση του κοινού σε πληροφορίες και συμμετοχή στην διαδικασία ρυθμίσεων που αφορούν και το περιβάλλον.

Η σοβαρή αυτή έλλειψη, δυσχεραίνει ιδιαίτερα τον σχολιασμό της ΚΥΑ. Μια εποικοδομητική, αντικειμενική κριτική, επωφελής για τη βελτίωση και πληρότητα του ΕΠΧΤ, είναι αδύνατη χωρίς οι σχολιαστές να γνωρίζουν το πλήρες υπόβαθρο και τα επιχειρήματα στήριξης της πρότασης. Αυτό δεν βοηθά στην αμοιβαία κατανόηση αμοιτέρων των πλευρών (συντακτών της πρότασης και σχολιαστών) και, συνεπώς, στην άσκηση ουσιαστικής διαβούλευσης. Είναι, συνεπώς, ουσιαστικά αδύνατο να προχωρήσει οποιαδήποτε συμμετοχική διαδικασία δημόσιας διαβούλευσης.

Ειδικότερα η Ελληνική Εταιρία Προστασίας Περιβάλλοντος και Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Συμβούλιο θεσμικού Πλαισίου επισημαίνει τις παρακάτω Ελλείψεις

Απουσία αρχών

Δεν υπάρχει σαφής αναφορά σε αρχές χωρικής οργάνωσης της αναπτυξιακής διαδικασίας, συμπεριλαμβανομένης της τουριστικής δραστηριότητας, που οφείλουν να διέπουν τη σύνταξή του.

Απουσία βασικών ορισμών

Απουσιάζει πλήθος βασικών ορισμών (τουρισμός, αειφορική ανάπτυξη, τουριστική αειφορική ανάπτυξη, κ.λπ.).

Προβληματικός ορισμός της «ήπιας» ανάπτυξης

Η έννοια της «ηπιότητας» της ανάπτυξης ορίζεται με απλοϊκό τρόπο, με βάση μόνο το ποσοστό κάλυψης μιας περιοχής, προφανώς ατελές κριτήριο ηπιότητας, όπως υποστηρίζει η απλή λογική και η επιστημονική αντιμετώπιση του θέματος. Η ηπιότητα της ανάπτυξης είναι συνάρτηση, όχι μόνο της έκτασης που καταλαμβάνεται, αλλά και της έντασης χρήσης των πόρων (ιδιαίτερα των στρατηγικών).

Απλοϊκή κατηγοριοποίηση του εθνικού χώρου

Το Σχέδιο αποπειράται μια μονομερή, αποσπασματική και ελλιπή κατηγοριοποίηση του εθνικού χώρου με βάση ελάχιστα, ανεπαρκή (από χωροταξική σκοπιά – γεωγραφικά, οικονομικά, περιβαλλοντικά, κοινωνικά), ασαφή και ακατάλληλα κριτήρια (ιδιαίτερα για τον νησιωτικό χώρο), που αγνοούν τα εγγενή χαρακτηριστικά του εθνικού χώρου και τα ιδιαίτερα χωρο-κοινωνικά μορφώματα/σύνολα που απαντώνται και που αυτά θα πρέπει να αποτελέσουν αντικείμενο των παρεμβάσεων. Υπάρχει παντελής αδιαφορία για τα ουσιαστικά προβλήματα των περιοχών όπου προτείνεται η χωροθέτηση τουρισμού. Τούτο είναι ιδιαίτερα σοβαρό για μια χώρα όπου τα γεωγραφικά, κλιματολογικά και οικονομικά δεδομένα διαφέρουν τόσο πολύ.

Απουσία εκτίμησης μακροπρόθεσμων μεταβολών

Όπως προαναφέρθηκε, η ΚΥΑ δεν απαντά πώς θα ανταποκριθεί ο ελληνικός τουρισμός στην αβεβαιότητα του μέλλοντος, παραδείγματος χάρη, σε σχέση με:

1) Την κλιματική αλλαγή, η οποία κατά τις σημερινές εκτιμήσεις θα οδηγήσει σε σοβαρά και σύνθετα προβλήματα επάρκειας νερού ,με περικοπές κατανάλωσης του, ανάγκη εξοικονόμησης ενέργειας, αλματώδη αύξησης της χρήσης ΑΠΕ, άνοδο της στάθμης της θάλασσας, κ.ά.²

2) Τον ανταγωνισμό από άλλους, παραδοσιακούς και αναδυόμενους, προορισμούς ο όποιος μπορεί να οφείλεται σε χαμηλότερο κόστος εργασίας και πόρων, σε υψηλότερο επίπεδο υπηρεσιών ή υποδομών, ή σε ευνοϊκότερες μελλοντικές κλιματικές συνθήκες σε σχέση με τη Μεσόγειο.

3) Τη μεταβλητότητα της τουριστικής ζήτησης, η οποία οφείλεται τόσο σε παράγοντες που προκαλούν μακροχρόνιες/αργές κοινωνικο-οικονομικές ανακατατάξεις και πολιτιστικές μεταβολές, όσο και σε ξαφνικά/απροσδόκητα γεγονότα («εκπλήξεις») με σοβαρές κοινωνικο-οικονομικές επιπτώσεις. (Δεν είναι άτοπο να γίνει εδώ αναφορά στο γεγονός ότι πριν από τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, το καλοκαίρι, εν μέρει λόγω του υψηλού κινδύνου ελονοσίας, δεν ήταν η προτιμώμενη εποχή για ξένους ταξιδιώτες).³ Για τον λόγο αυτό απαιτείται ενδελεχής μελέτη όλων των παραμέτρων που επηρεάζουν την τουριστική ζήτηση, ώστε το Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο Τουρισμού να προσφέρει εναλλακτικές αντιμετώπισης των πιθανών δυσμενών ή ευνοϊκών μεταβολών τους.⁴

Έλλειψη συνάφειας στόχων και κατευθύνσεων

Δεν εξηγείται, αιτιολογείται ή καταδεικνύεται πώς το Σχέδιο επιτυγχάνει τους στόχους που αναφέρονται στην αρχή (σελ. 3-4, 16-17 και 127 ΣΜΠΕ)

Ανύπαρκτες ή ανεπαρκείς τεκμηριώσεις

Δεν τεκμηριώνεται πώς η αλλαγή του τουριστικού προτύπου, με την ενίσχυση των μεγάλων συγκροτημάτων και της παραθεριστικής κατοικίας, συνάδει με την ανάπτυξη ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Επειδή υπάρχει σοβαρή πιθανότητα να μην συνάδει, τίθεται άμεσα το ζήτημα εναλλακτικών προτάσεων για το μέλλον του τουρισμού, όπως ήδη σημειώθηκε.

Δεν τεκμηριώνεται για το πώς και πού ο παραθεριστικός τουρισμός θα αυξήσει το παραγόμενο προϊόν, την απασχόληση, τα δημόσια έσοδα και, κυρίως, την ανταγωνιστικότητα της χώρας.

Τουριστική ανάπτυξη και γκολφ

Έντονη κριτική δέχτηκε απ όλες τις οικολογικές οργανώσεις της χώρας, αλλά και από πολλούς φορείς, η προώθηση των γηπέδων γκολφ σαν μια μορφή τουρισμού .

Εδώ και αρκετά χρόνια, κυκλοφορεί στους διεθνείς τουριστικούς κύκλους η 'θεωρία του γκολφ': η δημιουργία γηπέδων γκολφ ενισχύει την τουριστική ζήτηση (αύξηση αριθμού τουριστών και επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου) σε ένα τουριστικό προορισμό. Προωθείται δε αυτή η 'θεωρία' τόσο πειστικά και πιεστικά που, σε συνδυασμό με έλλειψη (ή καλύτερα, μη δημοσιοποίηση) σοβαρού αντίλογου, η δημιουργία γηπέδων γκολφ θεωρείται αδιαμφισβήτητη και επιτακτική. Η 'θεωρία' βασίζεται σε στατιστικές που δείχνουν ότι αυξάνεται σημαντικά το τμήμα της τουριστικής αγοράς που προτιμά το γκολφ (πλησιάζει τα 60 εκατομμύρια παγκόσμια και τα 5 εκατομμύρια στην Ευρώπη) και η προσφορά κατάλληλων εγκαταστάσεων δρα ως ένας επιπλέον θετικός παράγοντας επιλογής ενός προορισμού. Ο αριθμός των

γήπέδων γκολφ αυξάνεται παγκόσμια. Σήμερα υπάρχουν 32,000 γήπεδα γκολφ σε 119 χώρες, από τα οποία το 59% στη Β. Αμερική, το 19% στην Ευρώπη, το 12% στην Ασία και το 10% αλλού (Golf Research Group, 2005). Η Ευρώπη αριθμεί 6,235 γήπεδα. Στην Ισπανία τα γήπεδα σύντομα φτάνουν τα 280 ενώ στην Τουρκία τα 14. Στην Ιταλία υπάρχουν 229, στην Πορτογαλία 67 και στην Κύπρο 4. Στην Ελλάδα λειτουργούν έξι γήπεδα (Χαλκιδική, Κέρκυρα, Ρόδος, Κρήτη και Γλυφάδα) ενώ προγραμματίζονται άλλα 11 (European Golf Association).

. Η μελέτη της διαθέσιμης πληροφορίας παρουσιάζει τα παρακάτω αξιοσημείωτα χαρακτηριστικά:

Τα περισσότερα νέα γήπεδα κατασκευάζονται τώρα σε λιγότερο αναπτυγμένες και οικονομικά 'απελπισμένες' χώρες και περιφέρειες, τα αυστηρά μέτρα προστασίας και προγράμματα πιστοποίησης γηπέδων, εφαρμόζονται στις ΗΠΑ και τη Δυτική Ευρώπη, όπου η περιβαλλοντική συνείδηση είναι πολύ υψηλή (στον πληθυσμό των ευπόρων που ασχολούνται κυρίως με το γκολφ αλλά και του γενικότερου πληθυσμού) και οι περιβαλλοντικοί περιορισμοί αυστηροί

Οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις και οι οικονομικές συνέπειες του γκολφ δεν έχουν μελετηθεί σε βάθος σε σχέση με αυτές άλλων δραστηριοτήτων της ίδιας 'ηλικίας' με σχετικά πρόσφατη την ένταση της έρευνας

Υπάρχει σημαντική σύγκρουση απόψεων όσον αφορά στις επιπτώσεις του γκολφ, όπως συμβαίνει με πολλές περιβαλλοντικά πιεστικές δραστηριότητες (βιομηχανία, γεωργία, κ.λ.π.).

Οι υποστηρικτές του παρουσιάζουν μειωμένες τις αρνητικές επιπτώσεις του σε αντίθεση με έγκυρους διεθνείς οργανισμούς που

δεν παύουν να επισημαίνουν τις σημαντικές του επιπτώσεις ιδιαίτερα σε περιβαλλοντικά ευαίσθητες περιοχές και σε περιοχές με περιβαλλοντικούς περιορισμούς (π.χ. περιορισμένη διαθεσιμότητα νερού, συχνές ξηρασίες, ευαίσθητα εδάφη)

Η αύξηση του αριθμού των γηπέδων - ιδιαίτερα σε περιοχές με φτηνή γη, εργατικό δυναμικό, κρατικές διευκολύνσεις στις ξένες επενδύσεις, χαλαρούς έως ανύπαρκτους περιβαλλοντικούς κανονισμούς και χωροταξικές ρυθμίσεις και σχετική άγνοια περί του θέματος - διευκολύνει τη μείωση της τιμής

.Οι φυσικές και περιβαλλοντικές διαστάσεις του γκολφ και του τουρισμού γκολφ

Το γκολφ και η συναρτημένη μ' αυτό τουριστική ή/και οικιστική ανάπτυξη χρησιμοποιούν τοπικούς και υπερ-τοπικούς φυσικούς και ανθρωπογενείς πόρους και προκαλούν άμεσες, έμμεσες και παράγωγες επιπτώσεις τόσο κατά την κατασκευή αλλά κυρίως κατά τη λειτουργία του γηπέδου. Οι σημαντικότερες επιπτώσεις σημειώνονται παρακάτω. Γη και μεταβολές χρήσεων γης. Ένα γήπεδο γκολφ καταλαμβάνει έκταση ανάλογα με τη δυναμικότητα του. Π.χ. ένα γήπεδο 18 οπών απαιτεί 500-1500 στρέμματα έκτασης (έκταση γηπέδου προσαυξημένη κατά 50-60% για τις εκτάσεις που καταλαμβάνουν βοηθητικές εγκαταστάσεις, οδικά δίκτυα, κ.λ.π.) (WWF, 2004). Η επιπλέον γη που 'καταναλώνεται' εξαρτάται από την ανάπτυξη η οποία συναρτάται από το γήπεδο, π.χ. κατασκευή ξενοδοχειακού συγκροτήματος, παράγωγή (μη σχεδιασμένη) τουριστική και οικιστική ανάπτυξη. Συνήθως η ανάπτυξη αυτή είναι σημαντική και σταδιακά οδηγεί σε μεταβολές χρήσεων γης που δεν είναι πάντα οικαλύτερες, όπως η μετατροπή γεωργικής γης υψηλής

παραγωγικότητας σε κατοικίες (προ-αστικοποίηση) ή άλλες μη γεωργικές χρήσεις, η μείωση ο περιορισμός και η αλλοίωση περιβαλλοντικά ευαίσθητων περιοχών (παράκτιες περιοχές, υδροβιότοποι, ερημοποιημένες περιοχές, κ.λ.π.), η εντατικοποίηση αστικών χρήσεων, κ.ά. Οι μεταβολές χρήσεων γης δεν περιορίζονται στη γειτονία του γηπέδου αλλά συμβαίνουν και σε άλλες περιοχές ποικιλοτρόπως συνδεδεμένες με αυτό (γειτονικά χωριά, καλλιεργήσιμες εκτάσεις, κ.λ.π.). Το ζήτημα των απαιτούμενων εκτάσεων γης δεν είναι ασήμαντο σε χώρες και περιφέρειες που δεν διαθέτουν μεγάλες εκτάσεις και όπου η συγκέντρωση πολλών χρήσεων γης σε περιορισμένο γεωγραφικό χώρο οδηγεί αναπόφευκτα σε συγκρούσεις οι οποίες έχουν αρνητικές οικονομικές επιπτώσεις τόσο στους ίδιους τους κατόχους και χρήστες της γης όσο και στην περιφερειακή και εθνική οικονομία. Παραδείγματος χάριν, η απώλεια εύφορης γης (πολύ συχνή στη Νότια Ευρώπη) αυξάνει τις απαιτήσεις σε εισαγωγές τροφίμων και άρα το αντίστοιχο οικονομικό κόστος για τους κατοίκους, τους τουρίστες και πολλούς κλάδους της τοπικής και εθνικής οικονομίας.

Νερό.

Οι επιπτώσεις του γκολφ στην ποσότητα και ποιότητα του νερού είναι ίσως οι πιο πολυσυζητημένες. Οι απαιτήσεις σε νερό εξαρτώνται από τη γεωγραφική περιοχή και τις κρατούσες κλιματικές συνθήκες, την εποχή του χρόνου και το επίπεδο ανάπτυξης της περιοχής. Ένα γήπεδο γκολφ καταναλώνει ένα εκατομμύριο κυβικά μέτρα νερού το χρόνο σε Μεσογειακά κλίματα. Οι εκτιμήσεις σε ισοδύναμα μεγέθη πληθυσμού κυμαίνονται από 1000- 20,000 κατοίκους το χρόνο . Έκθεση

του National Geographic αναφέρει κατανάλωση νερού ανά γήπεδο στις ΗΠΑ ισοδύναμη με 8,000 κατοίκους. Το Worldwatch Institute αναφέρει ότι 2.5 δισεκατομμύρια γαλόνια νερό την ημέρα απαιτούνται για άρδευση όλων των γηπέδων γκολφ, ισοδύναμο νερού που απαιτείται να υποστηρίξει 4.7 εκατομμύρια ανθρώπους την ημέρα (με την εκτίμηση ελάχιστης ημερήσιας κατανάλωσης των Ηνωμένων Εθνών)

. Ακόμα και στην περίπτωση ανακύκλωσης νερού, οι απαιτήσεις σε νερό είναι σημαντικές ιδιαίτερα όταν οι θερμοκρασίες είναι υψηλές διότι το γκαζόν κατακρατεί νερό και υπάρχει σημαντική εξάτμιση. Επιπλέον, η ανακύκλωση νερού δεν είναι πανάκεια λόγω υψηλού κόστους (ενέργεια και χρήμα), αναγκών συντήρησης του εξοπλισμού, κόστους (εισαγόμενων) ανταλλακτικών, προβλημάτων λειτουργίας και ποιότητας ανακυκλούμενου νερού, κ.λ.π.

Το ίδιο ισχύει και για την αφαλάτωση νερού η οποία προωθείται σε παράκτιες περιοχές. Ένα εργοστάσιο αφαλάτωσης καταναλώνει ενέργεια, έχει απαιτήσεις συντήρησης, απαιτεί εργατικό δυναμικό και τα ανταλλακτικά είναι ακριβά. Μακροχρόνια, τα εργοστάσια ανακύκλωσης δεν είναι βιώσιμα γενικά, καταναλώνουν γη και ενέργεια και παράγουν απόβλητα.

Στην Ελλάδα, το ζήτημα είναι κρίσιμο σε περιοχές όπως η Κρήτη, η Νότια Πελοπόννησος, κ.α. που ανήκουν σε ημί-ξηρες ή ύφυγρες βιοκλιματικές ζώνες. Η μη ορθολογική χρήση των διαθέσιμων υδατικών πόρων, σε συνδυασμό με τις βιοκλιματικές ιδιαιτερότητες, προκαλεί υποβάθμιση ή και ερημοποίηση γαιών. Σ' αυτές τις περιοχές είναι επιτακτική η ανάπτυξη όσο το δυνατόν λιγότερο υδροβόρων δραστηριοτήτων (σε

συνδυασμό, φυσικά, με ορθολογική διαχείριση του νερού). Σε πολλές περιοχές της γης, ακόμα και σ' αυτές με αφθονία υδατικών πόρων όπως η Αγγλία, έχουν παρατηρηθεί σημαντικές πτώσεις των υδροφόρων οριζόντων με αποτέλεσμα τη διαταραχή τόσο των οικονομικών όσο και των οικολογικών λειτουργιών σε άλλες περιοχές, ακόμα και αρκετά μακρινές από τα γήπεδα. Ας σημειωθεί ότι πολλές συζητήσεις επικεντρώνονται ήδη στην ανάγκη μείωσης της κατανάλωσης νερού που διατίθεται για αρδεύσεις! Τέλος, μια σημαντική παράμετρος η οποία υποτονίζεται είναι η μεταβλητότητα της διαθεσιμότητας νερού, σα συνέπεια τόσο περιόδων ξηρασιών, όσο και της σταδιακά επερχόμενης κλιματικής μεταβολής η οποία για τη νότια Μεσόγειο, συνεπάγεται μείωση των βροχοπτώσεων, αύξηση των ξηρών περιόδων και γενικά μεγαλύτερη ευαισθησία και τρωτότητα των φυσικών και ανθρώπινων οικοσυστημάτων στις μεταβολές του βασικότερου παράγοντα ύπαρξής τους, του νερού! Οι συγκρούσεις μεταξύ των διαφόρων χρήσεων του νερού εντείνονται σε τέτοιες περιόδους ιδιαίτερα εκεί όπου η κοστολόγηση του νερού δεν είναι σημαντική ούτε προσαρμόζεται ανάλογα με τη διαθεσιμότητα και σπανιότητα του όπως συμβαίνει, π.χ. στις ΗΠΑ.

Η ρύπανση των υδροφόρων στρωμάτων από την εφαρμογή λιπασμάτων και αγρο-χημικών στα γήπεδα γκολφ - μερικά από τα οποία είναι πολύ ισχυρά και έχουν απαγορευτεί ή περιοριστεί σημαντικά στις ΗΠΑ και την Ευρώπη - έχει προκαλέσει μεγάλες ανησυχίες παγκόσμια ίσως περισσότερες από το θέμα της κατανάλωσης νερού λόγω των επιπτώσεων τους στην ανθρώπινη υγεία.

Οικοσυστήματα. Τόσο κατά τη φάση κατασκευής ενός γηπέδου γκολφ (εκχωματώσεις, διαμόρφωση ανάγλυφου, εγκατάσταση αρδευτικών δικτύων, κατασκευή κυκλοφοριακού δικτύου, κ.λ.π.) όσο και κατά τη διάρκεια της λειτουργίας του τα τοπικά και υπερ-τοπικά οικοσυστήματα διαταράσσονται ποικιλοτρόπως. Οι παράκτιες, παραλίμνιες και παραποτάμιες περιοχές υφίστανται ευτροφισμό (λόγω συγκέντρωσης θρεπτικών ουσιών από τη στράγγιση των λιπασμάτων που χρησιμοποιούνται στα γήπεδα) και οι ακτές μπορεί να γίνουν ακατάλληλες για κολύμβηση. Η χερσαία και θαλάσσια πανίδα (πουλιά, θηλαστικά) και χλωρίδα, αρκετές φορές σπάνια και προστατευόμενη, καταστρέφεται με άγνωστες συνέπειες σε άλλα οικοσυστήματα γειτονικών περιοχών, τη γεωργία, κτηνοτροφία, κ.λ.π. στο παρόν και στο μέλλον. Η βιοποικιλότητα επηρεάζεται είτε άμεσα (από τις επεμβάσεις κατασκευής) είτε έμμεσα (από χρήση μεταλλαγμένων υβριδίων γκαζόν και αγροχημικών). Δεν πρέπει να παραγνωρίζεται επίσης και η βιοσυσσώρευση τοξικών ουσιών στα φυτά και στα ζώα που τελικά καταλήγουν στον άνθρωπο που τα καταναλώνει. Οι επεμβάσεις που γίνονται αναγκαστικά στην υφιστάμενη βλάστηση στερούν το έδαφος από την αναγκαία φυτοκάλυψη. Το εκτεθειμένο και ακάλυπτο έδαφος υφίσταται διάβρωση και η συντήρηση του απαιτεί δυσανάλογη κατανάλωση πόρων - νερού, χρημάτων, προσπάθειας.. Κάτω από πιέσεις περιβαλλοντικών και άλλων οργανώσεων, οι κατασκευαστές γηπέδων τώρα προσπαθούν να αποφύγουν τις περιττές επεμβάσεις στην περιοχή, να διατηρούν τοπική φυτοκάλυψη όπου είναι εφικτό, δημιουργώντας έτσι χώρους για την πανίδα πουλιά, θηλαστικά, κ.λ.π.) και ευνοώντας την

αύξηση της βιοποικιλότητας, κ.λ.π. Το θέμα είναι οτιδεν είναι γνωστές οι επιπτώσεις εισαγόμενων ειδών φυτοκάλυψης στην τοπική Μεσογειακή χλωρίδα.

Ανθρώπινη υγεία. Οι επιπτώσεις στην ανθρώπινη υγεία έχουν συζητηθεί και συνεχίζουν να συζητούνται με την ίδια σοβαρότητα όσο και οι επιπτώσεις στο νερό και ήταν από τις πρώτες που μελετήθηκαν. Περιλαμβάνουν ναυτία, πονοκεφάλους, διαταραχές ακοής, δερματοπάθειες, ξαφνικούς θανάτους (από αλλεργικό σοκ), αναπνευστικά και πνευμονικά νοσήματα, καρκίνους , ακόμα και κρούσματα ηπατητιδας απασχολεί έντονα τη βιομηχανία λιπασμάτων και αγροχημικών, γιατί συνδυάζεται με παρόμοιους κινδύνους που προέρχονται από τη χρήση τους στη γεωργία και τις απαιτήσεις της περιβαλλοντικής νομοθεσίας , και εντείνει την έρευνα για την 15 παραγωγή λιγότερο τοξικών ουσιών

Ενέργεια. Παρόλο που αφορά σε όλες τις φάσεις της κατασκευής και λειτουργίας ενός γηπέδου, η κατανάλωση ενέργειας είναι σοβαρό ζήτημα σε περιπτώσεις χρήσης ανακύκλωσης και αφαλάτωσης νερού ιδιαίτερα σε περιοχές που δεν έχουν ενεργειακή αυτοδυναμία σε πόρους και δίκτυα που γίνεται έντονα αισθητή κατά τους μήνες αιχμής. Η διακεκομμένη και προβληματική παροχή ενέργειας έχει οικονομικές επιπτώσεις τόσο στις επιχειρήσεις γκολφ όσο και στην ευρύτερη οικονομία.

Υποδομές. Η άμεση, έμμεση και παράγωγη αύξηση της ζήτησης από κατοίκους και τουρίστες (γκολφερ και άλλων) για μετακίνηση, ύδρευση, άρδευση, αποχέτευση, διαχείριση στερεών και άλλων αποβλήτων , αυτονόητα επιβαρύνει τα υφιστάμενα αντίστοιχα δίκτυα υποδομών τα οποία είτε δεν έχουν σχεδιαστεί

για τόσο επίπεδο ζήτησης είτε δεν έχουν δυνατότητα άμεσης επέκτασης και αύξησης δυναμικότητας χωρίς να προκαλέσουν με τη σειρά τους σειρά επιπτώσεων. Το ίδιο ισχύει και για δίκτυα κοινωνικής υποδομής όπως νοσοκομεία, υπηρεσίες, αστυνομία, Σε όχι και τόσο μακροχρόνια προοπτική, η υποβάθμιση των πόρων και του περιβάλλοντος μειώνει την παραγωγική ικανότητα και τη δυνατότητα της γης να στηρίξει εναλλακτικές δραστηριότητες. Έτσι, περιορίζονται οι αναπτυξιακές επιλογές μιας περιοχής υποδοχής και αποκαλύπτονται ελλειπείς οι αισιόδοξες οικονομικές προβλέψεις για τα τοπικά και εθνικά οφέλη του γκολφ οι οποίες μάλλον παραγνωρίζουν το οικονομικό κόστος των περιβαλλοντικών προβλημάτων που δημιουργούνται και των λύσεων που επινοούνται για να τα αντιμετωπίσουν και που όλοι το επωμίζονται .

ΕΙΔΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΓΙΑ ΤΟΝ
ΤΟΥΡΙΣΜΟ - ΜΙΑ ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Σταυρούλα Ν. Αγρίου

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ

ΚΡΙΤΙΚΗ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΒΕΛΤΙΣΤΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ

7.1. ΓΕΝΙΚΗ ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ – ΚΡΙΤΙΚΗ

• ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Είναι κοινή η διαπίστωση ότι η τουριστική δραστηριότητα αποτελεί για την χώρα , έναν από τους σημαντικότερους οικονομικούς πυλώνες. Το πρότυπο όμως χωρικής οργάνωσης της τουριστικής δραστηριότητας , οι παράμετροι που καθόρισαν μέχρι σήμερα την δυναμική του , την ποιότητα του, την συμβατότητα του με τους πόρους που επιχείρησε να αξιοποιήσει , την αποδοτικότητα του και εντέλει τον βαθμό διάχυσης των αποτελεσμάτων του στην κοινωνία δεν διαμορφώθηκαν μέχρι σήμερα στην βάση ενός σχεδιασμού που τον αποφασίζει και τον υλοποιεί η πολιτεία , αλλά με έναν τυχαίο τρόπο .Υπό την έννοια αυτή η κατάθεση ενός ειδικού χωροταξικού σχεδίου για τον τουρισμό έρχεται να καλύψει μία επιτακτική ανάγκη αφού για πρώτη φορά θα οριστούν οι κατευθύνσεις , οι κανόνες και τα κριτήρια για την χωρική διάρθρωση, οργάνωση και ανάπτυξη του τουρισμού στον ελληνικό χώρο και των αναγκαίων προς τούτο υποδομών

.Είναι στρατηγικής σημασίας για την οικονομία , την αειφορία και εντέλει την ίδια την βιωσιμότητα του τόπου μας το πλαίσιο αυτό να κινηθεί προς την σωστή κατεύθυνση. Η χωροταξία διαμορφώνει το παρόν και προγραμματίζει το μέλλον και γι αυτό θα πρέπει να εντάσσεται στους πρωταρχικούς σκοπούς του συγχρόνου κοινωνικού κράτους. Στην προσπάθεια αυτή θα θέλαμε να συμβάλουμε με την επισήμανση ορισμένων αντιφάσεων η και σημείων που χρήζουν περαιτέρω μελέτης , διερεύνησης η ακόμα και αναθεώρησης

ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

• Αναστροφή λογικής του σχεδιασμού

1. Το 2001 το Εθνικό Συμβούλιο Χωροταξικού σχεδιασμού και Αειφόρου ανάπτυξης κατέληξε σε τελική γνωμοδότηση επί της τότε εκδοχής του Γενικού Χωροταξικού και από τότε αναμενόταν η ολοκλήρωση του και η θέση σε διαβούλευση. Από τον Μάρτιο του 2004 έως το 2007 δεν συνήλθε το Εθνικό Συμβούλιο Χωροταξίας παρ' όλο που το ζήτησαν επανειλημμένα περιβαλλοντικές οργανώσεις που ήταν μέλη και το Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας, καθώς και άλλοι θεσμοθετημένοι σύμβουλοι του κράτους, σε θέματα χωροταξίας. Έτσι δεν υπήρξε ποτέ δυνατότητα να αναπτυχθεί διάλογος και προβληματισμός γύρω από το Εθνικό Χωροταξικό, αλλά και για τα Ειδικά Χωροταξικά συμπεριλαμβανομένου και του Χωροταξικού του τουρισμού, ώστε οι απόψεις έγκυρων φορέων, να ληφθούν υπόψη από το Υπουργείο και τους μελετητές.

Από τότε έχουν εγκριθεί τα Περιφερειακά Πλαίσια και έχουν τεθεί σε διαβούλευση κάποια Ειδικά Πλαίσια, χωρίς μία σειρά υπερκείμενων και υποκείμενων σχεδίων. Όμως το Εθνικό Χωροταξικό έπρεπε να είχε ήδη θεσμοθετηθεί, καθώς με το να προηγούνται τα Περιφερειακά και τα Ειδικά πλαίσια διαμορφώνεται μία κατάσταση που θα το εγκλωβίσει και θα περιορίσει την χρησιμότητά του, στην απλή αποτύπωση της ήδη διαμορφωμένης κατάστασης και όχι στο να δώσει τους στρατηγικούς στόχους και το όραμα ανάπτυξης, εναρμονισμένο με το Σχέδιο ανάπτυξης Κοινοτικού Χώρου (ΣΑΚΧ) και συμπεριλαμβάνοντας σε ισορροπία όλες τις τομεακές πολιτικές που θα συμβάλλουν στην βιώσιμη ανάπτυξη με όρους αειφορίας.

Το Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο για τον Τουρισμό (ΕΠΧΣΑΑ) τέθηκε σε διαβούλευση τον Μάιο 2007, χωρίς να έχει οριστικοποιηθεί και ψηφισθεί το Γενικό Χωροταξικό Πλαίσιο.

Τελικά το Γενικό Χωροταξικό Πλαίσιο ψηφίστηκε και δημοσιεύθηκε στις 3 Ιουλίου 2008 ΦΕΚ 128 Α.

Ο Χωροταξικός σχεδιασμός προηγείται του πολεοδομικού ,όπως αναλυτικά αναφέρθηκε στο κεφάλαιο Γ, περιέχει τις πλέον γενικές ρυθμίσεις και τοποθετείται στις υψηλότερες βαθμίδες των διαφόρων σχεδίων , προγραμμάτων και μελετών . Την σχέση αυτή κατοχυρώνει τόσο ο νόμος 360/76 αλλά πολύ περισσότερο ο νέος νόμος 2742/99 Δηλαδή ο πολεοδομικός σχεδιασμός στα πλαίσια της αειφόρου ανάπτυξης προϋποθέτει ύπαρξη ολοκληρωμένων χωροταξικών σχεδίων και προγραμμάτων, τα δε υφιστάμενα ρυθμιστικά και πολεοδομικά σχέδια θα πρέπει , και τούτο είναι το πλέον δύσκολο , να ευθυγραμμισθούν με τις προβλέψεις και τους στόχους του χωροταξικού σχεδιασμού .

Όμως αυτή τη στιγμή ,εκπονούνται ανά τη χώρα πλήθος Πολεοδομικών Μελετών,Γενικά Πολεοδομικά Σχέδια(ΓΠΣ) ,Σχεδία Χωρικής Οικιστικής Οργάνωσης Ανοικτών Πόλεων (ΣΧΟΟΑΠ) και φυσικά χωρίς τις κατευθύνσεις και το στρατηγικό προγραμματισμό που θα έθετε το Γενικό καθώς και τα Ειδικά πλαίσια Τουρισμού, παράκτιου χώρου κ.λ.π. Η εκπόνηση αυτών των Πολεοδομικών Μελετών, γίνεται χωρίς τις κατευθύνσεις του υπερκείμενου Χωροταξικού Σχεδιασμού όπως αυτός εξειδικεύεται μέσα από τα ειδικά χωροταξικά πλαίσια Τουρισμού ,Βιομηχανίας ,Ανανεώσιμων πηγών ενέργειας ,Παράκτιου χώρου. Παρατηρείται λοιπόν μια αναστροφή της λογικής του σχεδιασμού.

• Η Ευρωπαϊκή διάσταση του ΕΠΧΣΤ

Στο προτεινόμενο Σχέδιο αναφέρεται στα έχοντάς υπόψη ότι :

« Η έλλειψη κοινής τουριστικής πολιτικής στο πλαίσιο της Ε.Ε δυσχεραίνει την σχεδιασμένη τουριστική ανάπτυξη της χώρας, μειώνει τις δυνατότητες προγραμματισμού και ελέγχου επί της τουριστικής πολιτικής περιορίζει τη δυνατότητα της χώρας να υποστηρίξει με υποδομές τη χωρική διάχυση και

την ποιοτική αναβάθμιση της τουριστικής δραστηριότητας ενώ ταυτόχρονα οξύνει τους κινδύνους που προέρχονται από τις απαιτήσεις που διαμορφώνει ο διεθνής ανταγωνισμός>>

Είναι γεγονός ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση, δεν έχει αποκτήσει ακόμα με τις Συνθήκες ή με το υπό έγκριση Σύνταγμά της ,μια νομική βάση, που να της επιτρέπει να δημιουργήσει ένα ενιαίο πλαίσιο υποστήριξης του τομέα του τουρισμού στα κράτη μέλη.

Στην Ε.Ε όμως, αναπτύχθηκε από τις αρχές της δεκαετίας του 90., ο προβληματισμός για τη χρησιμότητα ή όχι ,της χάραξης μιας ενιαίας πολιτικής. Γύρω στα μέσα της δεκαετίας του 90 (1996 και 1997), έγιναν οι πιο έντονες διεργασίες ,πάνω στον τομέα αυτόν, κατά τις οποίες η Ελλάδα τάχθηκε ανεπιφύλακτα υπέρ της ανάγκης, να αποκτήσει η Ε.Ε. κατοχυρωμένη νομοθετική αρμοδιότητα για τον τουρισμό.

Η πρόσφατη άλλωστε Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, με τίτλο "Βασικοί προσανατολισμοί για την αειφορία του Ευρωπαϊκού τουρισμού" προτείνει περισσότερα μέτρα για την ενδυνάμωση της συνεισφοράς της Ένωσης στην αειφορία του Ευρωπαϊκού τουρισμού. Επιπλέον, ο αειφορικός τουρισμός, μπορεί να ωφεληθεί ιδιαίτερος από τις προσεγγίσεις και τα όργανα που περιγράφηκαν στην Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, πάνω σε θέματα περιβαλλοντικής ολοκλήρωσης, με την οικονομική πολιτική. Παράδειγμα αποτελεί η Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, για τη Βιοποικιλότητα, που περιλαμβάνει οδηγίες σχετικές με το θέμα της ανάπτυξης αειφορικού τουρισμού, μέσα στις προστατευόμενες περιοχές και με χαμηλό αντίκτυπο στις προστατευόμενες περιοχές του Ευρωπαϊκού Οικολογικού Δικτύου Natura 2000.

Τέλος, το Λευκό Βιβλίο σχετικά με την "Ευρωπαϊκή πολιτική μεταφορών για το 2010: καιρός για αποφάσεις" και οι πολιτικές της ΕΕ για τη διαχείριση του νερού και των αποβλήτων, που επηρεάζουν άμεσα τον τομέα

του τουρισμού, μπορούν να βοηθήσουν στην προώθηση της αειφορίας του τουρισμού.

Το προτεινόμενο όμως ΕΠΧΣΑΑ δεν λαμβάνει υπόψη του, ότι η Ε.Ε έχει διαμορφώσει τις παραπάνω συγκεκριμένες πολιτικές και προγράμματα, στα οποία άλλωστε η χώρα μας συμμετέχει, σε μια κατεύθυνση ενός αειφόρου, βιώσιμου και ανταγωνιστικού τουρισμού όπως αναλύεται στο κεφάλαιο Δ. . Σημειωτέον ότι παρά την έλλειψη μιας συνεκτικής πολιτικής για τον τουρισμό, από το 2000 έως το 2006 διατέθηκαν από τα διαρθρωτικά ταμεία περίπου 7 δισεκατομμύρια ευρώ που αφορούσαν έμμεσα ή άμεσα τον τουρισμό μέσω των προγραμμάτων Leader, Urban και Intereg. Επίσης όλες οι συζητήσεις, επικεντρώθηκαν στις ειδικές μορφές τουρισμού, που αναπτύχθηκαν από την κάθε χώρα ανάλογα με την παράδοση και τα μνημεία της

.Στο προτεινόμενο Σχέδιο απουσιάζει η ευρωπαϊκή διάσταση, ακόμα και στην χρήση της ορολογίας και η δυνατότητα σύνδεσης του με τα ευρωπαϊκά κείμενα. Απουσιάζουν όροι όπως χωρική συνοχή, χωρικός σχεδιασμός, χωρική ανάπτυξη, πολυκεντρικότητα, εδαφική συνοχή, η χρήση των οποίων διευρύνθηκε και επεκτάθηκε στο ΣΑΚΧ και στα μετέπειτα ευρωπαϊκά χωροταξικά κείμενα. Το γεγονός όμως αυτό, εμποδίζει την ανταλλαγή και αφομοίωση στοιχείων και πληροφοριών και την κατάστρωση κοινών στρατηγικών, για τα ζητήματα της ευρωπαϊκής χωρικής ανάπτυξης.

Δεν φαίνεται να υπάρχει διείσδυση των ευρωπαϊκών αντιλήψεων και των ιδεών και των εννοιών που εισήγαγε η ευρωπαϊκή χωροταξία και ιδίως το ΣΑΚΧ. Παρατηρείται μία δυστοκία στην ενσωμάτωση των Ευρωπαϊκών πολιτικών και στην χάραξη ενός σχεδίου που να αποτυπώνει και να περιλαμβάνει ρυθμίσεις που έχει ήδη ψηφίσει η χώρα, όπως π.χ το Μεσογειακό Πρωτόκολλο για τις Παράκτιες περιοχές

Οι χωρικές επιπτώσεις όμως της διαδικασίας ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης στα εθνικά χωρικά συστήματα, καθώς και, αντίστοιχα, η διεξαγωγή αναλύσεων και η διατύπωση σεναρίων για την καλύτερη ενσωμάτωση των εθνικών και περιφερειακών πολιτικών χωρικής ανάπτυξης, στο υπό εξέλιξη νέο ευρωπαϊκό τοπίο, αποτελούν κοινά θέματα προτεραιότητας στους εθνικούς οργανισμούς της Γερμανίας, της Αυστρίας και της Ιταλίας. Χαρακτηριστική στην κατεύθυνση αυτή είναι και η πολιτική της Γαλλίας, η οποία με τον πρόσφατο νόμο περί χωροταξίας και χωρικής ανάπτυξης αλλά και με το σύνολο των επιμέρους δράσεων και πολιτικών της, επιχειρεί μια ανασυγκρότηση των εθνικών της στρατηγικών χωρικής ανάπτυξης υπό το πρίσμα της διαδικασίας ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Θα έπρεπε να υπάρχει μελέτη στρατηγικού χαρακτήρα ,που να εξετάζει υπό μορφή σεναρίων, τις χωροταξικές προτεραιότητες της χώρας σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, υπό το πρίσμα της ευρύτερης γεωγραφικής ενότητας που σχηματίζουν π.χ οι χώρες της Αδριατικής. Αντίστοιχες μελέτες έχουν γίνει στην Ολλανδία από τον Εθνικό Οργανισμό Χωρικού Σχεδιασμού ήδη από το 1991.καθως και στην Γαλλία. Δεν φαίνεται να έχει μελετηθεί η τοποθέτηση της χώρας μας, σε σχέση με το νέο ευρωπαϊκό της περιβάλλον και να έχει γίνει προσαρμογή της σε σχέση με αυτό.

Μελέτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης που συμπεριελήφθησαν στο κείμενο «Ευρώπη 2000+». απέβλεπαν στη διεθνική θεώρηση των χωροταξικών προβλημάτων , στην ανάδειξη των ευρωπαϊκών διαπεριφερειακών δυναμικών και στην υπόδειξη νέων χωρικών διαιρέσεων σε κοινοτικό επίπεδο. Στις μελέτες αυτές συμπεριλαμβάνεται και η περιοχή της Μεσογείου που εκτείνεται κατά μήκος της Ευρωπαϊκής Ένωσης από την Ανδαλουσία (Ισπανία) μέχρι την

Ελλάδα. Η ομάδα αυτή συμπεριέλαβε τη Νότια Γαλλία , το μεγαλύτερο μέρος της Ιταλίας, όλη την Ελλάδα καθώς και μεσογειακά νησιά της Ένωσης. Για παράδειγμα αναφέρουμε, ότι η Δυτική Πελοπόννησος εξετάζεται ως χωρική ενότητα στα πλαίσια του ελληνικού χώρου και δεν

αποπειραται η τοποθέτηση της στα πλαίσια της Αδριατικής(σύνδεση Ντουμπροβνικ-Σπλιτ Κροατίας με Ηγουμενίτσα-Πάτρα Ελλάδα και Τεργέστη-Αγκόνα Ιταλίας) που θα μπορούσαν να ανοίξουν νέους δρόμους και νέες πύλες εισόδου τουριστών στη χώρα μας.

• Φέρουσα Ικανότητα - Αειφορία

«Αειφορία» τα συνθετικά του όρου μας δίνουν το νόημα : ανάπτυξη τέτοια που οι διαθέσιμοι πόροι να μπορούν να καρποφορούν πάντα.

Βιώσιμη ανάπτυξη λέμε περίπου το ίδιο μ' άλλον τρόπο: ανάπτυξη τέτοια που να είναι ικανή να διατηρηθεί, να επιβιώσει, να μην αναλώσει, με οποιονδήποτε ρυθμό, αργό ή γρήγορο, εκείνα τα στοιχεία του πλανήτη μας που δεν μπορούν να αναπληρωθούν. Αλλιώς, ανάπτυξη τέτοια που να σέβεται τις αντοχές των στοιχείων εκείνων της βιόσφαιρας (του ζωντανού φλοιού του πλανήτη), που χρησιμοποιούνται ως παραγωγικοί πόροι, ήτοι να σέβεται την «φέρουσα ικανότητά τους».

Βιώσιμη ανάπτυξη, είναι η ανάπτυξη που εξυπηρετεί τις ανάγκες των σημερινών γενεών , χωρίς να στερεί το δικαίωμα στις επόμενες να ικανοποιούν και τις δικές τους>>⁵⁶.

Φέρουσα ικανότητα ,ορίζεται ο μέγιστος αριθμός ανθρώπων που μπορούν να «χρησιμοποιούν» μια περιοχή, χωρίς να επιφέρουν μη αποδεκτή αλλαγή στο φυσικό περιβάλλον και χωρίς να προκαλούν μη αποδεκτή υποβάθμιση στην ποιότητα της εμπειρίας των επισκεπτών

Και πρέπει να τονίσουμε ότι, αν και προβλήματα «φέρουσας ικανότητας», δηλαδή βιωσιμότητας, είχαν και προηγούμενοι πολιτισμοί, που άλλοτε οδήγησαν σε επιτυχείς προσαρμογές και άλλοτε σε τοπική περιβαλλοντική κατάρρευση και ερημοποίηση (όπως στην αρχαία Μεσοποταμία π.χ.), το

---

⁵⁶ The World Commission on Environment and development :43).

ανησυχητικά καινούριο για την εποχή μας, που προσδίδει και παγκόσμια σημασία στο θέμα, είναι ο πολλαπλασιασμός των τεχνολογικών δυνατοτήτων με τις οποίες ο βιομηχανικός πολιτισμός, μπορεί να «κατακυριεύσει την γη», πέρα από κάθε σύγκριση και φαντασία για κάθε άλλη εποχή.

Ο συνδυασμός των διατάξεων των άρθρων 24 και 106 του Συντάγματος, των άρθρων 2 και 130 Ρ της συνθήκης του Μάαστριχτ, ερμηνευμένων υπό το φως των διατάξεων της Agenda 21 θεμελιώνει τον κανόνα της βιώσιμης ανάπτυξης. Σύμφωνα με αυτόν κάθε δημόσια πολιτική, γενική η ειδική και κάθε διοικητική η τεχνική παρέμβαση του Κράτους στο περιβάλλον, πρέπει να έχει ενσωματώσει τα προσήκοντα κριτήρια προστασίας του περιβάλλοντος, από τα οποία και πρέπει να διέπεται ώστε να εξασφαλίζεται η αρχή της πρόληψης.

Τα στοιχεία που λαμβάνονται υπ όψη για την εκπόνηση των Χωροταξικών σχεδίων, είναι η συμβατότητα των χρήσεων γης. Η φέρουσα ικανότητα των οικοσυστημάτων και της περιοχής. Ειδικότερα το είδος της φυσικής διαμόρφωσης μιας περιοχής αποτελεί τον πυρήνα που θα ξεκινήσει η αναπτυξιακή της μορφή. Η φέρουσα ικανότητα μιας χωρικής ενότητας αποτελεί και το όριο της βιώσιμης ανάπτυξής της. Η μέσω του χωροταξικού σχεδιασμού επιδίωξη της βιώσιμης ανάπτυξης μιας χωρικής ενότητας αποτελεί την κατάληξη μιας σύνθετης διαδικασίας όπου λαμβάνονται υπόψη διάφορα στοιχεία από τα οποία τη μεγαλύτερη σημασία έχει αναμφίβολα η προστασία του περιβάλλοντος. Στο προτεινόμενο όμως Χωροταξικό Σχέδιο(ΕΠΧΣΑΑ) δεν γίνεται αναφορά στην ανάγκη υπολογισμού και σεβασμού της φέρουσας ικανότητας των περιοχών στις οποίες χωροθετούνται νέες τουριστικές υποδομές. Δεν προβλέπονται δείκτες μέτρησης της φέρουσας ικανότητας ούτε υπολογισμός των διαθέσιμων πόρων και κυρίως του νερού, αποβλήτων, ενέργειας κ.λ.π.. Οι πόροι όμως είναι πεπερασμένοι και θα πρέπει να υπάρξει πλήρης καταγραφή τους σε επίπεδο κάθε Νομού ώστε να γνωρίζουμε τις διαθέσιμες

ποσότητες που υπάρχουν σε νερό, σε ενέργεια, σε απόβλητα και να γίνουν σχέδια διαχείρισης στα πλαίσια ορθολογικής χρήσης τους.

• **Εναλλακτικές μορφές τουριστικής ανάπτυξης**

Στην εισαγωγή της ΣΜΠΕ αναφέρεται ότι «Ο τουρισμός λόγω του εντεινόμενου ανταγωνισμού, εκσυγχρονίζεται και εμπλουτίζεται αναπτύσσοντας νέα προϊόντα. Στην παγκόσμια τουριστική αγορά και ιδιαίτερα στην ευρωπαϊκή προωθούνται τα τελευταία χρόνια ήπιες και εναλλακτικές μορφές τουριστικής ανάπτυξης και κυρίως εκείνες που είναι συμβατές με τις κατευθύνσεις του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος. Στην κατάθεση όμως της ΚΥΑ αναφέρεται ότι:

1. Εκτιμώντας ιδίως τα ακόλουθα.

2. «Οι αλλαγές που συντελούνται στην παγκόσμια τουριστική αγορά έχουν άμεσα αποτελέσματα στα χαρακτηριστικά, τον τρόπο διάθεσης και τις απαιτήσεις για τη διαμόρφωση του ελληνικού τουριστικού προϊόντος. Ιδιαίτερα επισημαίνεται η αυξημένη ζήτηση κατοικίας σε οργανωμένα συγκροτήματα τουρισμού καθώς και μορφών διαχείρισης τουριστικών καταλυμάτων (π.χ. condo hotels) στη λογική της πώλησης ή και της μακροχρόνιας μίσθωσης σε τρίτους, ενός ποσοστού της τουριστικού συγκροτήματος υπό τη μορφή ανεξάρτητων διαμερισμάτων ή κατοικιών που χρησιμοποιούνται από τον φορέα της τουριστικής επιχείρησης ως τμήμα του ξενοδοχείου δυνάμει μισθωτικών συμβάσεων που συνάπτονται μεταξύ αυτού και των κυρίων των δημιουργούμενων αυτοτελών ιδιοκτησιών»

Δεν δόθηκε στην δημοσιότητα καμιά μελέτη, από την οποία να προκύπτει η πιο πάνω διαπίστωση, αντίθετα υπάρχει συσσωρευμένη αρνητική εμπειρία, από χώρες που εδώ και δεκαετίες, εφάρμοσαν την πολιτική αυτή και τώρα την εγκαταλείπουν, όπως αναλυτικά αναφέρθηκε το παράδειγμα της

Ισπανίας στο κεφάλαιο Ε . Εισάγεται έτσι στο άρθρο 5, η δυνατότητα ανάπτυξης περιοχών με περιθώρια ανάπτυξης μαζικού τουρισμού Διαπιστώνεται κατ αυτό το τρόπο η αντίφαση μεταξύ διακηρύξεων περί αειφόρου ανάπτυξης, αειφόρου τουρισμού και υιοθέτησης μοντέλων που δεν συνάδουν μ' αυτές, όπως η προώθηση του τουρισμού γκολφ Η μονοδιάστατη όμως προσέγγιση στην τουριστική ανάπτυξη , με την έμφαση στην ενίσχυση του τουρισμού γκολφ , αποκλείει ή αφαιρεί πόρους για τη στήριξη και ενθάρρυνση άλλων μορφών τουρισμού , για τις οποίες η χώρα είναι περισσότερο κατάλληλη και για τις οποίες υπάρχει σημαντική ζήτηση από τα αντίστοιχα τμήματα της τουριστικής αγοράς, όπως ο θαλάσσιος, ο ορεινός, ο φυσιολατρικός, ο γεω- τουρισμός, ο αγροτουρισμός και κυρίως ο πολιτισμικός και ιστορικός τουρισμό. Εισάγεται η ανάπτυξη του μαζικού τουρισμού με κυρίαρχο το μοντέλο ήλιος-θάλασσα όταν πλέον θεωρείται ξεπερασμένο και η τουριστική τάση διεθνώς στρέφεται σε εναλλακτικές μορφές τουρισμού αναζητώντας προϊόντα που αναδεικνύουν και σέβονται το περιβάλλον. Ο περιβαλλοντικός τουρισμός, και ο αγροτουρισμός, είναι οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού, που μαζί με τον θρησκευτικό τουρισμό και τον βιομηχανικό τουρισμό αποτελούν τομείς-μαγνήτες του εξειδικευμένου τουρισμού. 30 εκατομμύρια τουρίστες προσελκύει η Γαλλία και 4 εκατομμύρια η Ισπανία μέσω των ειδικών αυτών κλάδων του τουρισμού. Η χώρα μας μπορεί να καταλάβει εξέχουσα θέση σε όλους αυτούς τους τομείς. Δεν της λείπουν ούτε οι φυσικές ομορφιές, ούτε τα μοναστήρια και οι εκκλησίες, ούτε οι παραδοσιακές αγροτικές εκμεταλλεύσεις, ούτε οι ιστορικής αξίας βιομηχανικές μονάδες, πολλώ δε μάλλον οι πολιτιστικοί θησαυροί 5 χιλιετηρίδων.

. Για μια πολυ-λειτουργική, λοιπόν, αξιοποίηση των τοπικών και εθνικών πόρων , θα πρέπει να ενισχυθούν εναλλακτικές

μορφές τουρισμού, παρμένες από τον ανεξάντλητο αριθμό τους, προσαρμοσμένες στις τοπικές ιδιαιτερότητες και δυνατότητες και λειτουργικά συνδεδεμένες τόσο μεταξύ τους όσο με δραστηριότητες που είτε συμβάλλουν άμεσα στον τουρισμό (όπως η αναψυχή, οι ηλεκτρονικές υπηρεσίες όπως το e-tourism) είτε έχουν άμεσους και έμμεσους δεσμούς μ' αυτόν - όπως η βιολογική γεωργία, οι παραδοσιακές τέχνες και βιοτεχνία, η αναπαλαίωση και διατήρηση οικιστικών συμπλεγμάτων, ο κατασκευαστικός τομέας (περιλαμβανομένων παραδοσιακών τεχνικών), κ.λ.π

Ας σημειωθεί ότι η χώρα, έχει να επιδείξει ατομικές προσπάθειες προς τη σωστή κατεύθυνση, που όμως σε ένα ευρύτερο πλαίσιο μη συντονισμού και υποστήριξης, δεν μπορούν να βιώσουν επιτυχώς επί μακρόν. Το αποτέλεσμα μιας τέτοιας προσέγγισης, θα είναι, μεταξύ άλλων, η διαρκής δημιουργία ενός μεγάλου αριθμού θέσεων ποικίλων θέσεων εργασίας όλων των ειδικοτήτων, η αλληλοϋποστήριξη των δραστηριοτήτων, η εξοικονόμηση πόρων όλων των ειδών, η αναβάθμιση της ποιότητας του τουριστικού προϊόντος και, κατά συνέπεια, η αύξηση του εθνικού και περιφερειακού εισοδήματος, η αποδέσμευση και απεξάρτηση από σημαντικές έξωθεν βοήθειες και ανάγκης υιοθέτησης αλλότριων τρόπων ανάπτυξης.

- **Φυσικές καταστροφές και κλιματικές αλλαγές**

Δεν γίνεται αναφορά και πρόβλεψη στο προτεινόμενο ΕΠΧΣΑΑ ,ενώ αναφέρεται ως στόχος περιβαλλοντικής προστασίας στη ΣΜΠΕ, στις φυσικές καταστροφές π.χ. διάβρωση, πλημμύρες στην επίδραση των κλιματικών αλλαγών, με συνέπεια όχι μόνο να μην αναφέρονται μέτρα και

δράσεις, για την πρόληψη και αντιμετώπιση τους ,αλλά ούτε να προβλέπεται πως ο ελληνικός τουρισμός, θα ανταποκριθεί στην αβεβαιότητα του μέλλοντος.

Μακροπρόθεσμα όμως η κλιματική αλλαγή, κατά τις σημερινές εκτιμήσεις θα οδηγήσει σε σοβαρά και σύνθετα προβλήματα επάρκειας νερού, με περικοπές κατανάλωσης του, ανάγκη εξοικονόμησης ενέργειας, αλματώδη αύξησης της χρήσης ΑΠΕ, άνοδο της στάθμης της θάλασσας, κ.ά. Βραχυπρόθεσμα, η τουριστική ζήτηση επηρεάζεται και διαμορφώνεται από οικονομικά και κοινωνικο-πολιτικά γεγονότα (π.χ. ύφεση, τρομοκρατία, επιδημίες, κ .λ.π.), περιβαλλοντικά και καιρικά συμβάντα (σεισμοί, πλημμύρες, καύσωνες

.Στο Μεσογειακό πρωτόκολλο για τις παράκτιες περιοχές το οποίο υπέγραψε και η χώρα μας, υπάρχει ιδιαίτερο κεφάλαιο ,που αναφέρεται στις φυσικές καταστροφές (π.χ. διάβρωση, πλημμύρες) αλλά και στις συνέπειες των κλιματικών αλλαγών, για την πρόληψη και αντιμετώπιση των οποίων οι χώρες αναλαμβάνουν να πάρουν τα κατάλληλα μέτρα

.Σε διεθνή κλίμακα, υπήρξαν ερευνητικές προσπάθειες εύρεσης κατάλληλου υποδείγματος (μοντέλου) που να ερμηνεύει τον αριθμό των διανυκτερεύσεων σε μια περιοχή από την ελκυστικότητα της περιοχής με βάση το κλίμα της και την καταλληλότητα του κλίματος για τους τουρίστες η οποία εκφράζεται μέσω του δείκτη, TCI (Tourism Climate Index) ⁵⁷. Ο δείκτης TCI, (Mieczkowski (1985)), επιτρέπει την ποσοτική αξιολόγηση του παγκόσμιου κλίματος σε σχέση με τον τουρισμό και βασίζεται στην έννοια της ανθρώπινης άνεσης, όντας σταθμισμένος μέσος 5 κλιματικών μεταβλητών. Σημαντικοί ερευνητές έχουν κάνει προσπάθειες να εξάγουν

---

⁵⁷ «Συνέπειες των κλιματικών αλλαγών στον Τουρισμό» Δρ. Μιχάλης Σφακιανάκης, Αναπληρωτής Καθηγητής, Τμήμα Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων, Πανεπιστήμιο Πειραιώς

προβλέψεις με βάση τα παραπάνω, για χώρες όπως η Ισπανία, ο Καναδάς και οι ΗΠΑ. Για την Ισπανία, η αλλαγή κλίματος όπως προβλέπεται (σε συνδυασμό με το μοντέλο Hadley HADCM3 A1(μοντέλο πρόβλεψης κλιματικών αλλαγών)) θα οδηγούσε σε μια μείωση της συνολικής ετήσιας εισροής τουριστών στην Ισπανία 20% το 2080 έναντι του 2004 το οποίο και θεωρείται ως έτος βάσης. Η επίδραση οφείλεται εξ ολοκλήρου στην πρόβλεψη υψηλότερων θερμοκρασιών για το καλοκαίρι, το οποίο θα καθιστούσε τις θερινές θερμοκρασίες δυσάρεστες για πολλούς τουρίστες, ενώ την άνοιξη και φθινόπωρο εκτιμάται ότι θα υπάρχει μια αύξηση στην εισροή τουριστών. Γίνεται προσπάθεια εφαρμογής της παραπάνω μεθοδολογίας πρόβλεψης και για την Ελλάδα παρά τις δυσκολίες που συναντώνται στην εύρεση των αντίστοιχων κλιματικών μεταβλητών για την εκτίμηση του TCI.

- **Περιορισμός της εκτός σχεδίου δόμησης**

Η διάχυτη εκτός σχεδίου δόμηση ,αποτελεί μια ελληνική πρωτοτυπία και μια πληγή της ελληνικής υπαίθρου. Στο προτεινόμενο ΕΠΧΣΑΑ του τουρισμού, δεν λαμβάνονται μέτρα περιορισμού της ,η ακόμα και κατάργησης της, ιδιαίτερα σε περιοχές που βρίσκονται σε μια απόσταση ικανή από τον αιγιαλό και την παραλία π.χ. σε βάθος 500 μέτρων από αυτήν , ή σε περιοχές χαρακτηρισμένες ως προστατευομενες (NATURA). Αντιθέτως προσφέρεται φτηνή γη , στις προστατευομενες περιοχές και την ύπαιθρο, στις μεγάλες επενδύσεις, μαζί με άλλα κίνητρα δόμησης που φτάνουν στο τετραπλάσιο της δόμησης, με την οποία μπορούν να οικοδομούν οι πολίτες, και χωροθετεί την τουριστική ανάπτυξη όχι σε περιοχές οικιστικής ανάπτυξης ,αλλά στην εκτός σχεδίου δόμηση χωρίς κανένα όριο.

Επιπλέον δεν προβλέπεται η υποχρεωτική κατεδάφιση όλων των παρανόμων τουριστικών εγκαταστάσεων που βρίσκονται στον αιγιαλό.

7.2. ΚΡΙΤΙΚΗ ΚΑΤ ΑΡΘΡΟ

• ΑΡΘΡΟ 3

Απουσιάζει πλήθος βασικών ορισμών, όπως αειφορία ,βιώσιμη ανάπτυξη , βιωσιμότητα , ανταγωνιστικότητα , βιώσιμη αξιοποίηση πόρων ,φέρουσα ικανότητα Παραθέτουμε ορισμένους ορισμούς που θα μπορούσαν να υιοθετηθούν στο ΕΠΧΣΑΑ του Τουρισμού.

«**Αειφορία**» τα συνθετικά του όρου μας δίνουν το νόημα : ανάπτυξη τέτοια που οι διαθέσιμοι πόροι να μπορούν να καρποφορούν πάντα.

Βιώσιμη ανάπτυξη είναι η ανάπτυξη που εξυπηρετεί τις ανάγκες των σημερινών γενεών , χωρίς να στερεί το δικαίωμα στις επόμενες να ικανοποιούν και τις δικές τους>>.(The World Commission on Environment and development :43).

Φέρουσα ικανότητα ορίζεται ο μέγιστος αριθμός ανθρώπων που μπορούν να «χρησιμοποιούν» μια περιοχή χωρίς να επιφέρουν μη αποδεκτή αλλαγή στο φυσικό περιβάλλον και χωρίς να προκαλούν μη αποδεκτή υποβάθμιση στην ποιότητα της εμπειρίας των επισκεπτών.

Στο Προτεινόμενο Σχέδιο απουσιάζει τελείως η ευρωπαϊκή διάσταση, ακόμα και στη χρήση της ορολογίας και η δυνατότητα σύνδεσης του με την ευρωπαϊκή χωροταξία. Γεγονός όμως ,που εμποδίζει την ανταλλαγή και αφομοίωση στοιχείων και πληροφοριών και την κατάστροφη κοινών στρατηγικών για τα ζητήματα της ευρωπαϊκής χωρικής ανάπτυξης. Απουσιάζουν όροι , όπως χωρική συνοχή, χωρικός σχεδιασμός , χωρική ανάπτυξη , πολυκεντρικότητα , εδαφική συνοχή , η χρήση των οποίων διευρύνθηκε και επεκτάθηκε στο ΣΑΚΧ.

Χωρικός σχεδιασμός, ορίσθηκε η δημόσια πολιτική και οι δράσεις που επιδιώκουν να επηρεάσουν την κατανομή των δραστηριοτήτων στον χώρο και τις μεταξύ τους σχέσεις.

Χωρική ανάπτυξη, ορίστηκε <<οι μεταβολές στην κατανομή των δραστηριοτήτων στον χώρο και οι μεταξύ τους σχέσεις, που επέρχονται λόγω της αλλαγής του προορισμού της γης και των χρήσεων της ιδιοκτησίας⁵⁸.

Πολυκεντρικότητα, ή πολυκεντρική οικιστική ανάπτυξη είναι ο όρος που εγκαινιάστηκε με το ΣΑΚΧ ,για να πλαισιώσει την νέα στοχοθεσία που περιλαμβάνει ένα τρίπτυχο ειδικότερων στόχων <<την ανάπτυξη ενός ισόροπου και πολυκεντρικού αστικού συστήματος και μιας νέας σχέσης πόλης υπαίθρου>>, <<την εξασφάλιση ισότητας πρόσβασης στις υποδομές και την γνώση >>και την <<αειφόρο ανάπτυξη, συνετή διαχείριση και προστασία της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς

• ΑΡΘΡΟ 4

Στην κατηγοριοποίηση των περιοχών, διαμορφώνονται περιοχές με περιθώρια ανάπτυξης μαζικού τουρισμού. Στα περιφερειακά όμως πλαίσια τα οποία ήδη έχουν εγκριθεί, προβλέπεται η ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού .Για παράδειγμα ενώ το προτεινόμενο σχέδιο κατατάσσει την περιοχή της Δυτικής Πελοποννήσου στις περιοχές με δυνατότητα ανάπτυξης μαζικού τουρισμού , το εγκεκριμένο περιφερειακό πλαίσιο προβλέπει την ελεγχόμενη αξιοποίηση των παράκτιων περιοχών της Δυτικής Πελοποννήσου με ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού

.Συγκεκριμένα το περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας Πελοποννήσου (ΦΕΚ/485B/10-10-2003) αναφέρει ότι: «Ο τομέας του τουρισμού αποτελεί βασική οικονομική δραστηριότητα με αυξημένες δυνατότητες στήριξης της αναπτυξιακής προοπτικής της μέσω της παροχής βελτιούμενων υπηρεσιών υπερτοπικού χαρακτήρα».«Η περιφέρεια διαθέτει εξαιρετικά σημαντικούς σε εθνικό και διεθνές επίπεδο τουριστικούς πόρους (αρχαιολογική χώροι, μνημεία,

⁵⁸ CEC (1997) δ.π. σ.156

παραδοσιακοί οικισμοί κ.λ.π) που καλύπτουν όλο το φάσμα της Ελληνικής Ιστορίας. Αυτά σε συνδυασμό με το μεγάλο μήκος ακτών το φυσικό κάλλος των περιοχών της ενδοχώρας, τη μη ύπαρξη σοβαρών περιβαλλοντικών προβλημάτων σε περιφερειακό επίπεδο και τις ευμενείς περιβαλλοντικές συνθήκες, προσδίδουν ιδιαίτερες δυνατότητες συνδυασμένης ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού με προοπτική ετήσιας διάρκειας.

Στο Περιφερειακό Πλαίσιο επομένως, δεν γίνεται αναφορά του όρου «μαζικός τουρισμός», αλλά εναλλακτικός τουρισμός. Στην Ελλάδα ο λεγόμενος μαζικός τουρισμός, έχει ταυτιστεί με το φθηνό εποχιακό τουρισμό «ήλιο-θάλασσα». Όμως η κίνηση του ομαδικού, χαμηλών απαιτήσεων τουρισμού θα κατευθύνεται διαρκώς σε περιοχές που εξασφαλίζουν χαμηλό κόστος και συνεπώς αυξημένη ανταγωνιστικότητα. Έναντι αυτών των ανταγωνιστών (Βόρεια Αφρική, Τουρκία), το Ελληνικό τουριστικό προϊόν, έχει μόνο λίγα συγκριτικά πλεονεκτήματα, με βάση την ιεράρχηση των απαιτήσεων που θέτουν οι ίδιες οι ομάδες επισκεπτών που επιλέγουν την ομαδική χαμηλού κόστους διακίνηση και διαμονή.

Έτσι η κύρια δυνατότητα βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας του Ελληνικού τουρισμού, είναι η αναβάθμιση της ποιότητας του και η σταδιακή του στροφή προς ένα πρότυπο που θα ικανοποιεί επισκέπτες υψηλότερων απαιτήσεων. Άλλωστε βασικό συγκριτικό πλεονέκτημα της Ελλάδας σε σχέση με τους ανταγωνιστές της στην Μεσόγειο αλλά και στον Ευρωπαϊκό χώρο είναι η δυνατότητα της να αξιοποιήσει την ποικιλία των τουριστικών της πόρων και ιδιαίτερα την δυνατότητα να συγκεντρώσει σε περιορισμένο χώρο ένα σύνολο πολλών διαφορετικών περιεχομένου πόλων.

• ΑΡΘΡΟ 5

Οι χωρικές Ενότητες που διαμορφώνουν διευρυμένους προορισμούς με δυνατότητες εμπλουτισμού του τουριστικού προϊόντος και ενιαίας διαχείρισης τους δεν περιγράφονται. Αντίθετα οι πόλοι που τις συγκροτούν

αντιμετωπίζονται διασπασμένοι σύμφωνα με μια κατηγοριοποίηση με κριτήριο τα χαρακτηριστικά και το βαθμό ανάπτυξης της τρέχουσας τουριστικής δραστηριότητας. Είναι όμως άλλη η προσέγγιση π.χ της Δυτικής Πελοποννήσου ως χώρου που συντίθεται από αναπτυσσόμενες τουριστικά περιοχές (με δυνατότητες υποδοχής άλλοτε μαζικού και άλλοτε εναλλακτικού τουρισμού) και άλλη η ένταξή της στον ευρύτερο τουριστικό δρόμο της Αδριατικής και του Ιονίου ως παράγοντα χωρικής και θεματικής ολοκλήρωσής τους. Ιδιαίτερη επισήμανση οφείλουμε να κάνουμε για τις ρυθμίσεις για τις παράκτιες περιοχές δεδομένου ότι. Παράκτια είναι τα 4 / 5 των Νομών μας, οι μισοί από τους περίπου 1000 Δήμους μας, όλες σχεδόν οι μεγάλες μας πόλεις. Στις παράκτιες περιοχές της χώρας συγκεντρώνεται πάνω από 85% του πληθυσμού, πάνω από το 70% της βιομηχανικής δραστηριότητας και περίπου το 90% του τουρισμού. Καθώς η νέα τάση της διεθνούς αγοράς είναι προς προορισμούς ποιότητας με φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον, γίνεται φανερό ότι η ορθολογική διαχείριση των παράκτιων ζωνών αποτελεί προϋπόθεση κάθε επιτυχούς πολιτικής τουρισμού και βιώσιμης ανάπτυξης της χώρας μας.

Στο Μεσογειακό πρωτόκολλο για τις παράκτιες περιοχές ,αναλαμβάνεται η δέσμευση ,να προστατευθεί η πιο ευαίσθητη ζώνη γης ,που ξεκινά από τη γραμμή χειμέριου κύματος, στις εκτός σχεδίου περιοχές, με αποφυγή δημιουργίας κατασκευών πέραν των έργων δημοσίου συμφέροντος. Δίνεται η αναγκαία ευελιξία, ώστε να λαμβάνονται υπόψη τα γεωγραφικά χαρακτηριστικά των περιοχών και οι τοπικές συνθήκες.

Παρ όλα αυτά από το ΕΠΧΣΑΑ του Τουρισμού καθορίζεται ελάχιστη απόσταση τοποθέτησης κτισμάτων στα 50μ από την γραμμή αιγιαλού στα νησιά και τις παράκτιες περιοχές. Η ρύθμιση αυτή θεωρείται περιβαλλοντικά επικίνδυνη και δεν απειλεί απλώς την παράκτια ζώνη με σοβαρή οικοδομική επιβάρυνση ,αλλά προκαλεί και ευθεία αμφισβήτηση της τεκμηριωμένης σχετικής νομολογίας του Συμβουλίου της Επικρατείας που ορίζει και ελάχιστη απόσταση τα 100μ (ΠΕ 247/2003 Τμήμα Ε' καθώς

ΠΕ 636/2002 και.. 633/2002). Αγνοεί προκλητικά διαβούλευση δεκαετίας στην ΕΕ για τη ολοκληρωμένη διαχείριση των ακτών στην οποία μετείχε και η χώρα μας με υποχρέωση εναρμονισμένης των κρατών μελών τη στιγμή που εκπονείται Ειδικό Πλαίσιο για των Παράκτιο χώρο, επιτρέποντας δόμηση στα 50 έως 100 μέτρα από τον αιγιαλό, παρά το γεγονός ότι αυτή τη στιγμή στις χώρες της Ε.Ε. γίνονται μελέτες και εγκρίνονται χρηματοδοτήσεις για αποκατάσταση του παράκτιου χώρου από την επιβάρυνση που έχει υποστεί. Το Πλαίσιο εφόσον εφαρμοσθεί, θα οδηγήσει σε τσιμεντοποίηση παράκτιων περιοχών και θα έχει καταστροφικές συνέπειες σε περιβάλλον και τουρισμό.

• **ΑΡΘΡΟ 6**

Η ανάπτυξη των ειδικών μορφών τουρισμού , σωστά αντιμετωπίζεται ως διαδικασία χωρικής , χρονικής και θεματικής διεύρυνσης και ποιοτικής αναβάθμισης του τουριστικού προϊόντος. Εν τούτοις στο περιεχόμενο των επιμέρους διατάξεων, επιχειρείται να περιληφθούν όλες οι δυνατές περιοχές χωρίς ιεράρχηση και κυρίως χωρίς δεσμεύσεις από την πολιτεία για την εξασφάλιση των απαιτούμενων υποδομών. Και για την ανάληψη συγκεκριμένων δράσεων και μέτρων για την επίτευξη των στόχων αυτών

ο **ΣΥΝΕΔΡΙΑΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ**

Η ανάπτυξη του συνεδριακού τουρισμού, θα συμβάλλει τα μέγιστα στην χρονική διεύρυνση και την μείωση της εποχικότητας τη ζήτηση που διαπιστώνεται σαν ένα σοβαρό πρόβλημα του Ελληνικού Τουρισμού. Για την Ενίσχυση του όμως δεν επαρκούν τα μέτρα που προτείνονται. Η ανάπτυξη θα προέλθει μετά από την άσκηση του κατάλληλου μαρκετιγκ. Η παρουσία της Ελλάδας στην διεθνή συνεδριακή αγορά είναι αρκετά περιορισμένη, ενώ απουσιάζει ένας οργανισμός που θα είναι αποκλειστικά υπεύθυνος για το συνεδριακό Μαρκετιγκ της χώρας και θα στοχεύει στην αύξηση των μεριδίων της αγοράς και στην βελτίωση της θέσης της ,στην

παγκόσμια και ευρωπαϊκή κατάταξη συνεδριακών προορισμών. Βάσει της διεθνούς εμπειρίας το ρόλο αυτό θα πρέπει να επιτελέσει ένα Εθνικό Γραφείο Συνεδριών, που θα εκπροσωπεί συλλογικά την Ελλάδα και τις επιχειρήσεις της σε αυτή την Αγορά.

ο **ΑΣΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ**

Λείπει η αναφορά και η σύνδεση με το κοινοτικό πρόγραμμα Urban. Πρέπει να αξιοποιηθεί η πληροφορία και η γνώση που έχει αποκτηθεί με βάση την κοινοτική πρωτοβουλία Urban. Ο βασικός στόχος της κοινοτικής πρωτοβουλίας Urban για την περίοδο 2000 – 2006, ήταν η οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη πόλεων και συνοικιών. Το πρόγραμμα αποσκοπούσε στην ανάπτυξη καινοτομικών υποδειγμάτων, για την αστική ανάπτυξη, ενώ ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στην εταιρική σχέση και την συμμετοχή τοπικών παραγόντων, καθώς και στην ανταλλαγή πληροφοριών και εμπειριών, για την βιώσιμη αστική ανάπτυξη. Ενισχύθηκαν πρωτοβουλίες όπως η ανακαίνιση κτιρίων και δημόσιων χώρων, η προώθηση απασχόλησης, η ανάπτυξη περιβαλλοντικά φιλικών συστημάτων δημοσίων μεταφορών, η εισαγωγή αποτελεσματικών συστημάτων ενεργειακής διαχείρισης και η διάδοση νέων τεχνολογικών στο πλαίσιο της κοινωνίας της πληροφορίας. Αναπτύχθηκαν κοινές δράσεις για την δημιουργία δικτύων, την ανταλλαγή εμπειριών και την δημιουργία καλών πρακτικών για την ολοκληρωμένη αναβάθμιση του αστικού χώρου. Αξιοποίηση του προγράμματος Urban Audit. Σκοπός του εν λόγω προγράμματος είναι να επιτρέψει μέσω της παραγωγής δεικτών, από μια βάση στατιστικών δεδομένων 258 πόλεων μεσαίου και μεγάλου μεγέθους των 27, τη σύγκριση των ευρωπαϊκών πόλεων και να δώσει έτσι τη δυνατότητα ανταλλαγής εμπειριών και βελτίωσης της ποιότητας των αστικών πολιτικών.

ο **ΘΑΛΑΣΣΙΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ**

Μειώνεται η σημαντικότητα των παρεμβάσεων στο λεγόμενο << θαλάσσιο >> τουρισμό (σκάφη αναψυχής) σε υποδομές ελλιμενισμού στα νησιά του ανατολικού Αιγαίου, όπου ο ανταγωνισμός με τις αντίστοιχες επενδύσεις στα τουρκικά παράλια, τις καθιστά υψηλής προτεραιότητας. Αντίστοιχα η ολοκλήρωση του υψηλής τουριστικής ζήτησης θαλάσσιου δρόμου Αδριατική-Ιόνιο , αν και απαιτεί λίγες μόνο υποδομές ελλιμενισμού (Κυπαρισσία , Ζαχαρω, Γαργαλιανοί) δεν ιεραρχείται ως κατεύθυνση υψηλής προτεραιότητας.

ο **ΙΑΜΑΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ**

Ο Ιαματικός τουρισμός εξ άλλου αντιμετωπίζεται περίπου σαν να μπορεί να αναπτυχθεί οπουδήποτε υπάρχουν θερμές πηγές. Ο διεθνής ανταγωνισμός όμως στην συγκεκριμένη δραστηριότητα, έχει ήδη θέσει πάρα πολύ απαιτητικά πρότυπα, ενώ η όλη δραστηριότητα στα πετυχημένα ανταγωνιστικά παραδείγματα, αντιμετωπίζεται κυρίως από τους φορείς υγείας και μόνο επικουρικά από αυτούς του τουρισμού.

ο **ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ**

Είναι χαρακτηριστικά τα αποτελέσματα μιας μελέτης για τη σημασία του πολιτιστικού τουρισμού ,που ανατέθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 1992, στην ειδική επιτροπή για τη χωροταξία και τον τουρισμό (GEATTE) σύμφωνα με τα οποία η Ευρώπη απορρόφησε το 1991 το 91% του παγκόσμιου τουρισμού έναντι 72% το 1975. Πιο πρόσφατες μελέτες έδειξαν, ότι τα κίνητρα των Γιαπωνέζων και των Κινέζων τουριστών, είναι κυρίως πολιτιστικά. Παρατηρήθηκε επίσης, ότι οι τουρίστες από την Ευρώπη αφιερώνουν το δεύτερο ετήσιο ταξίδι τους, πέρα από το βασικό ταξίδι των διακοπών, σε πολιτιστικούς σκοπούς. Στα 500 εκατομμύρια επισκεπτών που δέχονται οι κοινοτικές χώρες ετησίως, το 20%

ενδιαφέρονται για τις πολιτιστικές επισκέψεις και εκδηλώσεις. Και βέβαια η Ευρώπη που διαθέτει στα 25 κράτη μέλη της τα 300 από τα 812 σε 137 χώρες χαρακτηρισμένα από την Ουνέσκο ως «μνημεία της ανθρωπότητας», έχει κορυφαίο συμφέρον να αναπτύξει τον πολιτιστικό τουρισμό ως σημαντικό μοχλό ανάπτυξης. Ιδιαίτερα για την χώρα μας που έχει παράδοση και πολιτισμό 5 χιλιετηρίδων ο πολιτιστικός τουρισμός θα έπρεπε να αποτελεί το συγκριτικό της πλεονέκτημα

Όμως δεν μπορούμε να προσελκύσουμε πολιτιστικό τουρισμό στα μνημεία μας ,εάν για παράδειγμα δεν συνεργάζονται οι υπηρεσίες φύλαξης και συντήρησης με τους ειδικευμένους ταξιδιωτικούς πράκτορες από όλον τον κόσμο, αν τα μουσεία και οι πολιτιστικές εκδηλώσεις μας δεν μπορούν να ανταποκριθούν οργανωτικά στις υψηλές απαιτήσεις ενός εξειδικευμένου κοινού που είναι πρόθυμο να πληρώσει ακριβά τις αντίστοιχες όμως υπηρεσίες. Υπολογίστηκε ότι κατά μέσο όρο οι Πολιτιστικές Πρωτεύουσες γνώρισαν κατά τη χρονιά των εκδηλώσεών τους αύξηση του τουρισμού κατά 12%. Το Γκρας, μάλιστα, που είχε ιδιαίτερη στόχευση στον τουρισμό, γνώρισε από το 2003 και ύστερα αύξηση κατά 14% που διατηρήθηκε και για τα επόμενα χρόνια συνεπεία της προβολής του με την ευκαιρία της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας.

Στην αναφορά στον Πολιτισμικό τουρισμό δεν υπάρχει μνεία των Αρχαιολογικών πόρων που τον στηρίζουν. Απουσιάζει η επιλογή συγκεκριμένου αριθμού μνημείων παγκόσμιας ακτινοβολίας οι παρεμβάσεις επί των οποίων θα αναβάθμιζαν το συνολικό περιεχόμενο της συγκεκριμένης μορφής τουρισμού.

ο **ΑΘΛΗΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ – ΓΚΟΛΦ**

Η τουριστική ζήτηση είναι ευμετάβλητη, τρωτή σε ποικίλες συγκυρίες και επηρεάζεται από, συχνά δύσκολα προβλέψιμους, παράγοντες που δρουν τόσο μακροπρόθεσμα όσο και βραχυπρόθεσμα, όπως μεταβολές στο εισόδημα, ελεύθερο

χρόνο, προτιμήσεις για διάφορα είδη τουρισμού, κοινωνικο-οικονομικά χαρακτηριστικά και καταναλωτικά πρότυπα των τουριστών, τα συμφέροντα των τουριστικών πρακτόρων (tour operators), μακροχρόνιες περιβαλλοντικές και οικονομικές εξελίξεις και κρίσεις, τη διαθέσιμη τουριστική υποδομή καθώς και το βαθμό προώθησης ενός προορισμού. Οι αισιόδοξες προβλέψεις για αύξηση του αριθμού των γκόλφερ δεν φαίνεται να λαμβάνουν υπόψη αυτούς τους παράγοντες οι οποίοι μπορεί να τις ανατρέψουν παρά τις εντεινόμενες διαφημιστικές προσπάθειες προβολής και ενθάρρυνσης του γκολφ που καταβάλλονται παγκόσμια. Εύκολα, λοιπόν, διαπιστώνεται το υπερ-αισιόδοξο, μονοδιάστατο και απλοϊκό της 'θεωρίας του γκολφ'. Πως θα διαφοροποιείται το προϊόν της Ελλάδας από αυτό της Ισπανίας ή της Τουρκίας όταν αυτό που θα πουλιέται κυρίως θα είναι το γκολφ.

Με δεδομένο ότι υπάρχουν πολλά και κατασκευάζονται συνεχώς νέα γήπεδα σε διάφορες χώρες στην ευρύτερη γειτονιά μας, ο ισχυρισμός ότι η Ελλάδα πρέπει να αποκτήσει ικανό αριθμό γηπέδων γκολφ για να ανταπεξέλθει στον ανταγωνισμό, π.χ., με την Ισπανία (παραδοσιακή ανταγωνίστρια χώρα) είναι αβάσιμος διότι και με τα γήπεδα γκολφ η Ελλάδα θα βρίσκεται πάντα στον ίδιο παρονομαστή σε σχέση με την Ισπανία, την Τουρκία, και τις χώρες της Βόρειας Αφρικής όπου απλώνεται η επιδημία 'γκολφ' ερήμην των δυνατοτήτων τους σε πόρους - κυρίως υδατικούς - και αγνοώντας τις υπόλοιπες αρνητικές κοινωνικο-οικονομικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Οι τουριστικοί πράκτορες απλά, με την ύπαρξη πολλών γηπέδων γκολφ σε 'εύκολες' περιοχές ενισχύουν την διαπραγματευτική τους δύναμη

και μπορούν να μειώνουν την τιμή που πληρώνουν σε ένα τουριστικό προϊόν εφόσον θα έχουν την δυνατότητα να κατευθύνουν τους πελάτες τους σε άλλους φθηνότερους. Αυτό δεν κάνουν και τώρα που δεν υπάρχουν γήπεδα; Και είναι άραγε συμφέρουσα για μια τοπική οικονομία μια επένδυση με τόσο κόστος όπως του γκολφ που τελικά δεν θα πετυχαίνει 'δίκαιη' αγοραία τιμή του προϊόντος της; Όμως, το σπουδαιότερο ίσως ερώτημα σε τοπικό επίπεδο είναι πόσα γήπεδα γκολφ χρειάζεται - αν χρειάζεται - μια τουριστική περιφέρεια με στόχο να λειτουργούν όλα αποδοτικά. Η αύξηση της προσφοράς γηπέδων δεν συνεπάγεται αυτόματα ανάλογη αύξηση της ζήτησης (γκόλφερ) ούτε και της αποδοτικότητας τους. Όσο ο αριθμός γηπέδων θα αυξάνεται η πληρότητα κάθε γηπέδου ξεχωριστά θα μειώνεται (ακόμα και με τις πιο ευνοϊκές συνθήκες) - μακροχρόνια τουλάχιστον - και η τιμή θα πέφτει. Πως, λοιπόν, (με τι υποθέσεις) γίνονται προβλέψεις του αριθμού γηπέδων που χρειάζεται η χώρα ή μια περιφέρεια της; Πόσο σταθερή είναι η προβλεπόμενη τουριστική ζήτηση, γενικά, και των γκόλφερ, ειδικά, και για ποιόν χρονικό ορίζοντα; Πόσο βέβαιο είναι ότι το ποσοστό τουριστών υψηλών εισοδημάτων θα διατηρείται σταθερό ή θα αυξάνεται αντί να ελαττώνεται (περίοδοι ύφεσης το δείχνουν αυτό όπως και άλλες καταστάσεις κρίσεων - πολιτικών, ενεργειακών, κ.λ.π.); Λαμβάνεται υπόψη ο ανταγωνισμός άλλων χωρών ή άλλων περιφερειών της χώρας (που και σ'αυτές 'πουλά' η 'θεωρία του γκολφ' και όπου δημιουργούνται συνεχώς γήπεδα); Ή υποτίθεται ότι οι πράκτορες θα φέρνουν, πάση θυσία, γκόλφερ για να δουλεύουν τα γήπεδα της χώρας ειδικά; Πότε και για ποιες άλλες εγκαταστάσεις το έκαναν αυτό για να το κάνουν τώρα;

Η μονοκαλλιέργεια 'τουρισμός-γκολφ' απλοποιεί την τοπική, και όχι μόνο, οικονομία (μείωση της ποικιλίας και διαφοροποίησης δεξιοτήτων, γνώσεων, εργατικού δυναμικού), μειώνοντας έτσι την ικανότητα και ευελιξία προσαρμογής της σε μεταβαλλόμενες και απρόβλεπτες μελλοντικές καταστάσεις. Μέσα από διαδικασίες μετανάστευσης, επαγγελματικής μεταβολής, πώλησης ή παραχώρησης δικαιωμάτων εκμετάλλευσης ιστορικών και αρχαιολογικών περιοχών σε ιδιώτες ξένους για αναπτύξεις ασύμβατες με τον ιστορικό και παραδοσιακό τους χαρακτήρα, κ.λ.π., αλλάζει σταδιακά η κοινωνική δομή και επέρχεται πολιτιστική αλλοίωση (εμπορευματοποίηση ή αφανισμός ηθών, εθίμων, τρόπων ζωής,) με ότι συνέπειες μπορεί να έχει αυτό για την αυτάρκεια και τη διατήρηση του κοινωνικού και πολιτιστικού κεφαλαίου της περιοχής υποδοχής και της ευρύτερης περιφέρειας της. Η εγκατάλειψη παραδοσιακών δραστηριοτήτων και η διάλυση των τοπικών κοινωνικών δικτύων, εξαφανίζει ότι έχει απομείνει από την παραδοσιακή γνώση που θεωρείται τόσο αναγκαία από σύγχρονες προσεγγίσεις στο σχεδιασμό της αειφόρου ανάπτυξης. Οι τοπικές και οι υπερ-τοπικές αποφάσεις για τη δημιουργία τουριστικών εγκαταστάσεων πρέπει να αποβλέπουν στην αποδοτική χρησιμοποίηση των διαθέσιμων πόρων της αντίστοιχης περιοχής, στην ελαχιστοποίηση του κόστους ευκαιρίας της χρήσης τους (εναλλακτικές χρήσεις στις οποίες θα μπορούσε να αποδώσουν περισσότερο) και στην αποφυγή αρνητικών βραχυχρόνιων και μακροχρόνιων επιπτώσεων σ' αυτούς⁵⁹. Η δημιουργία και η λειτουργία

⁵⁹ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΓΗΠΕΔΑ ΓΚΟΛΦ ΟΤΙ ΛΑΜΠΕΙ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΧΡΥΣΟΣ.....Ελένη

τουριστικών εγκαταστάσεων και γηπέδων γκολφ απαιτούν φυσικούς και ανθρωπογενείς, τοπικούς και υπερτοπικούς πόρους που 'εκτρέπονται' από άλλες δραστηριότητες και περιοχές (π.χ. γεωργία, κτηνοτροφία, πολιτισμικές δραστηριότητες) δεδομένου ότι είναι πεπερασμένοι (ή και φθίνοντες) και όχι άπειροι και πάντα διαθέσιμοι - για ορισμένο χρονικό διάστημα τουλάχιστον. Σημαντικά χρηματικά ποσά που διατίθενται από ιδιώτες επενδυτές (τοπικούς και μη) και το κράτος (με διάφορους αναπτυξιακούς νόμους) 'εκτρέπονται' από την ενίσχυση άλλων δραστηριοτήτων (κόστος ευκαιρίας) που πρέπει να αναπτυχθούν εξίσου σωστά για να προσφερθεί ένα ολοκληρωμένο, διαφοροποιημένο και ανθεκτικό σε χρήση και ανταγωνισμό τουριστικό προϊόν όπως η προστασία και αξιοποίηση αρχαιολογικών χώρων, η διαχείριση προστατευόμενων περιοχών, η ανάπτυξη βιολογικής γεωργίας, η συστηματική ανάπτυξη οικοτουρισμού και πολιτισμικού τουρισμού κ.ά. Επιπλέον, ορισμένοι πόροι - π.χ. γεωργική γη υψηλής παραγωγικότητας ή καταλληλότητας για ειδικές καλλιέργειες - δεσμεύονται μόνιμα και μη αντιστρεπτά. Άπαξ και τεθούν σε χρήση γκολφ δεν είναι δυνατόν αργότερα, όταν παύσει η αρχική δραστηριότητα, να χρησιμοποιηθούν άμεσα και με μικρό κόστος για άλλες δραστηριότητες διότι έχουν υποβαθμισθεί. Ο μεγαλύτερος χαμένος, όμως, είναι η γεωργία η οποία στην Ελλάδα είναι η πιο υδροβόρα δραστηριότητα αλλά με σημαντική συμβολή ακόμα στο Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν και επιδοτούμενη από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ήδη ο πόρος 'έδαφος' περιορίζεται δραματικά κάθε χρόνο και, επιπλέον, το νερό που εκτρέπεται για τη λειτουργία και συντήρηση ενός γηπέδου γκολφ

Καπετανάκη-Μπριασούλη Καθηγήτρια, Τμήμα Γεωγραφίας, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

αφαιρείται από γεωργικές χρήσεις στην ίδια ή σε άλλες περιοχές (δεδομένου ότι οι υδατικοί πόροι δεν ακολουθούν διοικητικά όρια και καταλαμβάνουν μεγάλες εκτάσεις). Υποθέτοντας καλλιέργειες που απαιτούν 8-10 κ.μ. νερού ανά στρέμμα, το νερό που απαιτεί ένα τυπικό γήπεδο επαρκεί για άρδευση 150-250 στρεμμάτων καλλιεργήσιμης γης. Συγχρόνως, η γεωργία επιδοτείται για να βελτιώνει την ποιότητα της με ταυτόχρονη μείωση κατανάλωσης νερού και χημικών και να αυξάνει την παραγωγικότητα της. Πως όμως θα συμβεί αυτό αν στερείται τον βασικότερο περιορισμένο ήδη πόρο, το νερό; Είναι μάλλον αυτονόητο τι θα συμβεί αν αυξηθεί ο αριθμός των γηπέδων - ιδιαίτερα σε περιοχές με προβλήματα επάρκειας νερού..Οι άλλες δραστηριότητες που αναπτύσσονται εξαιτίας της βασικής επένδυσης σε τουρισμό γκολφ 'παρασύρονται' από τη δυναμική και το ρίσκο της. Σε περίπτωση που δεν αποβεί επικερδής (δεν προσελκύσει τόσους πελάτες όσους προβλέφθηκαν), όλες οι παράγωγες δραστηριότητες υφίστανται αρνητικές επιπτώσεις. Εν τω μεταξύ, όμως, έχουν χρησιμοποιηθεί, και ίσως αλλοιωθεί μόνιμα, οι φυσικοί και κοινωνικο-οικονομικοί πόροι της περιοχής στερώντας έτσι τη δυνατότητα εναλλακτικών δραστηριοτήτων που θα αντικαταστήσουν τις παλιές. Η μονοδιάστατη προσέγγιση στην τουριστική ανάπτυξη με την έμφαση στην ενίσχυση του τουρισμού γκολφ αποκλείει ή αφαιρεί πόρους για τη στήριξη και ενθάρρυνση άλλων μορφών τουρισμού για τις οποίες η χώρα είναι περισσότερο κατάλληλη και για τις οποίες υπάρχει σημαντική ζήτηση από τα αντίστοιχα τμήματα της τουριστικής αγοράς, όπως ο θαλάσσιος, ο ορεινός, ο φυσιολατρικός, ο γεω- τουρισμός, ο αγροτουρισμός και κυρίως ο

πολιτισμικός και ιστορικός τουρισμό. Εξασθενούν έτσι οι προσπάθειες για την ανάδειξη ενός πολυδιάστατου και ανθεκτικού στο χρόνο τουριστικού προϊόντος χάριν της αναπτυξιακής μονοκαλλιέργειας ενός μονοδιάστατου προϊόντος με αμφίβολα πολλαπλασιαστικά και άλλα οφέλη, σοβαρές περιβαλλοντικές και κοινωνικο-οικονομικές επιπτώσεις και αβέβαιες μελλοντικές προοπτικές. Διαπιστώνεται έτσι η αντίφαση μεταξύ διακηρύξεων περί αειφόρου ανάπτυξης, αειφόρου τουρισμού και διαφοροποίησης του προϊόντος της χώρας και προώθησης προτύπων και μορφών ανάπτυξης και τουρισμού που δεν συνάδουν μ' αυτές, όπως η προώθηση του τουρισμού γκολφ!

ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΦΥΣΗΣ

Στην Μεσόγειο και την Ελλάδα, μια περιοχή που χαρακτηρίζεται από το βάρος μιας μεγάλης ιστορικής κληρονομιάς και από την ευθραυστότητα του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος και των οικοσυστημάτων της, το τοπίο αποκτά ακόμα μεγαλύτερη σημασία. Δεν είναι τυχαίο ίσως ότι το ελληνικό και μεσογειακό τοπίο ,έχει υμνηθεί από τους ταξιδιώτες και περιηγητές του 18ου και 19ου αιώνα, έχει σχεδιαστεί και αποτυπωθεί ποικιλοτρόπως από εικαστικούς καλλιτέχνες και έχει φωτογραφηθεί και υμνηθεί, τον 20ο κυρίως αιώνα, από διάσημους Έλληνες και ξένους φωτογράφους και λογοτέχνες/ συγγραφείς. Για παράδειγμα ο γνωστός γάλλος συγγραφέας και λογοτέχνης Jacques Lacarriere, που ταξίδεψε για πολλά χρόνια στην Ελλάδα και στη Μεσόγειο ,έχει μιλήσει αρκετά για τα 'σπάνιας τελειότητας και ευαισθησίας τοπία' (paysages exquis) των ελληνικών νησιών.

Οι μηχανισμοί προστασίας του τοπίου στην Ελλάδα δεν μπορούν βεβαίως να χαρακτηριστούν επαρκείς. Αν και υπάρχουν αρκετές διατάξεις στην πολεοδομική και χωροταξική νομοθεσία που αναφέρονται στο τοπίο, τα

συναφή θέματα ρυθμίζονται εμμέσως με αφορμή σχετικούς σκοπούς και πολιτικές. Για παράδειγμα υπάρχει- θεωρητικά τουλάχιστον- η δυνατότητα αρχιτεκτονικού ελέγχου των κτιριακών κατασκευών, σε ορισμένες περιπτώσεις (όπως στους παραδοσιακούς οικισμούς, ιστορικά κέντρα πόλεων ή άλλες ειδικές ζώνες) από ειδικές επιτροπές (ΕΠΑΕ). Υπάρχει ακόμη και η πρόβλεψη για τον χαρακτηρισμό τοπίων ιδιαίτερου φυσικού κάλλους από το νόμο 1469/50 και το ΠΔ 161/Δ/84. Όμως παρά την κήρυξη εκατοντάδων τέτοιων περιοχών δεν υπήρξε κανένα ουσιαστικό αποτέλεσμα. Πιο άμεση σχετικά με το τοπίο νομοθετική ρύθμιση είναι η παράγραφος 4 του άρθρου 18 του κεφαλαίου Δ' (προστασία της φύσης και του τοπίου) του προαναφερόμενου νόμου 1650/86 'για την προστασία του περιβάλλοντος' η οποία αναφέρεται στα κριτήρια χαρακτηρισμού και τις αρχές προστασίας για τους προστατευόμενους φυσικούς σχηματισμούς, τα προστατευόμενα τοπία και στοιχεία του

• **ΑΡΘΡΟ 7**

ο **ΜΕΤΑΦΟΡΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ**

Οι μεταφορές εξετάζονται αποσπασματικά και μόνο στο τμήμα της ελληνικής επικράτειας, χωρίς να μελετάται και να εξετάζεται η σύνδεση τους με τα ευρωπαϊκά δίκτυα και τους ευρωπαϊκούς άξονες. Προτείνεται από το ΕΠΧΣΑΑ του Τουρισμού, η προώθηση του θεσμού των συνδυασμένων μεταφορών, χωρίς να γίνεται καμιά περαιτέρω ερμηνεία και χωρίς σαφείς στόχους και χρονοδιαγράμματα. Η προσβασιμότητα κυρίως εξαρτάται από την ολοκλήρωση των ευρωπαϊκών αξόνων που θα επιτρέψουν την σύνδεση της χώρας μας με τη Βόρεια Κεντρική Ευρώπη, με οδικό και σιδηροδρομικό δίκτυο, ώστε να μην επιτυγχάνεται η πρόσβαση μόνο αεροπορικώς ή με τα λιμάνια της Πάτρας και της Ηγουμενίτσας, που και μεγάλο οικονομικό κόστος συνεπάγεται, αλλά και εξάρτηση από άλλους

ευμετάβλητους παράγοντες που συνδέονται με θέματα ασφαλείας ,
κλιματολογικών συνθηκών κ.λ.π

ο **Βιώσιμη κινητικότητα Ποδήλατο**

Στο ΕΙΠΧΣΑΑ του Τουρισμού δεν υπάρχει καμιά αναφορά στην βιώσιμη
κινητικότητα και στο ποδήλατο, με συνέπεια να μην προωθείται καμιά
πολιτική, παρά το γεγονός ότι θα αποτελέσει ένα αποτελεσματικό εργαλείο
για την ανάπτυξη των βιώσιμων μεταφορών και του αειφόρου τουρισμού

Ο όρος <<βιώσιμη κινητικότητα >> εξειδικεύει στις μεταφορές τον
ευρύτερο όρο << βιώσιμη ανάπτυξη>>⁶⁰

Σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης η υπόθεση ποδήλατο προωθείται μαζί με
γενικότερες. Πολιτικές για την βιώσιμη κινητικότητα. Σε πάρα πολλά
κείμενα , Πράσινες και λευκές Βίβλοι , Ανακοινώσεις κ.λπ. γίνεται ειδική
αναφορά στο ποδήλατο. Ο κυκλοφοριακός σχεδιασμός δεν είναι όπως η
ρύπανση η ο θόρυβος , επιπτώσεις για τις οποίες οι Ευρωπαϊκές οδηγίες
μπορούν και θέτουν συγκεκριμένα μετρήσιμα όρια .Ως προς αυτό , η αρχή
της επικουρικότητας ,δεν επιτρέπει στην Ευρωπαϊκή Ένωση ,παρά μόνο την
προβολή γενικών αρχών πολιτικής και τίποτα περισσότερο.
Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η πρόσφατη διακήρυξη των υπουργών
μεταφορών της ένωσης ,σχετικά με την αναγκαιότητα χάραξης εθνικών
πολιτικών για το ποδήλατο, με στόχο τη βιώσιμη κινητικότητα. Σε αυτήν
επισημαίνεται ότι <<οι πολιτικές για το ποδήλατο αποτελούν αναπόσπαστο
μέρος των πολιτικών βιώσιμης κινητικότητας και ειδικά αυτών που
προωθούν τη δημόσια συγκοινωνία , περιορίζουν το αυτοκίνητο και
συσχετίζουν τις πολεοδομικές με τις κυκλοφοριακές πολιτικές>> και
εισηγούνται τη χάραξη εθνικών πολιτικών με συγκεκριμένες δράσεις και

---

⁶⁰ (βλ.σχετικά Μπαρμποπουλος , 2002 : 88-103 , όπου γίνεται απόπειρα ορισμού της
έννοιας

στόχους, που θα κινητοποιούν όλα τα επίπεδα της δημόσιας διοίκησης , τους συλλόγους ποδηλατών και τη βιομηχανία , τη σύνταξη προδιαγραφών και ψήφιση νόμων ,για την ανάπτυξη και εφαρμογή περιφερειακών και τοπικών πολιτικών για το ποδήλατο , την οικονομική ενίσχυση των περιφερειακών και των τοπικών αυτοδιοικήσεων για την προώθηση αυτών των πολιτικών „την διαμόρφωση συνθηκών ασφαλείας για τους ποδηλάτες Αξίζει να αναφερθούν παραδείγματα από την ευρωπαϊκή εμπειρία στην προώθηση του ποδηλάτου

- Eurovelo – το διευρωπαϊκό δίκτυο ποδηλάτου

Στο επίπεδο συνολικά της Ευρώπης αξίζει να σημειωθεί το πρόγραμμα Eurovelo .Η πρωτοβουλία ανήκει στην Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία Ποδηλατιστών ,η οποία το 1995 δρομολόγησε τον πραγματικά φιλόδοξο στόχο να απλώσει πάνω από την Ευρώπη ένα δίκτυο 12 διαδρομών για ποδήλατο συνολικού μήκους 65.380 χμ .,εκ των οποίων 21.000 χλμ. ήδη λειτουργούν . Με το δίκτυο αυτό ενώνεται η Ευρώπη από το βόρειο ακρωτήριο μέχρι το Γιβραλτάρ , τη Σικελία και τη Κύπρο .Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στηρίζει το Πρόγραμμα χρηματοδοτώντας σχετικές μελέτες. Συγχρηματοδοτείται επίσης από περισσότερους από 50 φορείς ,δημόσιους και ιδιωτικούς ,από 20 διαφορετικές χώρες .Σχετικό είναι το χρηματοδοτούμενο από την ευρωπαϊκή επιτροπή πρόγραμμα CYRONMED , που ξεκίνησε το καλοκαίρι του 2006 με στόχο την αναλυτική μελέτη μέρους της νότιας πλευράς του δικτύου που συνδέει τη Μάλτα με τη Νότιο Ιταλία , την Ελλάδα και την Κύπρο.

- Ολλανδία

Το 1990 , το Ολλανδικό υπουργείο μεταφορών δημοσίευσε το « Ολλανδικό Ρυθμιστικό Σχέδιο για το Ποδήλατο » που αποτέλεσε , κατά την περίοδο 1990-1997 , την εθνική στρατηγική για το ποδήλατο . Αποτελείτο από 112 δράσεις ,ανάμεσα τους 31 ερευνητικά προγράμματα και 41 πιλοτικές

εφαρμογές , με σκοπό τη βελτίωση των οδικών υποδομών για το ποδήλατο, την αύξηση της ασφάλειας μετακίνησης , την αύξηση των θέσεων στάθμευσης και τη μείωση των κλοπών ποδηλάτου στη χώρα . Οι στόχοι του Σχεδίου ενσωματώθηκαν στο «Δεύτερο Δομικό Σχέδιο Μεταφορών », που ξεκίνησε να εφαρμόζεται το 1990 , και είχε ως στόχο τη μείωση στο μισό του ρυθμού αύξησης της χρήσης αυτοκίνητου , μέσω της προώθησης εναλλακτικών τρόπων μετακίνησης . Οι δράσεις Σχεδίου κάλυπταν το σύνολο της χώρας . Στο πλαίσιο του , χρηματοδοτήθηκε η κατασκευή υποδομών για το ποδήλατο. Είναι φανερό ότι η συμβολή της εθνικής πολιτικής στην προώθηση της χρήσης του ποδηλάτου στις αστικές περιοχές ήταν καταλυτική , καθώς ήδη από το 1996 οι περισσότεροι δήμοι της χώρας είχαν εφαρμόσει υψηλής ποιότητας σχέδια για την ενσωμάτωση του ποδηλάτου στην κυκλοφοριακή τους οργάνωση .⁶¹

- Δανία

Μέχρι τη δεκαετία του 1950 ,το ποδήλατο χρησιμοποιείτο στη Δανία ως βασικό μέσο μετακίνησης .Οι αστικές επεκτάσεις , που συνοδεύτηκαν από εντατικοποίηση της χρήσης του αυτοκίνητου ,οδήγησαν στην πτώση της χρήσης του ποδηλάτου .Αυτό που έκανε τη Δανία να ξεχωρίζει από όλες τις υπόλοιπες χώρες (με εξαίρεση την Ολλανδία)είναι ότι το ποδήλατο διατήρησε μια σημαντική παρουσία. Η χρήση του ποδηλάτου άρχισε ξανά να αυξάνει γύρω στο 1975 . Αυτό οφειλόταν σε δυο λόγους : στην ενεργειακή κρίση και στην αυξανόμενη ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης σε θέματα περιβάλλοντος και δημόσιας υγείας. Είναι χαρακτηριστικό ότι στα τέλη της δεκαετίας του 1970 και στην αρχή της δεκαετίας του 1980 ,στις « ημέρες του ποδηλάτου » , δεκάδες χιλιάδες άτομα διαδήλωναν στην Κοπεγχάγη με αίτημα καλύτερες συνθήκες για τους ποδηλάτες .

⁶¹ Ποδήλατο Οδηγός σχεδιασμού και αξιολόγησης δικτύων , Θάνος Βλαστός, Νίκος Μπαρμπόπουλος, Δημήτρης Μηλάκης

Η σημερινή πολιτική της Δανίας για το ποδήλατο περιλαμβάνει τρία διαφορετικά προγράμματα .

Το " Ποδηλατώντας στον 21^ο αιώνα " που ορίζει τους στόχους για την προώθηση του ποδηλάτου , για καλύτερες πόλεις και υγιέστερους κατοίκους , περιλαμβάνει συγκεκριμένα μέτρα για την αύξηση της χρήσης του ποδηλάτου και τη μείωση των μετακινήσεων με αυτοκίνητο

Προωθώντας ασφαλέστερο Ποδήλατο-Στρατηγική. Επικεντρώνεται σε συγκεκριμένες δράσεις για την προώθηση του ποδηλάτου όπως. Δημιουργία ζωνών πρασίνου, ζωνών ήπιας κυκλοφορίας σε αστικές περιοχές

Συλλογή προτάσεων για το ποδήλατο

ο ΥΔΡΕΥΣΗ

Αναφέρεται στο ΕΠΧΣΑΑ του Τουρισμού ότι απαιτείται η αποτελεσματικότερη διαχείριση των υδατικών πόρων, χωρίς να γίνεται άμεση σύνδεση κι αναφορά στην σχετική ευρωπαϊκή οδηγία και χωρίς την δέσμευση συγκεκριμένων χρονοδιαγραμμάτων. Η Ελλάδα υπέγραψε τον Δεκέμβριο του 2003 την Οδηγία Πλαίσιο για το Νερό του 2000 την οποία και καλείται να εφαρμόσει τα επόμενα χρόνια.

Οι ενδιαφέρουσες απαιτήσεις της είναι:

(α) η εκπόνηση Σχεδίων Διαχείρισης Υδατικών Πόρων ανά λεκάνη απορροής (ή/και υδατικό διαμέρισμα) και ο ορθολογικός σχεδιασμός της χρήσης των υδατικών πόρων από όλες τις οικονομικές δραστηριότητες στη λεκάνη απορροής ώστε να εξασφαλίζεται η αειφόρος χρήση τους που φυσικά είναι το εξ ων ουκ άνευ της ανάπτυξης,

(β) η κοστολόγηση του νερού και η πλήρης ανάκτηση του κόστους ώστε το κόστος να αντανakλά την πραγματική αξία του νερού - οικονομική και οικολογική (που ουσιαστικά είναι πάλι

οικονομική). Επιδιώκεται με την Οδηγία αυτή να επιτευχθεί πλήρης σύζευξη της αναπτυξιακής διαδικασίας μιας περιφέρειας με τον βασικότερο πόρο της, το νερό, που εγγυάται την αειφορία και αξιοβίωτη ανάπτυξη της. Η Ελλάδα, σε αντίθεση με άλλες χώρες όπως η Ισπανία και η Ιταλία, δεν έχει παραδοσιακά συστήματα σχεδιασμού στη βάση λεκανών απορροής και είναι μεγάλο, πλην ζωτικό και αναγκαίο, το εγχείρημα για τη συμμόρφωση με την οδηγία για το Νερό. Εγείρεται έτσι το ερώτημα: πως λαμβάνονται αποφάσεις για μεγα-αναπτύξεις - τουριστικές κυρίως - χωρίς να έχουν εκπονηθεί ακόμα τα σχέδια χρήσης του νερού από όλες τις χρήσεις στη βάση συνολικών σχεδίων μελλοντικής ανάπτυξης; Ιδιαίτερα σε περιοχές φτωχές σε νερό...

Διότι ακόμα κι αν προτανεύσει η μονοδιάστατη επιλογή της εξειδίκευσης στον τουρισμό, πάλι το ζήτημα είναι αν ένας από τους κύριους πόρους που στηρίζει αυτή την ανάπτυξη επαρκεί, σε οικονομικούς όρους, τώρα και στο αβέβαιο μέλλον. Ας σημειωθεί ότι η Ισπανία έχει επανειλημμένα υποβάλλει το Εθνικό Υδρολογικό Σχέδιο της στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή για έγκριση το οποίο απορρίπτεται κυρίως διότι παραβιάζει την Οδηγία για το Νερό. Το Σχέδιο αυτό προβλέπει την εκτροπή του ποταμού Ebro από τον βορρά στο νότο, που πάσχει από έλλειψη υδατικών πόρων, ξηρασία και ερημοποίηση, για την κάλυψη των αναγκών της επιδοτούμενης γεωργίας (θερμοκήπια, οπωροφόρα, κ.λ.π.) και των 270 γηπέδων γκολφ.

ο **ΕΝΕΡΓΕΙΑ**

Δεν υπάρχει σύνδεση και αναφορά στο ΕΠΧΣΑΑ του Τουρισμού με το υπόψη Ειδικό πλαίσιο για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας με βάση το οποίο η ηπειρωτική χώρα διακρίνεται σε περιοχές Αιολικής προτεραιότητας (ΠΑΠ) και σε περιοχές αιολικής καταλληλότητας (ΠΑΚ). Δεν είναι σαφές το πώς επιλέγονται οι περιοχές ΠΑΠ και ΠΑΚ και δεν υπάρχει αντιστοίχιση τους με την κατηγοριοποίηση του εθνικού χώρου που ακολουθεί το ΕΠΧΣΑΑ του Τουρισμού. Έτσι δεν γνωρίζουμε εάν στα κριτήρια επιλογής και ένταξης των συγκεκριμένων περιοχών ΠΑΠ και ΠΑΚ έχουν τεθεί και κριτήρια που σχετίζονται και με την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής.

. Δεν δίδονται κίνητρα ώστε οι νέες ξενοδοχειακές μονάδες, να ακολουθούν τις αρχές της βιοκλιματικής αρχιτεκτονικής ,να έχουν όσο το δυνατόν μεγαλύτερη οικονομία πόρων, με επαναχρηση υδάτων και Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας.

• ΑΡΘΡΟ 8

ΕΠΙΛΥΣΗ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΩΝ ΜΕ ΑΛΛΕΣ ΧΡΗΣΕΙΣ

Το Σχέδιο δεν τολμά να ρυθμίσει τα θέματα ασυμβατότητας των χρήσεων ιδίως εκεί όπου συγκρούονται Τουρισμός – Βιομηχανία. Είναι όμως αυτή η συνύπαρξη που δημιουργεί πολλαπλά προβλήματα με οικονομικές και κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις .Αναφέρεται στο ότι είναι επιθυμητή η συγκέντρωση Βιομηχανικών εγκαταστάσεων μέσης και υψηλής όχλησης σε οργανωμένους υποδοχείς , ταυτόχρονα όμως επιτρέπει την σημειακή χωροθέτηση της Βιομηχανίας με την γενικόλογη αναφορά ότι δεν πρέπει να θίγει το περιβάλλον. Με δεδομένο όμως ότι στην χώρα μας υπάρχει παράδοση η οποία ακολουθεί ένα «κανονιστικό» πλαίσιο που ενεργεί κυρίως μέσω επιταγών , κανόνων , ιεραρχικών δομών και νομικών

κυρώσεων , οι γενικές διατυπώσεις που δεν αποκλείουν χρήσεις ασύμβατες μεταξύ τους που προκαλούν συγκρούσεις , μάλλον δεν είναι η πλέον δόκιμη λύση και αφήνει περιθώρια καταστρατηγήσεων .

• ΑΡΘΡΟ 9

ΣΥΝΘΕΤΕΣ ΚΑΙ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΥΠΟΔΟΜΩΝ ΣΤΑΘΕΡΟΥ ΠΑΡΑΘΕΡΙΣΜΟΥ

Επίφοβη ρύθμιση περιβαλλοντικά εκτιμάται ότι είναι και η προβαλλόμενη ως νέα μορφή τουρισμού ,με τον τίτλο «σύνθετες και ολοκληρωμένες αναπτύξεις τουριστικών υποδομών σταθερού παραθερισμού».Η μαζική δημιουργία οργανωμένων παραθεριστικών χωριών προς πώληση ,είναι μοντέλο τουριστικής ανάπτυξης που δέχεται δριμεία κριτική στους χώρους που έχει για χρόνια εφαρμοσθεί, όπως η Ισπανία, καθώς οδήγησε σε πρόσκαιρα κέρδη αλλά μακροπρόθεσμα ζημία ,μέσω της συστηματικής δόμησης όλων των παράκτιων περιοχών και την εξάντληση των φυσικών πόρων. Οι οργανωμένες παραθεριστικές κατοικίες θα μπορούν να αναγείρονται με τους ευνοϊκότερους όρους δόμησης που ισχύουν για το κυρίως ξενοδοχείο και όχι με τον πολύ αυστηρότερο συντελεστή δόμησης κατοικίας .Επίσης θα μπορεί να φθάνουν το 70% της συνολικής εγκατάστασης. Το αποτέλεσμα θα είναι η πυκνή δόμηση των εκτός σχεδίου περιοχών κατά κανόνα περιοχών φυσικού κάλλους. Η δόμηση σε 150 στρέμματα με βάση το προτεινόμενο σχέδιο θα είναι 150 στρ.Χ 0,2=30.000m² δόμηση ενώ σύμφωνα με το ισχύον πολεοδομικό καθεστώς ακόμα στην ευμενέστερη περίπτωση της πλήρους αξιοποίησης με κατάτμηση(πρακτικά ανέφικτο) η δόμηση είναι (150/4)Χ200=7400m². Η ΠΟΤΑ (Περιοχή Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης) που ανεγείρεται στην Μεσσηνία σύμφωνα με το ΦΕΚ έχει μικρότερους όρους δόμησης από

αυτούς της προβλεπόμενης ΚΥΑ για το ΕΠΧΣΑΑ του Τουρισμού. Η παραπάνω στρατηγική είναι προσανατολισμένη σε βραχυχρόνια οικονομικά οφέλη που θα επέλθουν απ την οικοδομική δραστηριότητα και δεν λαμβάνει υπ όψη μακροχρόνιες συνέπειες, τόσο στον οικονομικό όσο και στο κοινωνικό και περιβαλλοντικό τομέα. Όπως είναι γνωστό σε όσους ασχολούνται με την διεθνή τουριστική πραγματικότητα και όπως αναλυτικά περιγράφεται στο ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ , όπου αναλύθηκε το μοντέλο της Ισπανίας , η συγκεκριμένη κατεύθυνση έχει υλοποιηθεί στο παρελθόν σε άλλες ανταγωνιστικές χώρες με αρνητικές επιπτώσεις για την τουριστική δραστηριότητα. Στην πραγματικότητα η παραθεριστική κατοικία δεν είναι απλώς μια δραστηριότητα ανεξάρτητη από τον τουρισμό, αλλά είναι και ανταγωνιστική προς αυτόν αφού καταναλίσκει τουριστικούς πόρους. Οι παραθεριστικές κατοικίες προσφέρουν σε πολύ χαμηλότερο προς την εθνική και τις τοπικές οικονομίες από ότι ο τουρισμός, κατά κάποιες μάλιστα μελέτες μόνο το 1/16 από πλευράς απασχόλησης. Σε κάθε περίπτωση το ποσοστό της επένδυσης που αφορά παραθεριστική κατοικία δεν πρέπει να επιδοτείται. Όλες οι ανακοινώσεις σε διεθνή τουριστικά fora περιγράφουν το παράδειγμα της Ισπανίας ως πρότυπο προς αποφυγήν . Ακόμα και οι ίδιοι οι Ισπανοί είτε μέσω ακαδημαϊκών επεξεργασιών είτε μέσω πολιτικών δράσεων επιχειρούν να ελέγξουν την ασυγκράτητη τάση οικοπεδοποίησης εκτεταμένων περιοχών οι οποίες διαθέτουν αξιόλογους τουριστικούς πόρους.

Σημειώνεται δε ότι στο δημοσιευθέν Πλαίσιο , εκτός από τον ορεινό χώρο δεν τίθενται άλλοι ρητοί περιορισμοί για το πού μπορούν να υλοποιηθούν τέτοιου τύπου επενδύσεις. Θα μπορούσε ωστόσο να υιοθετηθούν τέτοιου τύπου διατάξεις, αν η ανάπτυξη της παραθεριστικής κατοικίας αποτελούσε απλώς ένα κίνητρο, για την προσέλκυση τουριστικών επενδύσεων. Όμως το γεγονός ότι προβλέπεται η δυνατότητα πώλησης ποσοστού μέχρι και 70% του συνόλου των διαμερισμάτων , καθιστά αυτή την μορφή επένδυσης

ΕΙΔΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΓΙΑ ΤΟΝ
ΤΟΥΡΙΣΜΟ - ΜΙΑ ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Σταυρούλα Ν. Αγγρίου

ελκυστική, όχι υπό την μορφή της τουριστικής δραστηριότητας ,αλλά της οικοδομικής.

7. 3. ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΔΥΝΑΜΙΩΝ ΤΗΣ ΣΗΜΕΡΙΝΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

• Πλεονεκτήματα

Τα συγκριτικά πλεονεκτήματα αναφορικά με την τουριστική ανάπτυξη, εστιάζονται κυρίως στα εξής :

- ο Ισχυρή ιστορική, αρχαιολογική και πολιτιστική κληρονομιά
- ο Σημαντικά μνημεία της φύσης
- ο Μεγάλη ποικιλία χλωρίδας και πανίδας
- ο Καλές κλιματολογικές συνθήκες
- ο Πολλαπλές επιλογές διαφορετικού τύπου τουριστικών προορισμών
- ο Πλούσια ιστορική και λαογραφική παράδοση
- ο Δυνατότητες του πρωτογενή τομέα για παραγωγή υψηλής ποιότητας παραδοσιακών αγροτικών προϊόντων
- ο Ακτογραμμή πολλών χιλιομέτρων καθόλη την περίμετρο.

• Αδυναμίες

Τα μειονεκτήματα / αδυναμίες αναφορικά με την τουριστική ανάπτυξη επικεντρώνονται στα εξής :

- ο Συγκριτικά χαμηλό επίπεδο προσφερομένων υπηρεσιών
- ο Ανεπάρκεια υποστηρικτικών υποδομών αναψυχής (γκολφ , μαρίνες , θεματικά πάρκα)
- ο Σχετικά χαμηλό Επίπεδο Τεχνικών Υποδομών
- ο Ανεπαρκής συντήρηση και αξιοποίηση χώρων αρχαιολογικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος

- ο Η υπερκάλυψη της φέρουσας ικανότητας ορισμένων τουριστικών περιοχών
- ο Συγκοινωνιακή απομόνωση ορισμένων περιοχών
- ο Καθυστέρηση στην εισαγωγή και εφαρμογή νέων τεχνολογιών δικτυακής υποδομής e-commerce από επιχειρήσεις και φορείς
- ο Ελλείψεις σε ειδικευμένο προσωπικό και managers .

• ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΩΝ ΕΥΚΑΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΩΝ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗΣ, ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΒΟΛΗΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ

Ευκαιρίες και Δυνατότητες

- ο Η Ελλάδα ως μέλος της ΕΕ (ισχυρή οικονομία, οικονομική στήριξη)
- ο Η επιτυχής Διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004
- ο Ασφαλής τουριστικός προορισμός
- ο Αναπτυξιακά κίνητρα για τον τουρισμό

Ενδυνάμωση της τάσης Εγχώριου Τουρισμού

- ο Βιώσιμη αξιοποίηση των τουριστικών πόρων
- ο Σχεδιασμός / προγραμματισμός υποδομών επί των οποίων μπορούν να αναπτυχθούν οι ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού
- ο Ευνοϊκές επενδυτικές τάσεις στον σταθερά αναπτυσσόμενο τουριστικό κλάδο

• ΕΞΕΤΑΣΗ ΤΩΝ ΑΠΕΙΛΩΝ ΚΑΙ ΕΝΤΟΠΙΣΜΟΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΩΝ ΖΩΝΩΝ ΚΑΙ ΤΟΜΕΩΝ

Απειλές

Οι κίνδυνοι που απειλούν την επίτευξη του βιώσιμου μοντέλου τουριστικής ανάπτυξης είναι πολλαπλοί μεταξύ των οποίων ξεχωρίζουν οι ακόλουθοι:

- ο Ισχυρός ανταγωνισμός
- ο Προσέλκυση σημαντικού μέρους των επενδύσεων σε ήδη ανεπτυγμένες τουριστικά περιοχές
- ο Έλλειψη σωστής και επαρκούς παιδείας, πληροφόρησης και ενημέρωσης σε θέματα προστασίας περιβάλλοντος, πολιτιστικής κληρονομιάς και ζητημάτων της υπαίθρου σ' όλα τα στρώματα και ηλικιακές ομάδες του πληθυσμού
- ο Μη επαρκής ή ανύπαρκτη δημοσιοποίηση των αρνητικών οικονομικών και περιβαλλοντικών επιπτώσεων της τουριστικής ανάπτυξης τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό.
- ο Ελλιπής έως ανύπαρκτη ουσιαστική συμμετοχή του κοινού στη λήψη αποφάσεων σε όλα τα επίπεδα της κοινωνικό-διοικητικής οργάνωσης.
- ο Χρονοβόρες διαδικασίες ολοκλήρωσης των τουριστικών επενδυτικών σχεδίων
- ο Χρονοβόρες και δύσκολες διαδικασίες στην δανειοδότηση των επιχειρήσεων
- ο Έλλειψη συντονισμού κρατικών φορέων και ιδιωτών για την προβολή του τουριστικού προϊόντος
- ο Εποχικότητα της ζήτησης
- ο

7.4. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΒΕΛΤΙΣΤΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ - Best practices

Η Ευρωπαϊκή Ένωση με συγκεκριμένες θέσεις των οργάνων της (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο , Συμβούλιο Υπουργών) όπως αναλυτικά περιγράφεται στο κεφάλαιο Ε , έχει διαμορφώσει συγκεκριμένες πολιτικές για έναν αειφόρο και ανταγωνιστικό τουρισμό και καλεί τα κράτη μέλη και τους ενδιαφερόμενους φορείς, να συνεισφέρουν στην ενίσχυση της βιώσιμης διαδικασίας επισήμανσης, βάσει οικονομικών – εδαφικών – περιβαλλοντικών και κοινωνικών κριτηρίων, αναδεικνύοντας τις βέλτιστες πρακτικές, μεταφέροντας τις βέλτιστες πρακτικές και ενθαρρύνοντας πρωτοβουλίες καινοτομίες

.Στη χώρα μας υπάρχει δυνατότητα εφαρμογής βέλτιστων πρακτικών, προς τη κατεύθυνση ενός βιώσιμου αειφόρου και ανταγωνιστικού τουρισμού που θα σέβεται το περιβάλλον και δεν θα υποθηκεύει το ίδιο του το μέλλον.

- **Η εκμετάλλευση του οικιστικού αποθέματος σε ύπαιθρο και πόλεις**

Η Ελληνική ύπαιθρος είναι γεμάτη από εγκαταλελειμμένους και φθίνοντες οικισμούς, το οικιστικό απόθεμα των οποίων είναι τεράστιο. Μπορεί λοιπόν η ζήτηση για παραθεριστικές κατοικίες ,να ικανοποιηθεί και μέσα από την αξιοποίηση του αποθέματος αυτού. Αυτή η κατεύθυνση θα διευκολύνει τον στόχο για την περιφερειακή ανάπτυξη, θα ξαναζωντανέψει ορισμένους φθίνοντες οικισμούς και συγχρόνως θα δημιουργήσει ευνοϊκές προϋποθέσεις για την ανάπτυξη και άλλων τομέων των τοπικών οικονομικών και κυρίως της αγροτικής περιοχής.

Θα ήταν σαφώς προτιμότερο, αντί να προωθούνται με ευνοϊκούς όρους επενδύσεις μαζικής δόμησης σε παρθένες και μέχρι σήμερα εκτός σχεδίου περιοχές και η δημιουργία νέων οικισμών, να δοθούν γενναίες ρυθμίσεις και κίνητρα που θα καθιστούσαν ελκυστική μια επιχειρηματική πρωτοβουλία

αξιοποίησης εγκαταλελειμμένων οικισμών. Είναι αλήθεια ότι δεν μπορεί κανείς να επιχειρηματολογήσει ότι χρειάζονται 100,200, νέοι οικισμοί στην Ελλάδα άλλωστε το Συμβούλιο Επικρατείας έχει την άποψη ότι δεν χρειάζονται νέοι οικισμοί. Με δεδομένο λοιπόν ότι η τουριστική επένδυση δεν περνά από τέτοιου είδους διαδικασίες ενώ η ιδιωτική πολεοδόμηση υπάγεται στην κρίση του ΣτΕ με το άρθρο 9 δημιουργώντας νέα χωριά προς πώληση ενισχύουμε περαιτέρω το λεγόμενο τείχος της Μεσογείου σε αντίθεση και με το μεσογειακό πρωτόκολλο για τις παράκτιες περιοχές, στο οποίο « αναλαμβάνεται η δέσμευση να προστατευθεί η πιο ευαίσθητη ζώνη γης που ξεκινά από την γραμμή χειμερινού κύματος, στην εκτός σχεδίου περιοχές, με αποφυγή δημιουργίας κατασκευών πέραν των έργων δημοσίου συμφέροντος»

Η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Μεσσηνίας π.χ έχει πραγματοποιήσει σοβαρή προσπάθεια καταγραφής όλων των εγκαταλελειμμένων οικισμών εκπονώντας μελέτη καταγραφής και αξιοποίησης των οικισμών αυτών⁶². Συγκεκριμένα εντοπίστηκαν και συγκεντρώθηκαν στοιχεία για 58 οικισμούς του Ν.Μεσσηνίας που κρίθηκε ότι ικανοποιούν τα κριτήρια των «εγκαταλελειμμένων» οικισμών μερικοί εκ των οποίων διαθέτουν ιστορική και πολιτιστική αξία., βρίσκονται σε υψόμετρο με μοναδική θέα προς την θάλασσα ,ενώ δεν απέχουν πολύ από αυτήν. Με τα κατάλληλα λοιπόν κίνητρα και συγχρόνως την βελτίωση του οδικού δικτύου για άνετη προσβασιμότητα θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν τουριστικά οι εγκαταλελειμμένοι αυτοί οικισμοί

Στις πόλεις αντίστοιχα ο κατάλληλος αστικός και εδαφικός προγραμματισμός, που θα δώσει προτεραιότητα στην αξιοποίηση με την ανανέωση των υπαρχουσών εγκαταστάσεων, αντί της νέας τουριστικής ανάπτυξης, θα προσέφερε οφέλη σε όλη την τοπική κοινωνία και όχι μόνο

⁶² (Εγκαταλελειμμένοι οικισμοί του Ν. Μεσσηνίας) Μελέτη της Ν.Α.Μεσσηνίας από τους Καρανίκα και Σαίτα

για ορισμένους τομείς της οικονομίας. Με τα κατάλληλα κίνητρα και γενναία χρηματοδότηση, θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν εκατοντάδες διατηρητέα, η παραδοσιακά κτίρια, σε πολλές πόλεις ,αναβαθμίζοντας συγχρόνως και την αισθητική τους εμφάνιση

• ΠΡΑΣΙΝΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ «Think Green, think Greece»

Τα τελευταία χρόνια ολοένα μεγαλύτερος αριθμός τουριστών, στρέφονται προς νέες μορφές τουρισμού, με εξειδικευμένες ανάγκες και πολύ συγκεκριμένες πελατειακές απαιτήσεις. Η εποχή του μαζικοποιημένου τουριστικού προϊόντος με το παλιομοδίτικο μοντέλο ήλιος-θάλασσα, έχει παρέλθει. Όσοι βλέπουν το μέλλον νοιώθουν ότι είναι ανάγκη να επενδύσουμε σε νέα τουριστικά προϊόντα, μεταξύ των οποίων εξέχουσα θέση κατέχει ο πράσινος τουρισμός. Με σύνθημα «Think Green, think Greece» δημιουργούμε μία νέα τάση με περιβαλλοντική ευαισθησία και πράσινη πρωτοπορία, δηλώνει σε συνέντευξή του στο ΑΠΕ-ΜΠΕ ο υπουργός Τουριστικής Ανάπτυξης Άρης Σπηλιωτόπουλος, επισημαίνοντας ότι ο πράσινος τουρισμός είναι ο αναξιοποίητος κρυφός άσος της Ελλάδας. Η τουριστική τάση διεθνώς, κατευθύνεται σε εναλλακτικές μορφές τουρισμού ,αλλά κυρίως σε προϊόντα που αναδεικνύουν και σέβονται το φυσικό περιβάλλον. Γι αυτό το λόγο, πρέπει να δώσουμε στις τουριστικές επιχειρήσεις τη δυνατότητα να ασκήσουν περιβαλλοντική πολιτική, εισάγοντας διαχειριστικές και τεχνικές πρακτικές για την υλοποίηση συγκεκριμένων ποσοτικών και ποιοτικών στόχων. Η διαρκώς αυξανόμενη ζήτηση για υψηλής ποιότητας περιβάλλον, θα πρέπει να κινητοποιήσει την τουριστική βιομηχανία, με αποτέλεσμα την ανάπτυξη πρωτοβουλιών και εργαλείων περιβαλλοντικής διαχείρισης για τις τουριστικές επιχειρήσεις. Τόσο τα συστήματα περιβαλλοντικής διαχείρισης όσο και το κοινοτικό σύστημα απονομής οικολογικού σήματος για τα τουριστικά καταλύματα,

αποτελούν ολοκληρωμένες παρεμβάσεις για την προστασία του περιβάλλοντος ,ενώ μπορούν να αποδώσουν σημαντικά οφέλη, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις εκείνες όπου εφαρμόζεται ήδη κάποιο σύστημα διαχείρισης. Απαιτούν κατά το σχεδιασμό και την υλοποίησή του εξειδικευμένο προσωπικό, χρόνο και δέσμευση οικονομικών πόρων. Είναι αλήθεια, όπως και αναμενόμενο, πολλές τουριστικές επιχειρήσεις ιδιαίτερα μικρού μεγέθους να μην είναι εύκολο να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις και ίσως συναντήσουν δυσχέρειες κατά την αξιοποίηση τέτοιων εργαλείων. Αλλά, ακριβώς γι' αυτές τις περιπτώσεις, έχουν αναπτυχθεί από διεθνείς τουριστικούς και περιβαλλοντικούς οργανισμούς απλοί οδηγοί καλής πρακτικής, τεχνικά εγχειρίδια και άλλες πρωτοβουλίες. Σημασία λοιπόν έχει να κινητροδοτήσουμε τους ξενοδόχους και τους τουριστικούς επιχειρηματίες προκειμένου να παλέψουν για να υπαχθούν στις αντίστοιχες κατηγορίες περιβαλλοντικής πιστοποίησης. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προσπαθεί να υποστηρίξει την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των τουριστικών επιχειρήσεων, μέσω της ανάπτυξης και εφαρμογής τεχνικών για τη μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Ένα τέτοιο παράδειγμα αποτελεί η προώθηση του Ευρωπαϊκού Οικολογικού Σήματος «Ecolabel» για τουριστικά καταλύματα καθώς και του Κοινοτικού Συστήματος Οικολογικής Διαχείρισης και Ελέγχου (EMAS: Eco-Management & Audit Scheme) σε επιχειρήσεις του κλάδου. Τα τελευταία χρόνια, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει συν-χρηματοδοτήσει αρκετά έργα τα οποία στοχεύουν να διευκολύνουν την υιοθέτηση του Ecolabel και του EMAS, μέσω της δημιουργίας συγκεκριμένων μέσων και εργαλείων για τις τουριστικές επιχειρήσεις. Στόχος των μέσων και των εργαλείων αυτών, είναι, μεταξύ άλλων, η χρήση και εξοικονόμηση ενεργειακών και υδάτινων πόρων, οι οικολογικές προμήθειες, όπως π.χ. η χρήση οικολογικών απορρυπαντικών και απολυμαντικών, η διαχείριση απορριμμάτων και η ενημέρωση των επισκεπτών. Συγκεκριμένο παράδειγμα αποτελεί η πρωτοβουλία Ανώνυμης Συγκριτικής Αξιολόγησης (benchmarking) των περιβαλλοντικών επιδόσεων

τουριστικών επιχειρήσεων, η οποία έχει ήδη εφαρμοστεί στη Χαλκιδική, στο πλαίσιο έργου με Ευρωπαϊκή συγχρηματοδότηση Σήμερα «σε έναν χώρο οικολογικού τουρισμού πρέπει να υπάρχουν τουλάχιστον δύο δίκτυα νερού, ένα για χρήση από ανακυκλωμένο νερό και ένα για πόσιμο, ο εξοπλισμός να αποτελείται από υλικά μικρής ενθαλπίας, όπως ξύλινα έπιπλα, συστήματα θέρμανσης ή ψύξης με φυσικές μεθόδους (υλικά μεγάλης θερμικής αδράνειας), βιολογικοί καθαρισμοί χωρίς κατανάλωση ενέργειας. Σύμφωνα με σχετικές έρευνες, οι περιβαλλοντικά ευαισθητοποιημένοι τουρίστες ή οικοτουρίστες είναι πιο εύποροι καταναλωτές, γεγονός που συνεπάγεται καλύτερα οικονομικά αποτελέσματα για τη χώρα που τους υποδέχεται. Η οικολογική σήμανση των τουριστικών υπηρεσιών είναι η βασικότερη προϋπόθεση για την προσέλκυσή τους, μία πραγματικότητα που έχουν αντιληφθεί και οι μεγάλοι tour operators του εξωτερικού, οι οποίοι ζητούν από τα ξενοδοχεία που συνεργάζονται να αποδεικνύουν την περιβαλλοντική τους δέσμευση.

Στην Ελλάδα υπάρχουν αρκετά οικολογικά σήματα και σφραγίδες περιβαλλοντικής ποιότητας (ISO 14001/EMAS). Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θέσπισε πριν από μερικά χρόνια- με την απόφαση 2003/287/ΕΚ- τα κριτήρια για την απονομή του Ευρωπαϊκού Οικολογικού Σήματος (Ecolabel) στις υπηρεσίες παροχής τουριστικών καταλυμάτων, το οποίο έχει σκοπό την επιβράβευση και την προβολή των καταλυμάτων που υιοθετούν πρακτικές και συμβάλλουν στη μείωση της ρύπανσης και γενικότερα στην προστασία του περιβάλλοντος. Τα κριτήρια αυτά αφορούν στον περιορισμό των κυριότερων επιπτώσεων στο περιβάλλον κατά τη διάρκεια και των τριών φάσεων του κύκλου ζωής της τουριστικής υπηρεσίας (αγορά, παροχή υπηρεσίας, απόβλητα) και ειδικότερα στοχεύουν στην εξοικονόμηση ενέργειας και νερού, στον περιορισμό αποβλήτων και απορριμμάτων, στη χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, στη διαχείριση χημικών ουσιών και στην περιβαλλοντική εκπαίδευση και επικοινωνία. Το σήμα Ecolabel, με έμβλημα ένα λουλούδι, έχει ξεκινήσει ήδη να απονέμεται σε ελληνικές

τουριστικές επιχειρήσεις, που εκπλήρωσαν τα απαιτούμενα κριτήρια (τα ξενοδοχεία Eagle Palace και Πέλλα Beach στη Χαλκιδική, το Sunwing Resort Kallithea στη Ρόδο κ.α.), ενώ αρκετές ακόμη ξεκίνησαν τις διαδικασίες για την πιστοποίησή τους.

• ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΤΟΠΙΟΥ

Από πολλούς αναφέρεται ότι η προστασία του τοπίου στην Ελλάδα σήμερα ισοδυναμεί με την κήρυξη ενός πολέμου κατά της ασχήμιας σε οποιαδήποτε μορφή της. Αυτό όμως δεν θα πρέπει να εκληφθεί ως ένας πόλεμος επιβολής απαγορεύσεων αλλά ως ένας αγώνας για την επικράτηση της ευαισθησίας και της συνετής διαχείρισης του χώρου και του περιβάλλοντος μέσω κατάλληλων ρυθμίσεων. Σε μια αδιαμόρφωτη ακόμα κατάσταση της πολιτικής του τοπίου στη Ελλάδα, από θεσμική και κοινωνική άποψη, όπου δεν είναι δυνατές οι 'θεαματικές' και εντυπωσιακές κινήσεις, χρειάζονται κάποιες συγκεκριμένες πρωτοβουλίες που θα ανοίξουν το δρόμο για τα πρώτα βήματα συγκρότησης μιας πολιτικής. Ως τέτοια, μπορούμε να θεωρήσουμε-μεταξύ άλλων- τα ακόλουθα:

A) Η σύνταξη μιας Χάρτας (Διακήρυξης) για το Ελληνικό Τοπίο από ομάδα εργασίας που θα συσταθεί από εκπροσώπους των φορέων της τριμερούς εταιρικής σχέσης της οποίας η συμβολική και σημειολογική αξία είναι εξαιρετικά πολύτιμη.

B) Η ολοκληρωμένη και ουσιαστική (και όχι τυπική) εφαρμογή της Ευρωπαϊκής Σύμβασης του τοπίου (European Landscape Convention) μέσω της πλήρους ενσωμάτωσης στο Ελληνικό Δίκαιο των βασικών της προβλέψεων. Η ενσωμάτωση αυτή πρέπει να γίνει σε συνδυασμό με την εφαρμογή άλλων συναφών διεθνών συμβάσεων όπως π.χ. η Σύμβαση της Γρανάδας για την αρχιτεκτονική κληρονομιά που κυρώθηκε στην Ελλάδα με το Νόμο 2039/92, η Σύμβαση για την βιολογική ποικιλότητα που

κυρώθηκε με το Νόμο 2204/94, η Unesco Convention concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage, η Ενσωμάτωση της Κοινοτικής Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ (Δίκτυο NATURA2000) κλπ Γ). Επίσης σημαντική είναι η δημιουργία ενός 'Παρατηρητηρίου για το Τοπίο' σε σύνδεση με το γενικότερο 'Παρατηρητήριο της Χωροταξίας', που προβλέπεται από τη νομοθεσία αλλά δεν έχει υλοποιηθεί ακόμα

Δ) Η δημιουργία ενός πρώτου μηχανισμού καταγραφής και μελέτης του τοπίου όπως π.χ ένα Φωτογραφικό Παρατηρητήριο το οποίο μπορεί να ενταχθεί στο πιο πάνω αναφερόμενο ευρύτερο Παρατηρητήριο του Τοπίου, ως οργανικό τμήμα του. Η δημιουργία ενός τέτοιου οργανωτικού σχήματος μπορεί να γίνει μέσα από την υλοποίηση ενός ειδικού προγράμματος με συγχρηματοδότηση από εθνικούς και κοινοτικούς πόρους (στο πλαίσιο της κοινοτικής πρωτοβουλίας INTERREG, ή του ΚΠΣ).

• ΑΓΡΟΤΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Ο Αγροτουρισμός είναι ένας από τους τομείς μαγνήτες που προσελκύνουν κάθε χρόνο εκατομμύρια τουρίστες στην Ευρώπη. Στην εποχή της μαζικής παραγωγής τουριστικών υπηρεσιών και της τυποποιημένης συμπεριφοράς, όλο και περισσότερο καθίσταται αναγκαία από πολλούς η πνευματική και ψυχική ξεκούραση, μακριά από τα κοσμοπολίτικα τουριστικά κέντρα. Με τον αγροτουρισμό ο επισκέπτης έχει την ευκαιρία να βιώσει εμπειρίες που δεν έχει την ευκαιρία να γνωρίσει στην πόλη, σε ένα εντελώς, διαφορετικό περιβάλλον από αυτό που έχει συνηθίσει να ζει, να ανταλλάξει ιδέες και σκέψεις με την οικογένεια που τον φιλοξενεί και με τον τρόπο αυτό να νιώθει οικείος, να γίνει «ένα» με την αγροτική οικογένεια, να συμμετέχει στη ζωή και στα προβλήματά της. Αυτό που προσπαθεί να καταφέρει ο αγροτουρισμός, είναι να δώσει έμφαση στη μικρή μονάδα οικογενειακής ή συνεταιριστικής μορφής, με την ανάπτυξη των λεγόμενων συναφών δραστηριοτήτων, που δεν περιορίζονται μόνο στην ενοικίαση κάποιων

καταλυμάτων, ενώ μέσα από αυτές τις δραστηριότητες πραγματοποιείται η αναβίωση παραδοσιακών πολιτιστικών εθίμων. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να αναφερθεί ότι η όποια παρέμβαση στο χώρο γίνεται με απόλυτο σεβασμό στο φυσικό, αρχιτεκτονικό και πολιτιστικό παραδοσιακό περίγυρο του τόπου. Στον αγροτουρισμό, η ανάπτυξη επιχειρηματικών παραγωγικών πρωτοβουλιών ανήκει κατά το μεγαλύτερο ποσοστό στον τοπικό πληθυσμό. Ο απλός κάτοικος του χωριού, μπορούν να έχουν επιχειρηματικές ικανότητες σε λανθάνουσα κατάσταση και απλά να μην τους είχε δοθεί η ευκαιρία μέχρι τώρα να τις αξιοποιήσουν. Με τον αγροτουρισμό μπορεί να επιτευχθεί η αφύπνιση αυτής της εν δυνάμει επιχειρηματικότητας. Η εφαρμογή του αγροτουρισμού είναι ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα ανάπτυξης ενός τόπου με πολλαπλές παρεμβάσεις που συγκλίνουν αλλά και οδηγούν στην ευημερία του τοπικού πληθυσμού (Παπακωνσταντινίδης Λ. 1992). Ο αγροτουρισμός είναι μια μορφή δευτερεύουσας απασχόλησης που μπορεί να προσφέρει πολλές ευκαιρίες σε πολλούς αγρότες. Ο αγροτουρισμός ορίζεται ως ένας συνδυασμός των φυσικών πόρων και προϊόντων των αγροτικών δραστηριοτήτων με μια τουριστική δραστηριότητα. Οι επισκέπτες έχουν την ευκαιρία να βιώσουν ένα ευρύ φάσμα από αγροτικά προϊόντα και υπηρεσίες που εκτείνονται από παροχή φιλοξενίας ύπνου και πρωινού (παραδοσιακής μορφής παρασκευασμένο από τοπικά προϊόντα), μέχρι συμμετοχή των επισκεπτών σε εκδηλώσεις, εκδρομές, ή και εναλλακτικές δραστηριότητες που έχουν σχέση με τη φύση, το περιβάλλον, την αγροτική ζωή κ.λ.π. Τα δυνητικά οφέλη του αγροτουρισμού για την τοπική αγροτική οικονομία είναι ποικίλα. Κατ' αρχήν ο αγροτουρισμός μπορεί να δημιουργήσει ευκαιρίες διαφοροποίησης των μέχρι τώρα δραστηριοτήτων για τους ντόπιους αγρότες, προκειμένου αυτοί να αυξήσουν τα εισοδήματά τους και να ενδυναμώσουν τη βιωσιμότητα των αγροτικών δραστηριοτήτων τους. Επίσης, ο αγροτουρισμός μπορεί να είναι ένα άριστο εργαλείο εκπαίδευσης του κοινού για την σημασία της γεωργίας και της συμβολής της στην οικονομία

της χώρας και στην ποιότητα ζωής και μπορεί να παρέχει κίνητρα διατήρησης της γεωργικής γης. Τέλος, ο αγροτουρισμός μπορεί να ενισχύσει την ελκυστικότητα και τη ζήτηση τοπικών αγροτικών και μη προϊόντων, να ενισχύσει τις προσπάθειες τοπικού marketing και να δημιουργήσει ευκαιρίες προστιθέμενης αξίας (added value) στα τουριστικά προϊόντα της ευρύτερης περιοχής, ακόμα κι αν αυτά είναι προϊόντα μαζικού τουρισμού. Επίσης μπορεί να δημιουργήσει ευκαιρίες άμεσης στόχευσης αγορών που μπορούν να ενισχύσουν την οικονομική δραστηριότητα και να εξαπλώσουν τα οφέλη σε πολλές κοινότητες στη χώρα. Η δικτύωση αποτελεί ένα από τα βασικότερα στοιχεία που ευνοούν την ανάπτυξη του αγροτουρισμού και συμβάλλουν θετικά στην αειφορία των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σε αυτόν. Οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον αγροτικό χώρο είναι, στην πλειοψηφία τους, μικρές. Το γεγονός αυτό ευνοεί την δημιουργία δικτύων μικρών επιχειρήσεων, τα οποία μπορούν να συνεισφέρουν στη συνολική ανάπτυξη των προορισμών. Αυτό συμβαίνει τόσο σε περιφερειακό όσο και σε τοπικό επίπεδο.

- **ΚΗΡΥΞΗ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΩΣ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΩΝ.**

Η κήρυξη μιας περιοχής ως προστατευόμενη, συνεπάγεται ότι στην περιοχή αυτή ισχύει ειδική νομοθεσία που ορίζει τι επιτρέπεται και τι όχι, αλλά και που προβλέπει ειδικά κίνητρα, σχέδια και πρωτοβουλίες.

Αποσκοπεί στη διατήρηση (βιωσιμότητα) αξιών που ανήκουν σ' όλες τις γενιές και δεν επιτρέπεται να αναλωθούν ή καταστραφούν από μία όπως αρχαιολογικών τόπων και μνημείων, φυσικών (γεωλογικών) χαρακτηριστικών, παραδοσιακών τρόπων ζωής και παραγωγής και τέλος της βιοποικιλότητας, του συνόλου δηλαδή των εν αλληλεξαρτήσεις ζωντανών ειδών, φυτών και ζώων, μιας περιοχής.

Οι προστατευόμενες περιοχές λοιπόν, δεν λειτουργούν μόνο ως «κιβωτοί του Νώε» για τα απειλούμενα ζωικά και φυτικά είδη αλλά και ως τράπεζες παραδοσιακών ποικιλιών φυτών και ζώων, πολύτιμων για την αναβάθμιση των εμπορικών ποικιλιών ή και τη σωτηρία τους σε περίπτωση μεταδοτικών ασθενειών.

Προστατευόμενη περιοχή δεν σημαίνει ότι κάνουμε δύσκολη τη ζωή ντόπιων και επισκεπτών. Ναι μεν κάποιες δραστηριότητες όπως η υπερβολική βόσκηση, η ανεξέλεγκτη υλοτομία, οι σκόπμες πυρκαγιές, το κυνήγι μπορεί να τεθούν υπό περιορισμό, η ένταξη όμως σε καθεστώς προστασίας μιας περιοχής σημαίνει επίσης και κυρίως ότι αυτή θα έχει νέου τύπου αναπτυξιακές ευκαιρίες, ευκαιρίες μάλιστα που θα είναι διαρκείς και ανανεώσιμες και όχι απλά ληστρική εκμετάλλευση πόρων. Ο αποκλεισμός π.χ. μεταλλευτικών δραστηριοτήτων από μια παραθαλάσσια ή ορεινή περιοχή φυσικού κάλλους ναι μεν θ' αποκλείσει την πιθανότητα ν' απασχοληθούν οι κάτοικοι ως μεταλλωρύχοι, θα δώσει όμως ευκαιρίες απασχόλησης στον τουρισμό και την γεωργία μια και θ' αποφευχθεί η τοξική ρύπανση νερών και εδαφών της περιοχής (η Β.Α. Χαλκιδική είναι κλασικό τέτοιο παράδειγμα,

Απαιτείται πέραν του νομικού καθεστώτος και ένα διαχειριστικό πρόγραμμα με θετικά έργα: επεμβάσεις π.χ. διάσωσης και ανάδειξης μνημείων, νέες υποδομές προσαρμοσμένες στα μεγέθη του χώρου, χρηματοδότηση των φορέων διαχείρισης στην αρχική τουλάχιστον φάση, εκπαίδευση των νέων της περιοχής στις νέες επαγγελματικές δυνατότητες. Για παράδειγμα: η προσωρινή (επταετής) απαγόρευση του κυνηγιού στο μικρό νησί της Τήλου (Δωδεκάνησα) προσέλκυσε οικοτουρισμό επεκτείνοντας και την τουριστική περίοδο πέραν του καλοκαιριού, ώστε σύσσωμοι οι κάτοικοι απαίτησαν και πέτυχαν την ανανέωσή της.

Επίσης αξίζει να αναφερθεί η τεράστια επιτυχία εθνικών πάρκων όπως αυτό του Abruzzo στην κεντρική Ιταλία, όπου υπό καθεστώς ελέγχου και προϋποθέσεων, που θέτει ο φορέας διαχείρισης, εκατοντάδες χιλιάδες

τουρίστες επισκέπτονται μια ορεινή περιοχή, μεγαλύτερο κεφάλαιο της οποίας είναι τα άγρια ζώα (αγριοκάτσικα, αρκούδες, λύγκες κλπ) και τα παραδοσιακά χωριά της, μ' αποτέλεσμα νέες, μεγαλύτερες από πριν προοπτικές απασχόλησης για τον πληθυσμό, στον τουρισμό, τη βιολογική γεωργία και τα τοπικά προϊόντα.

Θα πρέπει όμως να υπογραμμίσουμε ότι οι φορείς διαχείρισης εκτός από σταθερή χρηματοδότηση στα πρώτα χρόνια και κάποια συμπληρωματική χρηματοδότηση όταν επιτύχουν τη μερική αυτοχρηματοδότησή τους, πρέπει να έχουν και εργαλεία εφαρμογής της πολιτικής τους. Να διαθέτουν δηλαδή επαρκές προσωπικό. Απαιτείται επίσης ενημέρωση του πληθυσμού, εκτέλεση έργων υποδομής, προτίμηση της ντόπιας εργατικής δύναμης και νεολαίας.

• ΜΕΓΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑΧΥΣΗ ΤΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Μεγιστοποίηση και διάχυση οικονομικού αποτελέσματα του τουρισμού υιοθετώντας δράσεις και πρακτικές που θα διευκολύνουν. Την Χρονική διεύρυνση δεδομένου ότι ένα από τα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο Ελληνικός τουρισμός είναι η εποχικότητα της ζήτησης. Η Ελλάδα υστερεί σημαντικά σε σχέση με τους άμεσους ανταγωνιστές της, στο να προσελκύσει τουρισμό καθ' όλη την διάρκεια του χρόνου. Ενδιαφέρουν παράδειγμα αποτελεί η Αίγυπτος η οποία παρουσιάζει σχεδόν μηδενική, εποχικότητα ενώ σε σχετικά ίδια επίπεδα κυμαίνεται Ισπανία, Τουρκία, Κύπρος, Πορτογαλία. Η υστέρηση αυτή εμφανίζεται γιατί το κυρίαρχο μοντέλο ανάπτυξης βασίστηκε στο προϊόν « ήλιος- θάλασσα» το οποίο από την φύση του είναι εποχιακό. Η συμπύεση της σεζόν μεγιστοποιεί την απόδοση των << πακέτων >> των μεγάλων tour operators, μέσω της

βελτίωσης των ποσοστών πληρότητας των συμβεβλημένων με αυτούς ξενοδοχειακών επιχειρήσεων. Η συμπύεση δηλαδή της τουριστικής περιόδου που επιτυγχάνεται με ίσο αριθμό διανυκτερευσεων σε μια συρικνομενη τουριστική περίοδο, ωφελεί τόσο τους τουριστικούς οργανισμούς, όσο και τις επιχειρήσεις που λειτουργούν στη βάση του κεντρικά ελεγχόμενου ομαδικού τουρισμού. Για τον λόγο αυτό ο << εναλλακτικός τουρισμός >> αποκτά και τη σημασία του μοχλού διεύρυνσης της τουριστικής περιόδου υπό την έννοια ότι η ανάπτυξη του δεν έχει υποχρεωτικά εποχιακό χαρακτήρα αφού οι διάφορες μορφές του καλύπτουν μεγαλύτερη περίοδο του έτους. Σημειώνεται ωστόσο ότι ο εναλλακτικός τουρισμός δεν είναι υποχρεωτικά ήπιος ούτε σε σχέση με το περιεχόμενο του ούτε σε σχέση με την ένταση του.

ο Τη Χωρική διεύρυνση

Η αξιοποίηση του μεγαλύτερου μέρους των τουριστικών πόρων ,οι οποίοι κατανέμονται σε όλη την επικράτεια, αποτελεί ένα δεύτερο ζητούμενο στην κατεύθυνση της ισόρροπης χωρικής ανάπτυξης ,αλλά και της σταδιακής αποσυμφόρησης περιοχών ,όπου η ένταση της τουριστικής δραστηριότητας έχει δημιουργήσει φαινόμενα κόπωσης των τοπικών οικονομιών.

Η ενίσχυση ήπιων μορφών τουρισμού στην ηπειρωτική ενδοχώρα και τις μειονεκτικές νησιώτικες και παράκτιες περιοχές, η δημιουργία ολοκληρωμένων πολυκεντρικών δικτύων και η εξασφάλιση της προσβασιμότητας των << δυνάμει προορισμών >> αποτελούν τους βασικούς μοχλούς υλοποίησης του συγκεκριμένου στόχου. Οι περιοχές αυτές είναι δυνατόν να αποτελέσουν υποδοχείς << μεγάλων επενδύσεων >> υπό την έννοια ότι οι τελευταίες είναι δυνατόν να βελτιώσουν σημαντικά τα οικονομικοκοινωνικά δεδομένα της χωρικής ενότητας στην οποία υλοποιούνται εφ' όσον οι επιπτώσεις επί των πόρων είναι περιορισμένες σε σχέση με την αναμενόμενη ωφέλεια.

ο **Σύνδεση με λοιπούς παραγωγικούς τομείς.**

Τα πολλαπλασιαστικά οφέλη που αποφέρει μια δραστηριότητα στην τοπική και εθνική οικονομία και κοινωνία, εξαρτώνται από τις σχέσεις εισροών – εκροών που έχει με άλλες δραστηριότητες και περιοχές. Στην Ελλάδα ο τουρισμός δεν είναι καθιερωμένη δραστηριότητα, ικανοποιητικά. Αρκετά μεγάλα συγκροτήματα δεν αγοράζουν ούτε είδη διατροφής από την τοπική αγορά. Οι προβλέψεις του συνολικού αριθμού θέσεων εργασίας που παρέχονται από προαναγγελλόμενες τουριστικές μονάδες, δεν αναφέρουν τι θέσεις είναι αυτές και ποιοι θα τις καταλάβουν. Συνέπεια ήταν να δημιουργηθεί μία ανταγωνιστική σχέση του εισοδήματος που παρήγετο από την απασχόληση στον Τουρισμό έναντι του Γεωργικού. Είναι ωστόσο δυνατόν, η σχέση μεταξύ αυτών των δύο τομέων της οικονομίας να γίνει σε ένα βαθμό συμπληρωματική, εξυπηρετώντας ταυτόχρονα και την ανάγκη για ολοκληρωμένη πολυθεματική τουριστική ανάπτυξη. Η ενίσχυση της παραγωγής και τυποποίησης πιστοποιημένων προϊόντων ποιότητας, η προβολή ως τουριστικού πόρου της, θα συμβάλλει στην κατεύθυνση αυτή

Βελτίωση της ποιότητας των παρερχομένων υπηρεσιών και υποδομών. Το σύνολο των παρερχομένων εξυπηρετήσεων σήμερα, καλύπτει οριακά ακόμα και τις μέτριες απαιτήσεις που θέτει η διεθνής αγορά μαζικού (ομαδικού) τουρισμού. Η ανάπτυξη ανταγωνιστικών πόλεων σε άλλες χώρες της μεσογείου, με οικονομικότερα πακέτα και συχνά υψηλότερο βαθμό συμμόρφωσης με τις ανάγκες –απαιτήσεις των επισκεπτών, καθιστά την ποιοτική αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος άξονα μείζονος προτεραιότητας για την ίδια την επιβίωση του τουρισμού στο πλαίσιο των διαμορφούμενων διεθνών συνθηκών. Ο συγκεκριμένος στόχος εξυπηρετείται μέσα από :

Την αναβάθμιση των τουριστικών υποδομών

Την προστασία, αναβάθμιση και εμπλουτισμό τουλάχιστον των ήδη αξιοποιημένων τουριστικών πόρων και

Τη βελτίωση του συστήματος τεχνικών και κοινωνικών υποδομών, τουλάχιστον αυτών που χρησιμοποιούν οι επισκέπτες.

ο **Ενίσχυση της πολυθεματικότητας των προορισμών.**

Ένα βασικό στοιχείο που υπό προϋποθέσεις μπορεί να αποτελέσει συγκριτικό πλεονέκτημα της Ελλάδας σε σχέση με τους ανταγωνιστές της στη Μεσόγειο, αλλά και στον Ευρωπαϊκό χώρο, είναι η δυνατότητα της να αξιοποιήσει την ποικιλία των τουριστικών της πόρων και ιδιαίτερα την ιδιότητα να συγκεντρώνει σε περιορισμένο χώρο, ο οποίος μπορεί να συγκροτήσει διακεκριμένο προορισμό, ένα σύνολο πολλών διαφορετικού περιεχομένου πόλων. Η ιδιότητα αυτή, είναι απόλυτα συμβατή με μια σύγχρονη τάση που διαμορφώνεται δυναμικά στην διεθνή τουριστική αγορά, και εκδηλώνεται με ζήτηση για θεματικό εμπλουτισμό του τουριστικού προϊόντος και για διευκόλυνση της κινητικότητας των επισκεπτών. Ο πολυθεματικός χαρακτήρας του χώρου είναι ένα από τα σημαντικότερα συγκριτικά πλεονεκτήματα του ελληνικού τουρισμού, στη βάση των νέων απαιτήσεων της διεθνούς αγοράς. Προϋποθέσεις για την ανάπτυξη πολυθεματικών προορισμών είναι η ενίσχυση της προσβασιμότητας τους, η αναβάθμιση των υποδομών (τουριστικών, κοινωνικών και τεχνικών) και η συγκρότηση ολοκληρωμένων τοπικών πολυκεντρικών δικτύων.

ο **Έλεγχος και προστασία του φυσικού και πολιτισμικού κεφαλαίου.**

Η δημιουργία ενός μηχανισμού, ο οποίος με συστηματικό τρόπο θα καταγράψει και στη συνέχεια θα ελέγχει την κατάσταση των πόρων, είναι απαίτηση που εκτός από την προστασία και την εξασφάλιση της βιωσιμότητας τους, θα βοηθήσει και την ορθολογικότερη ανάπτυξη του συνολικού προτύπου τουριστικής ανάπτυξης. Δεν αποτελεί πολυτέλεια,

αλλά καλύπτει μια πρώτης προτεραιότητας ανάγκη. Το προϊόν της λειτουργίας του μηχανισμού ελέγχου θα είναι:

- Η καταγραφή και αξιολόγηση των πόρων
- Ο διαρκής έλεγχος της ποιότητας τους και
- Ο μακροπρόθεσμος σχεδιασμός του τρόπου και της έντασης αξιοποίησης τους.

ο **Η ανάδειξη και προβολή των τουριστικών πόρων.**

Μέχρι σήμερα η προβολή του τουριστικού προϊόντος περιείχε κυρίως, αν όχι αποκλειστικά, την ανάδειξη ορισμένων πόρων των ανεπτυγμένων τουριστικών προορισμών. Η προβολή του συνολικού πλούτου της χώρας και η ταυτόχρονη φροντίδα των στοιχείων τα οποία τον συνθέτουν ώστε να είναι ενδιαφέροντα και επισκέψιμα , βελτιώνει τη συνολική τουριστική εικόνα της χώρας και ενισχύει την προσπάθεια χωρικής διεύρυνσης του τουρισμού

• **ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΒΙΩΣΙΜΩΝ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ , ΠΟΔΗΛΑΤΟ**

Πρέπει επιτέλους η χώρα μας να αποκτήσει εθνική στρατηγική για το ποδήλατο, με στόχο την ανάπτυξη των βιώσιμων μεταφορών και του Τουρισμού .Οφείλουμε να υιοθετήσουμε πρακτικές και προγράμματα από αυτά που έχουν αναπτυχθεί στην Ευρώπη και ιδιαίτερα στην Δανία , Ολλανδία , Γαλλία και που κατάφεραν να προωθήσουν το ποδήλατο. Μπορούν να αξιοποιηθούν συγκεκριμένα προγράμματα όπως

« Ποδηλατώντας στον 21^ο αιώνα»

«Προωθώντας ασφαλέστερο Ποδήλατο – Στρατηγική»

«Συλλογή προτάσεων για το ποδήλατο»

Είναι απαραίτητα τα παραπάνω βήματα

- Δημιουργία ανεξαρτήτων ποδηλατοδρόμων κατά μήκος των μεγάλων υπεραστικών οδών υψηλού φόρτου
- Δημιουργία δικτύων οδικής βοήθειας για τον ποδηλατικό τουρισμό με την συμμετοχή της τοπικής αυτοδιοίκησης , των κυβερνήσεων και των ιδιωτικών φορέων
- Ανταλλαγή πληροφορίας και εμπειριών μεταξύ διαφόρων χωρών και οργανώσεων.
- Διασυνοριακή συνεργασία στην διαδικασία σχεδιασμού και ανάπτυξης του δικτύου

• **ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΤΟΥ ΑΣΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ**

Αξιοποίηση των κοινοτικών προγραμμάτων URBAN και URBAN AUDIT
Τα ζητήματα της αναδιάρθρωσης των αστικών περιοχών βρέθηκαν από την δεκαετία του 1990 στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος της Ευρωπαϊκής ένωσης λόγω των οικονομικών τεχνολογικών και κοινωνικών αλλαγών που προκάλεσε η παγκοσμιοποίηση και η Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση.

Για την προσαρμογή των πόλεων και των αστικών περιοχών στα νέα αυτά δεδομένα η Κοινότητα χρηματοδότησε πρότυπα προγράμματα που επεδίωκαν την διάδοση και προβολή βέλτιστων πρακτικών στην αναδιάρθρωση των πόλεων και αστικών περιοχών και την ολοκληρωμένη αναβάθμιση του αστικού χώρου. Επίσης τα 59 Αστικά Πιλοτικά Προγράμματα προωθήθηκαν την περίοδο 1989 , 1999 αποσκοπούσαν στην αντιμετώπιση ευρέως φάσματος προβλημάτων που απαντώνται στις πόλεις , όπως η διαχείριση της κυκλοφορίας , η διαχείριση των απορριμμάτων , η ανακαίνιση υποβαθμισμένων κτιρίων και η αντιμετώπιση της οικονομικής παρακμής . Σκοπό είχαν την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης και την βελτίωση της ποιότητας ζωής στις πόλεις .Η συσσωρευμένη αυτή εμπειρία και γνώση πρέπει να αξιοποιηθεί για την ενίσχυση και ανάπτυξη του Αστικού Τουρισμού.

- **ΒΡΑΒΕΥΣΗ ΑΕΙΦΟΡΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ**

Προτείνεται η διοργάνωση διαγωνισμού και η βράβευση μιας τουριστικής επιχείρησης ανά χώρα που συμμετέχει στο Ευρωπαϊκό Επιμελητήριο, επί τη βάση κριτηρίων για την ενσωμάτωση της αειφορίας στις πρακτικές της. Κάθε ενδιαφερόμενο μέλος του Επιμελητηρίου θα συμμετάσχει σε πρόγραμμα αξιολόγησης μιας αειφόρου τουριστικής επιχείρησης, το σύνολο των οποίων θα βραβευθούν στο Πανευρωπαϊκό Συνέδριο που θα διοργανωθεί τον ερχόμενο Σεπτέμβριο και θα συμπεριληφθούν σε ειδική έκδοση βέλτιστων πρακτικών, με λεπτομερή αναφορά στις πρακτικές που ακολούθησαν οι επιχειρήσεις αυτές.

- **ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΤΟΠΙΚΩΝ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΩΝ ΣΤΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΕΙΦΟΡΩΝ ΠΡΟΟΡΙΣΜΩΝ.**

Προτείνεται τα τοπικά Επιμελητήρια να συμμετάσχουν με άλλους τοπικούς φορείς και εκπροσώπους στους οργανισμούς που είναι αρμόδιοι σε εθνικό επίπεδο να θέσουν σε εφαρμογή μοντέλο αειφόρου διαχείρισης που θα εκπονήσει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή σε συνεργασία με τα Κράτη μέλη.

- **ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ (benchmarking)**

Το Επιμελητήριο θα πρέπει να συνεργαστεί με τους ευρωπαϊκούς οργανισμούς πιστοποίησης για την προώθηση της εφαρμογής εθελοντικών σχημάτων πιστοποίησης αειφορίας τουριστικών επιχειρήσεων τόσο σε επίπεδο ΕΕ (π.χ. λουλούδι ΕΕ - EU flower) όσο και σε εθνικά/τοπικά σχήματα

- **ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ**

Προτείνεται το Επιμελητήριο να έλθει σε επαφή με τμήματα ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων ή Ινστιτούτων τουριστικών σπουδών με σκοπό να εντάξουν στα προγράμματά τους την αειφόρο προσέγγιση και ενδεχομένως, αν τούτο είναι δυνατόν, θα αναλάβει σε συνεργασία με κάποιο από τα εν λόγω ιδρύματα, πιλοτικό πρόγραμμα κατάρτισης/επανακατάρτισης διευθυντικών στελεχών τουριστικών επιχειρήσεων.

• ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΗΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ

Η περιβαλλοντική νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης θέτει συγκεκριμένες απαιτήσεις για επεμβάσεις και ενέργειες στο χώρο. Πρώτον, η Οδηγία για Εκτίμηση Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (Council Directive 85/337/EEC as amended by the 97/11/EC) απαιτεί τη σύνταξη Μελετών Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων πριν τη λήψη των όποιων αναπτυξιακών αποφάσεων και απαιτεί, αφενός την ενεργή συμμετοχή του (ενημερωμένου και ενήμερου) κοινού και, αφετέρου, την ανάλυση και εκτίμηση εναλλακτικών λύσεων. Οι απαιτήσεις αυτές είναι αμφίβολο αν τηρούνται και εφαρμόζονται σωστά εφόσον πριν ακόμα διαπιστωθούν οι επιπτώσεις της ανάπτυξης τουρισμού γκολφ διακηρύσσεται και ενθαρρύνεται η κατασκευή τους και μάλιστα σε ευπαθείς περιοχές της χώρας με σημαντικά προβλήματα ερημοποίησης, επάρκειας υδατικών πόρων, κ.λ.π. όπως η Ανατολική και Νότια Κρήτη, η Λακωνία, κ.ά. Η συμμετοχή του κοινού ιδιαίτερα παρακάμπτεται εύκολα όταν ακριβώς αυτό το κοινό θα υποστεί τις συνέπειες των επενδυτικών αποφάσεων και θα στερηθεί τις δυνατότητες για εναλλακτικές επιλογές περισσότερο συμφέρουσες

και δίκαιες. Επίσης, για μεγάλα σχέδια και έργα, ισχύει και η Οδηγία περί Στρατηγικής Εκτίμησης Επιπτώσεων (Directive 2001/42/EC of the European Parliament and of the Council of 27 June 2001 - Strategic Environmental Assessment (SEA); on the assessment of the effects of certain plans and programmes on the environment) η οποία παρά τις ελλείψεις της προσφέρει ένα πλαίσιο για μακροχρόνια εκτίμηση των επιπτώσεων σχεδίων και προγραμμάτων ανάπτυξης στο περιβάλλον. Περιέχει όπως και η προηγούμενη Οδηγία της απαίτηση για ενημέρωση και συμμετοχή του κοινού στη λήψη αποφάσεων. Πλήθος άλλες Οδηγίες και Κανονισμοί της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα μπορούσαν να αναφερθούν που αφορούν άμεσα και θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στη λήψη αναπτυξιακών αποφάσεων. Όμως η εικόνα που παρουσιάζει η χώρα είναι ότι ευγενικά τους αγνοεί και τους καταστρατηγεί εις βάρος των ίδιων των πολύτιμων και αναντικατάστατων πόρων της. Μεταξύ αυτών σημαντική είναι η Οδηγία για τους Οικοτόπους και το βασικό της εργαλείο, το Δίκτυο Φύση 2000 (Natura 2000), και η σύμβαση για την προστασία των Ευρωπαϊκών Τοπίων (European landscape Convention). Άλλα θεσμικά ζητήματα τα οποία μένουν ασαφή και αδιευκρίνιστα, πλην όμως είναι καίριας σημασίας για την ορθολογική διαχείριση των πόρων, είναι τα δικαιώματα στους πόρους - όχι μόνο τα δικαιώματα ιδιοκτησίας ή/και χρήσης της γης αλλά και τα αντίστοιχα για το νερό, το έδαφος, τη βιοποικιλότητα, κ.λ.π. Παρόλες τις υποδείξεις των οικονομολόγων περιβάλλοντος και πόρων για την αναγκαιότητα τους, τα ζητήματα αυτά δυστυχώς παραμένουν άλυτα σε διεθνές επίπεδο και παρεμποδίζουν την αλλαγή πορείας προς περισσότερο βιώσιμα μονοπάτια ανάπτυξης. Παράλληλα, στην

Ελλάδα εξουσίες λήψης αποφάσεων σε κρίσιμα θέματα διαχείρισης πόρων, χώρου και περιβάλλοντος έχουν περιέλθει στην τοπική αυτοδιοίκηση που όμως δεν έχει την κατάλληλη στελέχωση από ειδικούς στα αντίστοιχα θέματα, του εμπλεκόμενο κοινό δεν έχει επαρκή ενημέρωση και δεν υπάρχει ουσιαστικός συντονισμός των τοπικών δράσεων σε χωροταξικό επίπεδο. Το αποτέλεσμα είναι σωρεία ακατάλληλων και μη-οικονομικών αποφάσεων που εντείνουν τις ήδη καταστροφικές για την οικονομία συγκρουόμενες και ασυντόνιστες χρήσεις των έγγειων και ανθρώπινων πόρων. Παρουσιάζεται, έτσι, η Ελλάδα να προχωρά σε αναπτυξιακές αποφάσεις, όπως την προώθηση του τουρισμού γκολφ, ερήμην των υποχρεώσεων της να συμμορφωθεί με σημαντική νομοθεσία και Οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και με εγχώρια νομοθεσία όπως είναι ο Νόμος για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη και το Χωροταξικό Σχεδιασμό, ρυθμίσεις που προσφέρουν το πλαίσιο για εκμετάλλευση των ουσιαστικών αναπτυξιακών δυνατοτήτων της.

• ΑΝΟΙΚΤΕΣ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΕΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΗΣ

Η έλλειψη σωστής και επαρκούς παιδείας, πληροφόρησης και ενημέρωσης σε θέματα προστασίας περιβάλλοντος, πολιτιστικής κληρονομιάς και ζητημάτων της υπαίθρου είναι ένας σημαντικός παράγοντας που αποτελεί κίνδυνο για την επίτευξη ενός βιώσιμου μοντέλου τουριστικής ανάπτυξης. Σημαντική είναι και η Οδηγία για την ελευθερία πρόσβασης στην πληροφορία για το περιβάλλον (Council Directive 90/313/EEC) η οποία θα λάβει υπόψη της επίσης τη Διεθνή Σύμβαση του Aarhus του 1998 για πρόσβαση σε πληροφορία, δημόσια

συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων και πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε θέματα περιβάλλοντος καθώς και η πρόταση για Οδηγία περί περιβαλλοντικής ευθύνης σχετικά με την εμπόδιση και αποκατάσταση περιβαλλοντικής βλάβης. Απαιτούνται λοιπόν ανοικτές και ευρείας συμμετοχής διαδικασίες ενημέρωσης και πληροφόρησης του κοινού και λήψης αποφάσεων για την κατανομή των συλλογικών πόρων σε εναλλακτικές χρήσεις στη βάση ορθολογικών διαδικασιών, εναλλακτικών μελλοντικών προβλέψεων, κ.λ.π.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Το τελευταίο τέταρτο του 20^{ου} αιώνα ,ο τουρισμός εισήλθε σαν σημαντική οικονομική δραστηριότητα στην παγκόσμια αγορά, με συμμετοχή του ευρωπαϊκού τουρισμού στο ΑΕΠ στο 5%, ενώ του ελληνικού τουρισμού στο 15% του ΑΕΠ. Κατά συνέπεια αποτελεί μια βαριά βιομηχανία με 2000000 επιχειρήσεις στην Ευρώπη και 8500000 άμεσα απασχολούμενους ,ενώ στην Ελλάδα η απασχόληση στην τουριστική οικονομία ,είναι πάνω από 700000 άτομα.

Από τα μέσα της δεκαετίας του 90, η αειφορική ανάπτυξη του τουρισμού θεωρείται θέμα προτεραιότητας για τους θεσμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Στην Ελλάδα όμως η οργάνωση και η ανάπτυξη του τουρισμού, έγινε με ένα τυχαίο και άναρχο τρόπο χωρίς σαφείς κατευθύνσεις , χωρίς επλεγμένο όραμα και στόχους αφού στερείτο χωροταξικού σχεδιασμού.

Η χωροταξία όμως ,είναι αυτή που διαμορφώνει το παρόν και προγραμματίζει το μέλλον και γι' αυτό πρέπει να εντάσσεται στους πρωταρχικούς σκοπούς του σύγχρονου κοινωνικού κράτους.

Αυτή η μελέτη ουσιαστικά, είναι μια προσπάθεια κατανόησης της σημασίας του χωροταξικού σχεδιασμού ,στην τουριστική ανάπτυξη της χώρας

Έτσι αφού στο κεφάλαιο Α παρουσιάσθηκε η δομή της χώρας και το περιβάλλον στο οποίο αναπτύσσεται η τουριστική δραστηριότητα. Επειδή είναι σημαντικό να κατανοηθεί το τι σημαίνει χωροταξία στο κεφάλαιο Β ,αναλύθηκε η έννοια της χωροταξίας και του χωροταξικού σχεδιασμού ,παρουσιάσθηκαν οι θεωρίες του σχεδιασμού και στην συνέχεια ο χωροταξικός σχεδιασμός στην Ευρώπη την τελευταία εικοσαετία, από την Συνθήκη της Ρώμης, στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη, στην Συνθήκη του Μάαστριχτ, στο Άμστερνταμ, το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα μέχρι την

Μεταρρυθμιστική Συνθήκη και παρουσιάστηκαν τα χωροταξικά κείμενα που έχουν εγκριθεί μετά από πολυετείς διαβουλεύσεις

.Αναλύθηκαν οι Εθνικές παραδόσεις χωροταξικού σχεδιασμού στην Ευρώπη, ρίχνοντας φως και διευκρινίζοντας να κατανοηθεί η θεσμική και λειτουργική ανομοιογένεια που τις χαρακτηρίζει και η προσπάθεια που απαιτήθηκε για την κατάστρωση κοινών στρατηγικών για τα ζητήματα της ευρωπαϊκής χωρικής ανάπτυξης.

Στην συνέχεια μελετώντας τα δεδομένα της χώρας μας στο κεφάλαιο Γ διαπιστώνεται ότι ο χωροταξικός σχεδιασμός δεν έχει μακρά παράδοση με των χωροταξικό σχεδιασμό να συγχέεται με το πολεοδομικό

Ο χωροταξικός σχεδιασμός στην Ελλάδα ενώ υπάγεται στην ρυθμιστική αρμοδιότητα και στον έλεγχο του κράτους και κατοχυρώθηκε συνταγματικά ήδη από το 1975 , με το καινοτόμο για την εποχή του άρθρο 24 του Συντάγματος „αυτό δεν αποτέλεσε την ικανή και αναγκαία συνθήκη για την διαμόρφωση μιας συστηματικής και δεσμευτικής χωροταξικής πολιτικής στην Ελλάδα.

Στην συνέχεια στο κεφάλαιο Δ μέσα από την ανάλυση των τουριστικών δεδομένων , στοιχείων και δεκτών που αφορούν των τουρισμό σε σχέση με την οικονομία ,παρατηρήθηκε ότι παρά τη διαχρονική αυξητική τάση τόσο του παγκόσμιου όσο και του ευρωπαϊκού τουρισμού, η ανάπτυξη του ελληνικού εισερχόμενου τουρισμού χαρακτηρίζεται από έντονες διακυμάνσεις, διαφαίνεται δε έντονη κόπωση σε σχέση με αυτήν της Μεσογείου. Επισημάνθηκε ότι για να μπορεί να ανταπεξέλθει η χώρα μας στον έντονο ανταγωνισμό και να προωθήσει την οικονομική και κοινωνική πρόοδο και ένα υψηλό επίπεδο απασχόλησης πρέπει να επιτύχει ισόρροπη και αειφόρο ανάπτυξη. Γι αυτό το λόγο μελετήθηκαν οι κυριότεροι τρόποι με τους οποίους η τουριστική ανάπτυξη μπορεί να βλάψει το περιβάλλον στους τόπους τουριστικού προορισμού, ιδίως σε περιοχές όπως η λεκάνη

της Μεσογείου και ειδικότερα οι παράκτιες περιοχές της, και αναλύθηκε το νομοθετικό πλαίσιο για την προστασία του περιβάλλοντος στην Ελλάδα.

Καθώς οι οικονομικοί, οι κοινωνικοί και οι περιβαλλοντικοί στόχοι που απαρτίζουν το αναπτυξιακό αίτημα, μερικές φορές φαίνεται να αντικρούονται, η ευρωπαϊκή αναπτυξιακή στρατηγική επιδιώκει «την αμοιβαία εξισορρόπηση μεταξύ των τριών διαστάσεων της ανάπτυξης δηλ. της οικονομικής, της κοινωνικής και της περιβαλλοντικής».

Ωστόσο η ευρωπαϊκή ένωση διαπιστώνοντας την ανάγκη χωροταξικού σχεδιασμού, ήδη από την δεκαετία του '90, ακολούθησε πολιτικές και προγράμματα που αναλύθηκαν στο κεφάλαιο Ε. Στο πλαίσιο Ανακοίνωσης με τίτλο "Συνεργασία μεταξύ μας για το μέλλον του Ευρωπαϊκού τουρισμού", η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρότεινε την περαιτέρω "προώθηση της αειφορικής ανάπτυξης των τουριστικών δραστηριοτήτων στην Ευρώπη μέσα από τον καθορισμό και την εφαρμογή της Ατζέντα 21". Η Ατζέντα για ένα Αειφόρο και Ανταγωνιστικό Τουρισμό, η Ευρωμεσογειακή Συνεργασία, το Μεσογειακό Πρωτόκολλο για τις παράκτιες περιοχές, τα πιλοτικά προγράμματα προσφέρουν μια πολύτιμη εμπειρία, συσσωρευμένη γνώση ιδιαίτερα και με εφαρμογή πιλοτικών προγραμμάτων. Συγχρόνως το αρνητικό παράδειγμα εφαρμογής όπως της Ισπανίας, το οποίο αναλυτικά παρουσιάστηκε καθίσταται παράδειγμα προς αποφυγή υιοθέτησης αντιστοίχων πολιτικών και πρακτικών. Η αναζήτηση και εφαρμογή του βέλτιστου αναπτυξιακού υποδείγματος, άλλωστε οφείλει να λαμβάνει σοβαρά υπόψη, τα παραδείγματα των υπολοίπων χωρών σε συγκεκριμένες δημόσιες πολιτικές, αλλά και τα γενικά αναπτυξιακά πρότυπα που ακολουθούν. Η διάκριση βέλτιστων πρακτικών και η αποφυγή λαθών αποτελούν άξονες μιας διαδικασίας «εκμάθησης» κάθε Πολιτείας που αναγνωρίζει τον πολυδιάστατο χαρακτήρα της αναπτυξιακής προσπάθειας και σέβεται το δικαίωμα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιήσουν τις ανάγκες τους.

Έχοντας διαμορφώσει μια ολοκληρωμένη εικόνα θεωρητικού πλαισίου χωροταξικού σχεδιασμού και την συσχέτιση του με την αειφορία καθώς και με την ευρωπαϊκή εμπειρία ,έχουμε εφοδιασθεί με την κατάλληλη γνώση ώστε να γίνει στο κεφάλαιο ΣΤ η μελέτη του προτεινόμενου Ειδικού Χωροταξικού Πλαισίου για τον τουρισμό , το οποίο προσπαθεί να καλύψει το κενό που υπάρχει και να δώσει επιτέλους , για πρώτη φορά τις κατευθύνσεις, κανόνες και κριτήρια για την χωρική διάρθρωση, οργάνωση και ανάπτυξη του τουρισμού στον ελληνικό χώρο και των αναγκαίων προς τούτο υποδομών

Στο πλαίσιο αυτό το οποίο τέθηκε σε διαβούλευση ,υπήρξαν αντιδράσεις και έντονη κριτική από τους φορείς όπως το ΤΕΕ(Το Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος) ,η περιβαλλοντική οργάνωση WWF Ελλάς , η Ελληνική Εταιρία Προστασίας Περιβάλλοντος και Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Η ΕΜΔΥΔΑΣ (Ενωση Μηχανικών Δημοσίων Υπαλλήλων), η Ομάδα Μελετητών που εκτόνησε το Ειδικό Πλαίσιο η οποία μας βοήθησε στο να προχωρήσει αυτή η μελέτη ένα βήμα παρακάτω ,υπηρετώντας την προβληματική μας και συμβάλλοντας στην διαμόρφωση των προτάσεων και συμπερασμάτων μας.

Έτσι λοιπόν η μελέτη αυτή καταλήγει στο κεφάλαιο Ζ έχοντας δημιουργήσει την πεποίθηση ότι είναι στρατηγικής σημασίας για την οικονομία , την αειφορία και εντέλει την ίδια την βιωσιμότητα του τόπου μας το πλαίσιο αυτό να κινηθεί προς την σωστή κατεύθυνση

Κατ' αρχήν επισημάνθηκε επί της διαδικασίας ότι υπάρχει αναστροφή της λογικής του σχεδιασμού και ότι απουσιάζει από το ΕΠΧΣΑΑ του Τουρισμού η ευρωπαϊκή του διάσταση και η σύνδεση του με τα ευρωπαϊκά χωροταξικά κείμενα και τις ευρωπαϊκές πολιτικές Δεν γίνεται αναφορά στην ανάγκη υπολογισμού και σεβασμού της φέρουσας ικανότητας των περιοχών στις οποίες χωροθετούνται νέες τουριστικές υποδομές. Και δεν προβλέπονται δείκτες μέτρησης της φέρουσας ικανότητας , ούτε

υπολογισμός των διαθέσιμων πόρων και κυρίως του νερού, αποβλήτων, ενέργειας κ.λ.π. Επιπλέον δεν προωθούνται με έμφαση οι εναλλακτικές μορφές τουριστικής ανάπτυξης αλλά αντιθέτως προωθείται ο μαζικός τουρισμός και η ανάπτυξη νέας μορφής τουρισμού ,με τον τίτλο «σύνθετες και ολοκληρωμένες αναπτύξεις τουριστικών υποδομών σταθερού παραθερισμού. Ρύθμιση η οποία εκτιμάται περιβαλλοντικά επίφοβη

Το μυστικό όμως της επιβίωσης των ζωντανών οργανισμών και των πολιτισμών είναι και θα παραμείνει η ποικιλία και η διαφοροποίηση για να αντέχουν σε εξωτερικές μεταβολές και αρνητικές συγκυρίες και η όσο το δυνατό μικρότερη εξάρτηση της ανάπτυξης τους από εξωτερικά στηρίγματα. Οι σύγχρονες κατευθύνσεις που υποδεικνύονται για βιώσιμη τοπική και εθνική ανάπτυξη τονίζουν την ποικιλία και διαφοροποίηση των αναπτυξιακών επιλογών, την πολυλειτουργική και συμπληρωματική χρήση των πόρων και την αποφυγή μονοκαλλιιεργειών κάθε είδους , που προσφέρουν ευελιξία και προσαρμοστικότητα για την αντιμετώπιση της αβεβαιότητας του μέλλοντος και πιθανών «κρίσεων».

Μετά τις παραπάνω διαπιστώσεις εκτιμάται , ότι το προτεινόμενο Πλαίσιο χρειαζόταν αναδιαμόρφωση εφ'όλης της ύλης .με σαφή προσανατολισμό σε ένα βιώσιμο μοντέλο με ευρωπαϊκή διάσταση , για ένα αειφόρο και ανταγωνιστικό τουρισμό

Σε κάθε περίπτωση μελετήθηκε κάθε άρθρο χωριστά και επισημάνθηκαν τα σημεία τα οποία χρηζουν περαιτέρω διερεύνησης , όπως το άρθρο 4 και 5 που επιχειρεί χωρική οργάνωση του χώρου ,βελτίωσης όπως το άρθρο 6 για τα είδη τουρισμού , όπου δεν αναδεικνύεται επαρκώς ο πολιτιστικός τουρισμός, ο οποίος θα έπρεπε να αποτελεί το συγκριτικό πλεονέκτημα της

χώρας μας, ενώ αντιθέτως ενισχύεται ο τουρισμός γκολφ, η ακόμα και πλήρους απόσυρσης όπως το άρθρο 9. που αφορά τις «σύνθετες και ολοκληρωμένες αναπτύξεις τουριστικών υποδομών σταθερού παραθερισμού,

Έγινε ανάλυση των πλεονεκτημάτων και των αδυναμιών της σημερινής τουριστικής ανάπτυξης και διερεύνηση των ευκαιριών και δυνατοτήτων αξιοποίησης , αναβάθμισης και προβολής του τουριστικού δυναμικού καθώς και των κινδύνων και απειλών και εντοπισμός των προβληματικών ζωνών και τομέων.

Με βάση τα παραπάνω) και λαμβάνοντας υπόψη ότι η διάκριση βέλτιστων πρακτικών και η αποφυγή λαθών, αποτελούν άξονες μιας διαδικασίας «εκμάθησης» ,που αναγνωρίζει τον πολυδιάστατο χαρακτήρα της αναπτυξιακής προσπάθειας και σέβεται το δικαίωμα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιήσουν τις ανάγκες τους. προτείνεται να υλοποιηθούν οι παρακάτω προτάσεις για βέλτιστες πρακτικές για τους λόγους που αναλυτικά αναφέρθηκαν (best practices.)

- Εκμετάλλευση του οικιστικού αποθέματος σε ύπαιθρο και πόλεις.
- Μεγιστοποίηση και διάχυση οικονομικού αποτελέσματος του τουρισμού.
  - Χωρική διεύρυνση.
  - Ανάδειξη και προβολή τουριστικών πόρων.
  - Σύνδεση με λοιπούς παραγωγικούς τομείς.
  - Βελτίωση της ποιότητας των παρερχομένων υπηρεσιών και υποδομών.

Βιβλιογραφία

1. «Η Χωροταξία στην Ευρωπαϊκή Ένωση» της κ. Γεωργίας Γιαννακούρου Εκδόσεις Παπαζήση.
2. «Ποδήλατο» Θάνος Βλαστός, Νίκος Μπαρμπόπουλος Δημήτρης Εκδ. Τεχν. Επιμελ. Ελλάδας.
3. Συγκριτικές προσεγγίσεις στη θεωρία και την φιλοσοφία του Αστικού Σχεδιασμού., Δημήτρης Γεωργουλής, εκδόσεις Παπαζήση
4. Χωροταξία και η Ύπαιθρος Χώρα (η το *απαραβίαστο* της εκτός σχεδίου δόμησης) στη Περιφερειακή Ανάπτυξη Χωροταξίας και Περιβάλλον στο Πλαίσιο της Ενωμένης Ευρώπης, Πρακτικά Συνεδρίου, Τόμος II, Σύνδεσμος Ελλήνων Περιφερειολόγων και «Τόπος» (Επιθεώρηση Αστικών και Περιφερειακών Μελετών) Αθήνα 1995 σελ 13-27 Βανσεχόβεν Λ.
5. Η ενοποίηση του Ευρωπαϊκού Χώρου 1986-2006 ένα σχεδιαστικό εγχείρημα μεγάλης κλίμακας, Κριτικής Αθήνα.
6. Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς (ΕΣΠΑ) 2007 – 2013
Ιανουάριος 2007
7. Μελέτη Τουριστικής Ανάπτυξης Περιφέρειας Πελοποννήσου, Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού, Υπουργείο Ανάπτυξης.
8. Εισήγηση του Ηλία Μπεριάτου στο Συμπόσιο του ΙΚΙ
«Προστασία και Ανάδειξη του Ελληνικού και Μεσογειακού τοπίου»
9. Συγκριτική αποτίμηση της Ευρωπαϊκής Εμπειρίας έρευνα από την «Οργάνωση Παρατηρητηρίου Χωροταξίας»
10. Ανακοίνωση της Επιτροπής της 19^{ης} Οκτωβρίου 2007 με τίτλο «Ατζέντα για ένα αειφόρο και ανταγωνιστικό ευρωπαϊκό τουρισμό».
11. Δημήτριος Χριστοφίλοπουλος Συμμετοχή των Πολιτών στον Πολεοδομικό Σχεδιασμό, Μια κοινωνικοπολιτική προσέγγιση.
12. Τουρισμός και γήπεδα γκολφ : Ότι λάμπει δεν είναι χρυσός μελέτη της « Ελένη Καπετανάκη Μπριασούλη.

13. «Η υπονόμευση της Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης στην Παράκτια και Νησιωτική Ισπανία» του Δημήτρη Μπουρικού , Αθήνα , Δεκέμβριος 2006 από την Εκστρατεία «Τουρισμός με μέλλον», της Ελληνικής Εταιρίας Περιβάλλοντος και Πολιτισμού.
14. Τουρισμός : Ο θησαυρός της Οικονομίας μας» του Κωνσταντίνου Ζαπουνίδη και Χρυσοβαλάντης Γαγάνη – Μάιος 2005
15. Μενουδάκος Κ(1997) « Προστασία του περιβάλλοντος στο Ελληνικό δημόσιο δίκαιο. Η συμβολή της νομολογίας του ΣτΕ» Νόμος και Φύση τόμος 4 σελ 9 – 21.
17. Δεικλερής Μ (1986): Συστημική θεωρία κράτους και δικαίου στο ίδιο (επιμ). Συστημική θεωρία , Α Σάκκαλος σελ 18 – 95
18. Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξη, Σχέδιο Κοινής Υπουργικής Απόφασης 31 Ιουλίου 2007.
19. *Town and Country Planning in the UK*, Barry Cullingworth and Vincent Nadin
20. *Planning and Urban Growth in the Nordic Countries*, Edited by Thomas Hall
21. Οι εγκαταλελειμμένοι οικισμοί του Ν. Μεσσηνίας , του Γιάννη Καρανίκα και Γιάννη Σαίτα.
22. Η νέα Ευρωπαϊκή Οικονομία , Η Πολιτική και Οικονομική Διάσταση της Ολοκλήρωσης , του Τσούκαλη Α. , εκδόσεις Παπαζήση.
23. Σχέδιο Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου (ΣΑΚΧ) , Ευρωπαϊκή Επιτροπή (1999) , Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Λουξεμβούργο.
24. Νέα Εταιρική Σχέση για την Συνοχή , Σύγκλιση Ανταγωνιστικότητα Συνεργασία , τρίτη έκθεση για την Οικονομική και Κοινωνική Συνοχή , Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2004) , Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Λουξεμβούργο.

ΕΙΔΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΓΙΑ ΤΟΝ
ΤΟΥΡΙΣΜΟ - ΜΙΑ ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Σταυρούλα Ν. Αγρίου

25. Ευρώπη 2000, Προοπτικές Ανάπτυξης του Κοινοτικού Εδάφους ,
Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (1992) Υπηρεσία Επίσημων
Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Λουξεμβούργο.

Συντομογραφίες

ΕΠΧΣΑΑ	Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης
ΓΠΧΣΑΑ	Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης
ΣΜΠΕ	Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων
ΣΑΚΧ	Σχέδιο Ανάπτυξης Κοινοτικού Χώρου
ΠΟΤΑ	Περιοχές Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης
ΕΣΠΑ	Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς
ΠΔΕ	Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων
ΠΠ	Περιφερειακά Πλαίσια
ΕΠ	Ειδικά Πλαίσια
ΥΠΕΧΩΔΕ	Υπουργείο Περιβάλλοντος Χωροταξίας Δημοσίων Έργων
ΑΠΕ	Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας
ΚΥΑ	Κοινή Υπουργική Απόφαση
ΜΠΕ	Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων
ΠΠΕ	Προμελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων
ΤΕΕ	Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος
ΕΠΑΕ	Επιτροπή Πολεοδομικού και Αρχιτεκτονικού Ελέγχου
ΕΤΠΑ	Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης
ΕΚΤ	Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο
ΟΔΠΖ	Ολοκληρωμένη Διαχείριση Παράκτιας Ζώνης
ΓΠΣ	Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο
ΕΟΤ	Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΠΠΕΑ	Προκαταρκτική Περιβαλλοντική Εκτίμηση και Αξιολόγηση